

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kahdeksantoista runoniekkaa

Editor: Kustavi Grotenfelt

Release date: February 18, 2008 [eBook #24638]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAHDEKSANTOISTA RUNONIEKKA ***

Produced by Tapio Riikonen

KAHDEKSANTOISTA RUNONIEKKA

Valikoima Korhosen, Lyytisen, Makkosen, Kymäläisen, Puhakan,
Räikkösen y. m. runoja ja lauluja

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1889.

SISÄLLYS:

Alkupuheeksi

Paavo Korhonen (1775-1840)

Suomen kielestä
Talonpojille
Entisestä ja nykyisestä ajasta
Savonmaan herjaamisesta
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle
Viinasta
Viime sodasta
Muistojuhlasta
Turun akatemian palosta
Tyttärille
Merimiehille
Mustalaisista
Vanhain puhe
Ketunpoikain elättämisestä
Torppari Palmulle
Puustaveista

Väinämöisen veljenpoika
Kuolemasta
Häälaulu
Nimismies Kokista
Laulu, olut ja viina

Pietari Väänänen (1764-1846)

Kustaan IV Aadolfin kotiintulosta Saksanmaalta v. 1805
Aleksanteri I:sestä

Heikki Väänänen (eli noin 1800)

Lystillinen runolaulu kummasta kalakukosta
Kellon kylän Mariasta

Elias Tuoriniemi (eli noin 1810)

Juttu juomareista
Lystillinen runolaulu suuresta tupakan puutteesta

Pietari Kettunen (eli noin 1815)

Kettusen naiminen Suomesta

Paavo Tuominen (1769-1826)

Suomen kielen sorrosta
Suomen kielen kasvannasta

Pentti Lyytinen (1783-1871)

Kestikievarin virasta
Aikain muuttuvaisuudesta
Lapsen virsi
Tuohesta
Toinen kiitossana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle

Pietari Makkonen (1785-1851)

Alkulause
Ilolaulu Suomen kielen kasvannasta
Kaipaus Mehiläisen kuolemasta
Ei ou yksin elänyttä
Tehtävästä Saimaan kaivannosta
Runo Kerimäen kirkosta
Ukkosesta
Vanhasta ajasta
Hanno suutarista
Viinan töistä

Olli Kymäläinen (1790-1855)

Kiitos Luojalle hyvästä vuoden tulosta
Runo Punkaharjusta
Suomess' ei elä runoilla

Taavetti Latvalainen (1797-1855)

Runolaulu hyvästä vuodentulosta
Tavattomasta kahvinjuonnista

Juhani Ihalainen (1798-1856)

Tupakkiruno
Keisarin armoteoista

Olli Karjalainen (1805-1855)

Koulunkäymättömän valitus

Kulkuruno

Antti Puhakka (s. 1816)

Tuhman Jussin juttureissu
Ulkokansan kapinasta (1848)
Lauluin tiedännästä
Vähällä taloksi pääsnyt
Surulaulu 1850 vuoden kiellosta

Pietari Mansikka (1825-1871)

Merimiehen runo
Jäniksen valitus
Syysruno
Tytön laulu
Mietelmiä

Pentti Hirvonen (1826-1878)

Professori Lönnrotista
Viinankeiton kiellännästä

Jaakko Räikkönen (1830-1882)

Suomelle
Kenpä tuon on kaiken tehnyt
Ammattien valio
Liekö totta vai valetta
Runoni
Voimasta
Mietteitäni
Tyytymättömät
Paavin maallisen vallan loppu (1870)
Miete
Virsi jouluaattona

Opatti Lyytinen (s. 1832)

Rikas neito
Linnun laulu
En laulamasta lakkaa
Tanssissa ja iloseuroissa

Alpertti Kukkonen (s. 1835)

Työn arvosta
Entisistä Rautalammin runoniekoista

ALKUPUHEEKSI.

Tuskin voisi tämän nyt ilmestyvän suomalaisten kansanrunoiliaimme runovalikoiman puolustukseksi, jos puolustusta tarvittaisiinkaan, esiintuoda parempia syitä, kuin ne, joilla *Elias Lönnrot* toimittamassaan *Mehiläisessä* (1840, Helmikuun numerossa) puolustaa, että on siihen nykyisemmänkin ajan runoja painattanut. Seuratkoon sentähden tässä pari otetta Lönnrotin puheena olevasta kirjoituksesta. Lönnrot sanoo:

"Usiammastakin syystä olemma aina mieluisesti prantättäneet talonpoikaisten laitoksia niin runossa, kun muissakin kirjoituksissa. *Ensistäkin kielen vuoksi*. Aivan surkiata on katsella, kuinka Suomen kieli monessa herrasmiesten tekemässä kirjoituksessa on pilattu, erittäinkin ensi aikoina. Ruotsin kielen sanajärjestys on aikaa voittain niin tavalliseksi suomalaisissa kirjoissa tullut, että monikin lukia jo katsoo kankiaksi kaiken kirjoituksen, joka sitä ei seuraa. Emmekä huolisi valittaa, jos ne sen tekisivät, joiden silmät ja korvat ovat tottuneet ruotsalaiseen kirjoitukseen, vaan se vasta on pahempi ja ainaki

huolettava asia, kun sama ruotsalaisuus paikka paikoin jo on tullut umpisuomalaisillekin niin tutuksi ja rakkaaksi, ett'eivät muusta tiedä, eivätkä huoli. Tiedämmä kyllä kaikilla taivaan kannen alla olevan ikänsä, aikansa ja muutteensa, eikä mitään muuttumatonta löytyvän, ei kieltä, mieltä, eikä muuta ainetta, näkyväistä tahi ajateltua. Mutta se on myös tietty ja kaikille tuttu asia, että esimerkiksi puu itsevapaudessansa kasvaa luonnostansa suoraksi, vaan kun tulee tuuli idästä, toinen lännestä ja pieksää sen muiden lähellä olevien suurempien puiden väliin, niin viimein oksista tahi latvasta puuttuu niihin ja kasvaa niitä myöten vääräksi, ell'ei aikanaan vapauteta ja oikaista. — — Sentähden olemma meki — aina halullisesti pyytäneet tutuksi tehdä runoja ja muita kirjoituksia semmoisilta miehiltä, joita joku vieras kieli ei taida hämmentää, ruotsalaisuus ei seotta".

"Toiseksi *osotaksen niissä Suomen kansan mieli, tavat ja elämä paremmin*, kun herrasmiesten laittamissa runoissa ja kirjoituksissa. Meidän herrasväki mielessänsä, tavoissansa ja elämässsänsä ei ole enemmän Suomen kun mihin muuhun kansaan verrattavia. He ovat eronneet kansasta, jos ei juuri siksikään, että taitaisiin Ruotsalaisiksi, Venäläisiksi tahi Saksalaisiksi lukea. Moni heistä tuskin tuntisikaan kalaa elävässä muodossaan, vielä vähemmän kuinka sitä pyydetään, minkälaisia aura, viikate ja harava, millä tavalla pellot ja metsät saadaan eloa kasvamaan, kasvaako nauris maassa vai puussa j.n.e. He ovat kuitenkin paljo oppineempia, kun talonpoikainen kansa, mutta kun heidän oppinsa ja taitonsa ovat ulkopuolella talonpojan oppia ja taitoja, niin tulevat he ulkopuolin tuntemaanki, mitä suurimmalla osalla Suomen kansasta oikein on omituista. Ja kun joskus kirjoituksissaan kuvailevat, niin eivät saa oikiata kuvaa Suomen elämän muodosta, vaan välistä kaunistavat sen liiaksi, toisinaan rumentavat ylimääräisesti eli hairailevat muulla tavalla. — — Toisin on sen laita, joka, itse yhteisen elämän lapsi, siitä ei ole kanneltaan vierasten oppien tielle hairaunut. Kaikissa puheissa ja kirjoituksissaan ilmoittaa hän kansan mielen, tavat ja muun elämän muodon paremmin, kun minkä oppineet kauniimmillaki kuvauksillaan voivat. Hän ei osota ainoastaan kuorta munasta, vaan sekä syämmen, että kuoren; ei ainoastaan ulkonaista näköä huoneesta, vaan sisäolennonki."

"Vielä muitaki syitä löytyisi, joiden tähden arvossa pidämmä umpisuomalaisien kirjoituksia. Usein ansaitsevat itse aineensa puolesta tutuksi tulla ja ikäskun näytteeksi ulkolaisille, Suomen yhteisen kansan nykyisestä kirjallisesta taidosta. Ei monta vuotta sitte prantätyssä saksalaisessa hyvin oppineen miehen tekemässä kirjassa luetaan Suomalaiset vieläki pakanain sekaan. Ei siis taida haitata, että tulisivat vähä paremmin meidän maan ja kansan tuntemaan. —"

Näitten Lönnrotin mainitsemain syitten lisäksi tahdon ainoastaan vielä huomauttaa yhdestä. Kun Lönnrot v. 1840 kirjoitti ylläolevat sanansa, oli vielä suuri, ehkä suurin, osa myöhempien runoseppiemme runoista hänelle tuntematon. Hän ei sentähden erikseen puhu mitään heidän runojensa runollisesta arvosta, vaan kuitenkin voipi nyt sanoa sepitelmiensä joukosta löydettävän semmoisiakin, joita ei kenenkään taiderunoilijankaan tarvitsis hävetä tunnustaa tekemiksensä. Nuo runot osoittavat että jos kohta vanha runon mahti nyt oli muuttunut, kääntynyt uusille urille, laannut laulamasta vanhan ajan sankareista, se ei kuitenkaan ollut tykkänään sammunut. Vielä oli runon into jäljellä, niinkuin Makkonen sanoo:

"monen poikasen povessa, monen vaimon vartalossa",

siten todistaen Suomen kansan synnynnäistä runolahjaa. Myöhemmät, nimeltä tunnetut runoseppämme edustavat kansamme kirjallisessa kehityksessä eri sukupolvea, jolle ehk'ei ole tähän asti tarpeellista arvoa suotu. He eivät enää laulaneet tietämättöminä itsestensä kansan seassa, he valitsivat ja muodostivat itse ainettansa kukin oman luonteensa mukaan, vaan he lauloivat vielä vanhalla tavalla — heidän jälkeensä, meidän päivinämme, on kansan seasta samoin noussut itsetietoinen kirjailijapolvi, joka kunnialla todistaa kansamme syvissäkin riveissä vielä olevaa runollista tuotantovoimaa, vaan se ei enää tunne vanhaa runoa, se kuvailee, kertoilee kansamme elämää suorasanaaisessa muodossa. Sentähden myöskin puhtaasti kirjallisesta, runollisesta syystä on kokoelma suomalaisten runoseppien runoista ansainnut tulla suuremmalle yleisölle tutuksi.

Kun ryhdyin julkisuuteen toimittamaan tätä valikoimaa kansamme runoniekkain runoista, huomasin pian että ne kokoelmat, jotka semmoisista on olemassa, varsinkin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran hallussa, niin epätäydellisinä kuin muutamissa suhteissa ovatkin, kuitenkin riittäisivät aineiksi paljoa laajemmallekin kokoelmalle, kuin miksikä tämä oli aiottu. Täytyi kokoelmasta jättää pois semmoisetkin runot, jotka olisivat painettaviksi kelvanneet. Makkosen runot, esimerkiksi, ovat kaikki semmoisia, että tavallisesti paljoa huonompiinkin kirjallisiin tuotteihin painomustetta tuhlataan, kuitenkin en usko että nyt saatavissa olevista runoista mikään erittäin merkittävä on jäänyt kokoelmasta pois. Erikseen tahdon vain huomauttaa siitä ett'ei tähän kokoelmaan otettujen runoseppien luetteloa saa pitää täydellisenä. On vielä löytynyt monta runojen sepittäjää, joita epäilemättä aikoinaan kotipaikoillansa on pidetty suuressa maineessa ja jotka ovat sepittäneet enemmän tai vähemmän virheettömiä runoja, vaan joiden teelmiä en ole katsonut olevan syytä tähän valikoimaan ottaa, koska ne eivät erittäin kohoa muusta joukosta näkyviin. Lienee kuitenkin syytä tässä nimeltään mainita muutamat heistä: Makkosen riitaveli *Hanno Kokki* Kerimäellä, *Iisakki Pietikäinen* (ei Pieksiäinen) Pielavedeltä, *Benjamin Seppänen*

Kiannalla, Kiannan lukkari *Eerikki Vifi*, joiden kaikkien neljän runoja on Lönnrotin Mehiläisessä; *Mikko Tervo* Kihtelysvaarassa; *Tahvo Taskinen* Rantasalmella on sepittänyt paljon runoja; *Juhani Pesonen* Heinävedellä; *Lassi Mähönen* Tohmajärvellä Värtsilässä, etupäässä laulujen tekijä; vielä elossa oleva *Risto Pesonen* Ilomantsissa y.m.

Luonnollista on ollut että mieluummin kokoelmaan on otettu semmoiset runot, jotka jo aineensakin puolesta voivat ansaita suuremmankin yleisön huomiota, ulkopuolella runosepän kotipitäjää. Semmoiset lukuisat runoryhmät, kuin kiitos- tai moiterunot yksityisistä henkilöistä, runot kirkkojen rakennuksista ja vihkimyksistä, ovat siis verrattain köyhästi edustettuina. Kuitenkin olen koettanut kustakin laista esiintuoda esimerkin: ylistysrunoista luetaan tässä Korhosen kaunis, miehekäs runo "Torppari palmulle"; moiterunoista, joita usein törkeytensäkin tähden on mahdotonta painattaa, Makkosen mainio runo "Hanno suutarista" ja Heikki Väänäsen "Kellon kylän Mariasta" ja Korhosen pilkkalaulu "Nimismies Kokista"; kirkkorakennus-runoista on esimerkki Makkosen runo "Kerimäen kirkosta." Sitä vastoin tavataan samasta aineesta joskus montakin runoa tähän kokoelmaan valittuna, niin esim. "Suomen kielestä" (Korhonen, Tuominen, Makkonen, Puhakka, Räikkönen) ja "Viinasta" (Korhonen, Tuoriniemi, Makkonen, Hirvonen, Räikkönen). Mutta tätä ei pidettäne vikana, koska tietysti on erittäin hauskaa kuulla kansan syvien rivien mielipiteitä niistä yleisistä asioista, jotka syvimmin ovat senkin oloihin vaikuttaneet, ja koska useat niistä runoista ovat kansanrunoilain parhaimpia. Jumalan hyvydestä, luonnon kauneudesta, isänmaan edistyksestä, tapojen muutoksista nuo luonnonlaulajat runoilevat, kaikesta mitä vain ovat kokeneet omain elämänolojensa piirissä. Vaan minä viittaen itse runoihin, mistä parhaimmin voi nähdä mitkä sävelet, iloiset ja suruiset, meidän maan runoseppien runoissa kajahtelevat.

Silmään pistävä seikka on että kaikki myöhemmät runoniekat ovat Itä-Suomesta kotoisin — todistus siitä kuinka paljoa aikaisemmin vanhan runon muistokin on hävinnyt Länsi-Suomesta. Pohjois-Pohjanmaalla tavataan vielä tämän vuosisadan alussa pari runolaulun edustajaa, niinkuin Heikki Väänänen, Tuoruriemi, Seppänen, mutta niihin näyttääkin runotaito siellä sammuneen. Muut runoniekat ovat Karjalasta tai Savosta kotoisin (Rautalampi kuitenkin silloin Savoan luettuna, johon se kuuluukin asutuksensa puolesta) ja kaikkein enimmäkseen jälkimäisestä maakunnasta. Myöhempiä kansanrunoa voipikin syyllä pitää etenkin savolaisena ilmiönä, ja niin itse runoseppienkin nähdään mielellään mainitsevan itsensä Savolaisiksi. Sentähden tavataan "Savo" myöhemmässä kansanrunossa usein kertoma-vastineena "Suomelle", samalla lailla kuin vanhassa runossa "Karjala":

"suvaitseeko Suomen kansa, salliiko Savon isännät" (Korhonen) —

"työstä on Suomessa surua,
leivänsaaliista Savossa" (Kymäläinen) —

"kuhun saapi Suomalaiset, sattuvi Savon sapeli" (Puhakka), y.m.

Niille arvoisille papistomme jäsenille, jotka suurella auliudella ovat vastanneet kysymyksiini ja antaneet runoniekain elämästä tietoja, ynnä muille minua auttaneille pyydän ainoastaan täten saada lausua sulimmat kiitokseni. Professori J. R. Aspelinille, jolta olen käytettäväksi saanut Räikkösen muistoonpanot omasta elämästänsä sekä runokokoelman, olen erittäinkin suurella kiitollisuuden velassa. Elämäkerrallisista tiedoista, niin summittaisia kuin yleensä tässä kirjassa ovatkin, toivon kuitenkin hyötyä olevan.

Lopuksi rohkenen toivoa, että tämä kokoelma virittäisi yleisön harrastusta enemmän, kuin tähän asti, tuntemaan uudempia runoseppiämme, ja että ne kansalaiset, jotka oppivat tuntemaan mielestänsä huomattavia ennen tuntemattomia heidän runojansa tai tietoja heistä, lähettäisivät ne Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle, sen arkistossa talletettaviksi tulevaisuutta varten.

Helsingissä 18 p. marrask. 1889.

Kustavi Grotenfelt.

Kaikista nykyisemmän ajan suomalaisista runoniekkoista on Paavo Korhonen kuuluisimman nimen voittanut. Hän syntyi vuonna 1775 *Vihtajärven*[2] talossa Sonkarinsaaren kylää, Rautalammin pitäjätä. Syntymätalostansa kutsuttiin häntä loppupuolella ikäänsä *Vihtapaavoksi*, jonka nimen itsekin muutamassa runossansa omistaa.

Ensimmäisestä opistansa annamme hänen itse kertoa. Siitä lausuu runoissansa seuraavilla sanoilla:

En ole etäällä käynyt
Hakemassa harjoitusta,
Piisaapi kotoinen koulu
Talonpojan tarpeheksi;
Isä ennen iitä neuvoi,
Äätä äitini opetti,
Siihen sain enempi sitte
Opetella itse vielä;
Aloin kirjoittaa kynällä,
Ja panna paperin päälle
Joutoaikoina jotakin,
Miesten muihenkin katsella,
Tulevaisten tunnustella,
Asioita ainoisia.
Piti kyllä kynteä'kin,
Kulkea kuressa aatran,
Koko viikot vieretysten:
Kynä kuivi sill' ajalla,
Leveämmäksi levesi,
Aatran kären kaltaiseksi.
Olin oppinut ojalle,
Viivyin siellä toiset viikot;
Kuivi läkkini kuraksi,
Ei juossut kynästä kyllin.
Palotyössä paljon uuvuin,
Siellä silmätkin pilaantui.
Elon aikana enemmän
Sirpin kammissa kamusin;
Viikot viljoa kokoilin,
Suunnittelin sunnuntaina
Piirteä paperin päälle,
Mitä mielessä makasi.
Olipa käsi olasta
Kovin käynyt kankiaksi,
Oli kanssa kyynäspäästä,
kaikkite'kin kalvosesta,
Eikä peukalo pitänyt
Kylläksi kyneä kiini;
Koko koura paljon painoi,
Se painoi paperin puhki.

Jo nuoruudessaan näytti Korhonen erinomaiset luonnonlahjat siihen, josta kerran oli kuuluisan nimen saava. Erinäinen tapaus johdatti hänen ensikerran laulamaan. Rautalammillla oli silloin *Kokki* niminen herra nimismiehenä, joka sitä ennen oli Jämsässä samaa virkaa pitänyt. Kun viinankeitto niinä aikoina oli kokonaan kielletty, niin talonpoikain useinki piti laajoilla ja antimilla lumota silmät Kokilta, viinakotien sivutse kulkiessa. Mutta Kokin kukkaro jo vanhastaan pahaan tyhjänä asumisen tapaan totuttua ei kuitenkaan ottanut oikein täytyäksensä, jonka tähden suurenteli tulojansa velan-otoilla, joita talonpojat harvoin rohkenivat vastaan olla. Niin velkaantui monelle miehelle, jotta velat iäksi päiväksi saivat maksamatta jäädä, semminkin kun Kokki viimein juoniensa ja kujeittensa kautta menetti virkansa, palkkansa ja muut tulonsa. Jollain tavalla kostaaksensa tämän virkaheiton koiruutta ja lohduttaaksensa muita sekä itseänsä häneltä kärsitystä vääryydestä teki Korhonen hänestä laulun, joka kyllä koskevalla ja terävällä tavalla mainii sen mutkia ja konnankoukkuja. Laulu, joka sanotaan olleen Korhosen ensimmäisiä kokeita, levisi pian yli ympäri pitäjän, opittiin pian monelta ja laulettiin halullisesti Kokin koiruuden muistoksi ja velkojensa maksuksi. Kun myös tiedettiin Vihtajärven Paavo saman laulun tekiäksi, niin jopa kokouksissa, häissä, ristiäisissä, talkoissa ja muissa senlaisissa pyydettiin häntä sitä laulamaan ja aikaa voitain ruvettiin häntä vaatimaan muistakin aineista lauluja tekemään. Ei niin paikkaa maassa, ettei siinä aina kummempiakin tapauksia eli muuten mainittavampia asioita ilmaantuisi. Milloin saadaan uusi komia kirkko seurakuntaan rakennetuksi, milloin kuolee eli pois

muuttaa siitä arvon ja kiitoksen ansainnut opettaja, milloin elää siinä seurakunnalle pahoitukseksi moitteenalainen virkamies eli muu seurakunnan jäsen. Toisen kerran siunaa jumala maakunnan hyvällä vuodentulolla, eli kurittaa sitä kovalla ajalla, elikkä rustaa ruunu maakunnan hyväksi uusia laitoksia. Näistä ja monellisista muista merkillisistä tapauksista, joista muut kansat tavallisesti suusanoilla seuroissa tarinoivat, Suomen talonpoikainen rahvas ei niin ilman paljo jaarittele, ettei enemmän tahtoisi niistä joita kuita runoja eli lauluja kuullaksensa. Semmoisista aineista teki Korhonenkin enimmäst runonsa, vaikkei niin, ettei olisi muihinkin pystynyt. Muutamissa valittaa tapain turmiosta ja kehoittaa parempihin, toisissa on elatuskeinojen parannus ja muu kansainen hyöty aineenansa, toisissa syntymämaansa ja äitinkielenä puolustus niiden ylenkatsojia ja pilkkaajia vastaan. Vanhain tarina- ja loihturnoin tapaan teki myös muutamia runojansa.

Samaten kuin oppineitten seuroissa hyviä lauloja toisinaan pyydetään joista kuista seikoista lauluja rakentamaan, niin vaadittiin Korhostakin usein milloin mistäkin laulamaan. Semmoisia toimituksia sai välistä ulkopitäjistäkin kaukana Rautalammilta. Muutamana päivänä tuli miehiä Maaningalta ja pyysivät hänen runoa laittamaan papistansa, joka heillä silloin oli pahan-ilkinen jutunkäviä ja muuten konnankoukkuinen mies, joilla juonillansa ei tainnut seurakunnalle mieliksi olla ja joiden kautta viimein virkansakin menetti. Korhonen käski heidän kertoa kaikki, mitä papista tiesivät ja tahtoivat runoon pantavaksi, joka kertominen illasta ruveten kesti pitkään yöhön. Sitte ruvettiin maata. Aamulla jälkeen vuoteelta noustua alkoi Korhonen laulaa pitkän runon, jossa papin elämä ja kujeet olivat kuvatut ehkä paremmin, kuin miehet olivat toivoakaan voineet. Sitte eivät heittäneet häntä, ennenkuin kirjoitti heille saman runon, jonka kanssa lähtivät kotiinsa, ja josta sitte kirjoituttivat ja jakailivat jäljennöitä sinne tänne seurakuntaan, arvattavasti ei pappia itseäkään unohdettu.

Monet muut runoistansa teki Korhonen toimittamatta, eikä pitänyt niistä sen enempätä jälkeinpäin lukua. Nekin, jotka joutoaikoina itseksestään moninaisista aineista mietti ja kirjoitti, anteli pitkin pitäjätä pois luotaan, josta syystä maakunnassa monta tekemätänsä runoa laulettiin, joita itse ei enään muistanut tuskin tehneensä. Kun häneltä kerran kysyttiin, paljoko yleensä olisi runoja tehnyt, viittasi pöydän alalliseen melkoiseen kistuun sanoen: "saattaisi niitä tulla, mimmoisia lienevätkin, tuo kistullinen, jos kaikki koottuna siihen mahtuisivatkaan." Harvat runoistansa syntyivät kirjoituspöydän ääressä, jossa heti mietittyänsä olisi tainnut paperille piirtää ajatuksensa. Parahimmat runonsa sanotaan perustaneen yksinäisillä metsäkuluilla, kalastusretkillä ja muissa töissä ollessansa. Ne sitte miten muisteli kotiin tultuansa kirjoitti paperille, ensi tilassa jollen kullen tuttavistansa annettaviksi. Pitopaikoissa ja muissa iloseuroissa lauloi oluen ja viinan ääressä monta ihan uutta, johon ei ollut ensimmäistä sanaakaan sitä ennen miettinyt, niin senkin jo usiammasti räntätyn, joka alkaa sanoilla:

No miehet, miehet, veikkoset! näin näitä häitä juodaan:
Lopussa viel'ei entiset, ja toista aina tuodaan.

Näistä harvat taisivat tulla kirjoitetuksi, jonka tähden menivät sitä myöten kun syntyivätkin, jos kohta joku kuulioista jälkeinpäin olisikin joita kuita paikkoja muistellut.

Edellä mainitusta jo kyllä on nähtävä, Korhosen ei pitäneen runomahtiansa missään suuremmissa arvossa. Kun kerran häneltä muistiansa myöten kirjoitettiin erästä runoa, sanoi hän unohtaneensa loppuvärssyt runosta. Niitä hänen miettiessä väliytyi kirjoittaja ja kysyi eikö sopisi runoa niillä sanoilla lopettaa, jotka samassa kertoi, lopettaa. Heti oli Korhonen valmis myönnöttämään, ja luuli ehdolle pantuja vielä sopivammiksi, kun sanoi olleenkaan ne omatekemänsä, jotka nyt olivat muistostansa kadonneet. Muutamassa kohti runoilee hän laulujensa vähästä arvosta näillä sanoilla:

Virteni ovat verrattavat
Semmoisen sepän takeisiin,
Joka ahjollen ajaapi,
Hiilet polttaapi poroksi,
Rauan tuiki turmelempi,
Ei kunnan kalua saahen.

Isänsä kuoltua tuli Paavo kuin vanhin poika isännäksi taloon. Mutta luonnostansa huoletonta elämää rakastaen antoi vapatahtoisesti isännyyden nuoremmalle veljellensä Ristolle, joka olikin ymmärtävä, toimikas ja uuttera maamies. Ehkä tähän myös oli syynä Paavon onneton taipumus viinaan, joka keski-ijästä seurasi häntä hautaan asti. Muutamassa runossansa syyttää runonteon ja laulamisen saattaneen hänen tähän turmelukseen, ja valittaa, kun ei sitte havaittuansakaan voinut luopua siitä, sanoen:

Eikä tullut miehen mieltä,
Ett' oisin heti herennyt,
Työstä turhasta lakannut.
Palkka mulle maksettiin:
Vieteltihin viinan kanssa,
Pyyettiin putelin kanssa,

A:ta, b:tä ensi aluksi,
Koko virret viimeiseksi.
Se oli opista voitto,
Että jouvuin juomariksi,
Ratkesin kylän ratiksi.

Toisessa runossa, jonka varta vasten on viinan turmelevista vaikutuksista tehnyt, lausuu ensittäin:

Vasta minä vanhoillani
Oivalsin tämän asian,
Kuinka kunnia meneepi,
Aleneepi miehen arvo,
Kaikki rakkaus katoopi
Entisiltä ystäviltä,
Miesi velkahan veäksen,
Joka ryyppää rysyltä,
Viinan viljassa elääpi
Monet päivät pääksytysten.
Maailman makia seura,
Tapa vanha tarttuvainen,
Jot'ei arvata alusta,
Saapi semmoiset vahingot.

Vähän jälkeinpäin valittaa samassa runossa itsestänsäkin, sanoen:

Aivan on asian laita
Sillä lailla, lapsukaiset;
Minä sen toeksi tieän,
Kun olen itsekin ollut
Taipuva tähän tapahan,
Saanut semmoiset vahingot:
Terveys on turmeltuna,
Kaikki rikkaus laonnut,
Matti taskussa makaapi.
Tällä suututin sukuni,
Esivaltani vihoitin,
Näytin itseni olevan
Hyvänsuoville suruksi,
Irvihampaillen iloksi.

Viimein päättää runon seuraavilla loppusanoilla:

Olkohon opiksi muille,
Jotka saanevat sanoa:
"Muit' on mies opettanunna,
Itse oli oppimaton."

Tästä viastansa muistuttaa myös eräs hänestä tehty runo, jota Rautalammilla jo Korhosen eläissä laulettiin ja joka, koska ei ole erittäin pitkä, sopinee tähänkin pantaa. Se kuuluu seuraavilla sanoilla:

Vihtapaavo viisas miesi,
Sanottava Suomen maassa,
Muissa maissa mainittava,
Ei ole etäällä käynyt
Hakemassa harjoitusta;
Kotona on koulu ollut
Oman suvun suosiesta,
Oman vanhemman opista.

Koska lassa lattialla
Pieni Paavo polvillansa
Itseksensä istuskeli,
Kyykyllänsä katseleepi,
Ei luultu lukia-miestä,
Kirjamiestä milloinkana
Tästä lapsesta tulevan,
Osaajata ollenkana,

Ensinkään yrittäjätä,
Rupeajata runoille.

Vaan koska ikä eneni,
Tuli tunto täyellinen,
Rupes hän runon tekohon,
Teki runot, laitti laulut
Hyvemmistä, huonommista,
Lukkarista ja papista,
Nimismiehistä, mittarista,
Talonpoikainkin tavoista,
Juomarista, kuoharista,
Sanoi sanat räätälistä,
Sotavuoekin sovitti.
Pani sen paperin päälle,
Kansan kasvavan varalle,
Tulevaisten tunnustella,
Kuinka oli kumma aika,
Surullinen Suomen maassa,
Kuulun veisun kultahäistä,
Viinasta valitun virren.
Vielä sitte viimeiseksi
Sai maassa sanottavaksi
Pojan veljen Väinämöisen,
Liisan Antero Vipusen.

Jo nyt lauluni lopetan,
Kosk'ei aika myöten anna,
Vaikk'ois vielä virkkamista
Paavon tuhmista tavoista,
Juomisestakin jutella,
Kuinka viina viettelempi,
Viepi voiman viisahalta,
Ymmärryksen oppineelta,
Panee maata pyllyksiinsä,
Viisahankin vierehensä.

Jospa tietäisin toeksi,
Ettei virttänsä omoa
Ottaisi pahaksi Paavo,
Suuttuisi sanoista näistä,
Paikkani ylös panisin,
Antaisin ala nimeni.
Vaan en tieä miehen mieltä,
Tunne toisen arveloita,
Puhu en paljo paikastani,
Ala en nimeä anna.

Paavon viinaan meneväisyydestä oli kyllä vanhalla äidillänsäkin surua, vaikka muuten vielä vanhoillaanki kiitti Paavon hyväksi lapseksi, jolta elinkautenaan ei ollut pahaa sanaa vastaan kuullut. Tätä äitiänsä kohteli myös Paavo vielä vanhemmallakin iällänsä lapsellisella rakkaudella, ja kaikki rahat, mitä metsän nahoista sai, sillä hän oli viriä ja onnellinen ketunpyytäjä, vei äitinsä korjuusen talon tarpeita varten, kuitenkin sillä välipuheella, että eukon toisinaan piti omasta kädestään poikaansa ryyppyllä virvoittaman. Samate oli kotiväkensä, kyläläistensä ja kaikkein muiden ihmisten kanssa suosiossa, sillä totuutta rakastava, tasainen ja hiljainen luonnostansa hän ennemmin kärsei pienen vääryyden, kun että oman puolensa pitämisellä olisi tahtonut riitoja toistensa kanssa nostaa.

Yhtä selvä ja teeskelemätön kun runoissansa oli Korhonen muussakin lauseessansa. Rautalammilla on tapana talonpoikain itse välistä kirjoittaa sukulaisilleen kuolinpuheita, ja pyytää papin niitä saarnastuolista lukemaan. Korhoselta kuoli kerran yhtäikaa sisar kuuden lapsensa kanssa ulkotautiin, josta kirjoitti seuraavan kuolinpuheen:

"Monta mureellista jälkimuistoa on tässäkin seurakunnassa pidetty sen luontoa seuraavan kuoleman tapauksista sekä vanhoina että nykyisempinä aikoina. Nyt meillä taas olisi halu puhua ja jotakin tietä antaa seurakuunalle yhdestä äitistä, joka kuuden lapsensa kanssa on lepokammioon saatettu tänä päivänä — se on Jokelan talon emäntä *Maria Korhotar*.

"Tämä vainaja on syntynyt isästä *Matti Korhosesta*, joka oli isäntä Vihtajärven talossa Sonkarinsaaren kylässä, ja on jo aikaa sitten kuoleman kautta pois kutsuttu, ja äitistä *Anna Pulkittaresta*, joka nyt vielä toivotussa terveydessä elää, ja on emäntä samassa Vihtajärven talossa. Yhdeksäntoista vuoden iällä tuli tämä vainaja naimiseen talon isännän *Juhana Jokelaisen* kanssa samassa Sonkarinsaaren kylässä, jossa avioliitossa eli 4 kuukautta vajallen 23 ajastaikaa. Tällä ajalla syntyi heille kaksitoistakymmentä lasta — kolme poikaa ja yhdeksän tytärtä —, joista yksi poika ja yksi tytär on ennen kuolemalla pois temmattu, ja nyt viimeisen pidetyn sairauden alla yksi poika ja viisi tytärtä ynnä kuoleman taudin alla syntynyt keskieräinen poikalapsi, jotka kaikki ovat häntä tänäpäpä häntä haudataan seuranneet. Jälkeen jääneitä lapsia on vielä yksi poika ja kolme tytärtä. Kaksi tytärtä ja se ainoa poika ovat vanhimmat vainajan lapsista ja yksi tytär vähäinen.

"Koko hänen ikänsä oli kaksiviidettäkymmentä ajastaikaa, jonka suurella kärsivällisyydellä ja tyytyväisyydellä kulutti varustettu kestäväällä ruumiin rakennuksella, kelpaavalla toimella perheensä ylitse, piisaavalla ruumiin ravinnolla, hellällä ja lauhkiolla sydämellä.

"Jättäin kaikkia näitä maallisia etuja halasi sairautensa lopulla nautita Herran pyhää ehtoollista, mutta kun aika eikä tila sitä myöden antanut, niin toivoi loppua ja odotti siunausta. Ensimmäisenä päivänä helmikuussa kello 11 ennen puolta yötä uloshuokasi hän sen viimeisen hengen."

Näin lyhyt, selvä, kaunistelematon oli se kuolinpuhe, jonka Korhonen vainajalle sisarellensa kirjoitti. Moni olisi siitä harvoin sattuvasta, surkiasta tapauksesta, jossa yhtenä päivänä äiti kuuden eli seitsemänki lapsensa kanssa haudataan, tainnut kyllä pitkältä ja liikuttavalta puhua, mutta Korhonen ehkä arveli sopivammaksi ei mainita, mikä jo ilman oli koko seurakunnalle kyllä tuttu ja kaamia asia. Ei hän myös ylistä sisarvainajataan muusta, kun minkä tiesi todeksi. Jumalisuuden hyvät avut ja muut semmoiset asiat, joista kuolinpuheissa tavallisesti paljon lausutaan, vähän tiedetään, heitti Jumalan arvata, joka tutkii sydämen, ei katso ulkonaista, usein pettävätä muotoa.

Usiammasti Korhosen runoista on nähtävä, hänen tarkalla mielellä lukeneen niin pyhän raamatun kun muitakin suomalaisia kirjoja. Myös kirkossa, ehkä Sonkarinsaareltä sinne luetaan puolikolmatta penikulmaa, kävi ahkerasti ja kuunteli tarkkaan saarnaa, jonka sitte kotiin tultuansa kirkkoon pääsemättömille selitti. Mutta sen jälkeen kun ensikerran 18 vuoden vanhana oli käynyt kerran pyhällä ehtoollisella ei enää koskaan mennyt armopöydälle, vaikka papitkin varoittain ja kehoittain koettelivat saada hänen mielensä muutetuksi. Sanat ja varoitukset olivat mitättömät: hän pysyi järkähtämätönnä siinä kerran saadussa luulossa, olevansa mahdoton Herran alttarin vieras, joka söisi ja joisi kadotuksen päällensä. Ehkä Luojalta terävällä älyllä varustettu autuudenkin asioita tutkimaan ja käsittämään, oli mielensä kuitenkin siinä kohdassa pimitetty. Suurin erehdyksensä näyttää olleen, että pyysi ja toivoi oman vanhurskautensa kautta joskus tulevansa mahdolliseksi Herran ehtoolliselle käymään, ei muistaen, ettei se olekaan vanhurskaille, vaan syntisille annettu, sillä eihän itsestensä vanhurskas lunastajata tarvitsisikaan.

Ehkä Korhonen eli jotenkin vanhaksi, ei hänelle kuitenkaan ollut sallittu kotona kuolla. Lokakuussa vuonna 1840 löysi veljensä hänen kuollunna veneessä ei kovin kaukana kotitalosta. Arvattavasti oli joku äkillinen kuoleman kohtaus häntä tavannut. Tyttärensä *Anna Reetta*, joka on naimisissa Koivulan talon isännän Sakari Lyytisen kanssa Sonkarinsaarella, lauloi perityllä runolahjallaan isävainajastansa seuraavaisen lapsellista rakkautta ja kristillistä surua osottavan kuolirunon:

Nyt on luonto liikutettu,
Runotöihin taivutettu,
Vaikka ei riemusta runoja,
Ilmi anneta ilosta.
Kaikki on saanut syvälle,
Murhe pannut painon alle,
Kun on kuultuna kamalat,
Saatu surkiat sanomat
Kuolemasta kummemmasta,
Erosta tämän elämän;
Koska päätti Vihtapaavo
Maalimasta matkajuoksun,
Joka vaarassa vaelsi,
Tämän maaliman majoissa,
Surun lakson laitumilla,
Vuotta viisi seitsemättä.
Eikä tietoa edeltä
Annettuna aikansa
Viikon viimeisen olevan,
Virstan viimeisen tulevan,

Joka saattoi saaren päähän,
Kuolopaikalle kuletti.

Tuo on meiltä tietämätön,
Tuhmain tunnolta salattu,
Mik'oli laitettu lopuksi,
Mitä pantu päätökseksi:
Olisiko usma uuvuttanna,
Sumu silmänsä soaissut,
Vai viluko viivyttännä,
Eli nälkä näännyttännä;
Vaiko varsin määräpäivät
Lie jo tullut täytetyksi.
Ei hän kuollunna kotona,
Sairastanna saapuvilla;
Vasta viimein viikon päästä,
Kun oli kulkenna kotoa,
Kaonna ja kaivattuna,
Veli veljensä tapasi
Ve'en rannalta veneessä,
Ilman alla aukialla.

Totta tunki tuskan tuiman
Veli veljen kuolemasta;
Tuossa kohtasi kovasti
Huokaus ja huutoääni,
Kun oli kuollut tuttavansa,
Kaunis kasvinkumppalinsa,
Kun oli linnun liukas ääni
Langetettu laulamasta,
Kun oli kuolo katkaissunna,
Aviotkin auaissunna.

Sama surkia tapaus,
Kun tuli tutuksi muille,
Tuotti kyllin kyneleitä,
Antoi huolta, huokausta,
Sukulaisille surua,
Vielä muittenkin muretta,
Joihen kanssa kaunihisti
Oli aikansa asunut,
Elänyt isänsä päivät
Sovinnolla, suosiossa.

Mutta ei nyt murhe auta,
Eikä vaikia valitus;
Heitetähän Herran päälle
Kaikki huolet, huokaukset,
Jonka viisaus visusti
Läpi kaikki katselepi,
Jok'on tiennyt lähtötiiman,
Erohetken helpotuksen.

Jo oli iästä ilta,
Elämästä ehtopuoli;
Kyllä aika myöten antoi
Erota elosta tästä,
Päästä tästä Paapelista,
Sotomasta syntisestä.

Eipä siis surua siitä,
Valitusta vainajasta,
Että nuoruuen iässä
Tuli täältä temmatuksi;
Vaan se tuopi tuskan meille,
Sepä suurentaa surumme,
Ett'oli visseillä vioilla,
Tiellä tietyn turmeluksen,
Sitehissä synnin suuren,
Kaotuksen kahlehissa;

Siottuna siitä päivän,
Kun sai viina vietelleyksi,
Joka piätti pyhältä,
Esti armo-atrialta;
Kun oli Paavalin sanoista
Käsityksen keksinyynnä,
Ettei söisi syömärinä,
Eikä joisi juomarina
Siitä juomasta pyhästä,
Armoleivän atriasta.

Kyllä siitä sielun kuorma
Paljo painoi ja pakotti,
Jota vainaja valitti
Ahkerasti aikanansa,
Ettei jo iällä ennen
Armon lahjoja anonna.
Aina toivoi tointuvansa,
Paremmaksi pääsevänsä,
Saavansa himolle salvan,
Lukon orjuuen ovelle;
Vaan se viipyi viimeiseksi,
Aivan ehtoolle elämän.
Nyt ei tietä Herran töitä,
Eikä tuta tuomioa,
Annettiinko armopaikka,
Vaiko kauhia kaotus.

Voi jos vielä viimeisellä
Ehtoolla elämän Herra
Oisi armon auaissunna,
Paratiisin Paavalille,
Muistanunna niinkuin muinen
Ryöväriä ristin päällä,
Jollen juuri viimeisellä
Ovi armon auaistihin.

Vielä muutammat murehti,
Pahastuivat paljo siitä,
Kun oli kiini kirkonkellot,
Seurakunnan sielukellot.
Vaan kun tarkoin tutkittua
Saatihin sanoma kuulla,
Ett'oli kielty kirkkolaissa
Kellonsoitto kelvollinen,[3]
Pian sekin murhepilvi
Riemuruskoksi rupesi,
Kosk'oli siansa saanut
Siinä maassa siunatussa,
Missä muutkin matkamiehet
Saavat laskeita levolle.

Kyllä vainaja varusti
Itse jo elämäkirjan,
Joka joutui vuotta ennen
Kaikille katseltavaksi,
Jonka otti oppineetkin
Varsin vastahan halulla;
Luki herrat Helsingissä,
Antoi sille suuren arvon;
Vaikk'ei auta arvo suuri,
Nimi kuulu kuolemassa.
Kuolo on se kuulu vieras,
Joll' on valta vallallenkin;
Ei se kysy keisarilta,
Ruunupäältä ruhtinalta,
Vaatisiko valtakunta

Vielä täällä viipymähän;
Ei se pappia paraita
Kierrä kirkon haltioita;
Eikä tutki tuomarilta,
Oikeuen oppineilta,
Tohtivatko itse tulla
Toisen tuomarin etehen.
Kuka kaikki kertoneepi,
Kuolon tuumat tutkineepi;
Ei se aikoja valitse,
Eikä paikkoja paraita;
Ei kysele kynnyksellä,
Taho tietä tanhualla,
Joko oisi outettuna,
Eli kauan kaivattuna,
Vai tuli kovin varahin,
Kesken töihin täyttämättä.
Siitä syystä syntisiltä
Vaaitaankin valmistusta,
Kun on kuolo tietämätön,
Joka hetki Herran käessä.
Onnellinen on se päivä,
Uskovaisille ihana,
Joill' on toivo taivahassa,
Ilonsa isän majassa.
Niillen vaan on vaikiampi,
Kuolo kauhia, kamala,
Joihen mieli maallisilta
Tavaroilt' on tahrattuna;
Niillen maaliman makeus
Kaikki käypi katkeraksi
Kuolemassa kauhiassa,
Synnin palkan päätöksessä.

* * * * *

Päätettyämme tämän vaillinaisen kertomisen Korhosen elämästä ja kuolemasta kääntykämepäs jo hänen runolaatuansa erittäin katselemaan.

Kansanrunon tavallinen laatu ja omaisuus on aineensa luonnollisella yksivakaisuudella toimittaminen ilman mieltä sinne tänne syrjäasioihin juoksuttamatta, niistä muka kaunistusta ja kuvausta kerrottavalle saadaksensa. Samaan kansanrunon omituiseen tapaan laati Korhonenkin runonsa, siinä toki vähän eroma, että mielellään pisti sananlaskuja ja muita vertauksia runonsa suolaksi eli ytimeksi. Sanain sovittamisessa oikiaan runosääntöön eli mittaan ei ollut niin tarkka ja huolellinen, kun Karjalan vanhoissa ja nykyisemmissä runoissa sen suhteen ollaan, jonka tähden välimmiten tavataan virheellisiä lausuksia, kun asianymmärtäjä lukee itse havainnee, jos niitä tässä ei paremmin selitetäkään. Onkin runo jo Savon tienoilla ja vielä enemmän Hämeessä alkusomuudestansa poikennut, jonka tähden ei ollenkaan ole ihme, Korhosenkin runot sanasääntönsä puolesta ei parempia olevan, kuin mitä lapsuudesta kuuli kotiseudullansa laulettavan.

Vielä virheen-alaisemmat, kun runonsa, ovat muut laulunsa viitteellisessä arvaannossa. Läpeensä tavataan niissä sanat sopimattomasti katkaistuna ja tavutten sekä arvo että korko pahasti runneltuna, josta onkin nähtävä, Korhosella niitä tehdessä ei olleen parempata esikuvaa, kun virret tavallisissa arkkiviisuissa ja vanhassa virsikirjassamme. Valitettavasti ei ole muillakaan lauluniekoilla vielä ollut parempaa mallia eli johtoa, kun vasta nimitetyt kielensä suhteen kehnot ja vaivaiset, mitteen vuoksi peräti typerät ja kelvottomat laitokset, jotka jo vuosisatoina ovat paljo huolta Suomen Runottarelle tehneet, ja vasta kentiesi mitä vielä tekevät, kun jo ovat hänen suurimmalle osalle kansasta tuiki tuntemattomaksi saattaneet, elikkä turmelleet korkoamme, ettei moni meistä enää tajua'kaan vanhan Suomen runon suloa ja lempeyttä, joka ennen aikoinansa heitteli kiviä ja kantojakin ja pani karhut tanssimaan tasajalassa.

Ne Korhosen tekemät laulut, jotka tässä kirjassa löytyvät, ovat paraimpiansa, ja jos ei jo siitäkin syystä, niin kuitenkin näytteeksi hänen ulkorunoisesta laulutavastansa painettavat. Näistäkin lauluista on lyhemmyyden vuoksi muutamia kehnompia värssyjä pois jätetty, milloin se järjestyksen loukkaamatta taisi tapahtua. Peräti painamatta on jäänyt toista yhdeksän meille tiettyä laulua, nimittäin:

Jänikselle;
Onnentoivotus nuorelle vaimolle;
Pahasta ja kalliista ajasta;
Venäjän ja Turkin rauhasta;
Leskikeisarinna Maria Veutorounan kuolemasta;
Turun kaupungin palosta;
Kehoitus hääpidon alettaissa;
Nuoren vaimon kiitossanat antimista;
Joutohyräilykset häissä.

Epäilemättä löytyy myös monta muuta Korhosen tekemää laulua, eli kuitenkin on löytynyt, joita ei vielä ole kerätyksikään saatu. Kerääjät ovatkin enemmän ahkeroineet saada hänen runojansa, kun laulujansa kerätyksi, koska edellisillä jo rakentonsakin puolesta nähtävästi oli parempi arvo.

Korhosen tytär, jo mainittu *Anna Reetta*, joka isänsä kuolemasta teki edellä luettavan kauniin runon, ei ole muunkaan laulun laadinnossa isäänsä kehnempi, miltei ennen parempi. Sen voisi päättää seuraavistakin värsyistä, otetut hänen eräälle orpopojalle tekemästä laulustansa:

Minull' on mieli kirjoittaa,
Maailman surkeutta mainita,
Jos aika myöten antaisi,
Ymmärrys ylös kantaisi.

Viheliäinen, surkia
On ihmisellä elämä,
Niinkuin on Jopi puhunut,
Ja Salomoni sanonut.

Jopa sen tunki Jooseppi,
Ja tarkoin tutki Taavetti;
Jo Haakar joutui huutamaan,
Ja Ismaeli itkemään.

Kuin lapsi ensin syntyypi,
Ja hengittämään herääpi,
Tuntee jo tuskan olevan,
Ja vaivan takaa ajavan.

Itku jo omi alkuna,
Ja ensimmäisnä äänenä,
Juurikuin ajat arvaisi,
Ja tulevaiset tuntisi.

Jos sitte vähä iloitsee,
Ja lasten kanssa leikitsee,
Ne ilot pian puuttuvat
Ja murehiksi muuttuvat.

Piampa saapi havaita,
Kuin maailma on kavala,
Kuin nuoren ilon kadottaa,
Ja lasten leikin lopettaa.

Niin näkyy nytkin todeksi.
Ja kuuluu kyllä kovaksi,
Kun puhuu orja päivistään,
Yks orpopoika onnestaan.

Tämän orpopojan antaa hän sitte usiammissa värsyissä valittaa vaivojaan ja onnettomuuttaan, ja siitä päästyänsä muistaa korjaajiansa seuraavilla kiitossanoilla:

Nöyrimmän sanon kiitoksen,
Kaikillen niillen yhteisen,
Jotka minun ovat korjanneet,
Ja tänne asti auttaneet.

Suuri on ollut vaivanne,
Suurempi olkoon palkkanne,

Jota ei maassa makseta,
Vaan taivahass' on tarjona.

Ja jos nyt oikein tuntisin,
Hyvyyttä Herran muistaisin,
En vaiti olla saattaisi,
Vaan kiitosuhrin antaisin.

Että niin olen autettu,
Ja vahingolta varjeltu,
Kuin Mooses kaisla-arkussa,
Ja Joonas kalan vatsassa.

Ne Herran suuret ihmetyöt
Muistuttaa mullen päivät yöt,
Että aika oisi palata,
Ja synnin tieltä lakata.

Maaailman turhuus hyljätä,
Ja kaikki ylön katsoa,
Toivoa toista tulevaa,
Etsiä uutta elämää.

Että sitten taivaan kuorissa
Saisi voiton virttä veisata;
Siellä vanhat vaivat palkitaan,
Ja kaikki uudeksi muutetaan.

Siellä ompi oikia isänmaa,
Ja kaikki kallis tavara;
Siellä lesket levon löytävät,
Orvot osaansa nousevat.

Siellä taakse taukoo puutokset,
Murheet ja ajan muutokset;
Ei isä jätä seurastaan,
Eik' äiti heitä helmastaan.

Siellä köyhät saavat rikkauden,
Ja sairaat kaikki terveyden;
Siellä ompi ilo yltäinen,
Ja riemu alinomainen.

Viimein jo taas omassa nimessänsä päättää Anna Reetta virtensä tällä loppuvärsyllä;

Lyhyt on tämä kirjoitus,
Yksinkertainen yritys,
Vaan kukas tarkoin tietänee
Ja toisen tuumat tutkinee.

Semmoista sydämen liikutusta, josta tämäkin virsi todistaa, isänsä Paavo ei osoita tuskin yhdessäkään runossa eli muussa laulussa. Se näyttää hänen luonnollensa kokonaan outo olleen. Harvoin on mielensä muutenkaan oikiaan lauluinton ylennyt. Sen siasta nähdään hänellä olleen tarkan ja terävän älyn moninaisia aineita tutkimaan, käsittämään ja kertomaan, jonka ohessa runonsakin osoittavat hänen vihanneen kaikenlaista pahaa ja vääryyttä, puoltaneen hyvää ja siivollista elämätä. Kun vielä oli lukenut viikkosanomat ja monta muuta suomalaista kirjaa, eitä ainoastaan lukenut, vaan käsittänytkin ja muistonsa säilyttänyt, niin pidettiin häntä talonpoikain keskuudessa oppineena, ja oppinut olikin hän, vaikk'ei tainnut kuin yhtä äitinsä kieltä, yli monen koulunkin käyneen miehen, ettei suinkaan ensimmäiseksi tullut ymmälle, missä vaan ei ilman kainustellut tietoansa ilmoitella.

Tästä kaikesta lienee arvattava syy siihen, että Korhosen lauluja pidettiin suuressa arvossa ja että niistä muutamat levesivät ulommaksi Hämeeseen, Pohjanmaalle ja Karjalaanki. Löytyypä vielä muitakin syitä niiden leviämiseen ja semmoiseksi arvaisimme rahvaalta rakastetun vertauksellisen eli muuten polvellisen sanalaatunsa, mielensä malttamisen, siinä kohdassa, ettei koskaan latonut lauluunsa, mitä sylki suuhun tuopi, vesi kielelle vetävi. Siihen lisäksi saapi lukea senkin seikan, että valitsi lauluillensa sopivan aineen, ja viimeiseksi että itse kirjoitti ne paperille, joka esti heti synnyttyänsä katoamasta. Muita syitä emme voi keksiä niiden erinäiseen arvoon ja leviämiseen, koska Korhosella ei kuitenkaan ollut joita kuita mainittavia runolahjoja yli muiden runoniekkain, vaan hän ennemmin jääpi monestakin

jällelle. Jopa tyttärensäkin ja pitäjän miehensä *Juhana Ihalainen* siinä vetävät hänelle vertoja. Monta muuta tunnemme, joita pitäisimme parempina, vaikk'eivät ole sinne päinkään ihmetteliöitä ja seuraajia saaneet, kun Korhonen, jota Savon nykyiset runoniekat tavallisesti pitävät mestarinansa, kuin saksalaiset Schilleriä ja Götheä.

Nimitimmä Korhosen runoista muutamia Karjalaankin levenneen. Semmoisia ovat erittäinkin runot Talonpojille, Viinasta, Tyttärille, Mustalaisista, Ketunpoikain elättämisestä, Väinämöisen veljenpojasta y.m. Näytteeksi miten runot semmoisilla kulkumatkoilla muuttuvat, panemme tähän yhden tällöisen runon "Piipunperästä" sekä sillä tavalla, kuin se on Rautalammilta kirjoitettu, että toisellakin tavalla Venäjän Karjalasta.

Rautalammilta:

Käännä päätä, katso päälle,
Ota vaari vanha muori,
Kuinka kummalta näkyypi
Tämänaikaiset asiat;
Kaikki pojat kasvavatkin
Piipunpohjalla pilaavat
Suunsa seuvun semmoiseksi,
Jos on paksu huulipanta,
Niin on posketkin porossa,
Kasvo puolipullollansa.

Eivät yr'tä yösialta,
Univuoteilta värähä,
Eikä pirtistä pihalle,
Vielä virkahan vähemmän,
Ulkotyöhön ollenkana;
Ennen karstat kaivetahan,
Ihvetkin imeksitähän.
Kyll' on sitte päivän päällä
Parta paksuna porosta,
Ihvestä ihon sininen,
Hihat hiessä, helmat noessa,
Rintapielet riivanteissa.

Vaimot ne valittelevat
Pilattavan paiat kaikki
Kesken päivän pestäväksi;
Muorit mukamat sanovat,
Että pyyhkeiksi pitäisi
Vanha vaippa laitettaman,
Että aikaa enemmän
Pesemätä päästäisiin.

Sepillen on selvä neuvo,
Valurille vanha käsky,
Kunnon neuloja kumota,
Jolla vilja väännetähän;
Ilkeä on imeisten luona
Puista puikkoa piteä,
Kuletella kukkaroissa.

Miehet muutamat sanovat
Pilattavan piiput kaikki,
Pohjat puhki pisteltävän,
Karetsia kaivettaissa;
Toiset ne toki puhuvat,
Ett' on oppi oivallinen,
Ja juuri komia konsti,
Maahan muuttunut tavaksi.

Muinoin toivat Mustalaiset,
Kusta lieneepi kotoisin:
On tuosta tupakin jatko,
Jopa työlle joutuisampi.

Venäjän Karjalasta:

Kuule ensin, katso siitä,
Kuinka kummalta näkyvi
Tämänaikainen elämä:
Miehet muutkin jos minäkin
Piipun pohjilla pilaavat
Suunsa seuvun semmoiseksi,
Jott' on leukansa liassa,
Parta paksussa porossa,
Ihmestä iho sininen,
Tupakasta turmeltuna.

Muinen söivät Mustilaiset
Piipun pohjia poloiset,
Konnat suuhunsa kosivat,
Karetsia saamitsivat,
Siitä ottivat opiksi,
Suomen miehet mielityöksi,
Jotta jo nykyinen kansa,
Kaikki katsovat musikat,
Nuoret miehet naimattomat,
Pojat puoliparrattomat,
Huuliansa huuhtelevat,
Paian hiemalla hosuvat.

Ei lemmit leposialle,
Vuotehellenkaan väräy,
Kun ei poskessa poroa,
Suussa tuhkia tupakan.
Ilmanko akat sanovat,
Muorit muutamat puhuvat,
Pilattavan parrat kaikki,
Suun menevän surkiaksi.

Puikko on puolta kyynäreä,
Kyllä kypärän pituinen,
Tehtynä teräväpäinen,
Jolla kaivavat karetsan,
Piipun pohjan poskehensa.
Ei purukset suusta puutu,
Tukut karmilta katoa,
Ikipallit ikkunalta.

Miehet muutamat puhuvi
Piiput pantavan pilalle,
Pohjat puhki pistettävän
Karetsia kaivettaissa.

En nyt tuota tarkoin tunne,
Josta on tupakka tuotu:
Sen mä tuntenen toeksi,
Ett' on turmellut tupakka,
Pilannunna kansan kaiken,
Maahan muuttunut tavaksi.

Vielä muitakin toisintoja löytyisi tähän yhteenkin runoon, joilla ei kuitenkaan tarvinne tätä jo ilmankin pitkää alkulausetta venyttää, vaikka nämät kaksi toisistaan eroavimmat jo senkin tähden piti pantaa, etteivät asian ymmärtämättömät luulisi Korhosen runoja tässä kokouksessa tahallaan muutetuksi, jos sattuisivat joita kuita kirjoitettuna käsiinsä saamaan eli muuten niitä rahvaassa vähän toisilla sanoilla kuulemaan. Siitä ei toki liene'kään moitetta pelättävä, jos mistä tahansa saatuja toisintoja on runon täytteeksi ja muuksi parannukseksi käytetty.

Usiampia Paavo Korhosen runoista on ollut ennenkin painettuna: kirjassa Väinämöiset (runo "Muistojuhlusta", erehdyksestä *Ryynäsen* nimellä); Mehiläisessä 1836 Toukokuulta, Lokakuulta, 1837 Marraskuulta; Sanansaattajassa Viipurista 1835 N:ot 7 ja 21, 1836 N:o 19; Kanteleessa 3 osa, s. 41 ja 52, 4 osa, s. 35; Oulun Viikkosanomissa 1830 N:o 17, 1831 N:ot 22 ja 48, 1832 N:o 25; Lemminkäisessä

1 osa, s. 11; Topeliuksen runokokouksessa: Suomen Kansan vanhoja runoja ynnä myös nykyisempiä lauluja 4 osa, s. 23, 5 osa, s. 55; Turun Viikkosanomissa 1820 N:o 23, 1821 N:o 2, ja Helsingfors Morgonblad'ssa 1835 N:ot 32, 33. Lauluista on pari ("Häälaulu" ja "Onnentoivotus nuorelle vaimolle") painettu arkkiviisuina, alkupuoli Kokin moitelaulusta Maamiehen Ystävässä 1844 N:o 16 ja "Laulu, olut ja viina" Kantelettaren alkulauseessa. Näiden ja usiampain Rautalammilla ja muualla tehtyyn eri kokousten avulla on Korhosen runoja pyydetty saada tähän kirjaan niin virheettömänä, kuin suinkin on ollut mahdollinen. Rautalammin murretta ei kuitenkaan ole erittäin seurattu, jota muut ei katsone viaksi, kuin ne, jotka tahtoisivat Suomelle niin monta kirjakieltä kuin pitäjääkin Suomessa löytyy. Semmoisesta kirjallisesta jakaumisesta eri murteisiin Suomen kielelle ei olisi mitään hyötyä, mutta suuri vahinko siitä syntyvän yksipuolisuuden, ylenkatseen ja vihan vuoksi erinäisten murreten välillä. Armottomasti pitäisi jokainen murre itseänsä muita parempana, joka tyhjä luulo aina pitäisi sitä entisellä kannallansa ja estäisi sen tointumista. Jos vastahakaan kaikista murteista kasvatetaan kielen perustuslakien mukaan yhteinen kirjakieli, on se kymmenessä vuodessa tointuva täydellisemmäksi ja muulla tavalla paremmaksi, kun minkä joku erinäinen murre voisi sadassa. Juuri sillä lailla on Saksan kieli kasvanut ja rikastunut, mutta Ruotsin, Juutin ja Norjan kieli elävät köyhimpinä juuri kuin kostoksi siitä, etteivät pysyneet yhtenä, vaan tarpeettomasti laittausivat erinäisiksi kirjakieliksi. Lähimmän esimerkin antaa meille Vironkieli siitä vahingosta, minkä murreten itsepäällensä kirjakieleksi rupeaminen omi vaikuttava. Sen siaan kun Vironkieli ennen aikoinansa olisi tainnut miltei yhdeksi kirjakieleksi Suomen kanssa ruveta, lohkou si itsekä kahdeksi, *Tarton* ja *Tallinnan* kieleksi. Kumpikin kulki omaa tietänsä ja kääreysi matkalla omiin ohjiinsa. Sitä selkeyttä, varaisuutta ja perustusta, joka näihin aikoihin asti on pysynyt Suomenkielen kalliina omaisuutena, saisit jo tyhjään Vironkielessä etsiä.

Kajaanissa uudenvuoden päivänä 1848.

E. L.

SUOMEN KIELESTÄ.

Suvaitseeko Suomen kansa,
Salliiko Savon isännät,
Että Suomesta suloinen
Sananlasku lauletahan,
Koska mieli kättä käski,
Käsi kätteli kyneä,
Kynä piirsi puustavin?

Mitäs puustavit puhuivat?
Sitä ne sanoivat silloin,
Kuinka suotta Suomen kieli
Kapaloss' on kauvan ollut
Lapsen tautisen tavalla,
Niinkuin tuo on nytkin vielä
Sitehissä sitke'issä,
Vaikka on jo vanha kyllä.
Eikä taia tullakkana
Siitä miestä milloinkana,
Joka poikki ponnistaisi,
Katkoisi kapalovyönsä,
Jaksaisi jaloin kävellä
Aika miehen askelia,
Päästä päähän pitkän pöyän
Isommille istuimille,
Rinnalle rikasten kielten,
Valtakielten kumppaliksi;
Että vielä mittamiehet,
Oikeuen omat jäsenet,
Suomen kieltä kirjoittaisi;
Että tuomiot tulisi,
Esivallan valtakirjat,
Kansan kielellä omalla,

Talonpojan tuttavalla.

Kyllähän kynä tekisi
Suomalaisia sanoja,
Kuin on kuultuna puheessa;
Oppineemmatkin osaisi
Suomen suoria sanoja,
Jos sen antaisi asetus,
Eikä estettä olisi
La'in vanhan laitoksista.
Kylläpä me kyntömiehet
Tuolla aikahan tulemme
Keskenämme kelpolailla,
Vaan ei tuta tuomioita,
Välikirjoja vähiä,
Kuittiamme kuitenkin.
Eikä suuta suuremmilta
Suomi saattaisi pilata.

Lintuset livertelevät
Kukin äänellä omalla,
Kielellänsä kerkiästi,
Jonka heille äiti neuvoi,
Oma vanhempi opetti,
Pesissänsä pienempinä.
Ei ole sitä etua
Suomen kansalle suvaittu.
Ruotsin kieli on ruvennut,
Joutunut jo ens'alusta
Suomen suureksi isäksi.
Aina sill' on arvo suuri,
Jott' on ystävät yläiset,
Sukulaiset suuret muutkin,
Sanotaanpa Sakan kielen
Ruotsin heimoa olevan.
Missäs on sukua Suomen!
On vähän Virossa vielä
Aivan arvossa samassa,
Ett'ei kouluissa kysytä,
Akatemioiss' anota.

Meill' on Suomen suuri äiti
Turku, tuttava isoilta;
Siell' on röntistä räkännyt
Valkeutta vanhemmille
Suomalaisille suvuille,
Aina ratki runsahasti,
Kaikite satoja kaksi,
Vuotta kahtako vajaalle;
Siell' on selvä Suomen kieli
Laitettu jo lapsillenko
Aina autuuen opista;
Vaan ei pääse päätöksissä,
Eikä tule tuomioissa
Talonpojan tuttavaksi.

Mitäs vielä viimeiseksi
Suomen puolesta puhumme?
Jos ne herrat Helsingissä,
Suuren oikeuen omaiset
Antaisi luvan lujimman,
Vuoron vuoltulle sulolle,
Että tuomiot tulisi,
Välikirjat kaikellaiset
Kansan kielellä omalla,

Talonpojan tuttavalla;
Sitte sihtierit tekisi
halaistulla höyhenellä
Samallaisia sanoja,
Kuin on suussakin sanottu.
Jopa pispatkin pitäisi
Suomen kieltä suurempana,
Kaikki pappimme paremmin,
Kirkkoherrat kiivahammin
Tuohon tuumahan rupeisi,
Kirjoittaisi Suomen kieltä,
Vielä muutkin virkamiehet
Kansan kieltä kannattaisi.

Se on Suomeksi sanottu
Suomalaisten suosioksi.

TALONPOJILLE.

Ei oppi ojahan kaa'a,
Ei taito takaisin työnnä,
Neuvo syrjähän syseä.
Ensin mies opetetahan,
Sitte hattu hankitahan.

Joll' on oppia otsassa,
Sill' on nappia nutussa,
Housuissa hopiakello.
Kuninkaall' on kultaruunu,
Herrat hattua pitävät,
Kyntömiehell' on kypärä.
Herrat käyvät saappahissa,
Toisen vuoron tohvelissa,
Viertomies on virsuillansa;
Herran on käessä keppi,
Puhe pulska mestarilla,
Peltomies on pelvon alla;
Herroilla kupera kappa,
Syvä säkki mestarilla,
Talonmies, takana silmin,
Astuupi aitan ovelle.
Joll' on virka pienempikin,
Sill' on paita palttinasta,
Palomies on paikkasissa,
Riihenpuija rikkuneella.

Kuules kuitenkin minua,
Taitava talonisäntä:
Elä suutu säätyhyysi,
Elä virkahas vihastu;
Vaikka vaivalla kovalla
Maasi mahtihin rakennat,
Piät pellon pehmeänä,
Hankit halmetta lisäksi,
Ojit korpia kovia,
Väännät leivän lapsillesi,
Kannat kontissa evästä,
Viikon muonan mennessäsi;
Vaikkas vanhana valitat
Jäykäksi jäseniäsi,

Ruumistasi raukeaksi,
Kun ompi kipiä selkä,
Kaikki hartiat hajalla.

Ei elätä pännä meitä,
Jos ei atrasta apua;
Kun et kyntöhön kykene,
Etkä kestä korpitöissä,
Piä pojille porua,
Opeta työtä tyttärille,
Aja pellolle perettä,
Palolle väkeä paljon,
Kaskimaille kaikki joukko,
Niinkuin niitylle ikähän.
Sitte siunooa Jumala,
Tuopi aittahan eloa,
Rahakassan kammarihin,
Ett'ei jää verot vajaalle,
Maksot puutu puolitiehen.
Papit saavat saatavansa,
Lukkari oman osansa;
Kaikki muutkin kappamiehet
Suorittelet suosiolla.

Sitä miestä mielellänsä
Herratkin hyvin pitävät,
Jolta saavat saatavansa,
Vähät viemisestä välistä.
Sille vielä viipymättä
Kirkkoherrankin kotona
Kahvikuppi kannetahan,
Luona lukkarin samate
Aamuryyppy annetahan.
Nimismiehet mielellähän
Kelpo mieheksi kehuvat,
Sanomat salituvissa:
"Istu nyt, hyvä isäntä,
Ota ryyppy oivallinen,
Panepa paritsat päälle."
Sille mestarit menevät
Työhön ilman tinkimättä;
Sille rengitkin rupeevat
Ilman paljon pyytämättä;
Piiat vielä pyrkimällä
Laurinpäivänä paneivat;
Kasakoita kaikin aioin
Hänen työhönsä tuleepi.

Tämmöinen talonisäntä
Saapi hankkia hatunkin,
Paian puhtahan piteä,
Ja siihen siniset housut,
Vielä västin oivallisen.

Saankohan vielä sanoa,
Eli pikkuisen puhua
Oman sääyn suosioksi,
Muihen mieliksi samassa?
Eihän maailma mahissa
Paitsi herroja pysyisi;
Herrat ei herrana kävisi,
Eikä mestarit eläisi,
Kun ei maata kynnettäisi.
Maasta maailma eläipi,
Sekä suuret, että pienet:

Maastapa makeat saapi,
Maasta vääntyypi väkevät,
Hapan kaikki hankitahan
Kaiken kansan tarpeheksi.

Siis sinä siveä vaari,
Taitava talonisäntä,
Jolla on omasta työstä
Tavaroita tarpeheksi!
Et huoli hätäillä siitä,
Jos herra hevosen kanssa
Tuleepi tuvan etehen.
Käske kohta kiirehesti
Rengin riisua hevonen,
Kanna kauroja etehen;
Käytä herra kammarihin,
Pane pöyälle pötyä,
Laita lapsi naapurihin,
Rannin vaarille varoitus,
Kutsu kanssanne ruualle.
Itse istu pöyän päähän,
Ota pottu polvillesi,
Piä käessäsi pikari.
Siitä haastele hyvästi,
Herran kanssa kaunihisti,
Tieustele taitavasti
Kaikki yhteiset asiat,
Kanssa kaukaiset sanomat.
Kun on siitä sitte päästy,
Laita saatavat samalla,
Paneppa paras hevonen
Kyytihin kylänväliksi.

Anna ruokoa rahalla
Vielä muille vierahille;
Piä vaivaisten varalla
Kala, leipä kaikin aioin;
Maksa palkka mestarille,
Rengille rehellisesti,
Koska kohtuutta anovat;
Vaan jos paljosta puhuvat,
Mahotonta mainitsevat,
Suutu ja sano sinuksi,
Elä toiste työtä anna.
Ole muorille mukava,
Piä perhettä hyvänä,
Polta pirtissä pärettä,
Kammarissa kyntteliä.
Elä liiku liassa silmin,
Elä astu einehettä,
Piä kohtuutta kotona,
Reissuissa rehellisyyttä:
Niin sä astut arviossa
Pienen porvarin sivuhun,
Kauppamiehen kunniahan,
Etkä väärähän vaella,
Vaikka vanhaksi eläisit.

ENTISESTÄ JA NYKYISESTÄ AJASTA.

Savon ukko, sarkahousu,
pikimusta, pitkäparta,
Päästi äänen uunin päältä,
Laski pankolta pakinan.
Puhe oli aivan pulska,
Sanat kaikki sarvipäitä,
Jotka rikkoi miesten mielet,
Akat näytti närkästyvän.

Lausui ukko uunin päältä,
Pani pankolta sanansa:
"Elettihin ennen meillä,
Paistettihin paksut leivät,
Verot markoin maksettiin,
Taalerin talon asiat,
Kun ei kuljettu kuvissa,
Maalatuissa matkusteltu:
Ajokalut kaikki tyynni
Voieltihin voitehella,
Siveltihin juuri sillä,
Jolla voiellaan vene'kin.
Akat vaipoissa vaelsi,
Villaröijyissä röhötti;
Ukot sarkakauhtanoissa,
Kelsiturkissa köhötti.
Oli kellona otava,
Kukon virret viisarina,
Arveltiin ajan juoksu,
Tulo päivän tunnettiin
Ilman uuritta tuvissa,
Seinäkellon kertomatta.

Minä miessä ollessani,
Kun ma kuljin kaupungissa,
En kauvan katuja käynyt,
Puhutellut puotimiestä;
Suolat survasin rekehen,
Rautakangit kannoin siihen;
Luori pari painehia,
Vaimolleni lakkivaate,
Lapsille lakeripalli,
Inkivääriä vähäisen.
Olin ilmankin iloinen
Kapineitta kauppamiehen.
Heti valjastin hevosen,
Heti kukkaron kuristin,
Kissan nahan kiinni käärin,
Koivet solmisin kovasti;
Enkä ennen lievittänyt,
Vasta vouin vaatimalla,
Verorahan huutamalla.
Herrat veti vissit viivat,
Kaksi kuuta[4] kuittihini.
Kesti silloin kissan nahka,
Vaikka ei nyt vasikan nahka.

Nyt on aika aivan toinen,
Vouin luku loppumaton,
Rahanpuute puuttumaton;
Rästikirjat kiirehtivät,
Nahka naukuupi punainen,
Monen karja kirjan päällä,
Alla ausionin hevonen,
Pannut panttina kylässä,
Hyvät ryysyt ryöstön alla.

Herra teillä, toinen meillä,
Ruunun käskyllä kovalla;
Mikä piti pitkin maita,
Toinen pyrki poikki maita,
Lautamiehet laukun tuovat,
Josta arkit aukiavat,
Niiss' on rästit räknättynä,
Nurkissa pahat numerot."

Ei ukko unessa ollut,
Ei paljon valetta pannut;
Vaan se oli sangen vanha,
Muisti muinoiset asiat,
Tiesi tämänaikaisetkin,
Vaikka nuoret naurahteli,
Pojat pisti pilkkojansa.

SAVONMAAN HERJAAMISESTA.

"Joka lassa lastatahan,
Miessä mielehen tulee pi".
Sananlasku sangen selvä,
Valmistettu vanhemmilta,
Heiltä mielehen otettu.

Minä miessä nuorempana
Kävin kerran Kokkolassa.
Kuulin kummia sanoja,
Kuulin siellä Kainulaisen
Maani miehiä manaavan,
Sanovan Savon sioiksi.
Tulin taas Turusta kerran,
Hämäläisen hurjan kuulin,
Ukon vanhan Urjalasta
Savon miehiä sanovan,
Roimahousuiksi hokevan,
Pitäjiksi pieksukengän.
Niin' en virkkanut mitänä,
Sanonut sanoa puolta,
Otin muistoksi mukaani,
Vasta annan vastauksen,
Kun on vuosia kulunut,
Jäänyt jo ajasta siitä
Kyllä kaksin kymmeniä.
Kuules kunnon Kainulainen,
Oivalla Hämehehen ukko,
Kun sanon pari sanoa:
Ei ole maata miehetöntä,
Kirvehetöntä syleä,
Ei sieä sian nimeä
Ylisummahan sanoa.
Kukas nyt ei kuuta tunne
I'ästä eneneväksi,
Luotehesta loppuvaksi,
Niin sano sitä siaksi.

"Sekalainen seurakunta",
Tuon nyt tietävät tytötkin;
Eikös hulluja Hämeessä,
Kataloita Kainussakin,

Samate Savonkin maalla.
Vaan samassapa Savossa,
Jos on joukko joutavia,
Miehiä mitättömiä,
Niin on toisia toella
Ymmärryksen ystäviä,
Isäntiä itsessänsä,
Renkiä rehellisiä,
Jotka kyllä joutuisasti
Pystyvät pysäystöihin.
Savoss' on samate vielä
Oja-ukot oivalliset,
Kannon vääntäjät väkevät,
Nevan kuokkiat kotona,
Jost' on leipämme levinnyt,
Sahtikannumme sakonut,
Puuropata paisununna;
On vielä omantakeiset
Muurimestarit mokomat,
Semmoisia seppiäkin,
Jotka taitavat takoa
Niinkuin itse Ilmarinen.
Löytyypi likeltä vielä
Valurit ja varvalitkin,
Niinkuin myöskin nikkaritkin;
Etempätä ei nyt tuo
Puls Kempata puukalua,
Käsityötä käyvempätä
Räätäliltä, suutarilta,
Kuin on jo omassa maassa.

Sillä se sana syäntä
Vielä nytkin vihlaisepi,
Koko maata miehinensä
Sanoa Savon sioiksi,
Roimahousuiksi hokea.
En sieä sitä nimeä
Osaksi oman pitäjän,
Enkä huoli housujani
Poikki polvesta sahata.
Pitäköhät piukkapöksyt,
Joill' on vaatetta vähemmän,
Eli sukkia enemmän;
Rohkenee tuo roimahousu
Pieksukenkiä piteä,
Saa tuo saappahat pyhäksi.

Jo sanon sanani toisen;
Savoss' on samate vielä
Melkiöitä mestaria;
Harvoin on haettuna Hämeestä
Harvoin Kainusta katsottu
Käsitöihimme ketänä.
Niin jo taasenkin tapahtui
Suonnejoella suuri kumma:
Mies on teettänyt tapulin,
Opin käymätön osannut
Kellotornin kelvollisen,
Jok' on kaikelta kohalta
Juuri julkinen rakennus.
Kukas kummaksi sanoisi,
Jos ne teettävät tapulin,
Jotka koulua kokevat
Monen mestarin mahista.
Eipä hän opissa ollut,

Ei toisen tekevän nähnyt,
Eikä keltänä kysynyt,
Kuinka pannahan perustus,
Kuinka seinät seisonevat,
Kuinka pylvähät pysyvät.
Siin' on kellot kelvolliset
Kohotettu korkealle;
Ei se heilu, hemmahtele
Soitettaissa sinne tänne;
Sen on lattiat laveat,
Siinä sillatkin sileät,
Astuimet on aivan selvät,
Käsi puut on käytävillä;
Ei sen rapuilla ramaha,
Ei putoa portahilta.
Sama mies on saanut taion,
Ymmärtänyt itsestänsä
Uurimaakaran mahinkin;
Itse tehnyt työkalunsa,
Värkkitaattinsa takonna,
Joilla taitaapi takoa
Semmoisetkin seinäkellot,
Joissa tiuku tiiman päästä
Heleästi hellittääpi.

Tämä kunnia tuleepi
Ollin poika Pietarille,
Jok' on syntynyt Savossa,
Kasvanut kotikylässä,
Olli Konttisen kotona,
Seurakunnassa samassa,
Jossa työtäkin tekeepi.

Eipä kaikki Kainulaiset,
Puoleltana pohjolaiset,
Eikä myös etelän miehet
Opi näitä itsestänsä,
Tule selväksi sepäksi,
Pääse päälle sittenkänä,
Vaikka vissin viisi vuotta
Use'in ovat opissa
Toisen mestarin tykönä.
Rakastetut Rantalaiset,
Arvoisat Hämeen asujat,
Kelpo miehet keskimaille!
Elkäte pahaksi panko,
Jos ompi jotain sanottu,
Maamme puolesta puhuttu;
Saa siltä hyvin piteä
Itsekukin kunniansa,
Kellen kunnia tuleepi.
Monta maassa, maa monessa,
Niin ennen isät sanoivat.

Kosk' on nyt sanani kaikki
Savolaisista sanottu,
Niin on kyllä kerraksensa.
Eipä laiskempi lusia
Katso kaikkia tätänä.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURALLE.

Soisin Suomi hyväksi,
Kaupunkini kauniiksi, —
Sananlasku sangen vanha,
Mutta vielä muistettava.
Kyll' on Helsingin kylässä
Ajastaikoja asuttu
Vissiinkin satoja viisi,
Vaan onko vähän vajaalle
Eli päälle pikkuruisen,
Empä tuota tarkoin tieä.

Vaan ei ennen Helsingissä
Sija ollut oppineitten,
Koti korkeasukuisten,
Istunta isojen miesten;
Oli Turku toimellansa,
Koulun korkean kotina.
Siinä oli oppihuone,
Aikansa akatemia,
Paikoille pari satoa,
Kyllä kymmeniä vajaalle.

Vaan se Suomen suuri äiti
Turku tuli turmiolle
Tuimassa tulipalossa,
Rikki rinnoilta repesi;
Niin silloin nisätkin kuivi
Äi'iltä imettävältä.
Lapset laajalle hajoili,
Isät kulki itkusilmin
Kohen päivän koittamista,
Auringon ylenemistä,
Saivat sijan Helsingissä,
Niinkuin Lothi muinoin löysi,
Zoarissa sai sijansa,
Tultuaan tulipalosta
Sotomasta sorretusta.

Filosohvi, suuri viisas,
Plato laittoi ensimmäisen
Akatemian, aloitti
Kreikanmaalla mainiolla;
Osti maata maksun eistä,
Akatemolta lunasti,
Johon koulunsa kohensi,
Alusti akatemian.
Siitä saivat sitte muutkin,
Alkunsa akatemit.
Saksan maill' on ennen saatu,
Sitte Ruotsissa ruvettu,
Viimein saatu Suomessakin
Jo sija sille nimelle.

Suokohon Jumala suuri
Aina kunnian asuvan,
Herra'uen Helsingissä,
Liiton arkin liikkumatta!
Että oikeus olisi
Varsin vahva ja totinen,
Että oppi onnellinen
Oli oppihuonehissa,
Vielä muuta viisautta
Mielimäärältä mitata;
Koska se on pääksi pantu,
Suomen ruunuksi ruvennut,
Korotettu keisarilta.

Suuri kiitos, suuret herrat,
Viisa'uen viljeliät,
Toimen totiset jäsenet!
Vaikka kielet korkeatkin
Ymmärrätten, yhtä kaikki
Suvaitsette Suomen kielen
Kasvamista, karttumista,
Annatten apusanoja,
Valmistatte valkeutta
Syänmaissa syntyneille
Kaunihilla kirjoillanne,
Että peittyisi pimeys,
Sumu kansasta katoisi.
Että valkeus vapaasti
Leviäisi lentämällä
Linnun siivillä sijahan.

Se on kiitos kirjoitettu,
Sanottu Savon kylistä,
Annettu alamajoista,
Miehiltä mitättömiltä,
Osoitettu oppineille,
Jotka ratki rakkahasti
Suvaitsevat Suomen kieltä,
Ottavat opin tiloille
Savon raakoja sanoja,
Talonpoikaisten puheita.

Mont' on miestä maakylissä
Sa'an yheksän ajalla
Opin kasvoja katsellut,
Toimen tietä tunnustellut,
Ett' on kirjat kaikellaiset
Oppineilta ohjattuna,
Lahjoitettu lapsillemme;
Siihen on sivulle vielä
Annettu aviisikirjat,
Saatu lehet lentämähän
Talonpoikien tupihin,
Että yksinkertaisetkin
Saavat mieltänsä mitata,
Järjen jousta jännitellä,
Ulkomaankin uutisilla.

Juuri on sitä jamoa
Ajatellut Suomen seura,
Kun on Kultalan asiat
Suomen kielen kirjoittanut,
Että kieli kirkastuisi,
Sekä mieli virkistyisi
Aivan uutehen elohon,
Missä on vanha vaillinainen.

Moni kirja kiitettävä
Ompi aikojen kulussa
Tullut ennenkin tutuksi,
Tuskin toista tuon näköistä,
Kuin on kirja Kultalasta.
Mikäs paikka on pahasti
Toivoselta toimitettu,
Eli Elsalta enemmän?
Kylläpä joka kylässä
Aivan tälläkin ajalla
Olis työtä Toivosellen,
Ehkä vielä Elsallenkin.
Sangen on sanat somasti
Joka miehen mieltä myöten
Siihen pantuna sisälle.

Välistä lukian luonto
Vesisilmäksi vetäypi,
Toisin paikoin taivuttaapi,
Liikuttaa lukian luonnon
Hypätä hyville mielin.
Se paras papin rukous
Herättääpi harta'uen;
Se Suomen paras pakina
Syäntä sytytteleepi,
Kaikki käypi kaunihisti:
Jost' on kiitos kirjoitettu,
Sanottu Savon ukoilta
Teille, taitavat tekiät,
Hyvät herrat Helsingissä!
Empä tieä, enkä taia
Tehä teille kumminkana
Parempata palkintoa
Laitetuista lahjoistanne.

VIINASTA.

Kuules viina kun ma laulan,
Kuules, putelli, puheeni!
Empä moiti mahtiasi,
Enkä voimias vähennä:
Olet kyllä oiva ruoka,
Siivosyöjälle suloinen,
Joka ryyppyn ryyppäjääpi,
Harvoin kaksi kallistaapi,
Kolmannest' ei konsa huoli.

Kuinka kultainen kuleksit,
Herran lahja heitukselet
Syämässä syömättömässä,
Eineryyppynä esite
Annat aamusta varahin
Ruokalystin ruumihille.
Vaan jotk' ovat ystävänä
Suunsa kanssa suuttumatta,
Hankkivat halulla siihen
Kaikin aioin kaatamista,
Niillen on ikänsä ollut
Viina varsin määrällinen,
Eikä se sukua katso,
Eikä säätyä eroita.

Teki se ennen tengan reiän
Talonpojankin povellet;
Potkaisi se porvarinkin
Kauppakaaret kallellensa.
Saavutti se saarnamiestä,
Pani valmihin papinkin
Uuellehen teinin teille,
Lipan leualta pudotti,
Laulatteli lukkareilla
Väärän virrenkin välistä.
Toimittaapi toisen kerran
Tuomaritkin tuhmoiksi,
Lautamiehet laitteleepi
Juttumiesten mieltä myöten:

Käymähän käräjämiesten
Arkun kautta kaikki öiset,
Josta sitte päivän päällä
Kyllä torkkuvat tuvissa,
Oikeutta istuttaissa, —
Virka vaihtui kohmeloksi,
Oikeus unennäöksi.

Se se seppiä pilaapi,
Suutaria, räätäliä,
Äkäiseksi ärryttääpi,
Viepi tukkanuottasille.
Vielä vaimotkin vetääpi
Penkin päähän pyllyllensä;
Lakki päästä pyörähtääpi,
Pois nokka nenän kohalta,
Joita varjele Jumala
Näkemästä, kuulemasta!
On outo nähä näkevän,
Kumma kuulla kaukaisenkin.

Vasta minä vangoillani
Oivalsin tämän asian,
Kuinka kunnia meneepi,
Aleneepi miehen arvo,
Kaikki rakkaus katoopi
Entisiltä ystäviltä,
Miesi velkahan veäksen,
Joka ryyppääpi rysyltä,
Viinan viljasta elääpi
Monet päivät pääksyttäisin.
Maailman makea seura,
Tapa vanha tarttuvainen,
Jot' ei arvata alusta,
Saapi semmoiset vahingot.
Sill' on sielulla enemmän
Tekemistä tuonelassa.
Kun on kuolema tukinnut
Kulkun kuohuvan peräti,
Vettä viepi viimeiseksi,
Hunajasta ei hän huoli,
Eikä viinoja valitse.

Yksi on ankara asia,
Joka täällä tutkintoa,
Varoitusta vahvempata
Ihmisiltä ansaitseepi.
Kun jo kasvavat musikat
Kaksin kupin kaatelevat,
Ett'ei matkoilla evähät
Eikä määrättyt rahaset
Kestä keskitiehenkänä.

Kunpa häntä kuusin markoin
Poika pikkuinen paneepi,
Sievä siit' on sitte tulla
Kolmen taalerin kohalle,
Tott' on tolppa irtanaissa,
Eikä lou'usta lukua,
Vähä riksistä rätinki.[5]
Uskaltaapa ukko vielä
Toisellensakin tokaista:
"Ele ystäväin, pakene!
Seisoksele näillä seu'uin,
Niin saat suhusi sinäkin;

Minä annan aika ryypyn,
Enkä heitä huomeneksi."

Annas aika aamun tulla,
Miehellä on toinen mieli,
Kuitenkin kulungin tähän
Vesi päältänsä puhuupi,
Haikeasti haastelempi:
"Vaikkas jo, kipeä kallo,
Tahot harmista haleta;
Empä säästä sittenkänä,
Totta maksan minkä jaksan.
Tuolle taaleri tuleeipi,
Tolppa toiselle kohalle,
Koko loutu kolmannelle;
Vaan ei varsin nyt ruveta
Kuitenkana kuolemahan,
Vielä on viinaa kylässä,
Vielä sittenkin sivallan
Koko korttelin velaksi:
Autas, veikkonen, vähäisen!
Toiste maksan, jos ma jaksan."

Aivan on asian kanta
Tällä lailla, lapsukaiset!
Minä sen toeksi tieän,
Ett' olen itse'kin ollut
Taipuva tähän tapahan,
Saanut semmoiset vahingot:
Terveys on turmeltuna,
Kaikki rikkaus kaonnut,
Kaikki taskussa makaapi.
Tällä suututin sukuni,
Esivaltani vihoitin,
Näytin itseni olevan
Hyvänsuoville suruksi,
Irvihampaillen iloksi.

Olkohon opiksi muille
Jotka saanevat sanoa:
"Muita on mies opettanunna,
Itse oli oppimaton!"

VIIME SODASTA.

Rakastettu Rautalampi!
Siitä mä sinua kiitän,
Että tässä täyellisen,
Opin oikian tapaapi,
Yhyttääpi ymmärryksen;
Tässä löytääpi läheltä
Sekä herkut hengelliset,
Että maalliset makeuet,
Mitä mielesi tekeepi.

En ole etäällä käynyt
Hakemassa harjoitusta,
Piisaapi kotoinen koulu
Talonpojan tarpeheksi
Isä ennen sitä neuvoi,
Tätä äitini opetti,

Siihen sain enemmän sitte
Opetella itse vielä,
Jotta jo kykenen kyllä,
Ja panen paperin päälle
Kansan kasvavan etehen,
Tulevaisten tunnustella,
Tämänaikaiset asiat,
Kuinka oli kumma aika,
Suomen kansalle kamala,
Vallan vaihtuissa Venääksi.

Talon vaarit ne vapisi,
Talon muoriset murehti,
Kavahteli nuori kansa,
Kun ne kuulivat sanomat
Maaliskuussa mainittavat,
Sitte silmällä näkivät
Pitkin Suomea sujuvan,
Pitkin maanteitä matavan
Tutkimattomat tuhannet
Vierasta sotaväkeä,
Kauheilla sotakaluilla.
Saivat sitte huhtikuulla
Olla seurassa samassa,
Vetämässä vaikiasti
Ransporttia perässä,
Eikä miehillä evästä,
Eikä heiniä hevoilla;
Sapelia miehet saivat,
Hevosilla hengen vaara.

Sitte lankesi sisälle
Toukokuu se toivottava,
Pahemmin pelotteleva,
Kun sai kuunnella kotona
Ampumista ankarata,
Piettävän Pieksämällä.
Sotaväki suuri kanssa
Otti oikian asunnon,
Esipää Istunmäellä,
Toinen pää Toholahessa.

Siit'ei käyty kirkon luona
Kahen kuukauen sisällä,
Eikä pappia pahaana —
Venäläiset veivät toisen,
Toisen pelko vei pakohon.
Silloin kuollehet kotona
Selän saarissa mätäni,
Ett'ei voinut vieä niitä
Kirkkomäelle kaukaiselle,
Eikä myöskään ennättänyt,
Kun oli kuolo kummallinen,
Asui tauti ankarampi.

Se oli työnä tervehillä
Että korjata kalua,
Toiset ne toen perästä,
Toiset tyhjästä pelosta,
Vaikka surkia vahinko
Korjatullenkin kalulle
Tuli maantiellä mahotoin,
Paikoitellen poskissakin.

Saipahan nähä sitäkin
Sunnuntaina surkiata

Aivan aamulla varahin,
Ilmi tulta Istunmäeltä,
Savua sakeavaista,
Joka kuohui kartanoista,
Ala taivahan tasauntui.
Silloin siell' on paljon nähty
Kekäleitä kelpo lailla,
Kivisalmen kartonoista
Aino asti Hintikkahan,
Kestikievarin talohon.

Katso nyt, tuleva kansa,
Koskas lähet kirkon luota,
Lasket Loukahan rajahan,
Etkö kylmiä kyliä,
Koske kuolleita metsissä,
Näe korkeita kojuja
Tällä matkalla makaavan.
Istu ja itke vähäisen,
Tätä muutosta murehi,
Anna alainen rukous
Jumalalle julkisesti,
Että rauhassa eläisit,
Kunnialla kuolla saisit.

Teille on tuleva kansa,
Tämä kirja kirjoitettu,
Tämä muisto mainittuna.
Tämä ei kauvaksi käyne
Paitsi pitäjän sisälle.

MUISTOJUHLASTA.

Tuli taas kynälle kyyti,
Vuoro vuoltulle sulalle,
Halaistulle höyhenelle!
Pännä pistetty läkissä
Muistomerkkiä tekeepi.
Kansan kasvavan etehen,
Tulevaisten tunnustella,
Juhlan julkisen piosta,
Johon Keisari kehoitti,
Suurivoipa, voimallinen,
Valtias Venäjän maalla.

Kun oli kulunut kaikki,
Lokakuu lopulle käynyt,
Vuonna kun on kirjoitettu,
Tullunna tuhannen päälle,
Saatuna sataa kaheksan,
Siihen seitsemän lisäksi
Toisen kymmenen kulua:
Silloin siunattu solenni,
Juupeljuhla julkisesti
Vietettiin vielä kerran.

Esivalta ensin kaikki,
Herrat oikeuen omaiset
Sitä suurella ilolla,
Kuuluttivat kunnialla.
Sitä pispatkin pitivät,

Prohvessorit ja rovasit,
Kaikki myöskin kappalaiset,
Apulaiset aivan kaikki
Hengellisellä halulla.

Kutsuivat kokohon ensin
Seurakunnat selkiästi,
Aivan aamusta varahin.
Kaunistivat kirkot vielä
Varsin kynttilän valolla.
Itse päällensä pukivat
Juhlavaattehet valitut;
Sitten astuivat sisälle
Hetä Herran huonehesen,
Voimalla varustetulla
Seurakunnalle selitit,
Ilmoittivat ihmisille
Opin oikian menoista,
Jonka tohtori totinen,
Julkinen Jumalan pappi,
Lutherus lujaksi laitti
Kaupungissa kaukaisessa,
Wittenbergissä perusti.

Paljon siitäkin puhuivat,
Kuinka kunnian Jumala
Hänen voimalla varusti,
Lahjoitti lavean tieon
Hengellisissä hänelle,
Pani paljon uskallusta,
Rohkeutta runsahasti
Yli paavin ylpey'en;
Apulaisen antoi vielä
Melanktonin mainittavan.

Nämät tohti toimellansa
Vastoin paavia puhua,
Sekä Tetselin tekoja,
Niin myös Samsonin samalla,
Jotka oli paavi pannut,
Synnin kaupalle sysännyt;
Rikoksistapa rahoja
Piti paaville tuleman,
Kirja sitte synnin päälle
Piti Tetselin tekemän,
Että vielä eeskinpäini
Saapi synnissä eleä.

Monta muuta kauhistusta,
Takaisiakin tapoja,
Muita munkkien menoja,
Joita ei kynällä joua
Panemaan paperin päälle
Oppimaton ollenkana,
Kun ei oppinut osanne
Paavin juonia jutella.
Katosi kylistä kirjat,
Katosivat kaupungeista,
Ei saatu sitä lukea,
Vähän kuulla kirkossakin,
Sit' ajalla muutamalla
Saanut saarnata kukana
Siinä selvässä valossa,
Jonka Jesus jätti meille.

Vaan koska herätti Herra

Tämän sankarin syämmen,
Josta silloin saarnattihin;
Tämä saatti saarnoillansa
Ristikunnat rikkahiksi,
Antoi raamatut avata,
Laittoi lapsillen osansa,
Kirjat kaunihit kätehen,
Joihin kuitenkin käsitti
Kaikki ankarat asiat.

Siitä on nyt siirtynynnä,
Kulunut satoa kolme
Ajastaikoa alusta,
Koska tohtori totinen,
Lutherus lujasti päätti
Paavin vallasta vapaasti
Saarnata sanan Jumalan;
Jonka opin onnellisen,
Jonka toivotun totuuen
Kohta Kustavi kuningas
Otti vastahan ilolla,
Kahen kansan suosiolla.
Kaarlo sitte kaunihisti,
Isän kuoltua kuningas,
Säät kutsutti kokohon,
Jotka varsin vahvistivat
Lasten lapsien hyväksi
Uuen opin Upsalassa.

Näistä syistä on näkynyt
Kuninkaille kuuluisille
Ruotsin vallassa vapaassa
Juhla julkinen raketa,
Ristityille riemupäivä,
Jonka Jumala sovitti,
Että me elävä kansa
Sa'an yheksännen ajalla
Saimme jo kahesti kuulla
Juupeljuhlan vietetyksi.
Ei tämä elävä kansa,
Tuskin myös tuleva kansa,
Saane kuulla kutsuttavan
Juupeljuhlalle kokohon,
Solennille soitettavan.

Asiat on aivan suuret,
Joista puhuman pitäisi;
Vaan on puhe puuttuvainen,
Yksinkertainen yritys.

TURUN AKATEMIAN PALOSTA.

Pääskynen teki pesänsä,
Laululintu laitoksensa
Tälle maalle tultuansa,
Katon alle kartanolle.
Siinä siitteli sukunsa,
Kasvatteli kaltaisensa;
Vaan ei saanut sille vielä
Lauluääntä laitetuksi

Tällä maalla täyellistä.
Otti matkan ulkomaalle
Mennäkseen meren ylitse,
Siellä nuoret nuotin oppi,
Lapset kululle osasi,
Kerkesi keväillä tänne,
Pani sanat santillensa,
Aivan äänellä samalla,
Emän entisen tavalla.

Saman linnun laatusiksi
Papin pojat pantaneenko,
Kun ei koskana kotona,
Ikänään isän tykönä
Saaha niistä saarnamiestä,
Menevätä messun töille,
Ennenkuin etäällä käyvät,
Aina aikansa asuvat
Akatemian tuvissa.
Siellä ne sanoja saavat,
Miehet miehiksi tulevat,
Astuviksi alttarille,
Meneviksi messun töille.

Vaan se oiva oppihuone,
Akademia Turussa,
Jok' oli kaikelta kohalta
Juuri julkinen rakennus,
Joutui valkean varaksi
Tuimassa Turun palossa,
Joka siellä seinät särki,
Kivimuuritkin murensi,
Kaasi kirkon kelloinensa,
Torni-uurit urkuinensa,
Monta kallista kalua,
Jotk' on kaikki kaivettavat.
Kuss' on kulta ja hopea,
Kussa vaski, missä rauta,
Tina tuhkana vajosi,
Posliini kävi poroksi,
Lasi lankesi muruiksi.
Talot ja talon tavarat,
Katupuo'it kaikkityynni
Tässä täysineen menivät,
Nousivat nojassa tuulen
Pilven mustan muotoisiksi
Ala taivahan tasaisen.

Teeppäs mulle muistokirja,
Veäppäs vuodelle lukunsa
Parahaksi passoava
Milloinka tämä tapahtui.
Silloin pisti sulkamiehet,
Tekivät tähän tuhannen
Kaheksan numeron kanssa,
Joka satoja sanoopi,
Lisäsivät siihen sitte
Kyllä kaksi kymmenystä,
Vielä sitten viimeiseksi
Selvän seitsemän numeron.

TYTTÄRILLE.

Yksi tohtori totinen,
Suomen suuri kirkkoherra
Puhui suulla puhtahalla,
Pakinoitsi paljon siitä,
Kuinka kunnia pysyy
muutamilla muuttumatta;
Toisille tosin tuleepi
Vika ilman viipymättä.
Viien viisahan sekahan
Niitä neitsiä nimitti,
Jotka kulki kunnialla,
Vietit aikansa visusti,
Eikä ottanut ovesta
Salasissia sisälle;
Eikä vuoetta vetänyt
Kaikille kasapukille,
Outtelivat oikeata
Puhemieheltä puhetta;
Kun ei tuota kuulla saanut,
Suostui siihen suuttumatta.

Vastasivat vanhat siihen
Talonpojat taitavasti:
Sana oikehen sanottu,
Puhe oikehen puhuttu!
Saammeko mekin sanoa,
Mitä meiän mielessämme:
Heillenpä hopeahelmet
Ruunun rustata pitäisi,
Kaksi kaulan-ympärystä,
Että näistä nähä saisi
Pitäjän pilaminiät,
Kuka on kunnian pitänyt,
Kuka arvon ansaitseepi!

Kyll' on niitakin kylissä
Tyttäriä tyhmempiä,
Jotka rientävät ripille,
Sitä varten sinne käyvät
Saahaksensa sulhasia
Viientoista vuoen päästä;
Olla mies mikä hyvänsä:
Talonlaiska, juoppolalli,
Eli köyhä loisen poika,
Sotapoika, muuttosonni,
Eliikkä rahaton renki,
Jokohan vihille veisi,
Vaikka vaskisormuksella —
Jos vuoen parinkin päästä
Korjan perä on kotina,
Talon turkki tuiskun suoja,
Säpilauta lapsenlikka,
Käsi virkka kätkön soutu,
Penkki, pankko pöytälauta.

Saanelko minä sanoa
Vielä viimeisen sanani?
Jos on paljon piikojakin,
Niin on piika parkojakin,
Jotk' ei outa ollenkana
Puhemieheltä puhetta;
Kesällä kenossa kaulan,

Talvella takana silmin
Läpi kirkon kiitelevät,
Kenen keksivän pitäisi,
Josta into iltapuolla
Tietä neuvoisi tilalle.
Itse alkavat asian,
Ett' on aina aian kunkin
Sitä myöten mylläriä,
Kuin on myllyt mieltä myöten.
Jospa tuosta toissa vuonna
Jo heti hepo etehen,
Saalis saunasta rekehen;
Tulla tuomarin etehen,
Tieustella tietääksensä
Keltä tullia tulisi,
Vuoroa vähänkin saisi.
Vaan se vaka vanha piika
Itse siunaapi sijansa,
Itse sänkynsä sätääpi,
Perustaapi pehmeäksi,
Höyhentyynyllä hyväksi,
Päälle peittehet paneepi,
Jotk' on nostannut nahasta;
Siihen laskeksen levolle,
Unen maistaapi makean
Ilman itkun kuulematta,
Lapsen laulun tuntematta.

MERIMIEHILLE.

Vasta vanhalla ijällä
Virrekseni viimeiseksi
Ymmärsin yhen asian
Aivan arvosta isosta,
Kokonansa korkeasta —
Kuin on kuuluisa kulento,
Merimahti mainittava
Tupamäeltä tuntematon.
Sepä vaankin vahvan luonnon,
Tarkan toimen tarvitseepi,
Perustetun pitkän mielen,
Ett'ei kummasta kulusta
Hämmästy hätätilassa,
Ei sovi syville mennä
Syvän synnyn tietämättä,
Tuntematta tuulen mielen.

Miehiä on miehet kaikki:
Mitk' on miessä ollaksensa,
Jotka maita matkustavat,
Työnsä toimella tekevät;
Merimies on merkillinen.
Joka aalloilla ajaapi.
Ei kohta kotona käyä,
Kun laiva lahelta lähti,
Seilit ottivat selälle.
Haihtui silloin herran rouva,
Unehtui ukolta akka,
Kun laiva lahelta lähti,
Tuuli tuuvitti alusta.

Tie on pitkä tietämätön,
Aika arvelun alainen,
Kaukanako käytänehen,
Milloin tuolta tultanehen,
Viivytäänkö vuotta viisi,
Vaiko vuosi, vaiko kaksi.

Herroja on herrat kaikki,
Oppineet on oppineita,
Virkatyönsä toimittavat,
Ansaitsevat miehen arvon;
Vissihin virassa siinä
Koko miestä koitettahan.
Kukas arvoaa asian
Syänmaissa syntyneistä,
Kuink' on kallis kauppakeino,
Mikä taattava tavara,
Rahasummat kuinka suuret.
Yhden miehen mielen alla
Kuleksivat kuohun päällä,
Aalloilla ajeltavina,
Vihurilta vietävinä.
Ei tunne tupa-isännät
Paremmiin kuin palveliat
Miehen toimesta mitänä,
Joka haahen hallitseepi,
Työtä tyyrissä tekeepi,
Pimeissä perän pitääpi.
Ei ole soutu saaren päite,
Matka mantereen näkyvin,
Kohen kuuta kulkeminen,
Vielä pilveä vähemmin,
Eikä tuttu tuulen suunta,
Lasku laineihen mukahan.
Mitäs miehistä puhumme,
Jotka seiliä selaavat,
Purjeita pujettelevat,
Rihmarappuja ravaavat,
Niinkuin oksalla orava
Hongassa havuttomassa,
Hämähäkki verkossansa,
Lukki luomassa omassa.
Vuoret vieryvät sivulla,
Toiset eissä ja takana,
Kuohuu kuolema kupeilla,
Vähän lautoja välissä.

Meit' on maalla miestä monta,
Vahvalla vaeltamassa,
Astumassa anturalla,
Kuolla kumminkin pitääpi.
Monta on mereltä tullut,
Toisia yhä tuleepi,
Vaarina vaeltelevat,
Maalle hautansa hakevat.

Kerran minä kelpo lailla
Puhuttelin puolen yötä,
Puolen päiveä keväistä
Merimiestä merkillistä,
Purjevärkistä puhelin,
Tyyrin työtä tieustelin,
Lokalautoja kyselin,
Yhtä toista kaikellaista
Matkustaissa ulkomaille.

Merimiesi merkillinen
Puhui kaikki kannallensa.
Minä vaan en ymmärtänyt,
En paljon paremmin tiennyt,
Kuin koppi kepin perässä
Kukon laulun kuultuansa.

MUSTALAISISTA.

Suku musta Mustalaisen,
Kansa laiska, kiertolainen,
Jolla on se outo kieli,
Kansan kaiken tuntematon,
Jot' ei kouluissa kysytä,
Oppihuoneissa osata;
Sitä äänellä isolla
Aivan pulskasti puhuvat,
Röyhkeästi röykyttävät.

Suku musta Mustalaisen,
Kansa työtön, kulkevainen,
Jok' ei kylvä, eikä kynnä,
Eikä niitä, eikä leikkaa,
Leivän syö kuin lemmon koira,
Pitääpi palat paremmat,
Kuin se vanha vaivannähnyt,
Joka vääntääpi väkehen,
Työtä työntääpi hikehen.

Kun on mailla Mustalainen,
On vaalla vartahia,
Kun on Tattari talossa,
On valehet vallan päällä;
Tuossa tullessa tupahan,
Kalu julma kainalossa
Varsin tappelun varalta.

Mitäs äijä äyhkäiseepi?
Hevoselle heinät ensin.
Akka, mitäs se sanoopi?
Siitäkö sialle ruoka,
Piimäpytyt itsellensä,
Lihat leivät lapsillensa;
Siitä villat viimeiseksi,
Pellavatkin päälle vielä.
Siin' on ensin siunaukset,
Lohulliset loilotukset,
Kiruskin kiirehesti,
Kun ei käyne mieltä myöten.

Suku musta Mustalaisen,
Kansa laiska, kiertolainen:
Miehet on mitättömiä,
Akat on avuttomia.
Mikä miehistä parahin,
Kutsutaan se kuohariksi,
Sanotahan salvuriksi:
Mutt' ei miestä milloinkana
Muuhun ollut ollenkana
Tässä laiskassa lajissa,
Koko konnassa suvussa.

Muuan akka Mustalainen,
Koska kortilla povaapi,
Talonpojan tyttärille,
Ennustaa hyvän elämän,
Naimaonnen oivallisen,
Saapi niiltä suuret palkat;
Se on akoista apua.

Kysyppä kylän ukoilta,
Miss' on muona Mustalaisen,
Mistä kaikki vaatevärkki,
Koreutensa kotoisin?
Heill' on kyllä herrasnuttu,
Mutt' on mustalaiskujeita;
Heill' on paita palttinasta,
Vaan on alla narrin nahka;
Heill' on vielä herrashuivi,
Vaikk' on kohta korpin kaula,
Korpin kieli, korpin mieli,
Kokonansa korpin luonto,
Roikumahan, raikumahan,
Omin luvvin ottamahan.

Suku suuri Mustalaisen
Siev' on kyllä siittämässä,
Naama naimahan nopea.
Kuret niitä kuuluttavat,
Siit' on viassa vihitty,
Vaipan alla vahvistettu,
Yksi ensin, toinen sitte,
Mitä milloin, kuka kulloin
Vaihtokaupoissa valittu.

Ihme on ikäni ollut
Minun kumma mielestäni,
Kuinka kauvan kansakunta,
Esivalta voimallinen
Sietääpi sitä sukua —
Miehiä mitättömiä,
Akkoja avuttomia —
Kulkemassa, kiertämässä,
Puistamassa, paistamassa,
Viemässä, varastamassa,
Omin käsin ottamassa;
Ett'ei kiellä kiertämästä,
Neuvo niille muuta työtä,
Opeta ojaukoiksi,
Sotamiehiksi sovita.

VANHAIN PUHE.

Ei ole pakkoa pahaana
Varsinkana vanhan miehen,
Ikäpuolen ollenkana,
Että ruveta runoillen.
Luonto kuitenkin lupaapi,
Tapa vanha vietteleepi,
Että pikkuisen pitäisi
Kihnutella kirjoitusta
Nuorten miesten nähtävillen,

Mitä kaksi kirkkomiestä
Kunnialla kulkenutta
Aivan isollen ijällen
Pyhääamuna puhuivat
Kiven päällä kirkon luona,
Päivän puolella tapulin;
Heiän puheensa perustus
Viel' on muistossa minulla.

"Kun me ennen ensi kerran
Kiersimme tätä kiveä,
Istuimme isän sylissä,
Katselimme kaikkialle,
Ilman silloin siellä täällä,
Kaksin, kolmin kankahilla,
Näkyi miehiä mäellä.
Kun ne sitten kutsuttihin
Kaikki kelloilla kokohon,
Sopi ne sisälleen silloin,
Joka henki helluntaina,
Pääsivät ne pääsiäisenä
Itse kukin istumahan,
Jaksoi jouluna lukea
Hyvin helposti hevoiset.
Sitt' on tehty temppeliä,
Kaikin paikoin kappelia,
Kaikki täytehen tulevat.
Ei silloin sinistä nähty
Eikä paljon painettua;
Silloin sulhaset sujotti
Metsikanan karvaisina,
Naitavatkin neitoksetkin
Varsin varpusen värissä;
Ei silloin rikasten rinta
Eikä mestarit vahalta
Kirkon mäellä kiillottanut
Talviselta taivahalta,
Eikä köyhä kestin poika
Väinämöisen viikatteella.
Ei nyt vaatteista eroita
Jos ei muutoin miestä tunne,
Kuka herra, kuka narri,
Mitk' on muita mestareita."

Toinen vaari vastajaapi:
"Joshan käyvätkin koreina,
Kylä työtäkin tekevät;
Siitä minä mielelläni
Julistan Jumalan töitä,
Hallitusta Herran suuren,
Ett' on riittävä elatus
Pantu paljolle väelle,
Ett' on järviinkin jätetty
Siunaus sillä varalla:
Jos on paljon pyytäviä,
Pyytämist' on paljon kanssa,
Saalista samalla lailla;
Maata kanssa kaivajilla:
Kyll' on siemenen sijoja.
Kyntämistä, kuokkimista,
Paljon entistä enämpi.
Kuss' ei ennen kahta tehty,
Nyt on neljäkin taloa
Tiluksilla tiettemmillä,
Kuss' ennen hevoista kaksi

Tuli tuskalla kesähän
Luetuilla kylkiluilla,
On nyt kaikite kaheksan,
Onpa kyllä kymmenenkin
Lihavalla lautasella.
Notkot selkämän sivulta
On jo pelloksi perattu;
Suuret kuusikot kumossa,
Joiss' ennen oravamiehet
Viettelivät viikkokauet;
Niin on pisimmät petäjät
Kaikki kankailla kaaettu,
Niiss' on pytingit pihossa.
Kuss' ennen kuret munivat
On nyt aumat oivalliset,
Kussa ennen peurat poiki
Niiss' on suuret nurminiityt.
Sitä myöten silmät suuret
Kuin on otsakin leveä."
Tähän on kaikki kirjoitettu,
Pantu vanhojen pakina.

Siinä paikassa samassa
Oli monta oivallista
Isäntätä istumassa,
Jotka kuuli kaikki tyynni
Mitä vaarit vestätteli.
Nämät sanoivat samassa:
"Suuri kiitos suuret vaarit,
Lysti on likellä olla,
Kuulla kauniita sanoja
Elämästä entisestä!
Saammeko mekin sanoa,
Panna puhetta sekahan?
Eikö ne eläisi vielä
Viljavuonna varsinkana,
Jos ne joisivat vähemmin;
Kovin konnat juovat paljon,
Joukolliset joutomiehet.
Jos viikon tekevät työtä,
Puoli palkasta meneepi
Heti suuhun sunnuntaina;
Akka parat arvelevat
Mikä viepi viikon palkat,
Kuhun vaipui vaivaukset."

Siinä seisoj saapuvilla
Muita rengin rehjanoita,
Olipa oppipoikiakin.
Yksi kiljaisi kipeesti:
"Mitä vielä vettä jäällä,
Kolmin kerroin kohva päällä!
Minä ostan enkä jäästä;
Mull' on pankkoja povessa,
Toista köyrinä tuleepi!"
Muorit poskeensa murahti:
"Pojat, pojat parrattomat,
Hiihtäkääpä hiljemmästi,
Niin ette tipaha tiellen,
Kykähä kylän välillen."

Nauroi ne nuoret isännät,
Mutta vaarit vastasivat:
"Niit' on heiän joukossakin:
Siltä kirkolt' on papitkin,

Jolta lienee lukkaritkin.
Pane punniten puhetta,
Mieltä mitaten jakaile,
Eikö ne enemmän tieä,
Joill' on pojat partasuuna;
Teilt' on ne tekemättäkin,
Jos ne teiltä tehtäneenkään.
Niistä tullut toisinansa
On paras palan anoja,
Ovat vaarin vastuksina,
Vietävinä vaarin pojan."
Vaarit kirkkohon käveli,
Pojat meni männykköhön,
Yksi veijari vetääpi
Taskumatin taskustansa,
Josta jakoi joukollensa,
Vaan ei vaarillen sanonut.

KETUNPOIKAIN ELÄTTÄMISESTÄ.

Kerran kettu miestä neuvoi,
Metsän otsina opetti:
"Minä luojani luvalla,
Tekiäni tuomiolla,
Laitoin pienaisen pesäni,
Majani matalanlaisen,
Kaivoin tuonne kankahasen,
Vaaran rintahan varustin.

Siinä siittelin sukuni,
Kasvattelin kaltaiseni,
Siinä vatsani vajensin,
Sokiana synnyttelin
Ruskiat revon näköiset,
Metsän piskat pikkuruiset.
Sinä kannoit silmitönnä
Minun poikani poloisen
Näkemähän nälkäpäivät,
Kituviikot viettämähän
Kaukana emon ko'ista,
Pesän pienaisen periltä.

Kuuleppa kylän isäntä,
Oot suvussasi omassa
Monta nälkäistä näkevä,
Onnetonta orpolasta.
Ota niitä orjiksesi,
Kanna niille maitokauha,
Keitä niille keuhkovelli;
Kyllä kettu kerkiääpi,
Emäroukka ennättääpi
Imetellä itse niitä,
Kasvatella kasvavansa,
Metsän ruu'illa ravita,
Syötteä salon paloilla,

Kun ne kasvavat katalat.
Emon koolle ennättävät,
Meneviksi metsän päälle,
Pyytömiesten pyyöksille,

Paa silloin salolle langat,
Auki rauat rannikolle,
Kankaalle käpäläkanto,
Niihin nirhoja nimeksi,
Pyyä pyssyllä metsästä
Jalan neljän juoksevia,
Siiven kahen kiitaviä.
Siihen on lupa sinulla;
Sitte saalis saatuasi
Ota korvista kopeikat,
Selkärangasta siniköt,
Kaksinkin koko ketusta. —
Sit'ei kielletä sinulta;
Kuolla kumminkin pitääpi."

TORPPARI PALMULLE.

Kuule, katso, Kalle Palmu,
Jalo torppari totinen!
Joka annoit aivan suuren,
Seurattavan selkeästi,
Esimerkin markkinoilla.
Tuhat miestä tunnustaapi,
Sata vaimoa sanoopi,
Lapset laulavat sopissa,
Ett'ei monta markkinoilla
Palmun vertaista kuleksi.
Mont' on miestä markkinoilla,
Monta miestä, monta mieltä,
Paljon konnan koukkuisia,
Vaan on harvalta hyviä,
Hyvän nimen haltioita.

Yksi ystävä vakuuen,
Sekä totuuen toveri,
Kuului puo'issa puhuvan:
"Se on Palmulle paremmin
Hyötynä hyvä nimensä,
Kuin olla omistajana
Tuntemattoman tavaran."
Toiset haukkui tolvanaksi,
Perityhmäksi perusti,
Kun ei ollut ymmärrystä
Palmu raukalla paremmin.

Saatua tämän sanoman,
Tämän kumman kuultuansa,
Taskuvarkahat vapisi,
Rosvot rohkeat häpesi,
Metsän vorot voivotteli,
Vettyi silmät veijarien, —
Viekas nauroi ja vihelsi.

Kun sen kuuli kunnan herrat,
Kiittelivät Ruotsin kielin,
Sekä Suomeksi sanoivat
Ett'ei monta markkinoilla
Kallen kaltaista kävele;
Suottoherrat ne sohahti:
"Piru olkohon, pitäisin

Toisen puolen palkastani,
Elikkä enemmän vielä."

Talonpoika Pohjolainen!
Mitäs mahtaisit sanoa,
Jos sen joku toinen miesi
ylösottanut olisi?
Eipä hiiret hiiskahtaisi,
Pentu haukkuisi perähän.
Vaan se vaka Kalle Palmu,
Jalo torppari totinen,
Kysyi kyllä kiiruhusti,
Tieusteli taitavasti
Oikiaa omistajata
Tieltä löyetyyn tavaran.
Kun sen kuuli kulkeneeksi,
Heti kohta sai hevoisen,
Jolla jou'utti jälestä.

Tästä siis nähään toella,
Ett'ei kaikki Suomen kansa,
Eikä lapset Rautalammin,
Viel' oo tuiki turmeltuna,
Törmättynä kaikki tyynni.
Saattaapi sataluvuissa
Miehen toisenkin tavata
Rehellisen retkillänsä,
Vaelluksessaan vakavan.

Ett'en liialla lorulla
Virttä pitkäksi venytä,
Lamahuta lauluani,
Päästän virteni välehen,
Annan lopun aikanansa;
Mahan mainita sanalla
Hänen valtavanhemmasta:
Se oli ukko ulkomaalta,
Kova korpraali soassa,
Tähen täyen miehuutensa
Kahen kantama ritarin,[6]
Jotka Kalle kaunistaapi,
Poika puhtaana pitääpi.

PUUSTAVEISTA.

Vasta vanhalla ijällä,
Kuuenkymmenen kohalla,
Juohtui mielehen minulle.
Kuinka puustavit puhuvat.

A se alkaapi asiat,
A on aina ensimmäisnä
Pietty Suomen pipliöissä;
A on aapiskirjoissakin;
A on vielä viimeinenkin,
A se aamenen sanoopi.

B se paikkansa pitääpi
Vaikk' ei tuhma tuota tunne

C on Suomessa sijaton,
Kun ei anna kunnon ääntä.

D on kanssa tietämätön

Vähäoppisen osata.

E on yksi äänellinen,
Aina ollut A:n apuna.

F:n ääntä ei osata
Suomen huulilla sanoa.

G on kuitenkin paremmin
Suomen kielehen sopiva.

H:lla on hyvä nimikin,
H se paljo haeskeleepi,
H se herratkin sanoopi.

J on arvosta isosta,
Joka Jumalan sanoopi
Isämeiän ilmoittaapi,
Jesuksen Jumalan pojan
Maailmalle mainitseepi.

K se paljon kirjoittaapi,
K:sta korkiat nimetkin,
K:sta koulut, k:sta kirkot,
K:sta koko keisarikin.

L:n ääntä tarvitahan
Luettaissa, laulettaissa.

M myöskin mainitahan,
M äitinä meneepi
Pienemmillä puustavilla.[7]

N nuoremman näköinen
Ehkä on yhenikäinen.

O:lla on oma nimensä,
Oma ääni o:lla kanssa.

P on pantava paremmin
Oppilapsille osaksi;
B:tä lapset ei pitäisi,
Talonpojat tarviseisi.

Kukas O:ta kaivanneepi
Suomen suorissa sanoissa,
Koska t saman sanoopi,
R se q:nkin kirjoittaapi.

R:ll' on äreä ääni,
Jota ei jokaisen kieli
Taia oike'in tavata;
Eikä oo sijoja sillä
Meiän isämeiässämme.

S:llä on aina ollut
Sanomista sangen paljon,
Sitä silloin, tätä tällöin.

T on Suomelle sopiva
Tätä t:tä tarvitahan,
Tällä toimehen tuleepi,
Jos ei toista[8] tunnekkana.

U se itse uskaltaapi
Ulos äänensä sanoa.

V on kanssa vuorollansa
Kokonainen konsonantti.

X:n ääni on mitätön,
K ja s sen sanovat.

Y on hyvä yhtäkaikki,
Y on yksin äänellinen.

Z on melkein mitätön,
T ja s sen tekevät.

Ä ja Ö on äänelliset,
Jos ä:ll' on enempi ääntä,
Ompa ö:lläkin osansa.

Koska ei nyt konsonantit
Anna ääntä yksinänsä;
Vaan kun vokalit sekahan

Paikoillensa pantanehen,
Kyllä sattuupi sanoja
Lukioille, laulajoille,
Taitaville, tietäville,
Käypi nimiksi, runoiksi,
Aina passaapi paraiksi,
Kun on miestä miettimähän,
Ett'ei vesoja välihin
Tapaturmassa tapahu,
Tule turhia sanoja,
Jotk' ei merkitse mitänä.

Sen mä mieheksi sanoisin,
Luulisinpa laulajaksi,
Joka saisi sattumahan
Sanat kaikki santillensa,
Että kaksi äänellistä,
Eli kaksi äänetöntä,
Kaheksan tavausta kanssa
Ain' ois pantu paikallensa,
Oikein sattunut somasti,
Ruvennut runorivihin.
Niin on runo rustattuna
Muka laatunsa mukainen,
Muutoin on lamassa laulu,
Virsi pitkäkin pilalla.

Vieläpä vika tuleepi,
Joka liialla lorulla
Virren pitkäksi vetääpi,
Syöpi sanoista syämmet,
Kuoret siitä kirjoittaapi.
Aina alussa pitäisi
Asiata aprikoia;
Eipä tieä tuulen päällä
Mitä sattuupi selällä.

Olipa ennen Oululainen,
Olipa kaiketi Kajanus,[9]
Koulun kaiken kautta käynyt,
Ollut Upsalan opissa,
Kantitaatti kauvan ollut;
Ei hän ollut ennättännä
Vielä virkoja tavata.
Siltä kulki siivo lailla
Riimiruno rinnatuksen;
Ei se sanoja sahaillut,
Puolitellut puustavia,
Niinkuin muinoin vanha munkki,
Joka virttä viikkokauen
Mietti mielensä pakolla,
Eikä saanut syntymähän —
Nurin aina nuotti kulki,
Sanat värsyssä väheni,
Laulu loppui luonnokselle;
Kävi niinkuin köyhän miehen
Talko'uessa tapahtui,
Joka illalla isosti
Juominkiansa julisti,
Jakaisissa juomat loppui.
Perakoilla piot päätti,
Suuret tulensa savulla.

Ei se virttä väärin laula,
Joka oike'in osaapi

Panna sanat santillensa,
Että nuotti nouattaapi
Kellosepän kelvollisen
Könnin kuuluisan tekeitä.

VÄINÄMÖISEN VELJENPOJASTA.

Väinämöisen veljenpoika
Otti kuusesta oravan,
Petäjästä pöyryhännän;
Kantoi ensiste etehen
Kuusen kuivia käpyjä,
Sitte toi on tuorehia;
Kantoi kauruja väliste,
Heitti heiniä sekahan.

Hän teki tekoa tuota
Kokonaista kolme vuotta;
Muuttui orava oriiksi,
Tulipa oronen oiva,
Yli korttelin yheksän,
Häntä pitkä, harja paksu,
Lautaset hyvin leviät;
Vaan ei kasvanna kaviot,
Kyllä kynsille kokoa.
Väinämöisen veljenpoika
Arvasi asian uuen,
Katseli ajokaluja,
Suitset suuhun, päätset päähän
Antoi puntista punoa,
Riimut rautarenkahista,
Teki langet tervaksista,
Luokin karhun kylkiluista.
Ajoi tuonne tunturille,
Meni jäiselle mäelle,
Pysyi kynnet kalliolla,
Ei livennyt liukkahalla.

Ajoi aikansa mäkeä,
Tuuritteli tunturia;
Laskihen Lapin keolle,
Sille suurelle sileelle.
Siellä ajoi aika lailla,
Aika hollia hojotti,
Lapin kammiot kumohon,
Lapin äijät ne ärisi,
Pienet poikaset porisi,
Ei hän siitä säikähtynyt.

Viimein mielehen mäjähhti,
Äijän tolkkuhun tolahti
Kuulustella kuoharia,
Saahaksensa salvuria
Orihillensa hyvälle.
Kun ei kuullut kuoharia,
Eikä saanut salvaria,
Innosti itse samassa;
Teki tulen tervaksista,
Pani paian palkeheksi,
Alakiven alasimeksi.

Takoi veitsen vuoren alla,
Kirkasti kiven välissä.
Ei hän köysyä kyselty,
Eikä kaatanut oria,
Teki salvon seisoalta,
Vaan ei suoniam sitonut,
Eikä solminut sanoilla.

Veri pääsi vallallensa,
Tulipa puro punainen
Lakeille Lapin keoille.
Livahti Vipulan Liisa,
Häilähti tähän hätähän,
Sylkäsi sylen tulisen,
Tuli solmut suonten päihin,
Kuivi se puro punainen.
Sanoi äijälle samassa:
"Jos olet itse isäntä,
Mä olen itse emäntä,
Kaksi kauppoo tekeepi,
Omallansa kumpainenkin.
Ota peura, anna ruuna,
Viel' annan vähän väliä,
Pikkuruisen päällisiä."

Väinämöisen veljenpoika
Heilutteli helmojansa,
Teki kaupan, ei katunut;
Astui peuran ahkiohon,
Ajoin tuonne tunturille,
Meni jäiselle mäelle.
Äijä parka äkkinäinen
Ei hän ohjata osannut,
Eikä kierteä kiviä,
Eikä peljätä petäitä.
Alta ahkio hajosi,
Pää se kiljahti kivehen,
Aivot kaatui kalliolle.
Peura pöllähti takaisin,
Haki vanhan haltiansa.

Liisa arvasi asian:
"Nyt on kuohari kumossa,
Hevoslanko langennunna."
Istui kohta kiirehesti
Ruunan ruskean rekehen,
Haki peuran haltiata.
Tuon hän löysi tunturilta,
Puotti aivot äijän päähän,
Pani päälle peukalonsa.
Pianpa sekin parani,
Tuli aivan terveheksi.

Väinämöisen veljenpoika
Alkoi naia ja nahista;
Sitten istuivat yhdessä
Ruunan ruskean rekehen,
Laskivat Lapin keolle.

Väinämöisen veljenpoika
Sanoi Liisalle samassa:
"Pane paljolta patahan
Hirven huulta, peuran kieltä,
Kyllä ma hapanta hankin."
Tuotti viinan Tornioista,
Haetti Oulusta oluen,
Kutsui vanhan Väinämöisen
Vielä siihen soittajaksi.

Setä vanha siinä soitti
Hauinluista harppuansa,
Että kalliot kajahti,
Vuoret urkuna ujersi,
Kivet hyppi kankahilla,
Mäillä pelmusi petäjät.
Häät loppui, väki hajosi,
Väinämöisen veljenpoika
Teki talon ensimmäisen
Lakeille Lapin keoille.
Siit' on saatu salvuria,
Siitä kuoharin sikiä.

KUOLEMASTA.

Kaikki luonto kauhistuupi
Kuolon tullessa tupahan,
Hellä luonto hämmästyypi
Tuohon tuimahan tapahan,
Kun ei malta vanhemmilla
Yksin lastensa ylitse,
Eikä puolta puolisolta
Toisen puolesta puhua;
Ei ole lapsilla lakia,
Viepi vanhemmat molemmat,
Syöpi kuolema kumohon.

Tämän Aatami aloitti,
Luoja lopun tietäneepi,
Aatami isä imeisten,
Eeva äiti ensimmäinen.
Ei ole sitä sanottu,
Kumpi heistä ensin kuoli,
Siitä vaan on varma tieto,
Ett' on kuollut kumpainenkin.
Muut ne menevät perässä,
Varsin vaipuvat sekaisin,
Niinkuin ilmassa itikat.
Kaks on miestä kaikkiansa,
Ne on Eenok ja Elias,
Jotk' on päässyt kuolematta,
Tuskin kolmatta tuleepi.

HÄÄLAULU.

Noh, miehet, miehet, veikkoset!
Näin näitä häitä juodaan:
Lopussa viel' ei entiset
Ja toista aina tuodaan.

Vaan ei täällä kauvan eletä,
Ei päälle tämän päivän,
Jos ei vaan poikia laiteta
Kihloja kylään viemään.

Siis laita pojille naiminen
Niin pian, kuin he täyttää
Viis vuotta päälle kymmenen,
Jos kohta pieniksi näyttää.

Ei sitte puutu pitoja,
Jos muutoin onni seuraa;
Voi tyhmät pojat jotk' ei nai,
Piiatkin teille nauraa.

Miks ette liiku liukkaammin
Näin aika asioissa.
Ja puhu piiiolle sievemmin,
Kuin huokii teille tuossa?

Sanoisin vielä sanoja,
Jotka toisiansa vastaa,
Ja eivät olisi vanhoja,
Jos noita kuulla lystää.

Vaan ell'ei ensin ehdolle
Nyt panna paloviinaa,
Niin minä sanon miehille:
Olkoonpa se jo sinään.

Tämäpä ompi kulkulle,
Kuin rattahille ihra;
Nyt laulu lankee nuotille
Eik' yhtään kaipaa kirjaa.

Kas nyt mä tahdon tanssia,
Jos suinkin kengät kestää,
Nyt on mulla mieli marssia,
Jos ei vaan vanhuus estä.

Kun ennen viulut vinkasi,
Huonotkin silloin yritti;
Kun pelimannit pelasi,
Vanhatkin vähän hyppi.

Myös mieli nuorten tekeepi,
Kun viulun äänen kuulee,
Ja naurusuulla näkeepi,
Että vanhat tanssiin tulee.

Pojat ne polskan hyppelee,
Vaan vanhat sinne tänne
Nurkasta nurkkaan liitelee,
Yhteenpä tuokin käynee.

Pojat ne ensin pyytävät
Sulhasta suosiolla,
Väkisin viimein vetävät,
Jos ei hän tahdo tulla.

Morsianpiiat puhuvat:
"Eiköhän me jo mennä!"
Vaan yritykset viipyvät
Likellen illan päivää.

Isäntä itse ilossaan
Istuu putelin viereen,
Kurkisteleepi kuppiaan,
Mielessä mikä lienee.

Hän taiten kantaa, kallistaa
Kuitenkin kupin viinaa,
Käskee myös ottaa palasta

Sen jonka mieli pitää.

Viina se sitte välehen
Nostaapi ilon vallan,
Ja laulu yltyy äänetön,
Va ralla ralli ralla.

Mut joka paikat pahentaa
Ja räyhyää ja ryskää,
Sen miehet väestä vähentää,
Ja pojat pojies viskaa.

Vaan minä vainen yritän
Sulhasen kanssa tanssiin,
Oluttakin, jos taritaan,
Ensin kulahuttaisin.

Nyt mielelläni lähdenkin
Jos aivan yksinäni,
Vaan täytyy tulla muidenkin,
Kun nousi pelin ääni.

NIMISMIES KOKISTA.

Ruunun Kokki, Jämsän Kokki, Rautalammin Kokki,
Reikänuttu, paikkapöksy, takkukarva takki;
Kokki joka kypsän kysyi, kypsän kyllä tiesi,
Kypsän tehdä taitamatta, kypsän kyllä löysi.
Kokki joka koiran juonet kaikki kyllä tunki,
Kokki joka keplotella miehen taskut taisi.
Ruunun roisto, Jämsän jättö, kovan onnen Kokki,
Rahan kurri, velan herra koko tämä Kokki;
Monen miehen mieltä myöten teki tämä Kokki,
Jolla oli, siltä otti, peijakas kun petti.
Siinä armo sekä hirmu rinnatuksin pantiin,
Että aivan äänetönnä iso aika oltiin;
Kaikki pere pelästyypi: "mitähän nyt tehdään,"
Kokki kovin vihastuupi: "kyllä se nyt nähdään".
"Elä suutu, hyvä herra, kyllä minä annan,
Kun ma katson kassoja, tasan tässä pannaan".
Itse Kokki rahat luki, näitä meillä nähtiin,
Halttunen se värkit hankki, joilla kirjat tehtiin.
Heti kohta kestinkihin ukko akkoinensa
Kutsuttiin kirkkotieltä, vanhin poika kanssa.
Piti viedä viinakannu, josta suuhun saatiin;
Kuiva ol' se kahvipannu, mitäs sille taittiin.
Eipä Kokin kestiingissä haihtun't miehen hattu;
Se oi' harva viinaryyppy, joka siellä sattui.
Viekää veikot velkakirjat, kyllä Jaakko jaksaa,
Yhtä haavaa saatte rahaa, Kokki kaikki maksaa;
Mutta pienet velkamiehet yksitellen menkää,
Ett'ei Kokki, velan herra, paljoutta pelkää!
Veitset, piiput, viinaryyppy, kaikki hän ne maksaa,
Säkit, kontit, saavit, pytyt, tämä velkasaksa,
Voit ja talit, kenkäparit, vaikka mitä otti,
Palsarin se poikinensa ottamassa voitti.
Tämä Kokki Kokin poika Kokin koulut käynyt
Konstillisen Kokin mahdin koulusta on tuonut.
Jämsän joki, Rautalampi tämän Kokin tietää,
Ett'ei tämä Kokki ole, joka puuron keittää.
Kokin pitää pitäjistä ahkerasti ajaa,

Kerustella keittämistä, särvintä ja suolaa,
Muuta kanssa kaikenlaista, josta soppa syntyy;
Kokit ne ei paljon puista, keittohon ne tyytyy.

LAULU, OLUT JA VIINA.

Löytyypi kultaa kupiksi,
Jos talonpoika tahtoo,
Hopiata housun napiksi,
Ken kaluksi sen kahtoo;
Löytyy myös sanoja virviksi,
Kun etempätä etsii,
Ja laitteleepi lauluiksi,
Runoiksi tehdä viitsii.

Vaan aina tulee varoa
Ne monet väärät värjyt,
Ett'ei laki sua sakoita,
Ja pane pahat reisut;
Niin saatkin laulaa helistää,
Ett' oikein seinät soipi,
Olutta juoda välistä,
Kuin kallo kantaa voipi.

Se mielen tanssiin taivuttaa,
Myös antaa vähän voimaa
Kyll' uni muuten saavuttaa,
Jos välist' ei saa hoivaa.
Ja tekin, neidet naitavat!
Sen kernahasti suotte,
Myös olette yhtä taitavat,
Jos itse vähän juotte.

Miehellen ei tuo mitään tee,
Jos ryypyn, kaksi ottaa,
Vaan kolmas mieltä koittelee,
Ja neljäs älyn voittoa.
Viinasta ei tule viisaus,
Kun sitä paljon ryypää,
Vaan kevyt mieli, kerkeys
Sen kanssa olla pyytää.

PIETARI VÄÄNÄNEN.

Pietari Väänänen, joka syntyi vuonna 1764 Murtolahden kylässä silloista Kuopion, nykyistä Nilsiään pitäjää, on Suomen merkillisimpiä talonpoikia. Hänen vanhempansa olivat katollinen *Lauri Pietarinpoika Väänänen*, laajaa Väänästen sukua, ja tämän vaimo *Kristiina Nissanen*. Jo nuorempana teki Pietari Väänänen itsensä tutuksi kunnosta ja uutteruudesta, ja oli, isän kuoltua v. 1791 perittyänsä kotitalon, seudun enimmin arvossa pidettyjä talollisia. Hän oli pitäjässään lautamiehenä ja valittiin v. 1800 seudun valtiopäivämieheksi Norrköpingin valtiopäiville. Norrköpingin viereisessä virrassa mainitaan hänen, kahden muun suomalaisen talonpojan kanssa, näyttäneen kuningas Kustavi IV

Aatolfille, mitenkä koskea Suomessa lasketaan. Myöskin sepitti hän täällä Norrköpingissä runon kuninkaan silloin tapahtuneen juhlallisen kruunauksen kunniaksi. Näitten johdosta arvattavasti sai hän herrastuomarin arvonimen, joka hänellä sittemmin on. Kun keisari Aleksanteri I v. 1809 kutsui Suomen säädyt kokoon Porvoosen valtiopäiville, joilla Suomen kansan tulevaisuus ja uusi asema oli ratkaistava, valittiin Pietari Väänänen jälleen kotiseutunsa edusmieheksi. Väänäsen kykyä osoittaa tällöin myöskin se seikka, että talonpoikaissäätö alinomaan käytti häntä luottamusmiehenänsä, lähetystöissä ja valiokunnissa, ja hän olikin melkein ainoa tällä lailla käytetty suomenkielinen edusmies, koskapa vielä Ruotsin valtiopäiviltä peritty tapa näyttää olleen vallalla, että Ruotsin kielen taitoa etupäässä pidettiin silmällä valiokuntain jäsenet määrättäessä. Eikä Väänänen suinkaan ollut mikään pelkkä jaa-herra, joka aina toisten mieleen myöntyi, sen todistaa esim. hänen vastalauseensa siviili- ja talousvaliokunnassa vakanssimaksujen suuruudesta, jota vastalauseetta hän viimeiseen asti säädössä puolusti. Että Väänänen itse käsitti, mikä tärkeä hetki Suomen kansan elämässä Porvoon valtiopäivät olivat, osoittavat ne säkeet, jotka hän tästä tapauksesta liitti ylistysrunoonsa keisari Aleksanterille:

"Käski kansasta valita
Jotka saattaisi sanoa
Tieon kansan tarpehista,
Joillen itse ilmoitteli
Porvohossa poikasilleen,
Että kaikki kansa saapi
Uskollansa entisellä
Luojaallensa lauleskella,
Varsin vanhalla tavalla."

Väänäsen kunto yleisissä ja oman paikkakuntansa taloudellisissa toimissa hankki hänelle arvon-osoitteita sekä hallitukselta että seuroilta, ja kolme mitalia mainitaan ukon loppuikänsä kantaneen rinnassaan. V. 1828 muutti Väänänen maalta Kuopion kaupunkiin, missä jonkun aikaa oli ruokatavarain kauppiana, ja lienee sitten viettänyt viimeiset ikävuotensa Taipalsaaressa poikansa luona, joka siellä oli pappina (nimellä *Venell*). Siellä hän myöskin kuoli v. 1846 ja sai hautansa Taipalsaaren kirkkomaassa. Naimisissa oli hän ollut talonpojan tyttären *Eeva Savolaisen* kanssa.

Väänäsen runot todistavat nekin että hän oli liikkunut paljon yleisissä asioissa, koska yleensä ovat tällaisista aineista sepitettyjä. Jos ovat ilman suurempaa runollista innostusta, ovat ilman suurempia virheitäkin runomitan puolesta, ja osoittavat siten että runomahti Väänäsen aikoina vielä oli hänen kotipaikoillansa säilynyt. Suom. Kirjallisuuden Seuran kirjastossa on niitä säilyssä kolme (v. Beckerin kokoelmassa): Kustavi IV Aatolfin kruunauksesta (löytyy myöskin erikseen painettuna, arv. 1800), saman kuninkaan palauksen johdosta ulkomaalta (tehty "Tukholmissa 23 p. helmikuuta 1805") ja Aleksanteri I:lle, joka runo mainitaan sepitetyksi erään Ramsayn (varmaankin Kaarlo Aukusti Ramsay, sittemmin maaherra ja senaatori) kehoituksesta, joka vei sen mukanaan Pietariin itse keisarille näytettäväksi.

KUSTAVI IV AATOLFIN KOTIINTULOSTA SAKSAN MAALTA V. 1805.

Elä sure Suomalainen
Ylitse ison isäsi!
Jo on joutunna kotia
Sanotulta Saksanmaalta,
Vaikka vaaroissa monissa,
Läikkyvissä laineissa,
Suurten sulkujen seassa,
Meren jäähän jäätymässä,
Kohti kulkeissa kotia.
Sielt' on julkinen Jumala
Ilman vaaratta vetänyt,
Tuonut tänne toista tietä
Paljon pakkasen ajalla.
Näin on kulkenna kuningas
Kanssa kultakumppaninsa,
Varsin vaivoista valitun,

Kanssa pulskan puolionsa,
Ruotsin kruunatun emännän.

Syntyi siunattu sikiö,
Tytär kaunis Kustavillen
Juuri joutuissa kotihin.
Tuli tuiskui taivahallen,
Kohta kiljuivat kanunat,
Tykit vaskesta valetut.
Ilmaantui ilo ihana
Ruotsin riikin riskimmillen,
Kaiken kaupungin väellen.
Varsinki vapaasukuiset
Kohta kirkkohon kävivät
Kuninkaamme kuulun kanssa.
Siellä herra hengellinen,
Opin isä oivallinen
Kiitosvirren kaunihisti
Luki Luojalle somasti.

Sinä suuri Suomenniemi,
Kaikki kansa suomalainen,
Jok' oot tieosta takaisin,
Kielen kirjan tuntematoin,
Tee ilo isäisi lailla,
Soita sormikanteleilla!
Tanssi taitosi perästä,
Ottele olutlasista,
Laula näitä lapsinesi,
Pistä piirto-arsinasi
Jälkimuistoksi monellen
Tästä isosta ilosta.
Laulajallen lausun vielä,
Ellös sä pahaksi panko
Virren pahoja vikoja:
Jos oot oppinut enemmän,
Tieät tarkemmin asiat,
Teeppäs virsi viisahampi,
Sovita sanat somemmat!

ALEKSANTERI I:STÄ.

Kuules kulta veitoseni,
Hyvä Suomen Suomalainen,
Mit' on mieleni sanella,
Iloani ilmoitella,
Kuin on kulta keisarimme
Aivan armias peräti,
Vaikka pelko peljätteli,
Pani kansan parkumahan
Uuen tullessa isännän.
Nyt saatan minä sanella,
Kerran kerskata hyvästi,
Ett' on oiva onni meillä,
Vahva vartia väkevä,
Joka laittoi laupiaasti,
Varsin vaivamme vähensi.

Kuinkas luet kuinka paljon
Aina maasta maksettiin

Uusia ulostekoja,
Joita niilläpä nimillä
Ulos otti Ruotsin kruunu,
Ett'en saattane sanoa.
Enkä tarvitse enempää,
Kuin on hyvin kyllä tuttu,
Jos ma lauluillen läheneen,
Huan kaiken kansan kuullen,
Kuinka saa kukin kotona
Varsin istua ilossa,
Lauleskella lapsillensa
Vakaisesta vartiasta,
Aleksanterin avuista,
Ensimmäisen ennätöstä,
Jonk' on Luoja itse luonut
Varsin varresta somaksi,
Ihanaksi ihmiseksi,
Yli kaiken ymmärtäväks.
Jos ma verraksi vetäisin,
Salomonian sanoisin,
Josta kaikki kirjoitukset
Kirjoittavat kaunihisti,
Niin ma luulen mielessäni
Ja saatan sanoa muitten,
Että vielä viisahampi,
Monin kerroin kuuluisampi,
Meiän vahva vartiamme,
Riistasta rikas peräti,
Varsin väestä voimallinen,
Suomen suuren saatuansa.

Armon aukaisi ihanan,
Antoi rästit anteheksi,
Verot velkana olevat,
Jakoi jauhot vaivaisillen;
Käski kansasta valita
Jotka saattaisi sanoa
Tieon kansan tarpehista,
Joillen itse ilmoitteli
Porvohossa poikasilleen,
Että kaikki kansa saapi
Uskollansa entisellä
Luojaillensa lauleskella,
Varsin vanhalla tavalla.

Vielä virkkaisin vähäisen,
Jos ma tohtisin turista
Kielen kirjan tietämätöin;
Fransk' on monta rangaissunna,
Tehnyt suuria tekoja,
Joista paisui Puonapartti,
Ripeys yleni aina,
Pyrki päälleen keisarimme,
Jok' ei tahtoisi tapella;
Viimein läksi linnastansa
Vasten kovia kotoa,
Valtakunnalle varaksi
Vihollista voittamahan.
Siin' oli joukossa Jumala,
Aina matkassa apuna:
Keneraali kelvollinen,
Morean mies mukoma,
Jalat alta ammuttiin,
Vartiamme varjeltiin,
Luo'in lentäissä likitse.

Ei oo kuultu kuuna päänä,
Sinä ilmoissa ikänä
Tarkempata tappelusta,
Kuin on kuultu Leipzigistä.
Herran tahosta tapahtui,
Neuvoilla isoin isäimme,
Varsin vahva voitettiin,
Ajettiin aina siitä
Pariisiin pahaa miestä.

Siinä laitteli lakia,
Pani haltian paremman
Franskan kansan katsojaksi;
Ajoi poikes Puonapartin
Isoilta istuimilta,
Häijyn kansasta karisti,
Jok' on verta vuoattanut,
Tehnyt paljoja pahoja:
Kuningasten kuulla täytyi
Juuri julmoa petoa,
Jost' on Herra helpottanna
Aleksanterin avulla,
Vapahtanna valtakunnat
Ikehestä irrallensa.

En saata sanoa muuta,
Tietokirjan tietämätöin;
Sanokohot suuret miehet,
Jotk' on ollunna opissa,
Käynyt koulukammarissa!
Minä Suomellen sanelen,
Teen ilon isoni lailla,
Soitan sormikanteleilla.
Savo salli, anna Kainuu,
Anna Hämeheh asujat,
Anna armas Karjalainen,
Anna kuulua kujilta,
Anna kaikua kylissä,
Sekä soitto että laulu,
Ilontekosi totinen!
Suuri suokohon Jumala
Suuren herran haltiana
Aina olla onnellisen.
Karaitkohon kuolo kauvas
Kelpo keisarin parista,
Kelpo herran kartanoista.
Tulkohon tulinen miekka,
Joka surmoa sysääpi,
Kauvas kuolon karkottaapi
Keisarinnamme ko'ista,
Suvun suuren säilyttääpi,
Ijän pitkäksi pitääpi.
Sitä toivoopi toella,
Herran hengellä anoopi,
Suomen kansa siunoaapi,
Varsin vahvalla lukolla,
Sinetillä siistimmällä!
Totta toivotan minäkin
Isän ilmoisen tykönä
Kauvan tointa kantamahan
Kauvas kartuta ikeä,
Ilman tauin tarttumatta,
Ilman vaaratta vähintä!
Jonka päätän päätöksellä,
Aamenella olla annan.

HEIKKI VÄÄNÄNEN.

Heikki Väänänen, myöskin Konsa-Heikiksi nimitetty, mainitaan olleen työmiehenä Oulussa ja eläneen tämän ja viime vuosisadan vaiheella. Luultavasti hän ei ollut edellä mainitun Pietari Väänäsen ja Savon Väänästen sukua, ei siitä ainakaan ole mitään tietoa. Niistä harvoista tiedoista päättäen, joita yleensä on hänen elämästään, näyttää hän olleen niitä parantumattomia runohenkiä, jotka yhäti viettämät ympäri kuljeksivaa ja epäsäännöllistä elämää, voimatta missään löytää lepoa ja rauhaa. Tuommoisesta elämänlaadusta ja onnettomasta taipumuksestaan viinaan Väänänen ei voinut luopua, vaikka hän, niinkuin hänen runonsa näyttävät, kyllä ymmärsi sen elämän varjopuolet. Hän sanotaan olleen varsin taitava viulunsoittaja ja siitä syystä sekä runolahjansa tähden mielellään nähty vieras pidoissa ja tanssipaikeissa. Hän oli aina iloinen ja hänen tarkka muistonsa ja erinomainen sukkeluutensa auttoivat häntä aivan valmistamatonkin tekaisemaan runon mistä aineesta tahansa. Heikki Väänäsen taipumus viinaan kerrotaan olleen synnä hänen ennaikaiseen ja surkeaan kuolemaansakin: juovuksissaan oli hän mennyt liian kuumaan uuneen makaamaan ja siihen kuollut.

Runoiliana on Heikki Väänänen tullut kuuluisaksi siitä runosta "lystillinen runolaulu kummasta kalakukosta" (pain. Vaasassa 1801), jonka teki pilkatakseen Oulun tullimiesten ahneutta ja joka onkin varsin sukkelasti kokoonpantu. Paitse tätä mainitsee Topelius teoksessaan "Suomen kansan vanhoja runoja ynnä myös nykyisempiä lauluja" Väänäsen parhaimmiksi runot "Kellon kylän Mariasta", "Oulun piioista" (eli "Orjaväestä") ja "Kahveenuomingista", joista on painattanut kaksi edellistä. Nekin samoin todistavat hänen pilaan taipuvaa runolahjaansa, runo sujuu luontevasti ja hyvin, jos kohta paljon ruotsalaisia sanoja käytetään höysteeksi. Tässä seuraa painettuna runot Kalakukosta ja Kellon kylän Mariasta.

LYSTILLINEN RUNOLAULU KUMMASTA KALAKUKOSTA.

Jop' on laulu laitettuna,
Sanat somat solmittuna
Rytsin[10] ruuasta rumasta,
Kummasta kalakukosta,
Johonk' ol' pantu Paltamossa
Katti karvainen sisähän,
Isossa Itäkylässä
Paltamossa mainiossa.

Kerran keskensä isännät,
Rannin miehissä rupesit
Pyhäiltana puhuhun,
Julkisesti juttelehen,
Kuin on Oulussa pahoja,
Tullissakin turkasia;
Syövät syökärit rahatta,
Ilman työtä tullin miehet,
Kun vievät välistä reestä
Evähiä matkamiesten.[11]

Talon vaari taitavasti
Kysyypi kylän väeltä:
"Kusta nyt saisin kumppanita,
Kusta matkallen toverit?
Lähtisin minäkin kerran
Köpäisemään kaupungissa;
On mulla talia taasen,
Vielä voitakin vähäisen,
Vaikk' on huono heinävuosi,
Mure muustakin ruuasta."

Miehet yksiaänisesti
Siihen vastaten sanovat:

"Meillä on miehillä samoilla
Matka pitkä mielessämme;
Lähteä sitä pitäisi
Alamaahan marssimaan,
Kohen Oulua kokehen."

Kohta yksi koiransilmä
Sanoopi väen seassa:
"Jopahan kotoa kyllä
Joulun eellä souetahan;
Olis mielessä minulla
Lähtö poijes Pohjan maalle;
Lähtisin minäkin muuten
Köpäisehen kaupungissa,
Vaan onpi vähän vikoa,
Joka on kotona kauvan
Mulla muistissa pysynyt,
Poveani pureskellut:
Vietihin minulta viimein
Väkisin vasikan paisti.
Kun näki olevan reessä,
Sitä syökäri syleili,
Sitä anoi ahkerasti,
Pyysi pystössä käsinni.
Minä mies sanoin hänelle,
Puheskelin puolestani:
'En saata evästä panna
Tyköäni, ystäväni,
Poijes matkan pitkän päässä.
Kylläpä täällä tarvitseeppi
Pureskella porvarissa'.
Veipä sittekin väkisin,
Sen kanssa meni sisälle,
Vielä kiitti kinttujansa,
Hyvin kosti kynsiänsä.
Kuin ovat viekkahat viriät
Omin mielin ottamahan
Talonpoikien evästä!
Sitte kun tulin kotia,
Heti sai kylässä tietää
Akkani saman asian,
Josta akka aika lailla
Minua torui tolvanaksi,
Kun en mä kukkoa kätehen
Sysännynnä syökärille,
Antanunna lemmon lintuu
Omalle tulli-nälkäiselle.
Kuuluupi kylän puhuvan,
Kielilakkarin latovan,
Ett' on muutamat monasti
Kotonaan nivuiset koiran
Pannullansa paistanehet,
Rasvan kanssa raskinehet;
Voilla sieväksi silattu,
Menessäns' on antanehet
Tullimiehelle kätehen,
Sysännehet syökärille.
Tuon konstin minä kotona
Saatan vielä viisahammin
Tehä toisehen tapahan."

Ottipa kissan kiiruhusti,
Tarttuupi takajaloista,
Siinä hirtti hiiren syöjän,
Pani pirtin lämmitessä

Leivän sisähän leviän.
Rupes estähän emäntä,
Ett'eipä isäntä saisi
Kattia kakun sisähän
Panna paljaan karvan kanssa.
Emäntä isännällensä
Sanoopi sanalla tällä:
"Kosk' on herja herjennynnä,
Naaraskissa naukumasta,
Niin nyljen nahattomaksi,
Siitpä tulisit sievät,
Turkin puuhkat pulskiammat."

Ukko uunilta puhuupi,
Partavaari paukuttaapi:
"Kylläpä sinä, siivo muori,
Oike'in hyvä olisit
Syökäreille syölähille;
Kun nyt siitä kuoren pojjes,
Veisitkin nahan väkisin,
Ke'en kesken paistumisen,
Siitpä syökärit rupeais
Arvelehen aivoissansa,
Että on tähän sisähän
Jänes pantu Paltamossa;
Siitä mielehen menisi
Talonpoikien tavarat;
Vastakin repis rekiä,
Evähiä etsiskelis.
Ann' olla katti karvoinensa,
Että tulee tuntemahan,
Mit' on pantu Paltamossa,
Koottu kuorien sisähän,
Taherrettu taikinahan".

Isäntä ihasteleepi,
Lie'en vierehen lipuupi,
Pani kissan paistumahan,
Katin karvat kärtymähän.
Sitte kuin kuori päälle kuivi,
Taikina tuli somaksi,
Katin päälle kankiaksi,
Ulos uunista nykäisi,
Paneepi säkin sisähän.
Sitte lähteepi kotoa
Maanantaina marssimahan,
Astuhun alusta viikon,
Kohen Oulua kokehen.

Kun tuli tykö Muhoksen,
Löysi kohta kumppaninsa;
Kumppanit heti kysyvät:
Joko nyt jokea meemme,
Linnan tullista livumme,
Käymme kautta köyhän miehen?
Juuruksen tykö tulivat,
Kestikievarin keolle.

Siltavouti Simpermanni
Oli juossut Juuruksehen
Tukkihin haoilla siinä
Tietä kiinni kiiruhusti,
Ett'ei joutuisi joelle,
Sieltä kulkisi kukana.
Ne, jotka jokea aivoit

Myllytullista tulehen,
Simpermannin käskyn kautta
Kangastullihin kävivät,
Pistit ensin pienen leivän
Tulliherralle kätehen;
Tästäpä herra herjemmäksi,
Kovin koiraksi rupesi,
Sanoi herra hilpeästi:
"Ketä sinä tällä kerjulaista
Pilkkoat pila-isäntä,
Ompa sulla suurempia,
Kalakukkoja komeita?
Anna mulle muutamainen
Teiän maanne maistiksista."

Mies se mielellä hyvällä
Sysäsi kukon kätehen,
Jonk' oli sisähän kissa,
Pantu katti karvoinensa.
Hetipä läksi tulliherra,
Tämän miehenpä tupahan
Kutsui Rytsi ruukostille,
Antoi kahvit, antoi punssit,
Vielä viinatkin lisäksi.
Kun oli sarikat saanut,
Ryypyt suuhunsa suloiset,
Mies heti meni ka'ulle,
Sieltä poikkes porvariinsa.

Tämä on laulu laitettuna,
Sanat väätty Väänäselä;
Sille palkasta tulisi,
Tahtoisi jalan takaisen,
Kun olis ollut saatavilla
Silloin tullissa tykönä,
Kun Rytsi ruualle rupesi,
Iltaiselle ilkeälle.
Haukkasi palasen päästä,
Toukaiseepi toisen kerran,
Jo sattui kypälä suuhun,
Kynnet kielehen rupesit;
Luuli hain hampahiksi,
Eli lahnan leukaluuksi, —
Eipä usko ensinkänä.
Kunpa viiltää veitsellähän,
Näkeepi olevan siellä
Karvaisen katin sisällä.
Hetipä kirosi herra,
Kesken syönnin synkeästi,
Sanovi sanalla tällä:
"Enpä tuota turkastakaan
Luullut nyt minä poloinen
Perkelettä petturiksi;
Kun on ilkeä isäntä
Pilannut parahan viljan,
Tuolla lailla tuhrannunna.
Ei sitä tieä ihmisrukka,
Mitä syöä syntisparan
Vasta vanhana pitääpi,
Kun ei nuorra näitä nähty,
Noita ruokia rumia."

KELLON KYLÄN MARIASTA.

Yksi on Maria mainittava
Kellon kempissä kylässä,
Joka on piikana pi'etty,
Mokompana morsian.

Olin kaunis kasvoiltani,
Varsin sievä varrellani,
Vaen en kammonut katala
Ilkiöitten ilvehiä.
Minä mieletöin olinkin,
Minä huono huikentelin,
Koska tansseihin travasin,
Juhlayönä juoksentelin;
Hyppäsin hyvällä mielin
Joka kampin kantapäillä,
Tahoin pystynä pysyä,
Kukon lailla kurkistella,
Kanan kaunihiin tavalla!
Kirkkotiellä kinkuttelin,
Kirkon penkissä peräti
Istuin huono huoletoinna,
Istuimen itse rakensin,
Kovin laitoin korkialle,
Että poikaset poloiset,
Nuoret miehet mieluhiiset
Siellä silmäisit minua,
Ajan kaiken katselisit.
Vaikka pappi paljon kielti,
Kovin haasti hartahasti,
Vaen ei malttanut Maria,
H——parka huoletoinna
Luopua luvattomista,
Lihan töistä törkiöistä.

Mulla on kiiltävät kituset,
Hopiasta hohtavaiset,
Silkkitröijyt siivolliset,
Isohalkoiset hamehet,
Tykit tyyrihit peräti,
Lakit, huivit laulliset,
Paljo muitakin paremmat.
Mahan olla onnellinen:
Muilla on halvemmat hamehet,
Lakit huivit huonommaisat.
Nyt on pettänyt peteli,
Kultalakki langettanut.
Joko polttanen poroksi,
Kiukahalle kiiättänen?

Mielen on vienehet minulta,
Lakit korjat lappanehet,
Entiset hyvät elämät
Häpeäksi hämmentynt.
Toivoni tuli tomuksi,
Ulos kulki kunniani.
Herrat helsasit minua,
Talonpojat taluttelit.
Enpä yhen ystävänä,
Enkä aljuna ajellut,
Olin morsian monelle,
Oli tuttuja tuhansin,
Ylen paljon ystäviä.

Ei ole enää minulla
Ylkämiestä yhtäkänä;
Hyvät hylkivät minua,
Eikä huoli huonotkana:
Narrit ei nainehet minua,
Eikä konnat korjannehet.
Olis paljoa parempi
Kunnialla kuljeskella,
Kulkea kuputakilla,
Hamehella harmajalla,
Kuin olla kovin koria,
Monen miehen morsiana.

Minä neuvon neitysiä,
Vahingostani varoitin:
Synnin palkka painavainen
Omantunnon turmelempi;
Koska kuoleman kujehet,
Nuolet aivan ankarimmat
Vievät ruumihin rumaksi,
Ihon aivan ilkiäksi,
Eipä silloin silkkivaatteet
Paljo kaapuna kahise,
Pian kaatuva koreus,
Turhat kaikki kaunistukset!
Teille tyttäret typerät,
Piiat heikot, hempiäiset,
Greetat, Leenat lempiämmät,
Mariat, Katrinat katalat,
Saarat, Klaarat saattavaiset,
Liisat, Susannat suloiset,
Briitat, Annat antavaiset,
Elsat, Sislät siivolliset,
Muutkin Valporit vakaiset,
Olkohon tämä opiksi.

ELIAS TUORINIEMI.

Elias Tuoriniemi mainitaan eläneen suutarina Pyhäjärven kappelissa Pyhäjoen pitäjää Pohjanmaalla noin vuoden 1810 paikoilla. Muita elämäkerrallisia tietoja ei ole onnistunut hänestä saada, joka seikka ompi sitä enemmän valitettava, koska hän niistä parista runosta päättäen, jotka ovat säilyneet, näyttää olleen samalla kertaa aikansa taitavimpia runoniekkoja sekä järkevä ja yleistä hyvää harrastava mies. Hänen runonsa osoittavat myöskin hänen olleen luonteeltaan leikillisyyteen taipuva, niinkuin usein Suomen talonpojat. Häneltä on säilynyt kolme runoa (Topeliuksen runokokoelmassa ja parissa käsikirjoituksessa Kirj. Seuran arkistossa). Pisin niistä on juoppouden pahetta vastaan kirjoitettu "juttu juomareista", toinen on pilkallinen runolaulu "suuresta tupakanpuutteesta", jotka molemmat seuraavat tässä alempana (edellinen kuitenkin vähän lyhennetyssä muodossa); kolmas on lyhyt runo "kirkpusta", jonka aineen valinnasta tekiä sanoo: "tämä on juoru joutavasta, työ on tehty tyhjän eestä: lukkari minun lupasi, vaati vanha kumppalini juoruamaan joutavasta, kirjoittamaan kirkpustakin."

**TÄMÄ ON JUTTU JUOMAREISTA, KOOTTU
KOHMELOVÄESTÄ.**

Kuinka kummalta näkyypi,
Koska katson kansan päälle,
Kuinka viina vietteleepi
Ihmisiä ilman alla!
Kuinka viina viekkahasti
Viisahankin vietteleepi,
Vietteleepi virkamiehen,
Päämiehen päihyttääpi,
Pahoin pettääpi papinkin,
Oikiankin opettajan,
Talonpojan tarkimmankin,
Tarkankin talon isännän.
Kuinka viina vietteleepi,
Emännänkin eksyttääpi,
Pahentaapi palkollisen,
Rehellisen renkimiehen,
Huonoimmankin huonemiehen,
Kehnoimmankin kerjäläisen!

Kuinka viina vietteleepi
Viisahankin virkamiehen,
Vaikk' on taito tarkka hällä,
Vielä muita viisahampi,
Opissa ylös otettu.
Vaan kun viina vietteleepi,
Saapi viina vietelleyksi,
Silloin mies on mieltä vailla,
Pois on toimi toisialla.
Koska mies on mieltä vailla
Silloinpa miesi mitätöin,
Kaikki arvokin katoopi,
Kutistuupi kunniakin.

Kuinka viina vietteleepi,
Pahoin pettääpi papinkin!
Eipä se sovi papille
Olla julma viinanjuoja,
Juosta kanssa juomaritten.
Kuinka kuitenkin sopisi
Olla vartia vakainen,
Vartiana valvovaisna
Siinä Herran Sionissa?
Kuinka hän saattaapi sanoa,
Kuinka muille muistutella
Viinan suuria vikoja,
Kuin on itse kumppanina,
Juohattaja juomareille?
Kuinka se muita kuljettaapi,
Kuink' on eellä eksyväisten,
Ett' on itse eksyksissä?
Vaan en saatakkaan sanoa,
Paljon puhua papille;
Pappi tietääpi paremmin,
Tietääpi oman tilansa.

Kuinka viina vietteleepi
Talonpojan tarkimmankin!
Jok' on julma viinan juoja,
Joka juopi joka päivä,
Alvari[12] kylän ajaja,
Kuinka sill' on kuiva kurkku!
Ei sille piisaa pikari,
Yksi jumpru juotavaksi,
Eikä kastu kaulavarsi,
Eikä kastu kielen kanta
Pikarista pikkuisesta.

Totta toisenkin paneepi,
Juopi kohta kolmannenkin,
Neljännen nenänsä alle,
Vielä juopi viiennenkin,
Kuuennenkin kurkkuhunsa,
Sekä juopi seitsemännen,
Kaheksannen kaulahansa.
Juopi tuopin toisen kanssa,
Vielä kannun kaateleepi.
Suu syöpi suuret kassat,
Menee kautta kaulavarren
Talonkin iso tavara.
Juopi elonsa esinnä,
Juopi vaimon vaattehetkin,
Isänsä isot hopiat,
Kanssa vaarin vanhan kassan.
Kuinka sill' on suuri suu,
Kuinka sill' on laaja leuka!
Syöpi sonnin sorkkinensa,
Syöpi lehmän lieminensä;
Vielä mahtuupi mahahan
Hepo heinähäkkinensä,
Mahtuu sinne suuri maakin,
Mahtuu laiva lastinensa.

Kuinka viina vietteleepi,
Emännänkin eksyttääpi!
Kuinka se on kumma nähä,
Että katsoa kamala
Vaimon päälle päihtynehen!
Koti sen kolkolta näkyypi,
Asunnotkin arvoiselta,
Siivotoinn' on siihen vielä,
Sekä muutoin mustat kaikki.
Halu haikia palaapi
Viinan luona viipymähän,
Kesken ruoan keittämisen
Meneepi mielitekoonsa
Kaa pistansa katsomahan,
Ottaa sieltä oiva ryypyn,
Kannustansa kallistaapi.
Kaatuu kohta kammariinsa,
Kellariinsa kellistyypi.
Mitä tästä mies sanoopi
Kun onpi vaimo kumossa,
Talon vanhin vaipununna?
Löytää lapsen lattialta,
Joka itkeepi isosti,
Eikä äiti ääntä kuule.
Ei saa iltaista isäntä,
Perhe piinoa pitääpi,
Väki nälkeä näkeepi,
Kun on keitto kesken jäänyt,
Kesken karja katsomatta,
Kantamatta karjan veetkin,
Talon työt takaperässä,
Riihen uuni riitynynnä,
Saunan uuni sammununna.
Mies sitte mielipahoissa
Menee viimein vihta käessä
Kylähänkin kylpemähän.

Kuinka viina vietteleepi
Parahankin palkollisen!
Vaikka mies on mieluhinen

Muitten siivojen seassa,
Tasaistenkin tanterella,
Vaikk' on kaunis kasvannolta,
Kaunis kaikkien seassa,
Vaan kun viina vietteleepi,
Saapi viina vietellyksi,
Niin on reikä rengilläkin,
Suuparka palkollisella,
Johon palkkansa paneepi,
Ansionsa ammuntaapi,
Jota ei tuki tuhannet,
Salpa'a sataiset markat.
Meneepi turkki tukoksi,
Vielä verkavaattehetkin,
Menee killingit sisälle,
Kulkee kuusimarkkaisetkin,
Tolpat toisensa perässä,
Loutunsa lopetteleepi.
Tuonne raukka saa rahansa,
Tuonne kylvääpi kylälle,
Povestansa puotteleepi.
Siellä vievät viekkahammat,
Varkahat varastelevat,
Kun miesi kumossa makaa
Alla pöyän pyörryksissä,
Alla penkin pehteleepi.

Kuinka viina vietteleepi
Kehnoimmankin kerjäläisen!
Vaikk' on huono, horjuvainen,
Ett'ei saata sauvan kanssa
Kontata kylän mäkiä.
Käypi kooten konttihinsa
Rukoellen, raukuellen,
Anellen ruoan apua;
Joutuu viimein viinan luokse,
Käypi kautta karvahien,
Juopi vanhat vaattehensa,
Juopi kehnot kenkänsäkin,
Ainoankin atriansa,
Jyväkouran kontistansa.

Se on vielä sitä pahempi
Kun juovat juhlapäivät,
Pyhäpäivät pyörryksissä,
Silloin koolla konnat kaikki,
Siellä koolla korttimiehet,
Siellä parvi pauhoaapi,
Humalassa huuteleepi.
Toiset torkkuvat unessa,
Toiset käyä toikkaroivat,
Toiset kaatuu kartanolle,
Seinukselle seljällensä.
Siat siellä siirtelevät,
Koirat korvia pesevät,
Sika suuta siivoaapi.
Menee päivä päihyksissä,
Toinen päivä tohmerossa,
Kohmelossa kolmas päivä,
Vielä viikkokin meneepi.
Sitten viimein viikon päästä
Tuleepi konna kotia.
Akka alkaapi sanoa,
Valitella vaimo parka:
"Ei ole puuta puikkoakaan

Eikä päätäkään pärettä,
Eikä einettä väellä.
Hevosilt' on heinät kaikki,
Heinät kaikki karjaltakin."
Tuostakos tora tuleepi,
Tappelu tapahtuneepi!
Veitsen verisen vetääpi,
Puukon hirviän hiasta,
Jolla akkansa ajaapi,
Perehensä peljättääpi,
Akan metsähän ajaapi,
Pellolle pereväkensä.
Kumu kuuluupi kylähän,
Tomu toisehen talohon,
Metsähän iso meteli.

Juomari on häissäkin hävytöin:
Kehtaa se häihinkin tulla,
Kutsumatta kutsuihin,
Kehtaa tulla tupahankin,
Kehtaa eessä kellistellä —
Silmät kohta kannun päälle,
Kusta kuppia näkisi,
Kuka nakkaisi kupilla,
Pikareita pisteleisi.
Kun saapi suuhunsa suloa,
Kevykäistä kielehensä,
Nousee sitten noitumahan
Kihkuvaan kiroväkehen.
Sitten vieähän viluhun,
Pakkasehen paiskatahan,
Annetahan aisan päästä,
Seipähästä selkähänkin.

Kuinka viina hengen viepi,
Surmaa monta Suomen lasta!
Moni kuoleepi kujalle,
Kuolee päälle kuormansakin,
Kuolee reisulla rekeensä.
Kuinka vielä viinapäissä
Moni metsähän meneepi,
Eksyy tieltä entiseltä,
Kun ei jaksa jalka käyä,
Paljo polkea kykene.
Maata matkalle paneepi
Pahan pakkasen käsihin,
Kovan ilman kouristella,
Kussa kuolema tuleepi,
Paha loppu loukahtaapi;
Kuinka vielä viinan tähän
Hukkuu monta humalaista,
Pahoin paatista putoaa,
Venehestä vyörähtääpi,
Moni juokseepi jokehen,
Virtahankin viinapäissä.

Joko laaten laulamasta
Lasken lauluni lopulle,
Kosk' en jaksane jutella,
Enkä yksin ymmärrellä?
Jopa uni uumuttaapi,
Kiinni silmäni sitoopi.
Suuni sulkea pitäisi,
Vaan en saata vaiti olla,
Kun juovat Jumalan viljan,

Syövät syntisten tavalla,
Eivät piä Luojusta lukua,
Varo kaikkivaltiasta,
Eikä estä esivalta.
Eikä kovat kuritukset,
Rangaistukset raskahimmat.
Ei estä vihaiset vitsat,
Eikä jaksaa jalkapuutkaan,
Vaikk' on hirmu hirsipuussa,
Julma pölkky pyövelillä.

Jos nyt tahot tarkimmasti
Osata oikein eleä,
Niin viero viinaa esinnä,
Sekä karta karvahlia,
Ole viinalle vihainen,
Heitä pois lihan hekuma,
Vältä syntiä syviä,
Tee jo kelpaava katumus,
Armon aikana aloita.
Vihainen Jumalan vitsa
Syöpi syntiset syämmet,
Kaottaa katumattomat,
Viepi piinahan pahahan,
Huolen kanssa helvettiin,
Juoma järvestä pahasta
Tuoahan tulikivinen.

LYSTILLINEN LAULU SUURESTA TUPAKAN PUUTTEESTA.

Tupakast' on kummat tullut,
Äsköhin isot imehet,
Jot'ei ole ennen kuultu
Eikä nähty näitä vielä
Pohjanmaalla poltettaissa.
Minä mielellä pahalla,
Surusuulla surkuttelen,
Puhun tästä puutoksesta,
Ihmettelen itsekseni,
Kun tuli tupakan nälkä,
Savuruoka saamisehen,
Ett'ei ole ollenkana
Mitä piippuhun panisi,
Mistä saisivat savua
Miehet heikot henkehensä,
Kosk' on tyhjä kukkarossa,
Ett' on tyhjä tynnyrissä,
Ett' on laastu laarin pohjat,
Viel' on laastu lattiatkin.
Ei ole saatuna Savosta,
Kuletettu Kuopiosta,
Eikä veetty Viipurista,
Eikä ole ostamalla
Sitä saatu Oulustana,
Eikä Raahesta rahalla.
Kävi kaikki kallihiiksi,
Tuli tyhjä tyyrihiiksi,
Tolpan maksoi massin täysi,
Kiilingin piipun sisusta.

Mitä nyt miehet polttaneepi,
Kun on piiput piinan alla,
Tuskassa tupakkamassit?
Kaikki polttavat poloiset
Kuluneetkin kukkaronsa,
Vanhat nahkavartensakin,
Puuvartensa purevat,
Tuomivarren tutkaimetkin,
Piityneetkin piipunperät,
Vanhat karstat kaivelevat
Poika parat poskehensa.
Kun sitte tuska tuleepi,
Pakko päälle painaneepi,
Niin käyvät kärsän päälle,
Vinkuupi visainen piippu,
Savikärsät sairastavat,
Kun on tyhjä kukkarossa,
Eipä massit paljon maksa,
Kun on massitkin mahona,
Kukkarotkin kuulla käynyt.

Tämän on tuska tuottanunna,
Tämän on pakko päälle pannut,
Ett' on muutkin muuttunehet,
Tupakaksi tulleetkin,
Katajatkin kaikki tyynni,
Pahimmatkin pajunkuoret,
Kanarvatkin kankahilla,
Kaikki ruohotkin ruvennut,
Kaikki maasta marjan varret
Tulleet tupakan sukuhun.
Potunvarret poltettuna,
Kärvettynä kärsäheinät,
Viholaiset vielä kanssa,
Huonotkin humalanvarret,
Sammaletkin salvamista.
Tästä on muorilla muretta,
Valitusta vaimoillakin.
Kaikki polttavat poloiset
Varretkin ijan-ikuiset,
Kuunpäiväiset kukatkin,
Nuputkin nurkan takaiset.

Kivun kärsi kirkkomiehet,
Kivun kärsi kerjäläiset,
Kovin huusi huonemiehet,
Pahoin parkui palkolliset;
Tuskan on tupakka tuonna,
Kivun kirvesmiehillekin,
Jotka korvesta kokosit
Kuusen naavat kukkaroonsa,
Halkomiehet hangeltakin
Koivunlehtiä kokosit,
Haavanlehtiä hakivat;
Kyntömiehet kynnökseltä
Kun varren vaolta löysit,
Sitä pistit piippuhunsa;
Heinämiehet heinätyössä
Suolta vehkoja vetivät,
Rapakoilta raattehia,
Savukaista saahaksensa.
Kalamiehet kaunihitkin
Poltti piippunsa poroksi,
Varsiansa vainusteli,
Noita haisteli halulla,

Nuoli vanhan varren päätä.
Maantiellä matkamiestä
Kun tämä tarvet tapasi,
Tuli mielehen tupakka,
Poltti reestänsä rehuja
Haluhunsa hartahasti.

Noita poltti nuori kansa,
Poltti vanhat vaivaksensa,
Jost' on yskä yltyynnä,
Räkätauti tarttununna,
Jost' tuli nuoret nuurumahan,
Tuli vanhat vaivan alle,
Huonot huonohenkisiksi,
Kun on juotu joutavia,
Paljon poltettu pahoja,
Tupakoitu turmioita.

Kyllä muistan muinoiselta,
Kun tuli tupakkavuosi,
Maahan lehtiä levisi,
Mitk' oli tuumat tuttavilla,
Mikä laatu langoksilla:
Kun tutut yhtehen tulivat
Kahenkesken kankahailla,
Kohta toinen toisellensa
Maistatteli massiansa,
Siin' oli kestit keskinäiset,
Pannut pantihin tulelle
Kiiruhusti kiehumahan:
Eipä nyt viitsi vierahalle
Maistatella massiansa,
Eikä oikaista osaansa,
Toosoansa toisellensa;
Kun on roskat rouhehina,
Tupakkana tuomen kuoret,
Pois on tullehet tututkin,
Langotkin karannut kauvas.

Täst' on miehet mielipahalta,
Savun tähän sairastavat,
Mutt' ei tapa tämä tarve,
Eikä saata sairahaksi,
Eikä voita vuotehelle,
Eikä tuota Tuonelahan:
Nälkä miehen näännyttääpi,
Kun vatsa vajalle jääpi,
Saattaa se miehen sairahaksi,
Voittaapi se vuotehelle,
Tuottaa viimein Tuonelahan.
Tämä on laulu laitettuna,
Tämä on runo rustattuna,
Kun olin omassa työssä
Kerran kenkäsuutarina.

PIETARI KETTUNEN.

Pietari Kettusen elämästä ei tiedetä juuri muuta, kuin mitä hän itse seuraavassa runossa kertoo. Siitä näkyy että Kettunen oli kotoisin Vuokkiniemen pitäjstä Venäjän Karjalasta, että hän paljon oli Suomen puolella kuljeskellut, nähtävästi etupäässä "laukkuryssänä", vaikkei sitä nimenomaan runossa sanota, ja että hän Suomesta oli löytänyt itselleen valitun vaimon, kainaloisen kanan, Kilposen Marin, Vesan kylästä Kiimingiltä. Se tapa, jolla heidän avioliittonsa solmitaan, voipi jonkun mielestä näyttää liian kevytmieliseltä, mutta kauvempana sivistyksestä luonnon helmassa asuvissa ihmisissä on luonnollinen tunne vielä paljoo vahvempi ja varmempi, kuin enemmän sivistyksen saaneissa, ja tämä kohta on lukuun otettava arvosteltaessa. Kettusen naimisjuttu tulee niin erinomaisen sieväksi ja runolliseksi kohtaukseksi. Kun Lönnrot 1830-luvulla matkoillaan kulki Vuokkiniemellä oli Kettunen jo kuollut, mutta kiitettiin vielä olleen seudun parhaimpia runolaulajia. Sitä vastoin Mari, hänen leskensä, vielä eli yleisesti arvossa pidettynä ja pidettiin kelpaavana esimerkkinä vanhoille ja nuorille. "Jos kaikkein onnistuisi saada yhtä hyvät vaimot teidän maastanne, kuin Kettunen", sanottiin Lönnrotille, "niin eipä meidän omia tyttöjämme naitettaisikaan." — Pietari Kettusen sujuva runo naimisestansa Suomessa on painettu Kanteleessa 4:s osa s. 47 (käsikirjoitus Lönnrotin kokoelmassa Kirj. Seuran kirjastossa), ja ruotsiksi käännettynä erään toisen nähtävästi paremman ja täydellisemmän toisinnon mukaan R. Tengströmin kokoelmassa "Finskt Anthologi" s. 211. Turhaan olen koettanut saada tätä Tengströmin käyttämää kappaletta käsiini, joten on täytynyt painattaa runo edellisen mukaan, vaikka se varsinkin lopussa näyttää olevan kovin sekava; ainoastansa paikoittain olen voinut muuttaa säkeitten järjestyksen.

KETTUSEN NAIMINEN SUOMESTA.

Venäjällä veijo syntyi,
Laps on kasvoi Karjalassa,
Kasvoi vuotta kaksitoista
Alla varjon vanhempainsa.
Ensin päätänsä elätti
Lapsimiesi laulamalla,
Piennä kielen pieksämällä.
Niin sattui Savossa käyä,
Käyä pahki Paltamossa,
Pitkin Pielisen rajoa,
Siitä kulki Kuopiossa;
Paltamon parahat ämmät
Keitti liemen liukkahasti,
Keveästi Kettuselle.
Tuli mies mitä parasta,
Puhkesi punaverille,
Vaan tuli pikkaisen pilalle
Ihmisparka itseänsä,
Kohta kairoa vajalle;
Paperista kaira pantu,
Toinen tuohesta tukittu.
Tuohi kääntyi käppärälle,
Vei on mielen miehen päästä,
Kaatoi miehen mieron tielle,
Kuuksi päiväksi kululle.
Passin otti Paltamosta,
Viimein kiersi Kiimingille,
Venähti Vesan kylälle,
Lautamiehen lattialle.

Lautamies lakitta seisoi,
Pani päälle paljahalle:
"Mist' olet kotoisin vieras,
Kosk' olet kovin korea,
Vieras vikkelän näköinen?
Oletko Oulusta oloa,
Kaupungista kauppamiesi?"

Vieras vastasi välehen,
Pietari pian sanoopi:
"En ole Oulusta oloa,
Kaupungista kauppamiesi;
Tuolt' olen rajan takoa,
Pitäjästä Vuokkiniemen,
Kesän Kellossa asunna,
Putahilla puolen vuotta."

Lausui vanha lautamiesi,
Puhui suusta puhtahasta:
"Mik' on virka vierahalla,
Kosk' olet kovin korea,
Vieras vikkelän näköinen?"

Pietari pian sanoopi,
Naurusuusta naukaiseepi:
"Olin ennen ompelia,
Taitava takin tekiä,
Selän leikkasin lyhyeksi,
Piirsin körtit pitkälläiset,
Nostin kairat kainaloihin."

Kannettihin kangaspakka,
Kahen hengen kannelmoinen.
Sieppas saksensa samassa,
Kettunen keritsimensä,
Laski kankahan kaheksi,
Pilkkui pieniksi paloiksi.
Viikon neuloi toista puolta,
Pyhän tullessa pikemmin,
Ison juhlan joutuessa.

Väki kirkkoon kiiruhtaapi;
Kettunen keveä miesi
Puki päälle parahat vaatteet,
Silkkiset sukan sitehet,
Sataraksit saappahilla,
Valkea kaluna vyöllä,
Silkkitupsuset sivulla,
Kammartuuki kaulahuivi.
Läksi kirkkohon komista,
Läksi parvesta paraasta,
Yli muitten ylpeimmin.

Siell' on pappi paljon haasti,
Paljon taisi tarvitakkin
Opetusta outo poika.
Ei on suotta saarnatakkaan,
Ilman virttä veisatakkaan.

Siell' on tytöt siivolliset.
Suuret saalit hartioilla,
Neulalla nenästä kiinni;
Liiat on kirjat kintahissa,
Varuriikit vanttuhissa,
Käet kullan käärilöissä,
Sormet kullan sormuksissa.
Net on suorat sormiltansa,
Varsin nopsat varreltansa.
Katsoi naiset naurusuulla,
Tytätret tykönsä toivoi
Tuota suurta sukkeluutta,
Kielevyyttä Kettus-poian,
Venäläisen viekkautta.

Kotihin nyt kuljettihin;
Kettunen keveä miesi
Astuupi ylös mäkiä,
Hän tahtoi talon tytärtä,
Luotuu lasta lautamiehen.
Tästä hän katsoi Kaisan päälle,
Liki Liisaa piteli.
Vanhin kuitenkin sanoopi,
Torui Tornu Liisaansa:
"Venäjän mies viekas poika,
Sepä piiat petteleepi,
Morsiamet mainittelee
Parahilta pappiloilta."

Pietari pian sanoopi,
Kettunen jo kerkiääpi:
"Lähen pois talosta tästä,
Kultanappini kulutan,
Naimatakkini talutan,
Veän verkavaatteeni.
On tyttö toisessai talossa,
Lapsi kaunis kasvatettu,
Venäläisen verraksikin,
Jok' ei potki poikamiestä,
Ei hän potki polviltakaan,
Säre säärivarsiltakaan."

Astui hän alas mäkiä,
Polki polven kerkeyttä.
Kohti Kilposen kotia;
Kaks on pirttiä pihalla,
Kaks on tietä kartanolla.
Meni pirttihin pihalla,
Meni poika päähän pöyän,
Rohi poika rohkiaasti:
"Takin naima tarvitseepi,
Vihkivaatteen varsin sievän."

Vanhin kuitenkin sanoopi:
"EeII' on työtä tyttärillä,
Pojilla jälestä siitä."

Mari katsoi karsinasta,
Katsoi silmällä kahella,
Niinkuin heinän hempeyttä,
Tuota suurta sukkeluutta,
Kielevyyttä Kettus-poian,
Venäläistä verraksensa.

Mari vuoteita tekeepi,
Teki vuotehet olilla,
Johon Kettu seisahtaapi.
Mari vierehen vilahti
Vuokin poian vuotehille,
Öiksi yksille olille,
Tuumasi ikuisen tuuman,
Siin' olla meiän yhessä.
Kaks oli kaunista yhessä:
Yksi oiva ompelia,
Mari luo'un langan luoja.[13]

PAAVO TUOMINEN.

Paavo Tuominen oli talonpoika ja seppä Haatalän kylässä Maaningalla ja tunnettu runojen tekijänä. Hän oli syntynyt v. 1769 ja kuoli 1827. Naimisissa oli hän *Stiina Savolaisen* kanssa. Muita tietoja ei hänestä ole, vaan että hän vilkkaasti seurasi v. Beckerin "Turun Viikkosanomia" 1820-luvun alulla ja niiden harrastuksia Suomen kielen eduksi, osoittavat alempana painetut kaksi runoa, jotka Tuomisen omalla kädellä kirjoitettuina löytyvät Beckerin uudempain runoin kokoelmassa Suom. Kirjallisuuden Seuran kirjastossa.

SUOMEN KIELEN SORROSTA.

Mieleni minun tekeepi,
Aivoni ajatteleepi
Muutamillen muistutella,
Suomen kielen sortajillen:
Mielitkös miesi piteä
Juonta niihen Juutalaisten,
Jotka kielsit kansan kielen
Sanheribilta sanoa?[14]
Palajapas Baabelihin,
Työhön tornin toimetoman,
Tutki kunnolla asia,
Mieti mielellä hyvällä,
Kelt' on kielet kirjoitettu,
Kelt' on punnittu puhehet.
Etkös soisi Suomen kieltä
Paperillen pantavaksi,
Suomalaisten suosioksi,
Talonpoian tarpehiksi.
Vaikka kyllä kyntömiesten
Suonet sormia vetävät,
Pakottavat peukaloita,
Kinttuja kivisteleepi,
Auki maat avattaessa,
Puhki pellot syöstäessä,
Josta vilja virkooapi,
Matkustaapi maan makea
Hyvän herrani hovihin,
Keisarini kammarihin —
Jonka on Luoja lahjoittanut,
Antoi armias Jumala
Suomen kansallen katoksi,
Perehellen peitteheksi,
Jonka alla armon siiven
Rauhan rakkahan povessa
Oleskella oomme saaneet,
Suojassa Isän suloisen,
Tule veikka vierelleni,
Luokseni Jumalan luoma,
Katkaise kanalta höyhen,
Sulka kultainen kukolta,
Ota läkkiä lävestä,
Hormin pohjasta hotaise,
Anna soia Suomen kielen,
Pauhata paperin päällä!

SUOMEN KIELEN KASVANNASTA.

Kyllä on syytä Suomalaisten,
Tapa vanha talonpoian
Runolaululle ruveta,
Sanat pääksen solmiella.
Laula, laula Suomalainen,
Kaunis kielikumppalini,
Nosta nokkasi noesta,
Pääsi painosta ylennä!
Sanat vaa'alla valitse,
Puhehesi puntarilla,
Ilolla isiä kiitä,
Jumalata julkisesti,
Kuin on suonut Suomen kielen
Oppihin otolliseksi,
Parannuksen alle pannut,
Jota on kauvan kaivattuna
Talonpoikaen taloissa,
Kun ei tuttu tuomarilta,
Raatiherroilta hyviltä
Suomen kielen kirjoitusta.
Vaan nyt juohatti Jumala,
Kielten tuntia tukitsi
Miesten mielehen hyväen,
Oppineihen otsaluuhun,
Jotka alkoi aprikoia
Poletun puheemme puolta,
Tuosta toiste toivotahan
Suomen parallen parannus.
Miehet ennen matkan mielti,
Urot raivasi ratoja.
Piä Beckeri pelisi,
Hyvä herra huomiosi,
Saata Suomellen sanoja
Suomalaisten suun sisähän.
Niinkuin rautaista raetta,
Somerota santavuoren,
Milion miestä päällen,
Puoli poika huittiollen,
Jotka viskovat vipuina,
Ulos ampuina ajavat
Muihen kielten murtehita,
Venskan vieraita sanoja:
Että Suomen suuri raati,
Siihen suostuisi senaati.
Luoja teillen lainattahan,
Antakohon Armon Herra
Mielen mestarin parahan,
Opettajan oivalluksen
Kielen juurta jatkamahan,
Vaan ei mökön mieltä myöten.

PENTTI LYYTINEN.

Pentti Lyytinen on tuotteliaimpia Suomalaisia kansanrunoilioita, häneltä löytyy melkoinen joukko sekä runoja vanhalla runomitalla että uudemmanmuotoisia lauluja ja virsiä. Luonteeltaan oli hän hilpeä ja leikillinen. Seuraavalla tavalla kuvaa Julius Krohn v. 1860 (kirjassa Mansikoita ja Mustikoita II) Lyytisen ulkomuotoa ja luonnonlaatua. "Ken vaan Rautalammilla on käynyt, ei ole voinut olla huomaamatta Pentti Lyytistä, Toholahden keskievarin pientä, lystiä isäntää. Ukko on näöltään eriskummallinen. Vartaloltaan on hän vähäinen mutta laihanlainen (hän sanoo itsensä lyhyeksi Lyytiseksi, pieneksi Pentiksi); oikean käden sormet ovat kaikki käppyrässä (ukko leikillään sanoo herrain net semmoiseksi kopristelleen); harmaat hiukset valuvat hartioille asti; silmät punaiset ja aina kyöneleissä, vaan elävät ja hilpeät; koko mielenlaatunsa sekä puheensa leikillinen. Runoelmissaan, joita usein kirjoittaa virsikirjan runomittoihin, ilmoitaksen sama leikillisuus ja vähän teeskeltä lapsellisuus kuin ukon luonteessakin."

Pentti Lyytinen syntyi Rautalammilla 18 p. tammik. 1783; vanhemmat olivat talollinen *Olli Lyytinen* ja hänen vaimonsa *Katri Konttinen*. Kolmenkymmen-vuotisena tuli hän kotivävyksi Toholahden keskievaritaloon, jonka sitten peri omaksensa. Nuorempana oli hän myöskin pitäjässään lautamiehenä ja kuudennusmiehenä. Vaan keskievarin virka ei näy oikein hyvin vaikuttaneen Pentti Lyytiseen, Sillä hän rupesi liian ahkerasti lasia kallistelemaan, ja se lienee myöskin tehnyt ennenaikaisen lopun hänen luottamusviroistaan. Keskievarina hän kuitenkin pysyi aina siksi asti kuin jo vanhuus tuli esteeksi, parina vuotena ennen kuolemaansa. Hän kuoli vasta 26 p. helmik. 1871. Lyytinen osasi itse kirjoittaa, jopa kirjoitti paremmin ja kauniimmin, kuin useimmat talonpoikaiset miehet siihen aikaan, joka seikka sekkin epäilemättä vaikutti että häneltä on niin paljon runoja säilynyt. Suom. Kirjallisuuden Seuran kirjastossa säilytetään niitä suuri joukko omakätisiäkin v. Beckerin, Krohnin y.m. kokoelmissa. Hänen tunnetuin runonsa on runo "Kestikievarin virasta", joka vähän lyhennettynä on tähän painettuna. Suom. Kirj. Seuralle, jonka jäseneksi v. 1836 oli kutsuttu, on hän kirjoittanut kolmekin "kiitossanaa", joista yhden runo-, kaksi muuta uudenaikaisella mitalla.

KESTIKIEVARIN VIRASTA.

Jos on viljoa virassa,
Jos on myötä mynttiäkin;
Niin on piikit pistäväiset,
Viran vieressä vihaiset.
Keisarill' on kelpo lailla
Kunniata kuuluisata,
Vaan on harmi hartioilla,
Valvottava valtikasta.
Samoin sattuupi Savossa:
Viriätkin virkamiehet
Saapi harmista haleta,
Kun ei jaksa jaaritella,
Kiirehessä kirjoitella.

Kaikk' on kestikievaritkin
Paljon joukon palveliat;
Saapi valvoa varahin,
Juosta juuri joutuisasti
Yöt ja päivät pääksyttäisin,
Tehä paljon palvelusta,
Saapi siinä saappahatkin
Kujasilla kunnon kyy'in,
Vinkaiseepa virsut vielä
Kipiästi kiirehessä.
Yksi huutaa hulikkata,
Toinen voita voivottaapi,
Yksi toivoopi totia,
Toinen pitäis punssipullon,
Joku kaipaa kahviakin,
Toinen vettäkin vetäisi;
Vinkaiseepa viinaakin,
Joka tuiskusta tulepi.

Rustaa sitten ruokapöytä,
Kanna siihen kaikenlaista,
Siihen sovita sinapit,
Siihen pienet pippuritkin.
Kun on iltanen ihossa,
Kun on ruumis ruokittuna,
Laita sitten siistit sängyt,
Joka puolelta puhasta,
Kiiätäpäs kirppuryyppy
Muutamillen Mooseksille,
Jätä sitten jäähyvästi,
Astupas ulos ovesta,
Yritäpäs yöksi mennä
Lepäämään leposijallen.
Kohta parkuupi pihalla,
Heliseepi herran kello,
Jok' on ilkeetä ihollen,
Korvillen kovin pahoja.
Kun on uupunut unehen
Päivän töistä päästyänsä,
Nousepas ylös nopeesti
Oman kumppalis kupeelta,
Ukko jou'uppas urallen,
Piitä pitkin askelinkin,
Ala taaskin ammattisi.
Pane pöyälän pötyä,
Toimitapas toiset sängyt,
Jos he yöksi yötyneepi.
Ain' on pelko peittehenä,
Maatessakin manttelina.
Milloinkin minkin näköistä
Saataneenkaan sarvipäätä.

Annas aika aamun tulla,
Emäntä ensin käsihin,
Kanna ensin kahvikuppi,
Sitten laittele lökärit,
Siihen sovita sokerit,
Siihen ruskiat rusinat,
Siihen katsele kanelit,
Siihen kaikki kaunistukset.
Kohotapas roppiryypyt,
Vielä pienet piiskapiipat.
Vyötä sitten vyöllä kiinni,
Mit' on pantuna pesähän,
Valjastapas valmihiksi
Kyllä kymmenen hevoista,
Piä värkkisi vireillä;
Aivan äkkiä älyä,
Jos et jou'u juoksemassa
Saamahan sanan perästä,
Kyllä tukka tuiskuaapi
Herran kourissa kovissa.

Kunpa se ois kunnan herra,
Joka tukkaani tuleepi,
Niiaisinpa niskoillani,
Pökkaisinpa polvillani,
Että muistutti minua
Virastani viisahasti.
Mut kun kelvotoin ketale
Tukkaani tuiskuttaapi,
Se on häpiä hänellen
Viimeisillä virstoillansa,
Kun ei väartiä vähäänä

Pane palveluksistani.
Vaan jos sopiipi valitus,
Kyllä kynnet on kynässä,
Ompa näpit näpperänä,
Sormet sievästi sitoopi
Valituksen valmihiksi —
Katso tietä kansselihin
Saamaan sakkoja lisäksi.
Vapiseepi vaarin housut
Monta kertoa kesässä,
Kun on kuomi kunnollinen,
Vaunut valmisna pihalla,
Hevoiset hien pijassa
Hojottavat hollin päässä,
Narrin nahkoja vetävät,
Oppineemmat outteleepi.
Ja kun kulkee kunnan herra,
Kun hän tulee tupahan,
Ei hän kilju kiivahasti,
Eikä äissänsä ärise,
Ei se moiti muoniamme,
Eikä väittele vähästä,
Vaikk' on vajaata välistä
Meiän miesten meiningissä;
Maksaa ruuan runsahasti,
Vähän päälleenkin välistä.
Viisautta viljavasti,
Sekä tullessa torillen,
Että mäillä mennessänsä;
Illoksensa ihmisparka
Katsaleepi kaikin puolin
Herran oikian oloa,
Kulkemista kunnan herran.

Kuormansa on kummallakin,
Vaivansa vaeltavilla,
Toinen toistansa vetääpi
Surun tiellä surkiasti.
Matkamiehet me olemme,
Keisarit ja kerjäläiset,
Maaksi, mullaksi tulemme
Matkan päähän päästyämme,
Vaikka vaeltaa isosti,
Yli määrän ylpiästi,
Moni kelvotoin ketale,
Matkustaissa maailmassa.
Min' en tie'ä toisen töitä,
Eikä toinen toisen öitä,
Sen mä vaan saatan sanoa,
Ett' on kuorma kummallakin.

AIKAIN MUUTTUVAISSUUDESTA.

Aina aiat muutteleksen
Niinkuin vuoet väisteleksen,
Jonka Salomon sanoopi,
Kirjoissansa kirjoittaapi.
Aika muuttaapi monarkit,
Valtakunnat vaihteleeppi,
Aika asettaa kuninkaat,

Aika niitä pois paneepi, —
Aika paneepi papiksi,
Aika papin pois paneepi,
Aika aprikoip' asiat,
Aika laitkin laitteleepi,
Aika auttaapi ylöskin,
Aika alas laskettaapi.
Aika muutellut minunkin
Tieni monenmutkaiseksi,
Kun oun elänyt enemmän,
Vaeltanut vaivoissani
Ylä- ja alamäkiä,
Kuleksinut kukkuloita.
Aika antoi onnen mullen,
Aika antoi aika käellä,
Aika antoi arvon mullen,
Aika arvoni alensi.
Kylläpä minä kykenin
Nuorempana nuotallenkin,
Vaan nyt vanhana vapisen,
Voimatoimna viroottelen.
Näin se näkyypi toeksi
Varsin vanha sananlasku:
Kerran omi miesi miessä,
Kahestikkin kumpurana.
Aika linnat liitteleepi,
Aika vallit vahvistaapi,
Aika muurit murteleepi,
Västingitkin väisteleepi.
Koko luonnon valtakunta
Ain' on muutosten alainen,
Ihan niinkuin ilmapiiri,
Ei ou sekään seisovainen.

Aika antanut älyä,
Saanut sanansaattajankin,[15]
Se on sievä siiviltänsä,
Tuopi tiion tiimassakin
Takapuolta Tanskan salmen;
Aika laivat laitteleepi,
Aika haahet halkaiseepi;
Aika kaupungit kutoopi,
Aika poroks poltteleepi.
Aika sytyttää soatkin,
Aika riiat ratkaiseepi;
Aika kansat kasvattaapi,
Aika mullaks muutteleepi;
Aika töitänsä tekeepi,
Aika muo'it muutteleepi;
Aika rustaapi runoja,
Toisinansa torkuttaapi.
Aika nuoret nukuttaapi,
Aika vanhat valvottaapi,
Murhe sitten murteleepi,
Huoli huonoksi tekeepi,
Vanhentaapi varsin paljon
Alas ennen aikojansa.
Aika kummasti kuluupi,
Viisahatkin väisteleepi,
Aika ajaa aika lailla,
Hojottaapi hollin päähän,
Aika hankkinut hatunki,
Tuskin päässä vaan pysyyppi.
Aika omi arvon aika!
Aika arvon ansaitseepi!

Aika kaikki kirjoittaapi,
Aika aamenen sanoopi.

Yksi ompi aivastansa,
Joka paikkansa pitääpi,
Joka on itse Isäntä,
Kaikiss' Kaikkivaltiaskin.

LAPSEN VIRSI.

Minä laulan lapsen virttä,
Linnun virttä liekuttelen.
Lintu tuopi liinapaian,
Peipponen pellavaspaian,
Hanhi tuopi hyvän hameenkin,
Leivonen hyvän leningin,
Pulmunen puhtahan potan,
Papukaija kaunistukset,
Riikinkukko rintaristin,
Kullankarvaiset kuputkin,
Mehtikana tuopi miekkojakin,
Tikka tikatun täkinkin.
Mettinen se messuaapi,
Lintuset ne lauleleepi,
Pääsky parvesta parahin
Viisahasti vingertääpi
Unen virttä viimeiseksi.
Minä laulan lapselleni,
Lapsi laulaapi itsekin,
Unen virttä virkkeleepi.
Makaapas nyt pieni Maija,
Makaa makeita unia
Herran helmassa hyvässä,
Makeassa Manalassa!

Ja kun lasketaan levolle
Tämän maailman majoista,
Tule sitten Tuonelahan
Lasten kanssa laulamahan,
Siellä on makea manna,
Siellä on ilo ihana,
Siellä on koria kirkko,
Siellä lehteri leviä,
Siellä veisaa pyhät veljet,
Siellä siunatut sisaret,
Siell' on semmoinen elämä,
Jott' ei täällä tietää saaha,
Siit' ei voi sanoa suulla,
Eikä käellä kirjoitella.

Josko Maija sinne mennet,
Josko ennen ennättänet,
Kutsu sinne kummiasi,
Isääsi ja äitiäsi.
Rukoilepas ruhtinasta,
Vanhurskasta valtiasta
Armo-alttarin e'essä,
Palmut paistavat käessä.
Siellä sitten lauletahan,
Voitonvirttä veisatahan

Isämme istuimen e'essä
lloisissa isän häissä.
Siellä on avara aitta,
Leviämpi leipähuone,
Siellä on lihava laiun,
Hengellinen herkkupöytä.
Jospa sinne tultaisiinkin,
Onnelliset oltaisinkin,
Siinä suuressa salissa
Patriarkkojen parissa.

TUOHESTA.

Tuohi on minun nimeni,
Koivusta olen kotoisin.
Tuohesta tulee kalua,
Sekä koppa että kontti,
Vielä virsutkin välistä,
Joilla maata marssitahan.
Ennen näitä aikojamme
Peitän tuohella pesämme,
Katoin kaikki kartanomme
Aivan leveillä levyillä.
Tuohitorvella tohotti
Pienet poiät paimenessa,
Suen sillä säilyttivät
Lamma-laumasta sivuute;
Olipa kirkonkellonakin
Suuri torvi Suonnejoella,
Sillä soittelin somasti,
Kiirehtelin kirkkohonkin.
Tuli vielä nuottanuora,
Pienempi kuin piiskansiima,
Jolla kalat karvastihin
Aina apajan perillä,
Vielä viskimet veneesen,
Joilla vettä viskatahan.
Tuohesta on näitä tullut,
Näitä koivusta kotoisin.
Nyt ei tuohta tuon enempi
Tuskin tuppikaan tuleepi.
Koivun vyönä viisi vuotta
Päällen kolmenkymmenenkin
Puristelin puuta kiinni,
Koivuani kasvattelin,
Jonka juuresta jurahti
Koko koivu kossinensa;
Tuli tuosta tuokkosetkin,
Tuosta nuolin nuottanuorat,
Tuli tuosta tuhansia
Kaikenlaisia kaluja,
Kuin on muistosta murennut,
Tuohen tuumat tukkunansa;
Tuohest' on veneitä tullut,
Amerikass' aprikoitu,
En ole silmillä sihannut,
Vaan olen kuullut korvillani.

TOINEN KIITOSSANA SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURALLE.

Kapalovaatteet ovat huonot räpäleet, vaan nöyryys ja rehellisyys tässä sisällä makaa.

Olis mielessä minulla,
Ajatuksissa asuupi
Suomen Seurallen sanoa
Asiasta arvoisesta
Kahella kiitossanalla,
Eli kohta kolmellakin,
Vaun on kieleni kipiä,
Ymmärrys ylettämätöin
Saaha suuria sanoja
Asiallen arvoisellen.
Kuun tulis tupahan ukko,
Vanha vaari vaikuttaisi
Ymmärryksessä ytimen,
Kielessä kiverän konstin
Saaha sanoja somasti
Sattumahan säntillensä,
Kiitoksia kiiätellä
Lingolla liki hovia,
Seuran suuria saleja,
Ruhtinoitten ruunun luokse;
Jospa vanha Väinämöinen
Lainoaisi lapsillensa
Lahjan laitella sanoja,
Sormet soittamaan panisi!
Vaka vanha Väinämöinen
Anna armosta minullen
Ymmärrys ylettäväinen,
Kieli kirkasta koreeksi,
Jolla saattaisin sanoa
Asioita arvoisia,
Vielä soitella somasti
Kaunihilla kanteleilla
Kiitosvirttäni visusti
Herroillemme herttaisillen.
Jospa vielä viitakkeella
Välkkyvällä Väinämöisen
Ohakkeet otettaisiin
Perin pohjin pellostamme,
Sekä kielestä kipiät,
Että puutokset puheesta.

Jospa Suomikin samota
Saisi sankarin tavalla,
Kerran käyä kestringissä
Herrain herttaisten hovissa,
Kun saisi salissa olla,
Lyöä kättä kämmenellen,
Siitä syttyisi syänkin
Kiivahaksi kiitoksihin.
Jos köyhä kohotetahan
Vielä rinnalle rikasten,
Se se sitten siunaukset
Toivooi toen perästä
Siltä Herralta hyvältä,
Joll' on malmissa varoja.
Koska lapsi lahjan saapi,
Vaikka varsin vierahalta,

Rakkaus rakennetahan
Syämmessä syttyväinen,
Hyppelee hyvällä mielin,
Nauru suuhun naksaltaapi,
Ei ou lakista lukua,
Vaikka laskee lattiallen,
Nöyryyttänsä näyttteleepi,
Vaikka paljo puuttuvaista;
Vielä itkeepi ilosta
Salaisissa saunoissansa.

Niin on lyhyt Lyytinenkin
Kyllä kastellut kynänsä,
Kyyneleillä kylvön tehnyt,
Itkun kanssa istuttanut
Näitä nöyriä sanoja,
Puuttuvaisia puheita,
Aivan lapsen lausunnoita.
Jospa arvonkin asia
Vielä pääsis päätökseen,
Että onnesta osansa
Saisi, itkusta iloja.
Surullinen Suomen kieli
Multa anooi apua,
Niinkuin köyhä kynnyksillä
Rukoilee ja ruikuttaapi,
Latinasta lainan saaha,
Eli ruotsista rukiita,
Saksasta samalla lailla,
Veljiltänsä vehnäisiä,
Että saisi särpimeksi
Makiampia muruja,
Joilla pehmittäis petäisen,
Virvoittais vihavan leivän.
Oravalta on otettu
Aunuksessa aamiainen,
Vaan se leipä ei lihoita
Aivan kyllin kyntömiestä.
Kyllä aatra ansaitseepi
Kovat kourat kurkehensa,
Joka soissa Suomalaisen
Tarvitsee tanakka olla,
Kun se reunasta repiipi,
Suurenteleepi muruja.

Asia on arvoisempi
Kuin me saatamme sanoa:
Tuskin vanha Väinämöinen
Saisi kylliksi sanoja,
Sitä vähemmän vähäinen,
Pieni Pentti piirustelee.
Suomen Seura se näkeepi,
Katseleepi kauvemmaksi
Seuran suurennuslasilla,
Kiiltävällä kiikarilla,
Ylemmäksi ymmärtääpi
Viroissansa viisahasti,
Aina uusia etuja
Valmistaapi valtakunnan.
Jos kieli kerättäisihin,
Paraat pantaisiin pakinat
Suomen kielestä kerällen,
Viisahimmallen vihollen;
Vaikka alun Aunuksesta,
Kaikin puolin Karjalasta,

Sitten Savosta sanoja,
Kaikki tyynni Kainuhusta,
Ei saaha sanoja kyllin
Kirjoitella kiitoksia
Seuran suurillen suvuillen,
Panna aika arviota.
Kaukana sanat Savosta,
Kauvempana Karjalasta,
Liekö paljon Pohjan puolla,
Kajahtanut Kainuhussa.

Kullalla pitäis kuvata
Kaikki Seuran seinähirret,
Panna muurit marmorista,
Valvit vuojoista valoa.
Olkoon siunaus sisällä,
Vielä onni ulkopuolla,
Aivan joka askeleessa,
Onnen ohjat olkapäillä!
Siunattu olkoon sijanne,
Onnellinen myös unenne,
Armo auki noustuanne!
Olis ainetta enemmän,
Vaan ei aika myöten anna
Tällä kerralla kerätä,
Eikä puheita punoa.
Jos saisin sanoja toiste,
Panna pankossa puheita,
Kiiruhusti kirjoittaisin
Kohta kolmannen sanani
Punaisilla puustaveilla,
Kultaisilla kumppaleilla,
Selityksen selvän toisin
Vähäisistä värssyistäni.

PIETARI MAKKONEN.

Etevimpiä kansan joukosta ilmestyneitä runoseppiä on Pietari Makkonen. Hän syntyi v. 1785 Hanhijärven kylässä Kerimäellä, ylen ihanalla paikalla, mistä on näköalaa monille tahoille ympäröivien vesien ylitse. Isä *Antti Makkonen* kuoli jo pojan vielä nuorena ollessa, joten perhe ensin joutui köyhyyteen, mutta vähitellen poika ahkeralla työllä paransi tilansa. Äidiltään sai hän oppia lukemaan, jo varhain huomattiin hänessä erinomaista lukuhalua, varsinkin oli hän runoihin ja lauluihin mieltynyt. Myöhemmin, kun oli oppinut kirjoittamaan, heräsi hänessä myös halu itse synnyttää kirjallisuutta. Vasta vanhempana, 50 vuoden vanhana, mainitaan hänen sepittäneen ensimmäisen pitemmän runonsa. Se oli pilkkaruno erästä toista pitäjän runoniekkaa, Kokkia, vastaan, joka oli myllärinä ja oli rikkonut lupauksensa, eikä rakentamassaan myllyssä maksutta jauhaisi Hanhijärven kyläläisten viljaa. Ett'ei tämä riita kuitenkaan niin vaarallinen ollut, nähdään siitä että Kokki ja Makkonen sen jälleen taas olivat hyvät ystävykset ja yhdessä runojakin sepittivät. Kaikkeaa, mitä luki, Makkonen aina tarkkaan aprikoitsi, siksi kuin omalla mietinnöllään oli asian käsittänyt, ja tämmöisiä aineita varsinkin oli hän valmis ja halukas runoissa toisillekin opiksi esittämään. Makkosen runot ovat siis useinkin opettavaista laatua. Että hänellä pitäjäläistensä kesken oli hyvä huuto nähdään siitäkin, että määrättiin kirkonmieheksi (kuudennusmieheksi) ja että kirkkoa rakennettaessa oli rakennuskassan hoitajana. Kun kirkko valmistui sepitti hän tapauksen johdosta kaksikin runoa, toisen itse kirkosta toisen vihkiäisistä. Pietari Makkonen kuoli 20 p. huhtik. 1851. Naimisissa oli hän *Ulriika Härmäläisen* kanssa, joka oli häntä melkoista nuorempi ja jäi eloon hänen jälkeensä.

V. 1845 kävi Makkonen kahden muun kansanrunoilian, Kymäläisen ja nuoren Puhakan, kanssa Helsingissä. "Helsingin herrat" olivat tahtoneet nähdä noita merkittäviä itsestään kasvaneita runoniekkoja ja heitä sinne kutsuneet. Suurella innostuksella heitä otettiin vastaan: he saivat laulaa runojansa ja heille näytettiin kaikki kaupungin merkittävyydet ja pidettiin komeita pitoja, heistä otettiin muotokuvat j.n.e. Runoilia C. v. Ovanten sepitti ruotsiksi heidän tervehdyksensä erään (Kymäläiselle omistetun) kauniimmista runoelmistaan, joka alkaa sanoilla: onkohan metsä kadottanut entisen hajunsa, onko järven laine kuivunut, eikö korpi enää viehätä poikaansa, kun sinä läksit sen vapaudesta tänne? Eroitus sivistyksen helmassa ylenneitten ja sydänmaan saloilla kasvaneitten välillä näkyi poistuneen; sentähden kansanrunoiliaien käynti Helsingissä 1845 on muistettava. Että kansanmiehet puolestansa olivat hämmästyksissään kaikesta uudesta, jonka olivat nähneet, sen huomaa heidän matkastansa sepittämistään runoista. Makkonen on tästä parikin runoa tehnyt, joista otettakoon pari näytettävä tähän elämäkertomukseen. Toisessa hän runoilee Helsingin kaupungin uhkeudesta m.m.:

Koska katsoin kaupunkia,
Liikkui jo lihainen mieli,
Luonto liikkui lainehina,
Meren aaltolina ajatus,
Kuin ol' kaunista kahella,
Kaunisti rakettu kaikki:
Onpa kirkko kiitettävä,
Tehty temppele jaloimpi,
Varustettu vuoren päälle,
Torni päälleen toimitettu,
Kuin on kullalla kuvottu,
Hopealta hohtavainen.
Viel' on rappuset rakettu,
Astuimet avarat sangen —
Sitten on somasti vielä,
Valtakunnan kuulu huone,
Jonka kohta korkeutta,
Majesteettiä mahotoin,
Onpi suulla suuri vaiva,
Ulos tulkita tukala —
Toisella torin sivulla,
Vastapäätä valmistettu
Oppihuone oivallinen,
Akatemia avara;
Siinä viisaus viruupi,
Makaapi mahti suuri,
Oppi oikia asuupi,
Loppumaton lainehtiipi,
Niinkuin virrassa vesiä,
Hunajata kukkasissa —

Runon lopussa hän taas kertoo miten häntä oli ystävällisesti kohdeltu ja kestitty:

Tuonne sitten tultuani,
Matkan päähän päästyäni,
Outo ouossa kylässä,
Vieras maalla vierahalla,
Luulin kurja kulkevainen
Olevani orpolapsi,
Vaan en saattane sanoa —
Oli tuttuja turulla,
Katuloilla kansaveljet,
Sain siellä salituissa,
Kammarissa kaunehissa
Istua isojen luona,
Parvessa parasten miesten,
Kuulla kunnian sanoja,
Opetusta oivallista;
Oli veljet vierahista,
Tutut tuntemattomista,
Oli iltani iloiset,
Keskiväivät kestitilliset.

Toisessa runossaan hän vielä laveammin kiittää samasta asiasta:

Lapsikin se lauleleepi,
Kun on saanut syöäksensä,
Lintu laulaapi lehossa,
Kun on ilmakin ihana,
Niin minäkin mieto laulan,
Lapsi pieni pilpattelen
Niiltä herkuilta hyviltä,
Kallehilta kakkaroilta,
Kuin ma hersuin Helsingissä,
Seisoin seurassa hyvässä,
Istuin pöy'issä isoissa,
Sangen kauneissa saleissa,
Jotk' ol' herkuilla hyvillä
Kaunistettu kattehillä,
Vielä juomilla jaloilla
Kaikki täytetyt takanat,[16]
Joit' on tuuli tänne tuonut,
Mailta vierailta vihuri,
Aallot rannallen ajanna,
Lainehetkin laitureille.

Makkosen runoille ominaista on niissä ilmestyvä erinomaisen lämmin ja hieno luonnollinen tunne; ulkonaisen asunsa puolesta ovat ne myöskin parhaimpia, harvoin tapaa niissä virheitä runomitassa. Tuskinpa kenenkään toisen kansanrunoiliamme runoista voisi löytää niin somia ja hienoja lauseita ja käänteitä kuin Makkosen alempana painetuista runoista "Alkulause" ja "Ei ou yksin elänyttä." Myöskin tunnettu kaunis "Runo Punkaharjusta", joka tavallisesti ilmoitetaan Kymäläisen tekemäksi, on muutaman tiedon mukaan Makkosen sepittämä, eikä se mahdotonta ole. Runossa "Ukkosesta" on alku varsin kauniisti sovitettu: kuinka lapset peljästyneinä juoksevat isän tykö ja etsivät häneltä turvaa, ja kuinka hän koettaa heille tuota mahtavaa luonnonilmiötä selittää. Runo "tehtävästä Saimaan kanavasta" on kaunis todistus tekiän avoimesta silmästä, selvästä ymmärryksestä. Runostaan "Viinan töistä" kutsuttiin hän v. 1842 Suom. Kirj. Seuran jäseneksi. Useista Makkosen runoista näkyy minkä syvän vaikutuksen ilmi saadut Kalevalan runot olivat häneen tehneet. Hän koettaa tosin lapsillensa selittää kuinka "nyt on entiset etäällä, vaipununna vanha tieto" Väinämöisestä, Ilmarisesta ynnä muista entisajan urhoista, mutta itse hän mielessään riippui niistä kiinni, ja kutsuu mielellään avuksensa Väinämöisen värssylöitä rakentamaan taikkapa Mielikin metsän miniän simalla kastelemaan sanansa, jotta "oisi iltamme ilona, Suomen kansan suosiona".

Kuinka maassamme nykyisestä kansasta vanha runon into on kadonnut, siitä on paras todistus että niin etevää runoseppää, kuin Makkosta, nyt enää tuskin muistetaan kotipaikoillansa. Ei hänen vielä elossa oleva poikansakaan muista isän runoja, tietää vaan kertoa että isä oli omatekemiänsä runoja Suom. Kirj. Seuralle lähettänyt ja että Lönnrot oli hänen luonansa käynyt ja hänellä runoja laulattanut neljä päivää perätysten.

Makkosen runoja on painettu Mehiläisessä 1839 (Kahviruno) ja 1840 (Sururuno Suomen kielen tilasta), kalenterissa Necken 1845 (Ilolaulu Suomen kielen kasvannasta), Suomettaressa 1850 (Kerimäen kirkosta), y.m. Suom. Kirj. Seuran kirjastossa säilytetään useampia Makkosen omalla kädellä kirjoitettuja runoja: vihko v:lta 1846 (F. J. Rabben lahjoittama), joka sisältää runot: Alkulause, Muistolaulu Porvoosta, Kiitoslaulu Helsingin herroille, Ilolaulu Suomen kielen kasvannasta, Markkinoista, Lapsentappajista, Kostomiesten reissupassi, Rakkauden laulu, sekä erikseen runot: Ei ou yksin elänyttä, Suomen pääkaupungista, Viinan töistä (2 kapp.), kaksi eri runoa Tehtävästä Saimaan kaivannosta, Kaipaus Mehiläisen kuolemasta, Ukkosesta, Hanno suutarista (pilkkaruno Kokista) Vanhasta ajasta, Laulu Suomen kielestä, Kerimäen pitäjän uudesta kirkosta (2 kapp.) ja Kerimäen uuden kirkon vihkimisestä.

ALKULAUSE.

Halu mulle huolta antoi,
Luonto lauloa lupasi,
Ruveta runon sanoillen,

Värssylöille Väinämöisen,
Jos vaan kylliksi kynäni,
Sulkani sanoja saisi.
Eikä vierisi vioillen,
Teitten väärillen vetäisi.
Vaan jos vanha Väinämöinen,
Ukko nousisi unesta,
Aukaisis sanaisen arkun,
Laululippahan lukosta,
Siitä juoksisi jokena,
Virret virtana valuisi,
Sarvipäisinä sanoina,
Luontevina lausehina.
Mielikki metsän miniä,
Metsän kukka kultarinta,
Kanna mieltä kauhallasi,
Tointa tuopilla kuleta,
Kasta siipesi simassa,
Sulkasi sulassa meessä,
Jotta virteni virutat,
Kastelet sanani kaikki,
Että maistaisi mesillen,
Hunajallen höyryäisi,
Oisi iltamme ilona,
Suomen kansan suosiona.

ILOLAULU SUOMEN KIELEN KASVANNASTA.

Missä syntyi Suomen neiti,
Kussa kasvoi kaino lapsi?
Mistä oppinsa otellut,
Saanut sanat mokomat,
Kun ei kielensä keralla
Sallittu salissa olla,
Eikä oppihin otettu,
Neuvon alle annettuna?
Siitä ei sinä ikänä
Tullut suurillen tutuksi,
Eikä päässyt päivinänsä
Ylimmäisten ystäväksi;
Kulki köyhissä kylissä,
Matalaisissa majoissa,
Talonpoikien tuvissa,
Kyntömiesten kartanoissa;
Jos kerran kävi hovissa,
Ei siihen sisälly päässyt,
Saipa käyä kartanolla,
Seinävierissä väristä;
Eikä päässyt pännän päähän,
Eikä sulkahan sopinna,
Eikä laskettu lakeihin,
Eikä tullut tuomioihin.

Niin on aivan arvotonna
Seissunna selän takana,
Niinkuin köyhä kerjäläinen,
Ovensuussa orpolapsi,
Ei suvainnut suuret kielet,
Vallankielet verraksensa,
Eikä antaneet apua

Orpolapsellen opiksi.
Muoto murheesta häneltä
Tuli aivan turmiolle,
Nuttu päällä nukkavieru
Varsin vanhasta sarasta,
Tuntui tuhmallen sanoilta,
Yksinkertainen opilta.

Niinpä kulki kuun ikänsä
Oman oppinsa nojassa;
Tuosta herrat Helsingissä
Katsoivat kalun tulevan,
Alkoi tuota armahella.
Siitä syntyi suuri seura,
Kirjaseura kiitettävä,
Joka alkaapi aluksi
Opetella orpolasta:
Silmät siistiipi liasta,
Kaulan karstasta puhisti,
Korvat kanssa kaunihiksi,
Kultaketjuilla koreiksi,
Vartalon valeli veellä,
Saippualla valkiaksi,
Hapset harjasi sieväksi,
Kähäräksi kaikki tyynni,
Rinnat kaunisti kukilla,
Parahilla palmupuusta,
Panit paian palttinaisen,
Valkoisen valitun liinan.
Kaapu käyty Karjalasta,
Röijy saatuna Savosta,
Kengät on Kemistä tuotu,
Kukat kanssa Kainuhusta.
Panit kouluhun kotona,
Alle oppinsa asetti,
Yksi saatteli sanoja,
Toinen neuvoi nuottiloita.

Tuosta kasvoi kaunis neito,
Suomen ympyren yleni,
Suu on kuin sulalla tehty,
Huulilta hunaja hiiluu,
Kasvot kaunihit, koreat,
Ruskeat kuin ruusunkukka,
Silmät on sininäkoiset,
Lemmenlehtiset, leviät,
Luonnossa ilo ihana,
Rakkautta rinta täynnä.
Jo nyt saattaapi salissa,
Kammarissa kaunihissa,
Oike'in omin varoinsa
Seistä suurien seassa,
Kirjat kaunihit käessä;
Laulelempi lemmenvirttä,
Niinkuin lintunen lehossa,
Toukomettinen metsässä,
Jopa vertoja vetääpi
Ruotsin kuulun ryökkinöille.
Tuota herrat Helsingissä
Kaikki katsovat ilolla,
Herrat nuoret naimattomat
Kilvan kihlata kokevat.

KAIPAUS MEHILÄISEN KUOLEMASTA.

Kulki täällä kuunos lintu,
Kävi kaunoinen kananen,
Mehiläinen meiän maalla
Kokonansa kolme vuotta,
Suomen suuria saloja,
Kanarvikko kankahia,
Etsien pesän sijoja,
Asuinpaikkaa pahaista;
Johon saisi Suomen maalle
Mettä ihmisten iloksi.
Kulki soita, kulki maita,
Lenti lehtoja leveitä,
Ei löynnyt pesän sijoja,
Paikkaa pahaistakana,
Kuhun kuppinsa kuletti,
Pistäisi mesisen pillin,
Kun on kaikki tältä maalta
Kuivannut kukat koreat,
Me'en vienyt viimatuulet,
Pannut pakkaset hunajan.
Sentähen majansa muutti,
Pesän siirti sitte maalle,
Kussa paljo kukkasista
Mettä saapi mielellistä.

Oispa ollut oiva lintu,
Suomessa sulo elävä,
Joka meille mettä kantoi,
Saatti huulille hunajan,
Joka kantoi kaukomailla,
Lämpöisiltä löyhytteli,
Kantoi paljo Persiasta,
Rikkahalta Kreikanmaalta,
Egyptin eräsaloilta,
Arabian asuntomailta,
Joka ol' viikon valmis ollut,
Ijankaiken istununna
Tynnyreissä tyyrehissä,
Tapin vaskisen takana,
Saanut maistavan makunsa,
Hunajalta hohtavaisen.

Maku suussani makaapi,
Haju herkusta hyvästä.
Jos ma jaksaisin jutella,
Saattaisin sanoilla näillä
Ikävääni ilmoitella,
Haastella haluni kaikki
Tämän linnun liikunnosta,
Mehiläisen meiän maalla,
Olis kyllä kertomista,
Sanomista sangen paljo,
Vaan ei antane ajuni,
Köyhä kieleni kykene,
Niinkuin mielessän' menisi,
Luonnossani lainehtisi.
Eipä kuultu kuulumpata
Kahen siiven kantavata,
Suomen maassa mainittane
Sinä ilmoissa ikänä,
Jok' ois tuonut tälle maalle,

Saattanut Savon rajoille,
Kantanunna kaukamailta
Vanhan-aikaiset asiat.
Eipä suussa Suomen kansan
Maistanut mesi makia,
Kun on pietty piipun pohja,
Tupakalla turmeltuna;
Vaan jos lintu liikkehillä
Olis entinen elossa,
Soisi vielä Suomalaiset
Näkevänsä näillä mailla:
Viel' on mielessä monella,
Huulilla maku hunajan.

Lennä vielä lempilintu,
Tänne kaunoinen kananen,
Kuin oot kauvaksi saonna,
Lentänyttä loittomaille,
Yheksän meren ylitse,
Meren puolen kymmenettä!
Muista muinoiset majasi,
Entiset elosijasi,
Silkkisiipesi sivalla,
Simakannu siiven alle,
Jotta myö pojat poloiset
Pimiässä Pohjolassa,
Saisimme Savonkin maalla,
Katalassa Karjalassa,
Vielä kerran keskenämme
Aina iltamme iloksi
Simapilliä pi'ellä,
Mesikannua katsella.
Vaan jos lienet lintu rukka
Kovin vaivoista väsynnä,
Tahi kuollunna kulusta,
Kaonnunna kannannasta,
Niin mä vielä viimeiseksi
Tässä toivotan toella
Sulle kyllä kiitoksia
Ikimuistoksi monelta.

EI OU YKSIN ELÄNYTTÄ.

"Yksin laulan, yksin soitan
Runoja jo ruostuneita,
Lauluja lakastuneita",
Näitä lausui laulajamme,
Kuuluisa runon kutoja,
Virren seppä selvänlainen,
Valitellen vaivojansa,
Yksinään yrittävänsä.
"Ei mua Suomi soitattane,
Omat lapset laulattane,
Miellytä nykyiset miehet".

Vaan ei vielä virret kaikki
Gottlunnin kotona käynyt,
Eikä kielellen kerinnyt:
Viel' on lauluja Lapissa,
Karjalassa kanteleita,

Savossa runon sanoja,
Viel' on vanhan Väinämöisen
Laulunluonto liikkeellä,
Monen poikasen povessa,
Monen vaimon vartalossa;
Suomi syytäapi sanoja,
Savon lapset lausehia.
Viel' on soittoja somia,
Kanteleita kaunihia
Monen neitosen näpissä,
Kaunokaisen kainalossa;
Rakkahalla rinnallansa,
Ihanalla innollansa
Sekä soittaapi somasti,
Laulelempi lempiästi,
Niinkuin allin aallon päällä,
Pensahassa pieni lintu.

Kansa suuri Suomenmaassa,
Euroopa sitä enämpi,
Eipä liene leipä suussa
Yhen miehen kylvännällä.
Ei seula satoja kasva,
Kourantäysi kymmeniä,
Vaikka onnikin olisi,
Menestyskin mieltä myöten.
Jopa lauluni lopetan,
Rumasti runoni päätän.

TEHTÄVÄSTÄ SAIMAAN KAIVANNOSTA.

Kulki tänne Kuopiosta
Ukko vanha ja vakainen
Sauvan kanssa kaiken matkan,
Konttasi kyliä myöten,
Kupehella kunnos kontti,
Kontissa sulo sanomat.
Kerran ol' Kemissä käynyt,
Toisen kerran Torniossa,
Sieltä pitkin Pohjan lahta
Kaikki kaupungit katsellen,
Käynyt vielä Viipurissa,
Savon suolakaupungissa.
Tuossa haasteli halulla
Matin kanssa kaiken illan,
Kuinka kansat kaukaisetkin
Ulkomailta matkusteli,
Laskit laivoilla merellä
Kaupaksi kalunsa tänne.
Kun nyt Matti kuuntelempi
Kansan kauppoja ukolta,
Mieli painuvi pahaksi
Suuresta Savon suvusta,
Kun on syntynnä säkissä,
Karsinassa kasvanunna,
Monen taipaleen takana,
Kosken varsilla kovilla;
Kun ei Luoja laittanunna
Saimaata samaksi veeksi,
Jotta sais Savonkin lapset,

Kanssa Karjalan asujat
Venehellä vettä myöten
Vieä kaupaksi kalunsa
Suomen suurelle lahellen,
Kansakunnan karjamaille.

Jospa sais Savon asujat
Rannoillansa raivaella
Kivet kaikki kallioilta,
Paaet paattihin latoa,
Vieä Viipurin torille
Tahi Pietarin pihaille,
Oispa kultaa kukkarossa,
Housuntaskussa hopiaa.
Kyllä kansat kaukaisetkin
Meitä halvaksi hokevat,
Kun ei tunne tuota vielä
Syytä kyllyiksi kysellä.
Kun ois auki akkunoa,
Pikkuisenkin piilollansa,
Josta laiva lastin kanssa
Saattaisi Savosta päästä
Niille väljille vesille,
Lavioillen lainehille,
Kyllä siitä kuulut kansat
Saisivat samassa nähä
Tokko tohtiipi torillen,
Käyä kauppatanhualle
Ankara Savon asuja,
Sekä kuulu Karjalainen.

Ukko siitä uuen kerran
Vielä mainitsi Matille:
"Mitä vielä Matti parka,
Uotahan yheksän vuotta,
Kovin paljon kymmenkunta,
Kyllä saat Savosta mennä
Purrella punakokalla,
Vettä myöten vieretellä,
Tuuli purjetta puhuupi,
Aallot paattia ajaapi.
Katsos Matti kaivantoa,
Kun on nyt jo Kuopiollen
Onnen akkuna avattu,
Reissu tehty riemullinen,
Kun on valmis Varkausssa
Hyvin kaivettu kanava;
Vaikka viimeinen veräjä,
Onnen portti oivallinen
Karjalaisten kauppatiellä
Viel' on kiinni kestänyynnä,
Vaikka vanhalla ajalla
Jalo herra Jaakko Pontus
Tahtoi jo raketa reissun,
Portin Pohjolan pojillen:
Viikon vieritti kiviä,
Kauvan kaivoi kankahia,
Joissa vielä vissit merkit
Näinä aikoina näkyypi.
Senpä laitti laiska Jaakko,
Suuri sankari Savossa,
Kuin ol' kultakannuksissa,
Sukat sulkusta kuottu,
Paita Saksan palttinasta,
Housut puolipurppurasta,

Viitta viinistä verasta,
Takki tehty taitavasti,
Jossa riippuivat ritarit
Kultaketjuissa koreat,
Vyöllä kiiltävä kihenki,
Suolilla hopiasolki,
Kupehella kuulu tuppi,
Tupessa on tuima rauta,
Kalpa kahta kyynäreä.
Vaan ei Jaakko jaksanutna
Täytteä tätä tekoa,
Kun ol' Suomi surkiasti
Vaipununna vainon alla.
Vaan nyt jo alulla aika
Onpi aivan onnellinen,
Kun on Suomi säilytetty
Kautta kuulun keisarimme,
Saanut rauhassa raketa
Itsellensä istuimia,
Ja on suonut suuri Luoja
Valtakunnalle varoja."

Kun nyt Matti kuunteleepi
Ukon uusia puheita,
Tuopa korvia kohotti,
Iski mielelleen iloa,
Eikä tiiä tiimallensa,
Taia tarkasti sanoa,
Onko ukko unta nähnyt,
Vaiko saanutna sanoman.
Vaan sen selvällä sanalla
Matti mahtaapi sanoa:
Eipä ukko umpisilmin
Kulkenut kyliä myöten,
Paljon taitaapi puhella
Asioista aikalailla.
Soisin saavani sanella
Ukon kanssa uuen kerran;
Ikävissä illat kaikki
Istun aina ikkunassa,
Uottelen ukon tuloa,
Saahani sanomat kuulla.
Jospa ukko uuen kerran
Mullen saattaisi sanomat,
Tappaisin talosta tästä
Vaikka viimeisen vasikan,
Iltaruuksi ilosta,
Kunniaksi kuulun miehen.
Hällen toivotan toella
Vielä tässä viimeiseksi
Osaksensa onnen suuren,
Paljon pitkeä ikeä,
Että kaikki Suomen kansa
Saisivat ukon sanoista
Vielä kauvan viisautta
Ihan kylliksi imeä.

RUNO KERIMÄEN KIRKOSTA.

Soittakootten seurakunta,

Laulakootten lapset meidän,
Veisaten iloista virttä,
Kiitosvirttä keisarille,
Joka kirkon kiitettävän
Antoi rauhassa raketa,
Suomen suureksi hyväksi,
Seurakunnan kunniaksi.
Jos on harppusi hajonnut,
Karsinoinut kantelesi,
Ota koppa koivupuusta,
Harppu hongasta hotaise,
Että soittosi sopisi,
Luonnistuisi laulantosi,
Niinkuin mielessä menisi,
Aivosi ajattelevi.
Laula vielä kiitosvirttä
Intendentillen ilosta,
Kuin on kuulusti kuvannut
Joka tempun temppelistä,
Tehnyt kaavan kaunihimman,
Plaanin laittanut hyvimmän.
Siitä on nyt Jouhenniemen
Aittokannan kankahalle
Tehty temppeli jaloimpi,
Huone hongista rakettu,
Pantu päällen paanukatto,
Rautarännit räystähille,
Joka kulmalle kurimus,
Ve'entorvet toimitettu.
Vielä siitä vissi määrä
Korkiammallen kohottu
Torni toisella tavalla,
Kirkon päällen kiinni pantu;
Siinä on joka sivulla
Akkunoita aivan paljo,
Sieltä loistaapi sisälle
Valon kirkkahat kipunat;
Sen on rauasta rakettu
Katto ruohon karvallinen,
Vielä risti viimeiseksi
Tornin päähän toimitettu,
Sen on päähän kiinni pantu,
Ukonlanka laitettuna,
Tulen tuiman esteheksi,
Pilvivalokien varaksi.

Vaan mitäs minun pitäisi
Vielä virkkoa enemmän,
Jos ma seinistä sanoisin,
Aivan paljo akkunoista,
Eli patsaista puhuisin,
Tahi lausun lehtereistä,
Kun on kaikki kaunihisti,
Jaloimmasti jatkettuna
Kelpo mestarin mahilla,
Tolpon toimella hyvällä.

Ei saata sanoilla näillä
Tulla tolkkua toisen päähän,
Vaikka vielä viisi vuotta
Tätä laulua latoisin,
Virsi pitkäksi viruisi,
Laulu loppumattomaksi;
Kun ei sattune sanani
Syvemältä syytä myöten,

Kuin on kuuluisa rakennus,
Julkinen Jumalan huone,
Joka luonnon liikuttaapi
Siihen mennessä sisälle.
Siitä Sullen suuri Luoja,
Armias avara Herra,
Saisin töistäsi sanella,
Kiitosvirttä veisaella,
Kuin oot luonut luomisessa
Siksi paikaksi pyhäksi,
Kussa kunnianimesi
Saarnataan, pyhä sanasi.
Saapi siihen sielunsairas
Aina astua sisälle
Syämmellä särjetyllä,
Armoalttarin etehen.
Siinä löytää lääkityksen
Synnin haavoillen syvillen,
Aina siin' on armopöytä
Tarjon' Tuonen vierahille.
Saapi siinä saarnamiehet,
Sielunpaimenet parahat
Seurakunnalle sanella
Julkisen Jumalan töistä,
Olla orpojen ojennus,
Horjuvaisten hoitajana,
Että kansa kaikenlainen
Synnintuntohan tulisi.
Senpä suokohon Jumala,
Sallikoon suloinen Luoja,
Että tässä huonehessa,
Tässä paikassa pyhässä
Sinun siunattu sanasi
Tuottaisi hyvän he'elmän,
Eikä sammuisi surussa,
Tien ohessa tallattaisi,
Eikä orjantappuroihin
Tukahtuisi turmiollen,
Vaan se tuottaisi tuhannet,
Saattaisi sa'at he'elmät,
Josta herkkuja hyviä
Kaikki me karitsan häissä
Saamme taivahan talossa
Aina nautita ilolla.

Vielä virkkaisin enemmän,
Vaan oon kolmea vajaalla,
Kiurun kieltä, Väinön mieltä,
Kymäläisen kanteletta,
Jolla on komia koppa,
Ääni äijän maksavainen,
Vaikk' on nauvoja vajaalla,
Nouattaissa nuottiloita.

VIRSI UUSI UKKOSESTA, PITKÄISESTÄ PIENI LAULU.

Saisinko minä sanoa,
Lauleskella Luojan töitä,
Vaikka kyllä vaikeutta
Antaapi tämä asia

Minun tuhman tunnolleni,
Mielellen' mitättömälle?
Vaan en saata vaiti olla,
Lapsilleni lausumatta,
Koska juoksevat kovasti
Itkien isän sylihin
Pelvon kanssa kauhe'imman,
Syytä kyllältä kysyvät
Isältänsä itkusuulla,
Mistä paisuu paksu pilvi,
Synkeys on syntynynnä,
Ilmahan isot jyrinät,
Peljättävät paukkaukset,
Joista tuli tuiskuaapi,
Liekki suuri leimahtaapi,
Jota kaikki kauhistuvat;
Sekin suurin syntisistä,
Paatunut pahoissa töissä,
Silloin toki siunoaapi
Kuolon pelvosta kovasta.
Tämä luonnot liikuttaapi,
Särkepi kovat syämmet.
Kaikki luontokappaleetkin,
Linnut laulunsa lopetti,
Karkaavat kalat meressä,
Rauhan paikoillen pakeni;
Tämä tuopi myrskytuulet,
Rakehia raskahia,
Vuoret murtaapi muruksi,
Liikuttaapi linnan muurit.
Ei ole elossa tässä,
Löy'y luotujen seassa,
Joka voisi vastustella
Kaikkivaltiaan käsissä.

Minä lausun lapsilleni,
Puhun kohta puolestani:
Sinä poikani paremmin
Tulet tästä tuntemahan
Vakahisen Herran voiman,
Jaksoa jalon Jumalan;
Koska tutkit Luojan töitä
Kauniissa käsialoissa,
Niin sä tuntenet tekiän,
Näitten haltian hyvimmän.
Varsin vanhalla ajalla
Entiset esi-isämme
Uskoivat Ukon tuleksi,
Valkiaksi Väinämöisen,
Ilmarisen ihmetöiksi,
Tuonen sankarein soaksi,
Jotka konsteilla kovilla,
Voimilla varustetuilla,
Kamppailit Kalevan kanssa,
Kuljit pilven kukkuloilla.
Vaan nyt on entiset etäällä,
Vaipununna vanha tieto,
Nyt on julkinen Jumala,
Tunnettu totinen Luoja,
Jok' on tehnyt taivahatkin,
Itse ilman istuttanut,
Luonut maankin manterenkin,
Valmistanut vaikutukset.

Minä mielestä vähäinen

Olen aivan oppimaton,
Luulen varsin vaikuttavan,
Synkeyttä synnyttävän,
Kun on helle heinän päissä,
Kukkasissa kuuma paiste,
Silloin kohta kaikki luonto
Ainehensa anteleepi,
Silloin hikoopi hevoset,
Kaikki luontokappaleetkin,
Ihmisetkin ilman alla,
Hongat antaapi hajunsa,
Petäjätkin pihkan liehmun,
Kalliosta kalkin haisu
Tuottaapi tulikiveä,
Vielä suolasta sumua,
Merestä meneepi paljo.
Niitä itse ilman luonto,
Sekä selkeillä säkeillä
Armas aurinko vetääpi
Kohta aivan korkialle,
Siellä syntyyppi sumuksi,
Paisuttaapi paksun pilven,
Saattaapi savennäköisen:
Sieltä vuotaapi vetenä,
Rakehina raskahina,
Tuopi tuulen tullessansa,
Myrskyn nostaapi merellä,
Tahtoopi takaisin tulla,
Kotomaille matkustella,
Koska korkeissa koeissa
Kovin kylmä kohteleepi.
Siitä tunnen tuhmanakin,
Arvaan asian kaiken,
Kun ei panko pakkasella,
Eikä talvella tärise,
Kun on aurinko etäällä,
Kylmettyynnä kaikki luonto.

Onpa keinot keksittyinä,
Valmistettu viisahilta,
Tuiskuvan tulen varaksi;
Jo on tehty juohatukset,
Tehty päälle temppelien,
Kaupunkeihin kaunihihin.
Jo nyt puuttuupi puheeni,
Jopa voimani väsyypi,
Kun on mieleni matala,
Oppi yksinkertaisempi.
Vaan sinä valaistu sielu,
Jos oot oppinut enemmän,
Elä näille naureskele,
Jos on virressä vikoja,
Eikä toimessa totuutta,
Asiassa ainehia:
En ole opissa ollut,
Seisonut sepän pajassa,
Ollut luona oppineiden,
Tietäjitten tienohilla.
Elä suutu suuri Luoja,
Tästä virrestä vihastu,
Jos en oike'in osannut
Tekojasi toimitella.
Anna armias Jumala,
Herra Henkesi lähetä,
Lahjoittele lapsillesi,

Selvitä sokiät mielet,
Että oike'in osaisit
Tutkia kätesi töitä,
Siitä tuntisit Sinunkin
Luojuksensa laupiaaksi.

VANHASTA AJASTA.

Ajattelen aikojani,
Muistan murhepäiviäni,
Entisen elämän juurta.
Suomen kansan kasvannosta,
Kansan kaikista tavoista,
Varsin vanhalla ajalla
Sanoisin pari sanaa,
Tässä virressä vähäisen,
Vaan on kieleni kipeä,
Sanani takana salvan,
Jo on puuttunna paperi,
Läkki maahan läikähtännä,
Hanhet syönyynnä havukka,
Sulat suolle jättänyynnä,
Kuoltunna sanoihin seppä,
Vaipununna Väinämöinen,
Kuulu virsien kuningas,
Laulaja ijän-ikuinen.
Vaan jos tuuli tunnit toisi,
Ajan antaisi ahava,
Läkin saisin lähtehistä,
Paperin pajunlehistä,
Sulan rannan ruokosista,
Virkoaisi Väinämöinen,
Saattaisi sanoja mulle,
Aukaiseis sanaisen arkun,
Virsiäkkärän vetäisi,
Kirjoittaisin kiusan vielä,
Suomen kansasta sanoisin,
Elämästä entisestää.

Aasiast' on kansan alku,
Syntypaikat Syyriasta,
Sielt' on vanhat vanhempamme,
Entiset elosijamme,
Sielt' on siirtynnä sivuitse,
Kautta Kaspian meritse,
Urkenit Uraalin kautta,
Laajan Laatokan sivuitse,
Suomen synkkähän salohon,
Tänne pakkasen pajahan,
Erämaahan autioon,
Siihen itsensä sijoitit,
Siinä itsensä enensit,
Kasvattelit kansan juurta.
Ei silloin siloissa käyty,
Varsin vaunuissa ajettu,
Kulettu kumun sisässä,
Kääsilöissä kirkkotiellä —
Silloin teillä tervashongat,
Kirkkoina kiviset vuoret,
Linnut lauloi lukkarina,

Jänöt pappina pajatti,
Karhut kaivelit pesiä,
Kontiot kiven koloja,
Peurat pentuja tekivät,
Vaatimet vasikat laitti,
Kuusissa oravat kukkui,
Suet viioissa vilisi.
Ei leipää lehosta tullut,
Perhe pellostä elännä,
Silloin maitona mahala,
Karjana metsän kapehet;
Ei silloin sinistä nähty,
Punasta puhetta ollut,
Silloin suuret sulhasetkin
Kulkivat kulon näköissä,
Naitavatkin neitoksetkin
Varsin karvalla variksen.
Kansa kaikella tavalla
Teki työtä tervan päälle,
Kankahille kaivelivat,
Teki tervalle pesiä,
Joista vielä vissit merkit
Näinä aikoina näkyypi,
Jalot jäännökset jälillä,
Kankahilla mustat kaivot.
Ei ollut joka opetti,
Antoi autuuen valoa,
Vanhat vaivutti pimeys,
Lapset lankesit pahemmin,
Eksyit tieltä oikealta,
Viettivät mitättömiä.
Siit' on kasvanna Kaleva,
Kullervo Kalevan poika,
Siitä Vellamo sikisi,
Kartanoihin kasvoi tontit.
Metsän lattiat heräsi,
Tuonettaret, Luonnottaret,
Vielä vanha Väinämöinen,
Sekä seppä Ilmarinen,
Lemminkäinen lieto poika,
Sankarit väkevät sangen,
Isot ihmetten tekiät,
Entiset epäjumalat.
En jaksa kaikkia jutella,
Enkä tarkoin tutkistella,
Olis kyllä kertomista,
Sanomista sangen paljo,
Vaan on matka mielessäni,
Lähtöpäivä päälle saapi,
Vielä on vikoa muuta,
Virsi pitkäksi venyyppi,
Että antaaapi ikävän,
Lukialle liian mielen.

Ei lopu loruni vielä,
Anna valtoa ajatus,
Vielä virkkoa pitäisi,
Kuin on kansa kasvanunna,
Suku suureksi levinnyt;
Siitä kasvoi kaikki tieto,
Oppi oikia levisi,
Kansan kasvavan seassa,
Elatu eneni paljo,
Kasvoi vilja kankahilla.
Kuss' ennen kurikka paukkoi,

Teki tervaspilkkehiä,
Alkoi aumoja asua,
Kekopäitä kelletellä,
Kuss' ennen kuret munivat,
Hanhjet hautoivat pesiä,
Niissä hyörii heinärauta,
Välkkyi viikate terävä,
Kussa kasvoivat kanervat,
Niissä kartanot kajotti.

Joutui sitten Suomen kansa
Alle haltian hyvimmän;
Eerikki iso kuningas,
Valtakunnan viisas herra,
Joka aivan armostansa
Suomen kansasta surua
Kantoi kaikella tavalla,
Herätteli heikot kaikki,
Eksyneet ojensi tielle,
Teki rammat terveheksi,
Antoi Raamatut avata,
Lahjoitti lavean tieon,
Laitti paljon pappiakin
Pitäjihin pitkin maata,
Käski kirkkoja raketa,
Heti Herran huonehita,
Jossa voimalla jalolla
Seurakunnille selitit,
Annoit autuuen valoa,
Julistit Jumalan töitä.
Siitä kasvoi kallis tieto,
Suomi suureksi yleni,
Kasvoi muihen kaltaiseksi,
Muihen verraksi vetäysi.
Jo on suotkin sotkettuna,
Vetelätkin vellottuna,
Kaikki kankahat avattu,
Perattuna peltoloiksi,
Kaunistettu kaupungeilla,
Varustettu västingeillä,
Hyvät huonehet rakettu
Toki toimella hyvällä.
Jopa puuttuupi puheeni,
Lasken lauluni lopulle,
Ei taia koko tarina
Olla markan maksavaista,
Kovin on koottuna välehen
Tämä tärkissä ajassa.

HANNO SUUTARISTA.

Tässä on vähäisen virttä,
Joka on koottuna Kokista,
Siitä Hannosta hyvästä,
Suloisesta suutarista,
Joka kulki Kuortilasta
Nälissänsä näille maille.
Tämän ei tapoja tietty,
Hanhijärvellä havaittu,
Eikä ensin uskottuna

Niin vahvaks valehteljaksi.
Nämä möi hänellen myllyn,
Vielä heittivät velaksi
Kokille joka kopeikan,
Jossa Kokki joukkoansa
Elättääpi ilman työtä.
Kyllä nyt näki kyläjäs
Minkä saivat mylläristä,
Kun nyt maksavat Kokille
Kamahlon joka kapasta,
Vaan ei Kokki kuunapäänä
Maksa myllystä rahoja.
Vielä sill' on vissi konsti,
Millä syöttääpi sikoja,
Teki kiven tippuvaksi,
Pani pussin vuotavaksi,
Jolla juoksuttaa jyviä
Alla sillalle sioille.

Itse uunilla poteepi
Syyhymistä syrjällänsä;
Ei ou eukolla pärettä,
Polttopuista on suuri puutos;
Tuomas Sallinen tuleepi,
Kuin käypi Kokillen puita,
Kapan eestä kerrallansa.
Tämä on tapa Kokilla,
Jos se keltä kuinka paljo
Saisi vietellä velaksi,
Ei se sitä ennen maksa,
Ennenkuin käyään käreässä
Ja tuleepi tuomituksi;
Kun rupeevat ryöstömiehet
Myllyn luona luihkamahan,
Sitte vasta vaimoltansa
Viepi vaattehet kylälle
Pantiksi tämä poloinen.
Akan jättääpi alasti,
Itse käypi kaprokissa,
Raaki riippuupi selässä,
Akka ilkosen alasti,
Lapsi raukat ryökäleissä
Värisee vähissä hengin
Tuossa kylmässä tuvassa,
Haikuisessa hökkelissä.
Kyllä on Kokilla kengät,
Sievät saappahat jalassa,
Vaan ei lapsilla varoja
Saaha vielä virsujakaan,
Täytyy panna paljas jalka
Lumen päälle liukkahasti,
Kun vaan kerran kaapaiseepi
Hanno hierimen käteensä,
Akan metsähän ajaapi,
Lapset kaikki kankahalle,
Jossa saavat joukoltansa
Itkeä isän pahuutta.
Akka itkeepi isosti,
Valittaapi vaimo parka:
"En tohi tupahan mennä,
Hanno lyöpi härkkimellä".
Tämä on tosi asia,
Sen ovat omalla suulla
Itse muillen ilmoittanna,
Vaikka vaikia olisi

Miehen muita viisahamman
Tehä tuommoista tapausta;
Kyllä se suloiset saarnat
Kirjoittaapi kartan päälle,
Muita neuvois mielellänsä,
Vaan ei itsekkään osaja
Tapojansa taivutella
Muihen ihmisten mukahan,
Suusta kuohuupi kirous
Aivan joka askelella,
Vaan ei kuulu kuunapäänä
Tämän suusta siunausta.

Kuules tästä Kokki parka,
Kuule Hanno ja havaitse,
Mitenkä vikoja vielä
Onpi suuria sinussa,
Vaikka ei ne vielä kaikki
Mahu tässä mainituksi.
Ota jo tämä opiksi,
Pane päähäsi paremmin,
Anna nyt akalle rauha,
Lapsille lepo suloinen.
Koska kaikki kauhiammat,
Metsänkin peot pahimmat
Sikiänsä suojelempi,
Pesässänsä peittelempi;
Oisko ihme ihmiselle,
Vika suuri viisahalle,
Jos ei akkaansa ajaisi
Pojjes tuiskulla tuvasta!
Anna lapset lämpimässä
Olla tuiskulta tuvassa,
Pahnallaan pahalla säällä.
En minä vaimosta valita,
Akan päiviä paheksu,
Vaan on lempo lapsiasi,
Pahamieleni minunkin,
Kun on kehnolla kurilla
Kataloita kasvatettu.

En minä enämpi jaksa
Tapojasi toimitella,
Kyllä syitä ois sanoa,
Jos puhuisin puolen vuotta,
Vaan ei anna aika myöten
Eikä piisaja paperi.
Vaan jos suutut suutarini,
Kokkini kovin vihastut
Tästä virrestä vähästä,
Lyhyestä laulannosta,
Niin mä laitan laulun toisen,
Virren pitkän ja paremman,
Jossa tutkin tarkemmasti,
Haastan Hannoksen tavoista:
Tähän vaan panin paraimmat,
Jätin kehnot kertomatta.

VÄHÄ VIRTÄ VIINAN TÖISTÄ, KOOTTU KOHMELOVÄESTÄ.

Vielä virkan viina sulle,
Puhelen putelijuoma,
Kuin out tullut kuuluisaksi,
Aivan arvohon yletty,
Kansan kaiken ystäväksi,
Mielivieraaksi monelle,
Varsin vaivasta vähästä,
Alimmasta ansiosta.
Out sie rohto ruumihille,
Vatsatauista vapahat,
Autat ähkyssä välistä,
Väsinyttä virvoittelet,
Vielä lämmität vilussa,
Annat helpon heltehessä,
Vanhan vaivoja vähennät,
Tuottelet iloiset tunnit.

Vaan jos ma sanoa saisin,
Sekä jaksaisin jutella
Viinan suuria vikoja,
Töitä aivan törkehitä.
Vaikk' out kaunis kasvoiltasi,
Aivan loistava lajissa,
Vaan on myrkky mielessäsi
Niinkuin käärmeen kavalan,
Annat suuta surmallista
Juuri Juudaksen tavalla.
Vaikka kautta kaulavarren
Alas vatsahan valuupi,
Kohta päähän korkeneepi,
Asti aivoihin ajaksen,
Viepi mielen miehen päästä,
Ylös syöpi ymmärryksen,
Tunnon tuhmaksi tekeepi,
Turmelee toenpuhujat,
Viepi köyhän kunniankin,
Alentaapi arvon kaiken,
Viepi riistan rikkahalta,
Tavaran talonpojalta,
Ottaa puoit porvarilta,
Lastinensa kauppalaivat.
Vielä rohkenet ruveta,
Mennä korkeihin koteihin,
Isommille istuimille,
Miesten parvehen parasten;
Jotka ennen verassa välkkyi
Saatat sarkavaattehisin.
Vielä tuottelet toria,
Kapinoita kansan kesken.
Tuot' own aatellut ikäni,
Puolen polveeni puhunut,
Kuka keksi keittoneuvon,
Kenpä ensinkin älysi
Panna pannua tulelle,
Lieripäätä liokselle,
Josta laski laarin[17] viinan,
Tämän juomisen jorotti,
Johon suostui suuret herrat,
Kestyi keppikerjäläiset.

Voi sinua viina parka,
Minkäs tieät tehnehesi?
Teit nyt taimmoisen tarinan,
Kumman aivan kuuluisamman,
Kun saatit oman emosi,

Oman valtavanhempasi[18]
Istumaan ikänsä kaiken
Varsin vankihuonehessa,
Hiirten surmana surussa,
Pyyräsilmäin pyy'yksenä,
Poikansa pahoista töistä,
Oman lapsen laitoksista.
Voi sinua pannu parka,
Minkä kannoit kohussasi,
Minkä vatsastas valutit
Itselles ikuisen vaivan:
Nyt out vangittu kovasti
Aivan ahtaassa tilassa,
Poskillas pahuuen merkki
Tehty kruunun temppelillä.
Viina vielä valloillansa,
Poikasi pahoilla töillä,
Tapojansa toimittaapi,
Onpi syynä surman töissä,
Aivan varkahan apuna,
Väärintoistajan toveri;
Ei ole sitä sijoja,
Eikä ainoista asiaa,
Kuhun ei kätensä käyne,
Eikä sormensa sopine,
Joka ryyppääpi rysyltä,
Olommalta otteleepi.
Vaan sinä vakainen kansa,
Suku suuri Suomalainen,
Elä viivy viinan luona,
Huoli hullun kumppaliksi,
Piä hullu huonehessa,
Ankkurissa aika vanki,
Niin on kallo kaunihimpi,
Taito tallella pysyypi.

OLLI KYMÄLÄINEN.

Soinilansalmen kylässä Leppävirroilla syntyi 25 p. maalisk. 1790 runoniekka Olli Kymäläinen. Hänen isänsä oli mökkiläinen *Jonas Kymäläinen* ja äitinsä *Maria Soininen*. Olli oli heidän vanhin lapsensa. Miehen ikään tultuaan asuskeli hän varsinkin Palokin sahalla, jossa hänellä kai oli joku toimi, sekä viimeksi Varistaipaleen kylässä mökkiläisenä. Olli Kymäläinen oli kasvanut monissa vaivannäöissä, vaan ehkäpä juuri tämä seikka saattoi hänen mielensä luonnon kauneutta huomaamaan ja ihaillemaan. Hän oli saanut oppia lukemaan, vaan ei kirjoittamaan. Raamattua hän ahkerasti lueskeli, mutta vielä ahkerammin sitä suurta ihmeteltävää kirjaa, jota ympäröivä luonto hänelle näytti. Hän näki sen ihmeitä niin hyvin niityn kainoissa kukkasissa, kuin niissä luonnon mahtavissa harjanteissa, jotka "on silloin tehty, kun on kuu kokohon pantu, kun on aurinko alettu, laskettuna maan perustus". Niinkuin useat muutkin talonpoikaisista runosepistämme, rupesi Kymäläinen vasta vanhempana runoilemaan. Hän mainitaan silloin olleen 47-vuotiaana, ja ensimmäinen runonsa oli kotipitäjänsä "Leppävirtain puolustus" Kuopiolaisten moitteita vastaan. Ainoastaan semmoiset runot, jotka jotain juhlallisempaa tapausta koskivat, teki Kymäläinen muille tutuiksi, vaan ne runot, jotka itseksensä sepitti metsässä liikkueensa taikka, myöhemmin myllärinä, istuessaan puron loisketta kuunnellen, saivat taas vaipua unohdukseen ja antaa sijaa uusille. Sitä ei hän kärsinyt että häntä pyydettiin pitoihin siellä laulaaksensa: "minä en laula ruoasta", oli hänen tapana sanoa. Kun eräs herrasmies kerta oli hänet siinä mielessä häihin kutsunut, niin Kymäläinen tosin tekikin runon — vaan siitä tuli pilkkaruno. V.

1815 oli hän nainut *Kaisa Turusen*, jonka kanssa hänellä oli useita lapsia. V. 1840 hän muutti Heinävedelle, missä tuli mylläriksi Kaurion suuren kartanon tiluksille. Sitten hän kuitenkin mainitaan jättäneen tämän ammatin ja ruvenneen torppariksi. Mutta itse hän ei paljon huolinut maanviljelyksestä, joka jäi perheen osaksi, vaan ajatteli ja valmisteli kaikellaisia koneita, johon hänellä oli suuri halu ja taipumus. Ulkonäöltään oli Kymäläinen muhkea mies, kasvonpiirteet miellyttävät ja älykkäät, ja näyttää myöskin seurustelussaan tehneen muihin hyvän vaikutuksen, niin että hänen käydessään V. 1845 Helsingissä Makkosen ja Puhakan kanssa huomio näkyy erittäinkin häneen kiintyneen (ks. Makkosen elämäkerta). Hän kuoli Heinävedellä 3 p. toukok. 1855. Leskeksi jouduttuaan oli hän v. 1842 uudestaan mennyt naimisiin *Anna Kaisa Rautiaisen* kanssa. Yksi hänen pojistaan myöhemmästä naimisesta kuuluu osaavan laulella isänsä runoja, vaan viettävän ympäri maailmaa kuljeksivaa elämää ja olevan viinaan menevä.

Kymäläisen parhaimmissa runoissa "Kiitos Luojalle hyvästä vuoden tulosta" ja "Punkaharjusta" ilmestyy erinomaisen vieno luonnon ihailu ja lämmin uskonnollinen tunne, ja hän voittaa näitten tunteitten ilmituomisessa muut talonpoikaiset runoilijat. Häntä on sentähden usein kiitetty kaikkein etevimmäksi kansanrunoilioistamme, ja tunnetuksi ovat varsinkin tulleet Runebergin sanat hänelle: "jos sinä, veliseni, kirjoittaa osaisit niin tulisi sinusta paljoa kuuluisampi runoseppä, kuin minä olen." Kymäläiseltä säilyneet runot eivät kuitenkaan täydellisesti oikeuta pitämään toisia häntä verrattoman huonompina. Jos hän jo mainitussa suhteessa onkin etevin, niin tietävät muutamat heistä esim. Heikki Väänänen, Tuoriniemi, Makkonen y.m. kyllä esittää aineitansa pontevammin ja sukkelammin, kuin Kymäläinen, sekä myöskin täydellisemmässä ulkoasussa.

Kymäläisen luonnonlaatu sekä kirjoitustaidon puute ovat vaikuttaneet sen että jotenkin harvat runot häneltä ovat säilyneet. Hänen runojansa löytyy painettuna Sanansaattajassa 1840 (Kiitos Luojalle hyvästä vuoden tulosta), Necken-kalenterissa (Punkaharjusta) ja Maanmiehen Ystävässä 1848 (virsi Vuoden tulosta) sekä käsikirjoituksena Suom. Kirj. Seuran arkistossa seuraavat: Leppävirtain puolustus, Heinäveden kirkon rakennuksesta, Kansankäytöksestä jouluna, Punkaharjusta, Suomessa' ei elä runoilla ja Kiitosvirsi hyvästä vastaanotosta Helsingissä.

KIITOS LUOJALLE HYVÄSTÄ VUODEN TULOSTA.

Laulan riemusta runoja,
Ihanan ajan ilosta
Tahon muille muistutella.
Mutta kuinka sulle, suuri
Luojani, Isä ihana,
Minä taian mitätöinnä,
Minä suuri synnin orja
Sanat uhriksi sanella,
Kiitosvirttä veisaella
Tästä vuoesta hyvästä,
Kesän kaunihin tulosta,
Jonk' on suonut suuri Luoja
Meiän ihmisten iloksi,
Meiän vaivaisten varaksi
Jot' ei nähnyt nuori kansa,
Eikä varsin vanhat vielä
Muista näitä nähnehensä.
Kerran kun kesäksi lähti,
Taittui talvelta purimet,
Pakkaselta paksut niskat.
Itse ilmakin ihastui,
Lämmin läikkyi taivahasta,
Aurinko varisti paistoi;
Lumet lähti, maat sulivat,
Virrat aukesi äkisti.
Eipä viikon viipynynnä,
Tuskin viipyi viikkokautta,
Metsä kun puki pukunsa,
Veti verkavaattehensa,

Silkkimanttelin sivalsi.
Niitty oli neito nuori
Kaunistettu kukkasilla.
Kaikki karja laitumella
Iloitsevi itseksensä,
Että hyvä Herra auttoi,
Heitä vankia vapahti
Elämälle entiselle,
Ihanalle, iloiselle.
Kaikki karjakin ve'estä,
Kalat nousi katsomahan
Kesän kaunista tuloa.
Tetret kuusissa kukersi,
Kotkat katsoi kalliolta;
Pienet linnut pensahilla
Kaikki istuvat ilossa,
Visertävät virsiänsä
Luojallensa kunniaksi.

Itsekin talon isäntä,
Talonpoika taitavainen
Arvelempi aikojansa,
Kyselempi kyntömiestä,
Alkajaapi aatrojansa,
Kyntövärkkiä kyhätä.
Ollut ei sitä oritta,
Tamman varjoa talossa,
Jot' ei viety vainiolle.
Itse niin talon isäntä
Kylvi sitten siemenensä,
Ahot ensin, maat perästä.
Itsekin Isä Jumala
Siihen antoipa apua,
Kauneimman kastehensa,
Että lämpimen lähetti.
Itse aurinko ilosta
Paistoi paljo lämpimemmin,
Kuin on muinoin monna vuonna,
Että kasvoi kaikki paikat,
Kaikki kuivat kankahatkin,
Kaikki kallion kolotkin,
Vuoren rotkot ruohokkaiksi.
Kaikki kukkaset keolla,
Kaikki niityt notkomailla,
Laihot laaksoissa iloitsit
Kasvantoa kaunihinta.
Ei nyt halla haaskannunna,
Eikä ruoste raiskannunna.
Vaan kun kaikki kasvanunna
Täysinäisnä tähkäpäänä,
Antoi Herra taas apunsa,
Itse ilmansa asetti,
Että ihmiset ilolla
Niitä kyllä niittelevät,
Että kykkyjä kylillä
On ja aumoja ahoilla,
Pieleksiä pellon päässä.
Sitä ei ole sisarta,
Ei sitä emosen lasta,
Joka saattaisi sanoa
Ruokapuolen puuttehesta,
Vaikka niit' on varsin harvat,
Joilla tapana talossa
Kiitosvirttä veisaella.
Kaikki kukkaset keolla,

Kaikki päänsä kallistavat
Luojaansa kunniaksi;
Miks ei mekin ihmisraukat
Saata suullamme sanoa,
Luojaan töitä tutkistella,
Kosk' on Luoja meitä luonut,
Luonut luontokappaleita
Vielä muita viisaammaksi,
Kielen antanut puhua
Että järjen ymmärrellä!

RUNO PUNKAHARJUSTA.

Oli kerran miestä kolme,
Jotka sattuiivat Savosta
Kulkemahan kuuluisahan,
Haluissehen Helsinkiin.
Tuunan salmehen tulivat,
Joss' on saari salmen suussa,
Virstantolppa toistajana.
Yli salmen saatettiin
Sille puolen Punkaharjun;
Astuivat ylämäkehen
Katsomahan kartanoita,
Jotk' on kruunu rakentanut.
Kääntelekset, katselekset,
Istuvat, ajattelevat,
Kuuntelevat kukkumista,
Kesälinnun laulamista:
Kuinka siinä linnut lauloi,
Linnut lauloi, metsä soitti.
Antoi aurinko ilonsa,
Päivä paistoi pitkin nientä;
Siitä koko luonto liikkui,
Ilma silmissä iloitsi,
Ilahutti ihmiskunnan.
Kaikki' näitä katsellessa,
Säikkyviä lähteitä,
Järven, lahen laineita,
Kerran vielä keskenänsä
Miehet mielestä hyvästä
Puhelevat puolestansa:
"Kuin ois tässä kukkasia,
Lehtipuita lempeitä,
Oksakaan omenapuuta,
Oisipa osa hyveä
Paratiisin maan paria,
Aatamin asuntomaata!"
Tuosta kärryihin kävivät,
Rupesivat rattahille:
Ratas vierähti tietä myöten,
Aatos Luojaan töitä myöten.
Ajoit siltoa sinistä
Sekä harjua haluista,
Joss on puista portti tehty,
Katuvarret kaunistettu:
Tämä silta on silloin tehty,
Kuin on kuu kokohan pantu,
Kuin on aurinko alettu,

Laskettuna maan perustus.
Viel' ei vaivu vuoliaiset
Eikä arkut alta murru.

SUOMESS' EI ELÄ RUNOILLA.

Kuulkahatte kuulut herrat,
Suomen ruhtinaat suloiset,
Minä huan huolissani,
Valittelen vaivoissani:
Suomess' ei elä runoilla,
Ei tule leipä laulamalla,
Työstä on Suomessa surua,
Leivänsaaliista Savossa.
Maat on kaikki kankahia,
Kaikki kallioperiä,
Toiset korpia kovia,
Synkkiä syänsaloja,
Pellonpaikat on pahoja,
Kivikoita, kallioita;
Niiss' on työtä tyhjän kanssa
Saaha einettä etehen,
Ruvetessani runoille.
Viel' on raskas Herran vitsa,
Tauti päälle painavainen,
Kaikki tässä kappelissa,
Joitten joukossa minäkin
Olen saanut outo olla,
Parvessa parasna miesnä,
Kaikki on kattoni kulunna,
Kaikki pääni paljastunna;
Ei ole soittoni soreat,
Eikä kuulu kanteleeni,
Nyt ei kannu köyhän koppa,
Pää paljas puhua paljon,
Suru soittoni hajoitti,
Katkoi kielet kanteleeni.

TAAVETTI SAVOLAINEN.

Runoseppä Taavetti Savolainen oli syntynyt v. 1797 Kuopion pitäjässä. Hän oli perinyt talon ja mannan, mutta mieli näyttää tehneen itse kaupungin elämään, niin että möi perintönsä ja muutti kaupunkiin, jossa osti talon. Vaan ei hän niinkään viihtynyt, möi tämänkin ja rupesi merimieheksi sekä purjehteli jonkun aikaa Saimaan vesillä. Palasi sitten Kuopioon ja lienee viimeiset aikansa vuokramiehenä kuljettanut tavaroita Toivalan ja Kelloniemen välillä. Hän kuoli Kuopiossa 4 p. toukok. 1855.

Vesillä liikkuihansa heräsi savolaisessa runon into: eräänä kauniina kesäyönä laivankannella istuessaan ja luonnon ihanuutta katsellessaan hän teki ensimmäisen runonsa. Savolaisen runot eivät kuitenkaan osoita suurempaa runollista taipumusta. Suom. Kirj. Seuran kirjastossa säilytetään niitä useampia, joista huomautettakoon erittäinkin hänen sururunoansa Paavo Korhosen kuolemasta, joka on

hyvä todistus siitä suuresta arvosta, jossa kansa aina on Korhosta pitänyt ("Ei ole kuolon kiertänyttä, surman vanhan voittanutta, Ei niin järjestä jaloa, Tahi taiosta isoa Ole suurta oppinutta, Joka saisi surman jousen, Julman jäntehen e'eltä, Nuolen sen terävän tieltä Päänsä piilleeksi pikaisen" j.n.e.). Muuten ansaitsevat, paitse tähän painettuja, Savolaisen runoista jo aineensakin tähden mainitsemista "Muistopatsas ja runolaulu kreivi Robert Henrik Rebbinderin kuolemasta", "Vangituista viinapannuista" (1843) ja "Sotamiesten intoruno v. 1855".

RUNOLAULU HYVÄSTÄ VUODENTULOSTA.

Kellä ompi kelvollinen
Kiitosuhri uutisesta,
Vuoen viljaisen tulosta,
Jonka puolehen Jumala,
Leppyisemmin suuri Luoja
Katsoisi kuin Kainin uhriin?
Kuka käypi kymmenestä,
Samoin kuin Samarilainen,
Kiittämässä korkiata
Armon eestä auttajata,
Päästyänsä puutoksesta,
Johon oisi oijennunna,
Joll'ei jauhoja Jumala,
Siunannunna suuri Luoja
Esivallalle varoja,
Eloa etelämaalle,
Jotta tuli toiset puolet
Näljän alta autetuiksi,
Puutteesta pelastetuiksi?
Vaikka surveella sivussa
Oli monta orpolasta,
Vaipua vähävaraista,
Kunnes antoi askeleensa
Lihavuutta suuri Luoja
Tiukkua tykönä touvon,
Kunnes jou'utti Jumala
Uutis-elon uupuneille,
Näljissänsä nääntyneille.
Senpä täytehen teräänsä
He'elmöivän Herran lahjan
Auttoi auransa jälehmät,
Suuri Luoja lämpöisellä,
Ihanalla ilmallansa,
Sateilla soveliailla.
Kasvatti ylenkatsotut
Pellot, jotka pensastuivat,
Metsähalmeetkin haleten
Kasvoi paikoin puskapäihin,
Lynsähän lyhästelihe
Paksun päänsä painon alla;
Eksyi turmelus elosta,
Ruoste poikkehen rukihin
Päästä paksusta pakeni:
Ompi runsas riihessäkin
Saalisna ruissatanen;
Ompi samoin ohravilja,
Ei puine epä-ituista,
Riihentappaja takone.

Ompi nurkka noilla määrin
Kuin ennen elon mitassa,

Viljavuosina välisten:
Nurkka riießä ryhötti;
Ompa vielä oiva vilja,
Myllyssäkin mainittava,
Kiven alla kiitettävä:
Ei puollu jauhopussi,
Säkki vuoroonsa vähene,
Kiven varkautta vajene,
Tullin ottoa ohene;
Ompa vielä valkiata,
Ihanaa, loistavata,
Leipoessa Luojan lahja.
Ompa vielä oiva leipä,
Eessä ihmisen ihana,
Kaunis pöyällä katsella,
Herran anne atrialla.
Ompa maistaissa makeeta,
Suusta nauttien suloista,
Maamme manna mieluisata.

Ompa luulla onnen vuosi,
Näistä aineista näkyen,
Saatuna Savonkin maahan.
Jopa vielä viljavuoen
Antoi meille ontuneille,
Kylmän Pohjan kynnön alle,
Jopa vielä viimeisetkin
Suvitouvot suuri Luoja,
Tarkoin taivahan Jumala
Varjeli vilun vioista,
Nekin heikoimmat he'elmät,
Kukkakasvit kuuraöistä,
Herra säästi hallan eestä.
Vielä kostoksi keväisen,
Pohjatuulen palkinnoksi,
Salli vanhan vaarallisen
Laurin päivän lämpöiseksi;
Tämän ilmansa ihanan
Piti vielä Pärttylinä.
Yhtäläinen lämmin aina
Kesti kelpoinen kesäinen,
Syksykuussakin suloinen,
Että kelpasi elonsa
Leikata vähin lekeinsä,
Nuttu päällä nuutumatta
Aumata jälestä aina.
Niinkuin ensinnä eläimen
Ruoka raitisna kokohon
Tuli heinät hempiänä,
Samoin saatihin sateetta
Kaikki viljat virhetöinnä,
Riista riihiinki puhasta.

Osapuille oiva vuoen
Lauloin lahjan Luojan suuren,
Saatuna Savonkin maahan,
Vaan ei taia vanhan tuiman
Näljän entisen e'estä
Vielä vuosi viljavainen
Tuntua hyvätuloinen,
Kesteä elatuskeino
Ajast'aian atriaksi.
Vaan se kaiken viljan Herra,
Elon antaja apunsa,
Siihen siunauksen sivussa

Suuri Luoja lainattohon,
Että kestäisi eloa
Meiän maassamme omassa,
Jotta vielä vuo'n lopuksi
Ulottuisi uutiseenki,
Että vähän erkaneisi
Näljän sairaus Savosta,
Ett'ei eineeksi ahoilta
Lapset aina leiväksensä
Suolaheiniä hakisi,
Että saisivat surutta
Isän lahjasta iloita,
Leikitellä leivän kanssa,
Että köyhä kylvötöinkin
Saisi rikkaalta ravinnon
Työnsä teolla tienanneeksi,
Josta hänkin Herrallensa,
Niinkuin rikas riistastansa,
Toimittakoon vuo'n tulosta,
Kiitosuhrin uutisesta.

TAVATTOMASTA KAHVINJUONNISTA.

Nyt mietin minä ruveta
Kahviruuasta runoja
Laulamahan lämpöisestä,
Rinnan hauteesta hyvästä,
Eli juomasta jalosta,
Jota aina Aasiasta
Tuoahan meren takoa,
Jota ainetta alukset,
Laivat tänne lastittaisin
Purjehtivat puuttumatta,
Jonka kauppa kaikin aioin
Menestyypi Suomenmaassa.

Joka puo'issa on puheena
Se kahvi ja sokeri,
Jos käytkin kuin monasti
Päivässä puo'in ohitse,
Aina kuulet kahvin kaupan,
Kilkkajaa sokerikirves,
Kapiseepi kahvivihki;
Sitä on juomahan jokainen
Yltyynnä yhellä lailla,
Kaikki sääyt särpämähän;
Varsinkin on vaimon puolet,
Kaupungissa köyhemmätkin,
Monet viikossa visiitit,
Kahvikestit keskenänsä
Joka pötsössä pitävät,
Varhain vatsaansa vetävät.
Vaan ei kumma kaupungissa,
Jos vaimot vähävaraiset,
Kahvin juovat köyhemmätkin,
Joilla on siinä leivän juuri,
Samoin siinä särpimensä.
Mut kun maalla mökkiläinen,
Toisen köyhä torpparikin
Vaimon antaapi varina

Kahvipannua pi'ellä,
Itse vielä ihviturpa
Kahvin juopi, vaikk' karetsi
Hällä rakkaampi ravinto,
Pala paljoo parempi,
Eine suussa ennestänsä
Leukapielessä lepääpi,
Piipunpohja poskuksessa.
Jos on joku mökkiläinen,
Vasta alkava asukas,
Jolla ei vielä kahvivärkki
Ole aivan orningissa,
Annas piot päälleen tulla,
Annas hänen häitä juoa,
Tahi peijaita piteä,
Kyllä hankkiipi kylältä
Heti kohta kahvivärkin,
Varineuvon valmistaapi,
Kupit kutsuu vierahillen,
Joita eivät ennen muinoin
Tarvinna talon isännät,
Peijaissa rahapohatat.

Eipä vielä varsin kumma
Oisi, jos se oiva rikas,
Kahvekupin kuuluisampi
Häissä, peijaissa pitäisi,
Vaan nyt kahvi kaikin aioin
Juoahan joka kylässä;
Eipä nyt talon emäntä
Voi vuoteelta kohota,
Ylösnousta yösiljalta,
Ennenkuin on kahvin juonut.
Hä'in piiallen puhua,
Sen jaksaapi sanoa:
"Koe kahvia kasella,
Panna pannua tulellen;
Elä suinkahan syellen
Paaha pyöniä pilallen,
Koe korveta koreesti,
Varo valkeesta hyvästi
Roihun päältä prännäriä."
Sillä joutuen sanalla
Piika sitten sängyn päällä
Ensin juottaapi emännän,
Kumpainen kupillen heitä
Heräjääpi herkemmästi.
Siihen tyttäret tulevat,
Poikalapset lakkimahan,
Vielä muutkin nurkkamuorit,
Työnnäkset työntekiät,
Pannun päälle pälmehtivät.
Vaan se joukon kahvin juonti,
Virma viekas viivyttääpi
Aina aamuaskareita,
Päivän töitä turmeleepi,
Kun katsoopi jokainen
Pannun päälleen päiväläinen,
Vielä renkikin väjyypi
Puolikupin puutoksessa;
Jos ei tarjota talosta,
Niin ottaapi omaansa
Räkninkiinsä renkimiesi,
Palkan päälleen päiväläinen,
Viinan kanssa viimeiseksi

Juopi kuivaksi kuparin.

Vaan ei kauvan kahvipannu,
Joua kuivaksi kupari,
Vieras on oven rivassa,
Toinen vieras virstan päässä
Tulemassa taipaleella,
Jonka kanssa uuen kahvin
Itsekin isäntä juopi,
Samoin saattaapi emäntä
Vielä vierahan huviksi,
Kupin juoa kunniaksi,
Tahi muistoksi muassa.
Taas on pannu tarkoin juotu,
Keikkakaula kallellehen,
Vaan ei vielä vaski joua
Kovin kauvan kylmillehen,
Vielä on oma halunsa,
Vielä tallella tapansa
Emännällä ennallansa,
Puolipäiväisen perästä,
Vielä vieraatta paneepi
Pannun paikalla tulellen.

Sepä näyttääpi nykyisen
Kansakunnan kahvin juonnin,
Jota eivät ennen täällä
Suuret herrat Suomenmaassa,
Isotkana ilmi muinen
Saaneet juoa julkisesti,
Kun oli kova kahvin kielto:[19]
Maahauassa haluunsa,
Kahen kesken kellarissa,
Sillan alla siimeksivät,
Kahvikupin kurmosivat,
Missä varkahin variksi
Salaisesti pannun saivat.
Vaan nyt vaskensa varina
Saapi pelvotta piteä,
Huoletoinna halvempikin.

Kun on kerran keikkakaulan
Saanut kattilan käsiinsä,
Siitä on vaimoilla vajoa,
Mure aina muoriväellä,
Kysyminen kirkonmäellä,
Kussa ois kupariseppä,
Vasken taitavin takoja,
Joka pannun jou'uttaisi
Viimeistäänkin viikon päästä;
Ei nyt ennistä ehyyttä
Löy'y liellen[20] pantavata,
Kyökkihin kyhättävätä,
Millä sumppia sulaksi
Saisi vieraalle varaksi,
Millä itse miel'tekonsa,
Hammastauissa halunsa.

Minä en kahvia kaehi,
Mosi moista juotavata,
Säti kahvin särpäjätä,
Enkä laula lastatessa
Tästä ruuasta runoja,
Oma turpa tunnustaapi,
Suu saatua sanoopi,

Että on eine ensimmäinen,
Kahvi raittihin ravinto;
Vaan ei vähävaraisen
Elolaaria enennä,
Vaikka sillä vaimonpuolet,
Miehet monjahat sanovat
Ruokaveron väistävänsä.
Vaan kun vähävarainen
Viepi viljansa usein
Kahvin eestä kauppiaalle
Kyllä leipälaaristansa,
Eli elohinkalosta,
Saapi haltia havaita,
Onko kahvin ostaminen
Ollut leivälle lisänä,
Ruoka-atrian apuna.

Jospa juonnilla jalolla
Saisi hinnan huostumahan,
Markantin masenemahan,
Kahvilta kepenemähän,
Niin voisi vähävarainen,
Sitä juoa halvempikin,
Kupin, kaksi köyhempikin
Ostoa osaksi päivän.
Vaan jos kahvi kallistuupi,
Niin on veron vetona
Suomenmaassa mainiona;
Tuskin Suomehen sahoilla,
Lankkulastilla tahoja,
Tahi poltolla potaskan,
Tahi tervalla takaisin
Tuleepi tuhatlukuja,
Jonka summan Suomalaiset,
Veron kahvista vetävät,
Kun ei kasva kaunis ruoka,
Vilja Suomessa suloinen,
Ei eläne sen enemmän
Kuin kaloa kalliolla.

JUHANI IHALAINEN.

Luonnonihanasta Rautalammin pitäjstä, joka on kasvattanut useampia myöhemmistä runosepistä kuin mikään muu seutu, oli myöskin Juhani Ihalainen kotoisin. Siellä hän syntyi aviottomana lapsena v. 1798. Tämä onnetoin elämän alku sitten ikäänkuin painoi merkkinsä kaikkiin hänen myöhempiinkin kohtaloihinsa, niinkuin hän itsekin sanoo "Runossa itsestänsä":

Vasta vaivoissa havaitsin,
Vasta tulin tuntemahan,
Mikä perintö minulle,
Onnettomalle osaksi
Vanhemmilt' on valmistettu.
Synnissä minun si'itit,
Häijyn he'elmän himossa,
Haureu'essa hosasit,
Kääreit päälle kirouksen,

Että armaha Jumala —
Äiti lassa äätä neuvoi,
Vaan en iitäkään isältä
Ole tullut tuntemahan,
Josta oppinut olisin
Turmeluksen tuntemahan —

Jo lapsena sai hän lähteä kerjuulle, "pitkällä pitäjän tiellä aloin palasta ajella, niinkuin oksalla orava elatusta etsimässä". Vanhemmaksi tultuansa rupesi hän ensin rengiksi, jommoisena oli kuusi vuotta, ja sitten kovan taudin alaiseksi jouduttuaan räätäliksi, siksikin tauti teki tämänkin toimeentulon hänelle mahdottomaksi. Tämän jälkeen, joka lienee tapahtunut jo 1820 luvulla, sai hän elää suuremman osan elämänsä ruotuvaivaisena toisten armoilla. Huono kasvatus mainitaan saattaneen Ihalaisen nuorempana rikoksentekiäksikin, varkaaksi; mutta hänen runonsa näyttävät hänen sittemmin kääntyneen totisempiin ajatuksiin. Mikä se oli joka saattoi hänet runoiluun, siitä hän itse kertoo seuraavilla sanoilla:

Käypä kääntehen näkeepi,
Soutavainen lahen soppeen.
Minä olen orpo poika,
Nähnyt monta matkausta
Tällä vähällä välillä,
Lyhyellä elämällä:
Sillä kallohon kajahti,
Että ruveta runoillen,
Saattaa saunasta sanoman
Tutuksi tupaväellen,
Mitä mielessä minulla,
Surun alla sulloitulla.
Vaikk' ei pakkoa pahaakaan
Olis mulla ollenkana,
Että rustata runoja:
Luonto kuitenkin lupaapi,
Tapa vanha vietteleepi,
Että pikkuisen pitäisi
Kihnutella kirjoitusta
Kansan kasvavan etehen,
Tulevaisten tunnustella.

Myöskin hän valittaa että hänen runonsa olivat hänelle hankkineet vihamiehiä, jotka koettivat häntä estää niitä kirjoittamasta. Juhani Ihalainen kuoli ruotuvaivaisena 5 p. tammik. 1856.

Ihalaisen runoja löytyy kuusi, Tupakkiruno, Ylistysruno Kirjavaiselle, Naimaruno, Toholahden markkinoista, Talkousruno ja Runo itsestänsä, painettuna Lönnrotin Mehiläiseen 1836-37. Paitse näitä tavataan Suom. Kirj. Seuran arkistossa tallella vielä useampia, sekä runoja että lauluja, esim. runot Viitasaaren noidista (Ihalaisen omalla kädellä kirjoitettu), Keisarin armoteoista (omak. v:lta 1850), Runo itsestänsä (aivan uudestaan tehtynä ja nähtävästi paljon myöhemmältä ajalta kuin Lönnrotin painattama v:lta 1831), Herrain hevosen taposta, Talonpojan tyttärille, sekä laulut Näljystä ja kalliista ajasta v. 1832 ja pari kuolinvirttä. Ihalaisen runot ovat kirjoitetut ilman suurempaa runollista innostusta, runomitta on perin huono; useimmissa niistä hän moittii tai pilkkaa kansassa vallitsevia pahoja tapoja.

TUPAKKIRUNO.

Sattuipa sekin Savossa,
Savon saunassa tapahtui,
Että morsian mokoma
Suuttui kerran sulhasehen,
Tuskastui tupakin tähän,
Tunnusti tupakin ruukin,
Mahottomaksi manasi.

Sanoi myös sanoilla näillä:

"Isännäll' on itsellänsä
Puolitalvesta puhenna,
Kysymys joka kylässä,
Sievä toimi siemenistä.
Kun on saanut siemeniä,
Jopa pälvehen pitäisi,
Tuonne tallin tunkiolle
Tehä taimet taitavasti,
Panna pehut peitteheksi.
Kohta on vaarilla varoitus,
Iso murhe muorillakin,
Kuinka kunnossa pysyisi
Ett'ei kuivaksi kuraha,
Eikä pakkanen panisi.
Jospa taimet joutuisivat:
Ukkoja ojantekohon,
Akkoja aianpanohon,
Piiat, pojat polvillensa,
Joka kynsi kyykyllensä
Tainta maahan tunkemahan.
Omat sitte sievät vielä
Kaikki vettä kantamahan.
(Min' en vielä milloinkana
Koskenna korenon päähän,
Ole ottanut olalle,
Tuoani tupakki maalle,
Enkä koske milloinkana.) —
Heti kun heinä rupeepi
Tupakissa tuntumahan,
Koht' on kiire kitkeminen,
Heinänperkaus perätöin.
Kun ne joutuvat kukalle,
Kukat kohta kuivamahan,
Joita pojat polttelevat;
Vaari ei vanhoja anna
Ennenkuin on kukat kaikki.
Itse istuupi isäntä
Kylpyajat kynnyksellä,
Hallan tuulta haisteleepi,
Katseleepi, kiikaileepi
Onko näkeillä otava.
Jos on pouta pohjoisella,
Vasta kiirut kiintiääpi.
Väki jos miten väsynyt
Muusta työstä tultuansa
Ei saa ennen maata mennä,
Kun on kumossa tupakki.
Vasta työ tytöiltä puuttui,
Murhe muorilta väheni,
Vaan ei vielä vaarin vaivat
Ole kaikki ollenkana;
Alas kankia katsella,
Varustella vaikkunoita.
Viel' on huolta hiieksikin,
Kun on kuivana tupakki,
Komisee se koivun pölkky
Ennenkuin on kukkarossa.

Nyt sen kuulit, kulta poika,
Liekö tuosta liika vaiva!
Onko sulla ymmärrystä,
Heitä piippu helsinkihin,
Kylvä ennen kaurakappa,
Osta otria nelikko,

Josta jouluna olutta
Joka henki juoa saisi."

Tästä pitkästä puheesta
Suuttui viimein sulhaspoika,
Kiskoi kihlansa takaisin,
Sanoi suulta julkialta:
"Olin poika onnellinen,
Että kuulin kunniasi,
Itse ilmoitit tapasi;
Sill' en nyt sinusta huoli,
Ehkä omilla eväillä
Varsin vaimoksi tulisit."

Tämä morsian mokoma
Ei saanut siltä ikänä
Puhemieheltä puhetta,
Eikä suuta sulhaselta.
Sitte kohta kortit osti,
Alkoi pouvata pojille,
Emännille ennustella,
Tuli palkaksi tupakki.
Talvet korjassa körötti,
Kesät kulki kuokkimassa
Kuokkapalkalla kylissä,
Viimein suuttunut siihenkin
Jopa vaihtoi vaattehensa,
Kantoi kamlottiasunsa
Vietäväksi Viipurihin,
Saaha lehtiä leveitä,
Vielä kerran virnaskoita.

Niin poltti poloinen aika
Tupakkia tuskissansa;
Neuvoi aina nuorempia,
Ett'ei pahasti pitäisi
Piippuväelle puhua,
Lapset vahvasti varoitti,
Ett'ei taimet tallattaisi.
Veipä vettäkin välistä,
Kantoi taimen kasteluksi,
Varoittipa varpusetkin,
Taimitarhasta ajeli.

KEISARIN ARMOTEOISTA.

Vielä vanha vaivoissani,
Ikävässä istuissani
Kihnuttelen kirjoitusta, —
Ilovirttä vierettelen,
Hyräilen hyvillä mielin
Armo keisarin avuista,
Jonka syämme Jumala
Valaisi hengen valolla,
Sinne vuoatti sisähän
Raittihimman rakkau'en,
Aivan suosion suloisen,
Vielä lämpimän lähetti,
Teki korvat kuulevaksi
Kurjain suurta surkeutta,

Orpoin itkua isoista,
Vajavaisten valitusta.
Tuli surku surkioita
Vanhan Davidin tavalla,
Joka suri sukuansa,
Että Israel eläisi
Alla kuuluisan kuninkaan.

Tällä lailla lapsukaiset
Kiitettävän keisarimme
Syän paljon on palava,
Huoli suuri Suomenmaasta.
Pilven laittoi Pietarista,
Hyvän kuuron sen korian
Suomenmaallen surkiallen,
Josta kaste kaunihisti,
Armopisarot aleni
Kuivuneillen kukkasillen,
Virvoitti viinamäkensä,
Että Herrallen he'elmän
Istutukset tuottaisivat,
Mantelpuissa marjat oisi.
Tuli isäks itkevillen,
Otti orvot omiksensa,
Tempas tuolta riikin tieltä,
Ulos kyläin kynnyksiltä,
Parkumasta tain palaista,
Kylän vaarin vastuksista,
Tarkan emännän taloista.

Ei nyt tarvitse enemmän
Kurjain lasten kuljeskella
Riikin reissä renttuumassa,
Talvisella taipaleella,
Pakkasella paukkaavalla,
Itkein vilussa vikistä,
Kiitettävä keisarimme
Orvot toimitti tupahan,
Ruoan, vaatteen varusti,
Vielä korjuhun korian,
Opetuksen oivallisen,
Isäntäin siunattuun sivulla.
Totta lapset toisten vielä
Mahtaa kiittää keisaria,
Sitä isäänsä isoista,
Joka tuli tuskan alla,
Hälähti siihen hätähän,
Laittoi peipposet pesähän,
Ett'ei kurjat tiellen kuollut,
Viluun nälkä näännyttänyt,
Tuulottaissa turvatoinna
Murhein mustassa metsässä.

Eipä ole ennen nähty
Suruisella Suomenmaalla,
Ett' olisi esivalta,
Ruhtinaamme ruoan tuonut,
Osoittanut orpoloillen;
Tuolla mierolla menivät,
Siellä eli ihmiseksi,
Kuuli monta murausta,
Paljon sanoja pahoja,
Eikä ollut opetusta,
Oli paha koiran koulu,
Lavialla lauvaistessa.

Eipä kuunnellut kuningas
Orpoin itkua isoista,
Huolta pienistä pitänyt.
Toinen tunto keisarilla,
Syän rakas ruhtinaalla,
Suosittelee Suomenmaata,
Laittelee elämän etuja
Taiten monella tavalla,
Soisi ihmisten elävän
Kaikin puolin kaunihisti,
Ett'ei puutteista puhuisi,
Vajautta valittaisi
Suomen saaren suuri joukko.
Soita, korpia kokeepi
Visuun tehä viljamaiksi
Talonpoikain tarpeheksi,
Sekä kosket kuohuvaiset,
Purot, joet juoksevaiset
Saimaa aivan avaraksi,
Että vesi vihmaiseepi,
Rannat kuivaksi kuroopi;
Niihin saapi niittylöitä
Että muita viljamaita,
Leipätaikinat leviät.

Entäs kuin tämä isämme
Soisi meiän Suomenmaalla
Lapsilaumansa olevan
Suloisella suosiolla,
Rakkahasti, raittihisti,
Kukin viriä virassa,
Ahkeroia ammatissa,
Että kaikki katseleisi
Pienen muuraisen mukahan,
Miten se työssänsä meneepi,
työt ja päivät yrittääpi.

Näin on ruhtinas ruvennut
Suloiseksi Suomenmaallen,
Laupiaaksi lapsillensa,
Eikä ole ennen vielä
Suomenmaasta mahotointa,
Verosummia vetänyt,
Eikä ole ollenkana
Sotamiestä Suomenmaasta
Väkivetohon vetänyt.
Sillä tulisi toella
Joka sääyn Jumalalta
Sille toivoo siunausta,
Että vielä e'espäinkin
Sillä suurella sijalla
Rakkau'en, rauhan kanssa
Eläisi pitkällen ijällen,
Olis vahva vartiamme,
Muuri tuimillen tulillen,
Että aina armon käsi
Olis lapsillen ojettu,
Hätähuon huomaitseisi
Istuimella isoisella.

OLLI KARJALAINEN.

Olli Karjalainen eli Karjaliini, niinkuin hän mielellään näyttää nimittäneen itseänsä, oli syntynyt v. 1805 Hevossalon kylässä Kerimäen pitäjässä, missä hänen isänsä, hänkin nimeltään Olli, oli talonpoikana. Vanhemmat pitivät poikaa tarkassa kurissa ja opissa, jo kuusivuotiaana sai hän ruveta aapiskirjaa pranttämään päähänsä ja neljätoistavuotiaana hän lähetettiin pois kotoa oppimaan räätälin ammattia. Pojasta, joka näyttää olleen hilpeä ja iloinen luonteeltaan, mahtoi tuo kuri joskus tuntua liiankin ankaralta. Myöhemmin Olli Karjalainen tuli puodille Puhokseen ja näkyy kulkeneen Karjalat tuonne tänne, kunnes vihdoin asettui räätälinä Liperin kirkonkylään asumaan. Kaikista näistä vaiheistansa hän itse kertoo laveammin tähän painetussa "Kulkurunossaan". Sittemmin hän muutti Komperon kylään, jossa toimitti lautain vahdin virkaa Siikakosken sahaan kuuluvalla lastauspaikalla. Tässä ammatissa on hän naimatoinna kuollut helmik. 11 p. 1855. Hän kuuluu kuolleen varakkaana miehenä ja jättäneen omaisuntensa perinnöksi veljenpojalleen Heikki Karjalaiselle, joka sillä osti talon itsellensä suvun alkuperäisessä kotipaikassa Kerimäen Hevossalossa.

Olli Karjalaisen runot ovat enimmäiten iloista laatua, mutta että hänessä kyllä oli totisempiakin tunteita osoittaa kaunis runo "Koulunkäymättömän valitus". Elias Lönnrotille lähetti hän koko joukon sekä runoja että tarinoita ja kaskuja, omatekemiänsä ja muualta saatuja, joita Lönnrot on useampia Mehiläiseen painattanut, niistä kaksi runoa, Koiraruno (1839 Toukokuulla) ja Koulunkäymättömän valitus (1840 Maaliskuulla). Muista, nyt Suom. Kirj. Seuran arkistossa (etupäässä Lönnrotin kokoelmissa) säilytetyistä teelmistään ansaitsevat erittäin mainitsemista sukkela "Naimajuttu" niminen runo, jossa kerrotaan eräästä Liperissä tapahtuneesta kääntymyksestä kreikkalaiseen uskontoon, ja draamallinen "Pilakirjoitus Amos ja Anna".

KOULUNKÄYMÄTTÖMÄN VALITUS.

Jos olis isä ennen muinoin
Antanna aluksi mulle
Kapan kauroja mukahan,
Sitten minun selvittäni,
Tuonne työntännä toella,
Koulun korkian tyköhön,
Opin oikian tiloille;
Jossa oisin oppinunna
Tietämähän, tuntemahan
Monta hyötyä hyveä,
Monta paikkaa paremmin,
Muita kieliäi mukaillut
Kaikin paikoin kallohoni:
Kukas saattaisi sanoa,
Kuka muuten muistutella,
Ett'en minä, niinkuin muutki,
Niinkuin muutki muutamaiset
Koulun korkiat käviät,
Lauleleisi, liirittäisi,
Kantelettai kaikuttaisi,
Että kuuluisi kumina
Yli suurta Suomenmaata,
Yli vuorten, vaaramaitten,
Yli laaksojen laveihen,
Niinkuin kaiku kankahilla
Tahi synkissä saloissa
Huuettaissa huikiasti
Kauvas kuuluupi kuhunki.

Vaan nyt on kieleni kipiä,
Ääneni minun äräkkä,
Nyt on kalpa kanteleeni,
Ett'ei ensinkään osoa,

Saata kaikkia sanoja
Saaha oikein sarjallensa,
Kun en tieä, enkä tunne,
Mitkä milloinkin pitäisi
Sanat nuotille sanoa,
Sovitella soittohoni.
Niin ei oo lauluni lavea,
Eikä soittoni sorea,
Ei kumaja kanteleeni,
Laske ei laatuista iloa;
Vaikka kyllä koittelenki
Laaiskella lauluani,
Sovitella soittoani,
Kanssa kielet kiinnitellä
Yli kaiken kanteleeni.

No mitä koulusta kurisen,
Mitä kielistä kitisen,
Opistani ollenkana! —
Onhan meillä oma kieli,
Oma Suomemme sorea,
Oman äitin antamainen,
Oman isän istuttama.
Täll' on itsellä iloa,
Täll' on itsellä simoa,
Täll' on mettä ja makeutta
Kylliksi joka kylälle,
Joka talon tarpeheksi.
Kyll' on Suomella soreutta,
Kyll' on Suomella sanoja,
Ilman avun onkimatta,
Velaksi vetelemättä;
Et se tarvitse tapailla,
Anella apusanoja,
Muilta kieliltä kysellä,
Neuvoksensa nouatella.
Sill' ompi sanat soreita,
Puhehensa puhtahia,
Jos ne kuka juonteleepi,
Laaullensa latjoaapi.
Sit' on sitten kaunis kuulla,
Kaunis kuulla ja katsella;
Siinä rinta riemastuupi,
Syän syttyypi ilohon
Laulamahan, laatimahan
Uuen virren veisattavan,
Uuen laulun ja laveemman.

Olkohonpa tässä kyllä
Tälle Suomelle sanottu —
Muuten vielä muistuttelen,
Ihmisille ilmoittelen
Vanhemmistani vakaasti:
Ei ne vitsoa vihanna,
Säästänynnä selkeäni.
Vielä mua vanhempani
Ilmanki opettelivat,
Vaativat, varoittelivat
Ajan kaiken karttamahan
Ilkeyksiä ilman alla,
Sekä irstaista eloa
Täällä maailman menoissa;
Vaikk' ei mulla mies paralla
Ole tullut täytetyksi
Tämä vanhempain varoitus.

Olen kyllä kurja raukka
Elinkauteni elänyt
Täällä synnin siitännässä,
Irstaisuudessa isosti;
Josta jo tosin tuliski
Tehä kelpaava katumus.

Mutta soisin, Suomen lapset,
Teille täyellä toella,
Ollaksenne oikeasti
Kiitolliset, kuuliaiset
Vasten teiän vanhempia.
Katsos kuin on vanhemmalla
Hellä huoli lapsistansa,
Suru niihen suuruksista,
Syömäneuvoista sanoma,
Ykinä ylöspiosta,
Vaattehistaki valitus!
Jos on toisia toella
Vanhempia vaivaisia,
Joill' on kyllä huono huoli
Lapsistansa maailmassa.
Laps kun kynnelle kykyypi,
Jaloillensa jaksaneepi,
Sen jo kohta selvittävät
Pitkin tietä piirtämähän,
Pitkin kaikkia kyliä,
Almua anelemahan,
Etsimähän einettänsä.
Siellä lapset sitten saavat
Monta kurjoo kokea,
Monta nähä nälkeäki;
Siellä oppivat ololta,
Tien ohessa ollessansa,
Monta pahoa puhetta.
Isällä on itsellänsä
Kyllä työtä tuumatessa,
Mistä milloinki tapaisi
Viinakupin kulkkuhunsa;
Sinne mieheltä meneepi,
Vaivannäkö vanhemmalta,
Valuu kautta kaulavarren
Viinan liemenä vihavan;
Jota viinoa vihaista
Tulis kaikkien kamaa,
Niinkuin syntiä syvintä,
Kaotusta kauhe'inta.

KULKURUNO.

Isän' isä oli Olli,
Minun isän' oli Olli,
Olli on oma nimeni,
Jok' olen syntynyt synkeässä
Savonmaassa mainiossa,
Hevossalon helpehillä,
Kuin on piirissä pitäjään,
Kerimäen kirkkokunnan.
Siinä kasvoin kaunihisti
Isän luona ilman syittä,

Äitin armahan avuissa.
Kosk' ol' vuosia kulunut,
Elopäiviä paennut,
Neljä päälle kymmenennen,
Isä mulle ilmoittaapi,
Äiti saatteli sanoiksi:
"Kuules Olli poikaseni,
Oma kantamain kata,
Meill' olis mieli mies sinusta,
Tehä taitava tekiä,
Ompelia oivallinen,
Vaattehien valmistaja.
Kulje nyt kotoa kohta,
Mene tuonne Mattson luokse,
Kylään koipea Kerelin,
Pennasen perintömaalle.
Se on räätäli ramakka,
Ompelia oivallinen,
Opi siellä ompeluhun,
Vaattehia valmistamaan."

Minä mielellä hyvällä
Läksin kohta kulkemahan,
Mattson luokse marssimahan.
Siellä Matti mahtavasti
Heti ompelun opetti,
Antoi konstin kohastansa,
Että leikata levyjä,
Pitkin poikin piirustella.
Sieltä taaskin tallustelin
Isän luoks' ilolla mielin,
Opin saatua oivallisen
Kaikin paikoin kallohoni.
Sitten vietin viisi vuotta
Isän luona istuskellen,
Vaattehia valmistellen.

Jopa isä ilmoittaapi,
Äiti saatteli sanoiksi:
"Kuules Ollo Poikolainen,
Meill' olis sinua mieli
Tuonne työnteä toella
Puhoksehen puo'in päälle,
Asettaa myös antajaksi
Maksun eestä ihmisille,
Jyvät, suolat suoritella."
Minä taaskin tassimahan,
Puhoksehen pötkimähän,
Fabritiuksen vaatimalla.
Heti tuonne tultuani,
Kotoa kulettuani,
Herra haasteli halusta,
Puhui puhtaita sanoja,
Kuin nyt ovat kuunneltavat:
"Ma otan sinun, Olavi,
Apumieheksen' asetan,
Että lauat lastaillessa
Lotjiloihin lueskelet.
Vielä panen päälle puo'in,
Antimanniksi asetan,
Että suolat suoritella
Maksun eestä ihmisille,
Jyvät kanssa joutuisasti
Mittakapalla mitata,
Työväelle toimitella."

Minä tuoss' toella kaikki
Herran askareet ajelin
Vuoen päivät päästä päähän,
Päälle parin viikon verran.

Siitä vielä viipoittelin
Kitehelle kerkiästi,
Huilautin Hurtin luoksi,
Jossa oppia ololta
Päähäni paremmin saisin.
Noko siitä selvitime,
Pojjes paikalta pakenin
Pitkin tietä piirtämähän
Ylös Ylä-Karjalahan,
Liperihin liukkahasti,
Jossa miehiä monia
Löysin, herroja hyviä,
Joitten tykö toimittime,
Heti asumaan asetuin.
Nyt olen ollunna oleva
Liperissä liikkumatta.

Näin olen hoikka hoiperrellut,
Maailmassa matkustellut
Vuosikausia monia,
Jotk' on lukuhun luettu,
Kolmekskymmeneks ko'ottu,
Vielä päälle päällisiksi
Koko kolmen vuoen päivät.
Jo olen jotakin nähnyt,
Nähnyt myötä-, nähnyt vastoin-
Käymisiä kaikin puolin,
Joit' en saattane sanoa,
Nimitellä nimikauen.
Nyt olen kokenut kokoilla
Kaikki mutkat, kaikki matkat,
Kaikki työni toimitukset,
Kaikki kirjaan kirjoitellut,
Mukaellut muistokseni.
Vaan en saatakkaan sanoa,
Ihmisille ilmoitella,
Minne viimein lykky viepi,
Kunne onni ohjoaapi,
Niinkuin sanoo sananlasku,
Valittaa tarina vanha:
Sijan tieän kussa synnyin,
Paikan kaiken kussa kasvoin,
En tieä sitä sjoa.
Kuhun kuoleman pitääpi.

MATTI PUHAKKA.

Matti Puhakka syntyi Kontiolahdella 24 p. huhtik. 1816; hänen vanhempansa olivat talollinen *Juhani Puhakka* ja *Greeta Kärkkäinen*. Isä oli ankara mies, joka ei sallinut lasten viettää tyhjäntoimittajan päiviä, vaan otti heidät jo pieninä mukaansa työhön metsälle. Jo 15-16-vuotiaana sai Antti, kun isä kuoli, ruveta Heinävaaran vasta aljetun uutistalon isännäksi; vanhan talon oli isä jo eläessään antanut

vanhimmalle pojalle. Ensin oli Puhakalla kovat ajat uudessa talossaan, paikka oli vesiperäistä ja hallanarkaa. Mutta vähitellen murheet vähenivät ja hän voi ruveta ajattelemaan emännän hankkimista taloon. Semmoinen oli myöskin ehdolla, mutta oli olemassa paha este: Antti Puhakka ei vielä osannut lukea eikä siis ollut ripillä käynyt; vaan ihanan palkkion toivossa tuli hän pian mainioksikin lukiaksi. Sen jälkeen lähdettiin kosiomatkalle, joka hyvin onnistuikin, vaikka Puhakka ei ollut huolinut ottaa pitäjän tunnettua puhemiestä mukanaan, oli vain lähtenyt omalla uhallaan erään tuttavän kanssa. Avioliitto tuli varsin onnelliseksi, eikä häiriytynyt kielikellojenkaan kuiskeista. Mainittakoon tässä suhteessa tapaus, joka todistaa Puhakan avonaista ja luulematointa mieltä. Hänen nuorta vaimoansa paneteltiin Puhakalle siitä että muka osoitti liian suurta hellyyttä erästä talon renkiä kohtaan. Vaan Puhakka vastasi hymysuin: "ei hänellä ole mitään viekkautta vatsassaan, mutta hänellä onpi yhtä leikkisä luonto kuin minulla itselläni". Ja renki jäi vielä moneksi vuodeksi talon palvelukseen.

Antti Puhakka oli vilkas, toimielias mies ja saavutti pian sen kautta kunnioitetun aseman kotipaikoillaan. Hän harrasti parannuksia maanviljelyksessä ja oli muassa kaikissa toimissa paikkakuntansa hyödyksi ja edistykseksi, esim. Höyttäisen laskemisessa. Mutta myöskin yleisempiin asioihin käänsi hän huomionsa ja kirjoitti jo nuorempana miehenä mainion runonsa "Tuhman Jussin juttuissa", joka lienee sattuvin iva, mitä on kirjoitettu Ruotsin kielen valtaa vastaan oikeustoissa meidän maassa. Se arvo, jota Puhakka paikkakunnassaan oli voittanut, aikaan sai sen, että hän valittiin jäseneksi v:n 1862 Tammikuun-valiokuntaan, jossa asioita valmisteltiin jälleen pitkän loman (1809-1863) jälkeen kokoontuville valtiopäiville. Useimmilla valtiopäivilläkin vv. 1863-82 (paitsi 1867) Puhakka sitten oli tuomiokuntansa (Liperin) edusmiehenä talonpoikaissäädystä, ja otti ahkerasti, joskus runomuotoonkin pukeutuneilla lausunnoilla, osaa keskusteluihin. — Mieli-piteiltään on Puhakka, niinkuin ylläolevastakin näkyy, edistykseen mies. Hänellä on avoin silmä, avoin mieli, joka mielellään uutta vastaanottaa, eikä aina kiihkeästi vanhasta riipu. Kaikilla ennakkoluuloilla, pontta puuttuvilla vanhoilla laitoksilla on ollut hänessä leppymätöin vastustaja. Siinä, että kaikille niin paljon mahdollista valmistetaan tilaisuutta kehittyä vapaasti, oman luontonsa mukaan, näkee hän yhteiskunnan parasta. Hän menee tässä suhteessa pitemmälle kuin yleensä meidän talonpoikainen kansamme, niinkuin on näkynyt hänen lausunnoistaan valtiopäivillä. Elinkeinovapaus, uskonnonvapaus y.m. eivät hänen mielestään ole kammottavia asioita, vaan päämäärä, johonka on pyrittävä.

Erään lukkarin Juveniuksen avulla oppi Antti Puhakka kirjoittamaan, huolimatta siitä että pitäjän pappi neuvoi häntä olemaan vaivaamatta itseänsä semmoisella talonpojalle tarpeettomalla taidolla. Halua kirjallisuuden lukemiseen mainitaan hänen saaneen kerran kun kirveellä haavoitettua itseänsä jalkaan täytyi pitkät ajat maata sairassuoteella. Raamatun hän silloin luki kannesta kanteen. Suurta ihastusta hänessä nosti Suomalaisen uskonnollisen runouden mestariteos Calamniuksen yksinkertainen vaan kaunis "Ilolaulu Jesuksesta". Vaan ennakkoluuloista vapaata mieltänsä hän silloinkin näytti. Samaan aikaan hän kutsutti luoksensa sairassuoteensa ääreen erään ympäristöllä tunnetun tietäjän ja laulatti tällä itsellensä vanhoja loihituja, noita syntyjä syviä, joihin Suomen kansa ammoisina aikoina oli viisautensa pannut. Tietäjä luuli Puhakan luottavan hänen loitsujensa voimaan, mutta Puhakkaa ainoastaan huvitti kuulla vanhoja runoja laulettavan. Epäilemättä ne vaikutukset, joita Puhakka tuolloin sairassuoteellaan koki, ovat suuresti vaikuttaneet hänen runouteensa. Tähän painetussa pikku runossa "Lauluin tiedännästä" esim. näemme hänen jäljittelevän vanhaa loitsua.

Puhakan runoja löytyy useita painettuina eri vuosikerroissa Maamiehen Ystävää, Suometarta, Tapiota y.m.; Suom. Kirj. Seuralla löytyy käsikirjoituksena pari kymmenkuntaa. Varsinkin pilkkarunoistaan on Puhakka kotiseutuvillaan kuuluisaksi ja peljättyksi tullut, mutta ne ovat usein sitä laatua, ett'eivät painettaviksi sovi. Puhakan runoista ovat, paitsi "Tuhman Jussin juttuissa", parhaimpia runo "Ulkokansan kapinasta" (vallankumousvuodelta 1848) ja "Surulaulu 1850 vuoden kiellosta".

TUHMAN JUSSIN JUTTUREISSU.

Tämä laulu on laitettuna
Tuhman Jussin juttuteistä,
Kuin on Suomi sotkettuna,
Kovin peitossa pi'etty
Vanhan kielen vallan alla,
Ruotsin kielen kahlehisssa.
Kun me kirjan kirjoitamme
Savon selvillä sanoilla,
Kohta kirja kiskaistahan,

Siihen venska viskataan,
Äkäisesti ärjytähän,
Vihapäässä kiskotahan:
"Mistäs tullut tuhma Jussi,
Kuka konna kirjan tehnyt,
Kun on suomeksi soaissut,
Savon kieliä kirjoittanna?"
Jussi huono huokaiseksen,
Painuvi pahoille mielin,
Tuohon verkaksi vetävi
Äänen kainun kansselissa:
"Tuolta tullut Karjalasta,
Samonnut Savon rajoilta;
Luulin suomeni sopivan,
Kartan kanssa kelpoavan!"
Sitten pannahan paperit,
Ulos vieähän ovesta,
Pois pihallen potkitahan,
La'aistaan alas rapuista,
Sylki päälle sytkätähän,
Jussille julistetahan:
"Käy nyt karttakammarihin,
Ota sieltä uusi kartta,
Elä suomeksi sokaise.
Hae ruotsiksi luvia,
Venskan kielen kirjoittaja!"

Jussi juoksi joutuisasti,
Haihatti hajalla hapsin
Kaupungin katua myöten
Kartanmyöjän kammarihin;
Lantit taskussa lapatti,
Vaskikullat kukkarossa.
Tuli kauppa kartan kanssa,
Rahan maksu ränttärissä;
Rahat loppui lakkarista,
Vaskikullat kukkarosta,
Uupui kartan kauppiaille,
Tengan verta jäi velaksi.
Jussi puittavi pihalle,
Pani kartan kainaloonsa,
Alkoi astua katua,
Painuipa pahoille mielin,
Katseli kivikatua,
Kun rahat rakosta loppui,
Vaskikullat kukkarosta.
Tuli vanha virkaheitto,
Kelmi kapsutti katua,
Harjustakki hartioilla,
Suolilla on vyö sokea,
Napit vaskesta valettu,
Hopealta holvattuna,
Saappahat somannäköiset,
Kuultokengät kelvolliset;
Alkoi Jussille jutella,
Suomen miestä surkutella:
"Mitä oot pahoilta mielin,
Katselit katua pitkin?"
Jussi huono huokaiseksen,
Murehella muistelevi;
"Sitä oon pahoilla mielin,
Katselen katua pitkin,
Kun ei kirja kelvannunna,
Vaikk' ol' suomi suurin pantu,
Savon selvillä sanoilla;

Pois pihalle potkittihin,
Sylki päälle sytkättihin."
Tuohon virkki virkaheitto,
Venskan vejjari vetäisi:
"Kuules ukko, kun sanelen
Jutustasi Suomen Jussi!
Käyppäs karttakammarihin,
Osta sieltä uusi kartta,
Minä venskaksi vetäisen,
Ruotsin kieltä kirjoittelen".
Jussi päästävi paperit,
Kaivoi kartan kainalosta.
Heitto karttaa katselevi,
Kohta Jussille julisti:
"Käy nyt tänne kammarihin,
Kohta venska viskataan,
Pannahan paperin päälle,
Saapi ruotsiksi lukea
Kaikki herrat kansselissa,
Kohta kirjat korjataan,
Juttusi julistetahan".

Jussi ei juljennut sanoa
Kartan kaupasta mitänä:
Jo rahat rakosta loppui,
Vaskikullat kukkarosta;
Luuli Luojan laittanehen
Etehensä enkelinsä
Köyhille varaksi varsin,
Huonon kansan hoitajaksi,
Jok' ei kultia kysele,
Hopeasta huolta kannan.
Kunpa oli kirjoittanut
Virkaheitto valmihiksi,
Sitten Jussille julisti:
"Nyt on kirja kirjoitettu,
Saapi ruotsiksi lukea
Kuvernyöri kansselissa,
Eikä potkita pihalle;
Kuvernyöri kuulu herra
Lyöpi riitasi lopulle".
Jussi heikko henkäiseksen,
Murehella muistutteli,
Alas laski lattialle
Poloisille polvillehen,
Käet väänti vastatusten,
Koprat yhtehen kokosi,
Sitten silmänsä ylenti,
Kohti taivasta kohotti,
Lausui aivan rakkahasti,
Sanoi hellillä sanoilla:
"Nyt on julkinen Jumala
E'es tuonut enkelinsä,
Köyhille varaksi varsin,
Huonon kansan hoitajaksi;
Antavi asiat juosta,
Jutut kaikki kansselissa,
Vaikk' on kullatkin kulunna,
Hopeatkin huvennunna."

Sitten nousi notkaltahan,
Pois kohosi polviltahan,
Vielä virkaheittiöä,
Nälkäkurkea kumarti:
"Milläpä minä poloinen
Teillen atrian asetan,

Kun on kultani kulunna,
Rahat loppunna rakosta?"
Tähän vielä virkaheitto
Mutkan muisti, keinon keksi,
Palkkansa paraiten otti,
Keinon Jussille julisti:
"Muuta laukkusi rahaksi,
Rupiloiksi rukkasesi;
Sitten alttarin asetan,
Vikauhrin alttarille
Suurten syntien e'estä,
Anon armoa Isältä
Suomen kansan suosioksi!"
Jussi juoksi laukun kanssa,
Puitti pussinsa keralla
Kaupungin katuja myöten,
Huusi hullu juostessansa:
"Onko laukusta rahoa,
Rupiloita rukkasista?"
Jopa sattui laukun saksa,
Pussin kauppias ka'ulla,
Joka ostoa osasi,
Tehä kaupan laukun kanssa;
Sai rupilan rukkasista,
Kaksi leipälaukustansa.
Kun sai laukkunsa rahaksi,
Rupiloiksi rukkasensa,
Pian juoksi, jotta joutui,
Luokse enkelin ehätti,
Sitten runttasi rupilat,
Heitti Herran enkelille.
Kuin tuo kelmi ketrotteli,
Pani Jussin paljahaksi,
Antoi kirjan avustansa,
Käski käyä kansselihin!

Jussi juoksi joutuisasti,
Jätti karttansa katsella,
Heitti herroille etehen.
Kuvernyöri kuulu herra
Katsoi kirjan kansselissa,
Kohta Jussille julisti:
"Tämä on kelmin kirjoittama!
Oisit saatava sakolle,
Veettävä rahaverolle!"
Sitten viskasi vihassa,
Laittoi kirjan kansselista,
Sanoi selvillä sanoilla:
"Ulos astu kansselista,
Käy kotihin kiirehesti,
Eläkä enää etsi
Kelmilöitä kaupungista."
Jussi huono huokaiseksen,
Mies parka pahoilla mielin
Alkoi astua kotihin.
Nälkä sylkytti syäntä,
Saattoi vahvan vatsan tuskan —
Eväslaukku enkelillä,
Rahat kartankauppiaalla:
Vielä auki kartan kauppa,
Tengan verta jäi velaksi.
Täytyi Jussin tallustella,
Kulkea talo talolta,
Atriaksensa anoa,
Palasia pakkoella,

Tuli kerjäten kotihin:
"Varjele vakainen Luoja,
Estä niistä enkelistä,
Niistä seikoista selitä,
Kelmiherroista keritä!"

Varjele vakainen Luoja
Suomen suuren ruhtinaita,
Kaiken kansan haltioita,
Että voisit voimallansa
Nämät seikat selvitellä,
Päästeä Savon sanoille,
Sitehistä Suomen kielen,
Että soisi Suomen kieli
Kaupungissa kulkiessa;
Että me poloiset poiat,
Kurjat raukat Karjalaiset
Suomen saisimme sanoa,
Suomen kirjat kirjoitella,
Suomen oikeustuvissa,
Kansselissa kaunihissa!

ULKOKANSAN KAPINASTA (1848).

Vielä laulaisin runoja,
Kalkellaisin Karjalassa:
Vaan en tieä tismallehen,
Taia aivan tarkallehen,
Suvaitseeko Suomen kansa
Poloisilla Pohjan mailla
Minun lapsen laulavaksi,
Kurjan raukan kukkuvaksi:
Mikä mielet miettinevi,
Ajatukset arvannevi,
Luoja yksin ymmärtävi,
Ajatukset arvoavi.

Kuuleppas suloinen Suomi,
Kansa nuori, kasvavainen,
Savon ystävä sanovi,
Haastatti paperipaita:
Ulkomaat on mullin mallin,
Euroopa e'estakaisin,
Siell' on kansat kauhiasti
Hajoittanna hallitukset.

Eivät soi somasti virret,
Laulut kaiku kaunihisti,
Kun on riiat ristityillä,
Kamppaukset kastetuilla.
Liekkö piru pettänyttä,
Häijy henki häiritännä,
Etsimään elossa tässä
Rikkautta ristitöntä.

Jos nyt laulan joita kuita
Ulkomailta mainituita,
Nämä oisi ouot kuulla,
Sekä surkiat sanoa,
Vesi silmihin veäksen,
Purot päästä puhkiaapi.

Siell' on juhline jyrytty,
Pääsiäisenä päitä lyöty,
Pyhät käyty pyssy käissä,
Sapatit sapeli vyöllä,
Sunnuntaina surmattuna,
Juhannussa verta juossut,
Papit pantu pilkan alle,
Arkkipiispat ammuttuna,
Ruhtinaat rumasti pietty,
Ministerit miekoin lyöty.
Kuninkaat' on kulkemassa,
Keisarit kävelemässä,
Kaikki vallat vaivan alla,
Itse paavikin paossa,
Joll' on aina armo ollut,
Julkinen Jumalan istuin.

Jo olisi kyllä kuulla,
Lukioitten lauleskella
Rikoksissa ristityihen,
Kapinoissa kastetuihen.
Vainpa vielä virteheni,
Laitteleisin lauluhuni,
Mitkä riikit riieltynnä,
Noussut vasten valtojansa;
Franska ensin rauhan rikkoi,
Pariisi pahan metelin,
Wienissä viha yleni,
Usko kuoli Unkarissa,
Roomassa rumat sanomat,
Ilkeys Italiassa,
Puolalaiset pauhannunna,
Yhtä toista yllyttännä;
Onpa Tanskakin tapellut,
Kapinoinnut Saksan kansat,
Preyssiiläiset riiellynnä,
Ruotsalaiset ruskannunna,
Siihen noussut Norjalaiset,
Englantikin estämähän.

Sit' en tieä tismallehen,
Taia aivan tarkallehen,
Liekkö Turkissa tapeltu,
Venäjällä verta juossut,
Spaniassa pauhattuna,
Portukaalissa poristu.

Siell' on kauppa kallistunna,
Rakennukset rauvennunna,
Hiiret vienynnä hopian,
Kasit kullan kannellunna,
Leivät syönnä sapelit,
Miekka vehnäiset vetännä,
Tykki juonut juomakannut,
Pyssy viinit viiletellyt,
Voit' on tiellen tippununna,
Sikäli silakka mennyt,
Maito juossunna jokehen,
Olutpuolikko purollen.

Riita on kaikki riitsinynnä,
Tappelu tasan jakanna,
Kansa parkuvi paossa,
Lapset nääntyvi nälässä,
Mestareilla miekka käissä,

Saksoilla sapeli vyöllä;
Yhtäläinen yöt ja päivät
Tappelu joka talossa,
Syövät kissat kiukoalta,
Kasin poiat kartanolta,
Eli herkun herran suusta,
Kielen vievät viimeiseksi.

Meitä on pietty metsikoina,[21]

Ulkomaalla mainittuna,
Ennen soihmattu sioiksi,
Apinoiksi arveltuna:
Siitpä se nyt tulevi,
Sinä meitä, myö sinua!
Emme kiellä keisaria,
Hajoittele hallitusta:
Suokohon suloinen Luoja,
Vastakin vakainen Herra
Keisariksi kelpo miehet,
Sankariksi sarvipäiset,
Jott' olis rajoilla rauha,
Suomessa sula sovinto!

Vielä virkan viimeiseksi,
Laulan päällen päätökseksi,
Elä suutu Suomen päällen
Ulkokansa kauhiasti,
Jos on virsi väärin veetty
Runoni rumasti tehty:
Laulakaa pahempi laulu,
Runo kahta kauhiampi!
Meillen se hyvin sopivi,
Onpa ennenkin sopinna,
Eikä suututa samassa,
Kapinoa kaikin aioin.
Saatan kuitenkin sanoa,
Maani puolesta puhua,
Jos toki tora tulevi,
Kilvan juoksu kerkiävi,
Kuhun saapi Suomalaiset,
Sattuvi Savon sapeli,
Kuuro päiveä kuluvi,
Hetki, kaksi heilahtavi,
Ennenkuin ero tulevi:
Harvoin hattu maassa maannut,
Kypärä kylän jaloissa,
Suka tiellä Suomalaisen,
Kalpa Karjalan urosten.

LAULUIN TIEDÄNNÄSTÄ.

Moni tirskuu tieoistansa,
Moni lausuu lauluistansa;
Min' en tirsku tieoistani,
Enkä lausu lauluistani:
Minun lapsen laihat laulut,
Vähät untelon urohon.
Kyllä niit' on tietäjiä,
Joka laineh laulajia,
Vaan ei varsin tietäjiä,

Eikä tarkoin laulajia
Laula järvestä jänistä,
Hankiloita hongikoista.
Tieän pikkuisen minäki,
Tieän on tiaisyn synnyn,
Koprin otsalla olian.
Rutta raiasta putosi,
Utelva pahasta puusta,
Kanarvasta kaunis kukka,
Heinä heitti helpehensä:
Se sirahti siivillehen.

VÄHÄLLÄ TALOKSI PÄÄSNYT.

Kulki kuuluisa kuningas,
Vaelti vakainen herra,
Tuolta tengat tielle tippui,
Hopeat hevon jälille.
Minä tuolta tengan löysin,
Löysin tengan, löysin toisen;
Tengoilla orihin ostin,
Orihilla tamman vaihoin.
Tammalla taloksi pääsin,
Tammalla vaot vakosin,
Sirottelin siemeniä,
Kylvin kymmenen jyveä
Yhen kannon ympärille,
Siitä sain sata kekoa.
Tuhat riittä tuullattelin,
Siitä sirkkuset sikerti,
Siitä varpuset varasti,
Leppälinnut leiletteli.
Kun puin riihen ensimmäisen,
Sainpa otria ololta,
Purnun puituja jyviä,
Otrista panin oluen,
Viinan keitin kekrikseni,
Sitt' oli juoa joulunakin,
Loppiaisna lollottoa,
Siitä lauloin laskiaisna,
Viel' oli päässä pääsiäisnä.
Kesä keikahti etehen,
Tamman tallista kuletin,
Ulos talvitanterilta,
Päivän liikkui liinaharja,
Heilui hempeä hevoinen.
Tuli siitä toinen päivä,
Tuli karhu, tappoi tamman,
Liinaharjan liettehellen;
Tuli joukko juomareita,
Parvi rosvoja pahoja,
Viinan juoa viilettivät,
Tyhjentivät tynnörini;
Hiisi hiiriä kuletti,
Tuhansia tuppaeli
Oluttani ottamahan,
Kaljoani kantamahan.
Tuli tauti, tappoi vaimon,
Tuli poltti kartanoni,

Entiset elot hävitti,
Minun jätti yksinäni
Paljahille paioilleni,
Niinkuin linnun lentämähän,
Varpusen nujertamahan,
Eli kuivan kuusen oksan,
Tahi poltetun petäjän,
Kylänmaita kyntämähän,
Rahakkailten raatamahan.

SURULAULU 1850 VUODEN KIELLOSTA.

Ei ole vielä lintu raukat
Mitannunna mieltään
Pitämähän pienempänä
Liian suurta kieltään.

Eikö liene asetusta
Ensinkänä tienneet,
Kun on aina rallatusta
Ennellähän pienneet.

Vaan jos vanhat pitkäparrat
Rähinänne kuulee,
Niin he meitä laulamahan
Opettavan luulee.

Sitten teidän rähinänne
Pian kohta puuttuu;
Kaikki koirankuonolaiset
Meidän päälle suuttuu.

Minä neuvon lempeästi
Asetusten mukaan:
Nyt ei ole laulannolle
Julkinaista lupaa.

Minun raukan laulantoni
Esivalta kielti,
Koska minä iloisesti
Joutohetket vietin.

Niin nyt soisin että vielä
Saisi linnut laulaa,
Eikä pantais milloinkana
Heille paulaa kaulaan.

Sitten riemurallatusta
Saisin vielä kuulla,
Vaikka kohta laulun mahti
Unehtuupi multa.

Koska pääsky enemmältä
Lulamahan yltyy,
Silloin vesi silmistäni
Yhtenähän hyrkyy.

Vaan kun rastas laulelempi
Lehdikossa salaa,
Sitten luonto laulamahan
Minullakin halaa.

Sitten laulan hiljaisesti
Siellä hänen mukaan:
Lillin, lallin, tillin, tallin,
Ett'ei kuule kukaan.

Käköseni kultarinta
Elä kuku mäellä,
Siitä saapi paha huuto
Väkivallan väellä.

Mene tuonne kukkumahan
Lehtovaaran rotkoon,
Minä tulen kuulemahan
Illoin, aamuin notkoon.

Ja jos siellä laulavani
Jonkun kerran kuulet,
Elä toki ilmoita, kun
Venäjälle tullet!

PIETARI MANSIKKA.

Pietari Mansikka oli syntynyt 29 p. heinäk. 1825 Kelkkalan kylässä Viipurin pitäjässä. Isä oli tilallinen mainitussa kylässä *Pietari Yrjänänpoika Mansikka*, joka kuoli jo 1829 jättäen pojan 4 vuoden vanhaksi; äiti torpparin tytär *Katrina Rapo* (k. 1856). Pietari poika halusi pienestä asti päästä kouluun, vaan se ei käynyt laatuun, kun varat olivat ohuet ja talossa tarvittiin työntekijöitä. Vanhemmalta veljeltänsä Juhanilta, joka jonkun aikaa oli Viipurin senaikaista piirikoulua käynyt, sai hän kuitenkin oppia tieteitten ensimmäiset alkeet: kirjoittamaan, lukua laskemaan, maantiedettä ja historiaa vähin tuntemaan. Hän oli näissä opinnoissaan niin ahkera, että äitinsä surkeili kynttelien menoa, joiden luuli turhaan palavan. Jo v. 1844 hän läksi Käkisalmeen siltavoudiksi, jona oli 1 1/2 vuotta, vaan erosi sitten siitä virasta ja rupesi puhtaaksikirjoittajaksi tuomarille; ruotsin kieltäkin oli näet Mansikka jotenkuten oppinut. V. 1848 hän muutti takaisin Viipuriin ja tuli siellä palovartiokorpraaliksi; kivulloisuuden tähden täytyi hänen v. 1857 tästä virasta erota, jolloin sai vähäisen eläkkeen ja sen jälkeen eli ravintolanpitäjänä. Häntä kuuluu myöskin paljon käytetyn asianajajana. Kuoli 20 p. maalisk. 1871; hautapatsaan hänelle mainitaan "ylioppilasten Helsingistä" toimittaneen. V. 1848 hän oli nainut posteljonin tyttären *Anna Kykkäsen* Käkisalimesta; leskeksi jouduttuaan toisella kertaa *Johanna Tiströmin* Viipurista. Kolme poikaa, jotka hänelle syntyivät, kuolivat isän suruksi kaikki lapsina. Ulkokäytökseltään mainitaan Mansikka olleen vähän herrastava mies. Valitettavasti kuuluu hän ajoittain olleen paljonkin ryypiskelevä, ja hänen elämänsä sentähden hyvin vähän mallikelpoinen.

Runoja kirjoitti Mansikka paljon ja helposti. Ne ovat vilkkaita ja sujuvat hyvin sekä osoittavat todellista runohenkeä hänessä olleen. Hänen runoistaan ovat erittäinkin sieviä "Merimiehen runo" sekä "Jäniksen valitus" ja "Revon valitus"; vielä mainittakoon tähän myöskin painettu "Syysruno". Myöskin lauluja on Mansikka paljon sepittänyt. Hänen runojansa ja laulujansa on useita painettukin (sanomalehdessä *Sananlennätin* ja erikseenkin). Hautapatsaihin sepitteli hän uskonnollisia runonpätkiä; eräs Mansikan tuttava sanoo ihmettelevänsä, mitenkä hän voi niin elää kuin eli, ja kuitenkin niin hartaita kehoituksia elämän parannukseen lausua.

MERIMIEHEN RUNO.

Vettä kynnän vellottelen,
Minä aaltoja ajelen,

Kynnän aika aurasella,
Hevolla syömättömällä,
Että vaahto vatsan alta,
Käypi selkeä selästä.
Valan pitkiä vakoja,
Kynnän syltäkin syviä —
Pellolla perättömällä.

Vaikka tuuli tuuitaapi,
Ilma kiivas kiiättääpi
Laivaa lainetten välissä,
Jotta pauhaapi pahasti
Aalto laivan laitasella,
Vielä viskaapi sisälle
Myrskyn kourissa kovissa,
Tok' on turva tuulellakin —
Vesi veljenäin omana,
Sisarena aina aalto,
Isot lainehet isänä,
Äijät aallot äitinäni.

Eipä painuta pahemmin,
Myrsky uhkaava upota,
Joll' ei päivät päätettynä
Ole loppuhun osattu,
Että Tuoni etsiskellä,
Surma tahtoisi tavata
Myrskyn kautta kaatamalla,
Syvyytteen syöksemällä!

JÄNIKSEN VALITUS.

Jänö ennen näin saneli,
Metsänlapsi lausueli:
"Mitä lienen mie pahoja
Tehnyynnä poloinen poika,
Kun oon kurja niin vihattu,
Kaikilta ylönkahottu,
Vaikk' en mie mitään varasta,
Ota muuta kuin orasta
Peltoloilta pehmoisilta,
Kaskimailta kaunoisilta,
Joka tuskin tuntuneepi
Talollisen tappioksi,
Kun en juuria kumoa,
Vaonharjua hajoita.

Ensin etsin niittuloilta,
Apilaisia ajelin,
Jäytin järven rantasilta,
Lehtiheinät lehtoloista,
Sitten tohin toisinansa
Liki kartanoi lipata,
Josta ryömin ryytimaihin,
Kapsuttelin kaalimaihin,
Kussa kukkia kopistan,
Katkon kaalinlehtisiä,
Vaikka vaivainen varolla
Täällä varsin täydyn olla,
Ett'ei kissat kiinni saisi,

Eikä koirat ennättäisi.

Paljon talvella pahempi
On mun vaivaisen oloni,
Silloin piilen pitkin maita,
Metsät halki haihattelen
Eläkettä etsiskellen,
Ruuan ainetta ajellen,
Ehk'en muuta eineheksi
Tarvitse mä talvekseni,
Kuin noi kuoret haapapuista,
Parkkisen pajunvesoista,
Tahi jos tavata voisin
Pikku heinäpielekseisen,
Jonka vieressä viruisin,
Heinät puhtahat purisin,
Lehtiheinät leikkeleisin,
Apilaiset ahteleisin.

Niinpä vaikka niin viatoin
Olen mä poloinen poika,
Eipä rauhassa elellä
Minun anneta, asua
Kivisissä kartanoissa,
Honkaisissa huonehissa,
Luojan luomissa tuvissa,
Laupiaalta laitetuissa,
Mutta aina ahistavat
Mua ihmiset ilolla
Kovin jahtikoirinensa,
Pyytelevät pyssyinensä.

Yksin lapset laittelevat,
Taiten takkasii tekevät,
Jouhilangoista latovat,
Varustamat vaskisista,
Joita puskihin punovat,
Asettavat aitasille,
Jott' en pääse joukkoineni,
Minä lapsilaumoineni,
Etähälle ehi tulla,
Eli uskalla ulommin,
Kun on kulkuni kurittu,
Tahi jalka taitettuna.

Vielä hukka hurmajaapi,
Susikin mun surmajaapi
Maatessa havumajassa,
Levätessä lehtikossa,
Viruessa virvikossa,
Loikoissa kivenkolossa.
Sekä poikani poloiset,
Kettu syöpi ne kesällä,
Tahi haukka talvisella,
Viepi hengen heikompana,
Pikkuruisena pilalle."

SYYSRUNO.

Jo on Luoja jou'uttanut,
Syksyn Suomehen suvainnut,

Kesä loppuhun kerinnä,
Suvipäivät päättynynnä,
Että lehet ehtimiseen
Ales puista putoavat,
Maa se valkeeksi valuupi,
Ruoho muuttuupi rumaksi.
Maot maahan kaiveleivat,
Syvemmälle syökseleivät,
Muurahaiset muuttelevat
Sijansa pesän sisälle,
Kussa talven taitaisivat
Olla suojassa omassa
Oman ruokansa nojassa,
Kesän aikaan keitetyllä.
Pääskyläiset lähtöänsä,
Näiltä mailta matkoansa
Ilmoittamat ihmisille
Visertäen virvikossa,
Paipattaen parviloissa,
Jäähyväiset jättelevät.
Suvilinnut Suomen soilta,
Kuret kulkevat takaisin,
Palajavat hanhiparvet,
Joutsenjoukot joutuisasti
Pohjan järviltä poloiset
Kesämaille kerkeämmin
Lämpymille lähtelevät.

Luonto muuttuu mustemmaksi,
Ilma paisuu paksummaksi,
Taivas muuttelee tapansa,
Tuulet tuimiksi tulevat,
Rajuisiksi, rankkaisiksi,
Sateisiksi pilvet saavat:
Milloin vettä viskelevät,
Toisin lunta toimittavat,
Sekä jäitä jättelevät,
Lumiränteä lupaavat.
Päivät päättyvät lyhyiksi,
Aamupuolet ahtahiksi,
Pime'iksi illat pitkät,
Yöt ne juurtuu julmemmiksi.

Niin on laita lapsukaiset
Kanssa kaiti ihmisenkin,
Että kun on ennättänyt,
Ruumis vanhaksi valunut,
Niin on muoto muuttununna,
Pinta ruttuhun ruvenna;
Pianpa näkö pimenee,
Sekä kuulo seisattuupi,
Lakastuupi voima laisin,
Yksin puuttuu ymmärryskin,
Käyvät jäykäksi jäsenet,
Kieli kanssa kankeaksi.

Tästä täytyisi jokaisen
Ajatella aikaisemmin,
Jotta surma joutununna,
Kuolo kumma kutsuttuna
Onpi ihmisen osaksi,
Ruohon lailla laitettuna.
Niinkuin syksy niitteleepi,
Elot, hyvät heitteleepi,
Niin on herra heittelevä,

Luoja kaikki kaateleva
Ihmisetkin ilman alla
Kuolon kourilla kovilla.
Mutta niinkuin niitteliä,
Elon, heinän heitteliä
Niittelee nisut paremmat,
Heinät kelpaavat keralla,
Eikä huoli huonompia,
Otteleppa ohakkeita,
Niin on Luojamme lukinna,
Herra kiinni heittänyttä,
Oven sulkenna omansa,
Portin taivahan talonsa
Ihmisiltä ilkiöiltä,
Syntisiltä syntiöiltä.

TYTÖN LAULU.

Kyllä tyttö tällainen
Sulhasia saisi.
Joka sormen nenällen,
Heitä jos halaisi.

Sillä tyttö Suomessa
Olen ensimmäinen,
Kuin Savoss' oon syntyssä,
Kaunis, valkopäinen.

Minä enpä huoli vaan
Huonoi poikasia,
Vaikka niitä tarjotaan
Mullen useempia.

Mies mullen kävisi,
Jos mä kehnon saisin?
Tämän kanssa ikäni
Suruss' kuluttaisin.

MIETELMIÄ.

Katumus on kallis kyllä,
Parannus parempi vielä.

Sanoo kerran kelpo miesi,
Eikä hauku hallin lailla.

Hyvä lämmin huonehessa,
Vaan ei kelpaa kellarissa.

Ajatus on työhön alku,
Toivo alku autuutehen.

Pian nähdään musta pilkku
Valkeasta vaattehesta,
Heti virhe viisahasta.

Vesi vaikka on vetelä

Läpi silmillä sihaten,
Ohut kourin koitellessa,
Pehmiä käsin pitäissä,
Tekee ankarat asiat,
Työtpä suuret suorittaapi:
Vuoret murtaapi muruiksi,
Kalliot kaverteleepi,
Ojat kaivaa onnelmihin,
Joet maihin mainioimmat,
Niihin vielä julmat virrat,
Kosketpa kohisevaiset,
Kuihin ihminen kutoopi,
Takeleepi taitonieikka
Sahat suuret suihkamahan,
Myllyn pyörät pyörimähän.

PENTTI HIRVONEN.

Kansanrunoilia Pentti Hirvonen oli kotoisin Niemisen kylästä Rääkkylän pitäjässä ja syntynyt v. 1826. Kauvemman aikaa oli hän maakauppiaina Rääkkylän kirkonkylässä. Hänen toinen tähän painettu runonsa "Professori Lönnrotista" näyttää osoittavan että hän sitä ennen oli kuljeksanut muuallakin Suomessa, Kajaanin puolella. Elämänsä alkupuolella oli hän siisti, vaan loppupuolella ikäänsä hän taipui juoppouteen, jonka vahingollisuudesta kuitenkin itse ennempänä oli kirjoittanut innokkaan runonsa "Viinankeiton kiellännästä". Juoppouden seurauksista kuoli jouluk. 2 p. 1878. Pentti Hirvosen runoja ja virsiä löytyy Suom. Kirj. Seuran hallussa parikin vihkoa, hänen omaa käsikirjoitustansa, joka on jotenkin huonoa. Hirvosen runot ovat yleensä opettavaista laatua ja kuivia.

PROFESSORI LÖNNROTISTA.

Pitäis pikkuisen puhua,
Virttä viskata vähäisen,
Kiitokseksi kirjoitella
Arvon miestä ahkerasti,
Jos vaan antaisi ajatus
Kiirehesti kirjoitella,
Laulun laita selvitellä,
Panna virtehen visusti,
Puolen tuntia puhua,
Tiiman verran tieustella,
Kuin on tohtori totinen
Kuleksinna kuulu herra:
Aina itsensä alensi,
Matkusteli maita pitkin,
Kesätpä keräs runoja,
Talvet lauluja tavoitti,
Loruloita ilmi lonki,
Huiski huonoissa tuvissa,
Pikkuisissa pirttilöissä.
Siellä siivolla kuleksi,
Aina itsensä alensi,
Vaikk' oli kuulu kunniasta,

Arvon ansainnut isoimman;
Koulut oli kokenna kaikki,
Akatemat asunna,
Tullut toimen tohtoriksi,
Rohvessoriksi rohennut,
Oppi ollut oivallinen.
Ei hän tullut turmiollen,
Ylpeys ylös vetännä,
Pannut tuntoa pahaksi,
Konstikkaaksi koulunkäynti,
Ei hän kilju kiivahasti,
Tule tuhmillen torassa,
Vaan on aina valmis ollut,
Huonoista pitännä huolta,
Täällä kylmissä kylissä,
Salonmaissa saastaisissa.
Ollut oiva lääkärinä,
Parannellut muita paljon.

Kaikki kaupunki sureepi,
Lääni tätä lääkäriä,
Kun se pois meneepi täältä
Kauvaksi Kajaanin mailta,
Kuin oli heillen kunnan turva
Varsin vaivoissa kovissa,
Joihen puolesta puhelen,
Kunnioitan korkiasti,
Teiän armoista alati
Kiitosvirttä veisaelen.
Vaikka en ymmärrä yleten
Raukka virttäni raketa,
Vaan panen pari sanoa,
Eli puhun puolentoista,
Kun minäkin miesi parka,
Talonpoika sarkatankki,
Tuota tuntoni halasi,
Teki mieli miesi raukan,
Poian kaukaisen katsella
Tätä toimen tohtoria,
Kuulustella kunnan herraa,
Saahaksen' hänen sanoillen.
Vaan se aina arvelutti,
Pelko Penttiä käsitti,
Jotta se toran tekeepi,
Kiljaiseepi kiivahasti;
Vaan kun menin kurja raukka,
Häiskähin hänen etehen,
Niin se itsensä alensi,
Unhotti sukunsa suuren,
Puhui aina ahkerasti
Minullen mielellä hyvällä:
Josta laulan lapsi raukka,
Ilmoitan iloisen virren,
Tästä toimen tohtorista,
Rohvessorista rojotan.
Ehkä en palkita paremmin
Maha tässä maailmassa,
Toivotan toki hänellen
Toiste tuolla Tuonelassa,
Herran Taavetin taloissa,
Luojan suuren laitumella:
Juoskohon joki metinen,
Paratiisi pauhatkohon
Tällen toimen tohtorillen,
Lönnrotillen rumasti,

Siitä siististä elosta,
Kuulun herran kunniasta,
Koska hän alensi aina
Ihmisillen itseänsä.

Ottakaa hänestä oppi,
Tuhmat kaikki katsokaatten,
Miehet ylpiät yhäti
Esimerkki ensimmäinen,
Kuinka kulki suuri herra,
Aina itsensä alenti.
Kyllä antaisi asia
Vielä viikomman puhua,
Laulella lavian virren
Kuulun herran kunniaksi,
Isoarvoisen iloksi,
Vaan on kiire kirjoittaissa,
Aina aikani täperä.
Toiste laitan uuen laulun,
Pian pikkuisen pitemmän
Tästä toimen tohtorista;
Jos lienen pahoin puhunna
Vielä tässä virressäni,
Anna kaikki anteheksi
Tulla tuhmimmat sanani.

VIINANKEITON KIELLÄNNÄSTÄ.[22]

Laulan riemusta runoja,
Hyreksin hyvillä mielin
Kansan kasvavan ratoksi,
Iloksi esi-isillen,
Kun on meillen kuulumassa,
Ilmestyi iloinen juhla,
Jota oun toivonna toella
Halun hartahan perästä,
Elinaikani aatellut
Tunnossani tuolla lailla.
Nyt on toivo toeksi käynyt,
Näkyvät nämät sanomat,
Kun on päässyt päätöksissä,
Viinankeitosta kerinnyt,
Kieltokirjat kiitämässä,
Laitettu laki hyväksi
Saarnastuolissa sanoa,
Pappiloihen paukutella,
Jotta ei kokkahan kohota,
Panna viinapannuloita.
Siitä on iloinen juhla,
Suomen kansalla suloinen,
Karjalassa kaikin paikoin
Riemulaulut lauletahan.
Savon ukot ne sanovat
Keskenänsä kerkeästi,
Istuvat ilossa tästä,
Hyrskyvät hyvillä mielin:
"Ei se nyt nykyissä vuonna
Paloviina paljon saane
Ihmisraukkoja isosti
Turmella joka tuvassa,

Syöstä pirtistä pihallen,
Ulos uksista ajella,
Tuikkiloia turvallensa;
Niinkuin ne elivät ennen,
Joivat joukoissa isoissa."

Tarkkahan meni tavarat,
Kassat kaikki tyhjenivät,
Elopurnut puolenivat,
Josta oli näkyvä nälkä
Joka paikka paisumassa,
Varsin vaikia valitus,
Ahistus alinomainen,
Vielä oli ilmi ilkeyet,
Paljolti tavat pahimmat,
Joita en kaikkia katala,
Ylös ymmärrä sanoa.
Monta se veljestä vetäisi
Varsin vankihuonehesen,
Isät jätti itkemähän
Huti huoleessa kovassa;
Mammat maistoivat surua,
Sukulaiset suuret harmit,
Koska talvet taitavasti
Joivat joukoissa isoissa.
Nyt on suonut suuret herrat,
Valtamme vapaasukuiset,
Kultarinnat riemujuhlan
Tänne antoi täysin määrin,
Lahjoitti hyvän lakinsa
Suomalaisillen suvuillen,
Koska kielsi kirjan kautta
Viinankeiton kerrassansa,
Josta kilvoin kiittelemme
Lapsi raukat lauluissamme
Suomen suuren ruhtinoita,
Kultarintoja koreita,
Koska taas kohosi tänne
Valon aurinko vakava,
Pilkoittaapi pikkuruisen.
Anna armias Jumala,
Suo Suomen valtiollen
Vielä vasta vissi muisti,
Jotta laittaisi lakeja,
Tulis tuomio kovempi,
Päätöskirja kielteleisi
Siksi ilmoiseks ijäksi
Pois viinan polttamisen,
Pannun koukkuhun panennan,
Myrkkijuoman juoksemisen,
Jotta ei veisi viinan virta,
Syöksisi kovan syvällen,
Jossa uivat uitterasti,
Veljet viisahat viruvat,
Kaikki kaatuvat katalat.
Nyt on jo lakannut lammit,
Viinan virrat kuohumasta,
Jotta ei vanhoja vajoita,
Kaa'a keskenkasvuisia,
Miehet on seissut selvin päini,
Akat astunna hyvästi,
Ilman viinan viskomatta,
Pahan ruoan ruoksimatta.
Pohmelo on pois hävinnyt,
Päänkivistys kirvonnunna,

Muoto on muuttunna keralla,
Iho ihmisen näöksi.
Toimi on kanssa kaunihimpi,
Äly äijeä parempi,
Tunto on tullunna hyväksi,
Miesten laatu lauhkiaksi,
Käyvät selvänä käräjät,
Peijahat hyvin pitävät,
Kaikki kestit kaunihisti;
Eivät kilju kirkomäillä,
Hua Herran huonehessa,
Kaikki kaupansa pitävät
Ilman viinan viskomatta.
Vielä on vastusta vähäisen,
Turmiota paikoin tullut,
Koska on piru pilannut
Ihmisraukat ilkiöiksi,
Kun eivät elele tässä,
Laittele lakia myöten.
Erätyöt panevat paikoin,
Piilopannuja pitävät,
Joilla hyö saloa saavat,
Myrkkyjuoman juoksuttavat,
Jolla etsivät etuja,
Julmat voitot juomareilta,
Paljolti pahuutta tuovat
Ilmi ihmisten seassa.
Pitäis piiskoja piruillen,
Ensi kerran keitännästä;
Kun ei tulisi tuosta mieltä
Vielä viinankeittäjillen,
Siitä västinkii vähäisen,
Parisaksi[23] panna heillen;
Sitte ei sillä juomallansa
Pahennusta paljon toisi:
Saisi tyrmässä tuletta
Viinankeittäjät tointa,
Kahleissa lepakkomiehet,
Myrkkyjuoman juoksuttajat.

JAAKKO RÄIKKÖNEN.

Inkeriläinen talonpoika Jaakko Räikkönen syntyi orjuudessa Tipunan kylässä Valkeasaaren seurakunnassa 5 p. lokak. 1830 (vanhaa lukua). Jo ne olot, joissa syntyi, kuvaavat orjuuden surkeutta. Isä *Abraham Jaakonpoika Räikkönen* oli hänkin Inkeriläinen, vaan sotapalveluksesta karannut Suomen puolelle, ottanut itsellensä nimen Repsi ja Suomalaisena palannut elämään Valkeasaareessa. Siellä hän rakastui orjattareen *Liisa Vitikkaan*, mutta ei voinut maksaa sitä summaa, 300 ruplaa, jonka omistaja ruhtinas Lopuhin määräsi tytön hinnaksi. Mitään laillista avioliittoa ja vihkimystä ei siis tullut toimeen, vaan Jaakko Räikkönen syntyi avioliiton ulkopuolella. Vasta neljätoista vuotta myöhemmin 1844, kun tilukset joutuivat Lopuhinilta kreivi Levashoville, pääsi kirkkoherra K. Schröderin toimesta äiti orjuudesta ja vihittiin lailliseen avioliittoon, mutta poika jäi yhä orjaksi. Isä opetti häntä venettä kirjoittamaan pranttikirjaimilla ja kirkkoherra Schröder sittemmin Suomalaista kirjoitusta. Kun tuli aika mennä rippikouluun, niin täytyi isän mennä hänen sijaansa "ropottiin" (työhön), ei sitäkään aikaa annettu vapaaksi. Kun Jaakko Räikkönen oli uskaltanut pyytää muutosta eräässä tilusten pehtorin, Saksalaisen Pettersin, tekemässä määräyksessä, niin tämä suuttui, kutsutti hänet luoksensa, ja antoi

vitsoja selkään, sekä toimitti hänet seuraavana vuonna hänen heikosta terveydestään huolimatta sotamieheksi, josta kuitenkin sitten vanhempain rukouksista kreivinna Levashov hänet vapautti.

Me Suomalaiset Suomenmaassa emme ole koskaan saaneet orjuuden kaikkia kauhuja kokea, mutta meidän veljemme Inkerinmaalla ovat sitä kyllä nähneet. Millaista orjuuden elämä siellä oli, siitä antaa Räikkönen kyllä kauhistavan kuvan sekä "Elämäkerrassaan" ja muistoonpanoissaan "Orjuudesta ja vapauttamisen ajasta", mitkä kirjoitukset ovat yksityisen hallussa täällä Helsingissä, että runossaan "Entisestä ja nykyisestä elämästä". En voi olla todistukseksi tuon ajan kurjuudesta tähän painattamatta paria otetta runosta.

Aika on ollut, aik' on tullut,
Aika on aikoa kutakin,
Aika on ollut orjuuella,
Nyt on aika orjuutta.
Kun oli aika ollut, männyt,
Silloin keppi ketterästi
Talonpoikia tapasi,
Kyllä keppi kopeikoita
Selkänahkasta selitti,
Silloin työtä tolkutointa
Tapasi joka talollen —
Mainioissa moistoissa
Herroill' oli sulo elämä,
Eläimillä aika arvo,
Koirat kalleissa rahoissa,
Kissat silkissä käveli.
Jos vaan sallimus satutti
Asioille armo herran,
Hattu piti hakea päästä
Kohatessa kartanoa,
Kylmä kulki kylkiluissa
Kohta konttorin kohalla,
Kun siintä sisähän astuit,
Housut hirmusta hutisi,
Kehnon kirjurin tapasit,
Kohta kuulit kiljumista,
Tai sait suuren niskatullin
Suuren herran suosiosta.
Herra se vaimotkin valitsi,
Kuin suvaitsi sulhasillen,
pi'etyitä piikojansa;
Heittiöt hyvillen antoi,
Hyvät kehnon pani keralle —
Ruunan ruoskilla ravittiin
Piikanaiset suurenlaiset,
Parvakoista[24] palkan saivat,
Kengänkannasta kovasta.
Kun on aika ollut, männyt,
Olkoon muistokin märännyt!
Alkakaamme uusi aika! —

Kun tämmöisiä oloja oli vallinnut, ei ollut kummaa, että keisari Aleksanteri II:n ikimuistettava teko orjuuden lakkautus 3 p. maalisk. (19 p. helmik. vanhaa ajanlaskua) 1861 ei voinut aivan rauhallisesti tapahtua. Niin Valkeasaressakin talonpojat, jotka silloin kuuluivat kenraali Olhinin alle, julistuksen kuultuaan eivät enää menneet ropottiin, vaikka julistuksessa oli sanottu että vielä kaksi vuotta piti olla alamaiset herroille. Ruhtinas Galitsin lähetettiin asiaa selvittämään, vaan talonpojat eivät taipuneet. Useat lähtivät Pietariin itse keisarille valittamaan, mutta näitä otatti herra kiinni ja pieksätti niin että kolme kuoli! Räikkönen oli niitä harvoja talonpoikia, joilla oli selvä käsitys asiasta, ja hän koetti saada sopimusta aikaan talonpoikien ja herrojen välillä, kehoittaen talonpoikia vielä määrättyt kaksi vuotta tekemään työtä herroillensa, mutta hänen kehoituksensa kaikuivat suurimmaksi osaksi kuuroille korville, ja nuo kaksi vuotta kuluivat alinomaisissa levottomuuksissa, "ei hoviherrain eikä talonpoikain hyväksi", niinkuin Räikkönen muistoonpanoissaan sanoo.

Jo orjuuden aikoina oli Räikkönen ollut kylänvanhimpana, kirkonmiehenä ja sunnuntaikoulun opettajana. Mutta orjuuden lakkautuksen jälkeen hän saavutti toisen arvon toisensa jälkeen. V. 1861

hän määrättiin staarostaksi (kylänvanhimmaksi), jolla on Venäjällä jotenkin laaja valta; hän kutsuu kokoon kylänkokouksen ja toimeenpanee sen päätökset maanjakamisen, verojen kantamisen, köyhäin hoidon, kansakouluopetuksen y.m. asioissa. V. 1865 hän sitten tuli starssinaksi (kunnanvanhimmaksi), 1866 talonpoikaissäädyn edusmieheksi maalaishallintoon, ja 1868 jury-mieheksi piirioikeuteen. Räikkönen osasi täydellisesti sekä puhua että kirjoittaa venäjänkin kieltä, mutta mainittavaa on että hän sittenkin pyysi ja sai luvan toimittaa kunnan kirjat ja paperit suomeksi, niinkuin tekikin neljä vuotta, vaan silloin erään rikkaan talonpojan rettelöimisten johdosta täytyi ruveta ne venäjäksi laittamaan. V. 1869, jolloin äiti kuoli ja isä sairastui, jätti hän kuitenkin kaikki kunnalliset toimet, ryhtyäkseen talon hoitamiseen. Hän oli kahdesti nainut: v. 1854 orjattaren *Anna Opramein* (k. 1873) Vaskisavotan kylästä Valkeasaaresta, 1878 lesken *Maria Paakin* (k. jo 1879). Jaakko Räikkönen kuoli ainoastaan 51 vuotiaana 22 p. helmik. 1882 (vanhaa lukua) kotipaikassaan Tipunan kylässä.

Räikkönen oli kunnos edustaja Inkerin suomalaisesta kansasta. Suomalaisena, kansan miehenä järkähtämättä pysyen, hän samalla horjumattomalla rehellisyydellään ja lainkuuliaisuudellaan oli voittanut hallitsevainkin täyden luottamuksen. Kasvavan suomalaisen kirjallisuuden ja sanomalehdistön tuotteita hän, miten mahdollista, koetti hankkia itsellensä, aina "Maamiehen Ystävistä" alkaen. Ajoittain oli hänellä viisikin sanomalehteä tilattuna yht'aikaa. Valistusta, sivistystä harrastava mieli johti kaikkia hänen toimiansa. Nouskoon vielä monta Räikkösen kaltaista miestä Inkerin suomalaisesta väestöstä.

Runotaidon oli hän oppinut isältänsä, joka mainitaan olleen suuri runojen osaaja: kaikki vanhat runot ja sadut olivat hänen päässänsä, ja seurassa hän niitä lauleli ja kertoi toisten huviksi. Jaakko Räikkönen oli ahkera runoilia. Hänen runonsa tosin eivät osoita kovin rikasta mielikuvausta, mutta ne tapaukset ja asiat, joista hän runoilee, kuvataan selvästi, yleensä sujuvassa runossa ja usein varsin sattuvalla tavalla. Räikkönen on siten viimeinen meidän etevämmistä runosepistämme, ja siksi ehkä jääkin, koska niinkuin jo ennenkin on mainittu, runon mahti näkyy olevan kansasta katoamassa. Vaikka Räikkönen kodissa ja omin päin oli oppinut kaikki tietonsa, seurasi hän kuitenkin niin tarkasti kaikkea silloin ilmestyvää suomalaista kirjallisuutta, että hänen runojensakin joukossa tapaa semmoisia, joita tuskin luulisi talonpoikaismiehen tekemiksi. Kukapa esim. luulisi suomalaisen talonpojan ryhtyvän sommittelemaan laulua "Paavin maallisen vallan lopusta" ja vieläpä sillä tavalla kuin Räikkönen sen tekee? Muutamalla onnistuneella sanansutkauksella hän näyttää "virheettömän" nimen arvottomuutta paaville, kun "syntinen" ihminen samassa vie häneltä vallan, vieläpä kuinka paavin taistelu oli samankaltainen kuin pahan hengen ottelu Mikael enkelin kanssa. Mutta suomalainen talonpoika on yleensäkin mietinnän mies, ja Räikkönen on tuosta aineesta sepittänyt paitse tähän painettua laulua toisen pitkän runonkin, vaan kuitenkin voimme sanoa että tämäkin nyt mainittu ominaisuus asettaa Räikkösen viimeisten kansanrunoiliaimme riviin, sillä se osoittaa hänen runottarensa jo ennättäneen likelle taiderunouden rajaa.

Räikkösen runoja on painettu Suomettareen, Ilmariseen ja enimmin Pietarin sanomiin. Sitäpaitse löytyy Helsingissä kaksi isompaa omakätistä kokoelmaa hänen runojansa, toinen Suom. Kirj. Seuran kirjastossa, jonne tuli prof. Julius Krohnin kuolinpesästä, toinen yksityisen hallussa. Molemmat sisältävät suurimmaksi osaksi samat runot. Merkillisin Räikkösen runoista on runo "Suomelle", jonka Räikkönen Inkeriläisenä kirjoitti vastaukseksi Oksasen runoon "Meidän vieraisa käynnit" ja jossa "vanhempi veli" Suomi, semmoisena kuin se oli esiintynyt Oksasen runossa, saapi muutamia karvaitakin totuuksia kuulla. Muista ansaitsevat huomiota "Kenpä tuon on kaiken tehnyt" iloruno Suomen kielen edistymisestä, "Iloinen sanoma" (Suometar 1861) orjain vapauttamisen johdosta, "Ammattien valio", joka antaa varsin sukkelan kuvauksen siitä tavasta jolla usein luottamusmiehet pienemmissä piireissä tulevat valituiksi, y.m.

SUOMELLE.[25]

Vasta vanhalla ijällä,
Neljäkymmenen kohalla
Yksin yöllä maatessani,
Unetonna ollessani
Muistui mielehen minulle
Ruveta runon tekohon.
Veli Suomesta sulosta,
Ylimmästä ystävistä
Ja varsin valaistuneesta,

Jolle mielehen jolahti
Nuorin veljensä nujompi
Etelässä Inkerissä,
Isännän asunnon luona,
Läsnä Pietarin pihoja:
Suloiselle Suomellemme,
Vanhimmalle veljellemme
Äitin veri vaikuttaapi,
Isän into liikuttaapi,
Oppia omaisiansa,
Tuntea lihaisiansa,
Antaa neuvoa nuoremmalle,
Tukistusta tuhemmalle,
Sekä kestihin keretä.

Tuopa tuo tulisen poika,
Meiän viljon veljyemme
Kesken reissulta repäisi,
Jott'ei kestihin kerennyt,
Inkerihin ennättänyt
Veljellensä nuoremmalle.
Pelkäis puuttuvan puheita,
Venäläistä vierasteli,
Hapan haisahti nenähän,
Kaali sieraimet sokaisi.
Voi, sä viljon veljyeni,
Voi, oma emoni poika,
Kuinkas yllyt ylpeäksi:
Mistä mielen moisen löysit,
Haeskelit harvinaisen,
Kun sä oman Inkerisi
Aivan halvaksi asetit —
Sekä ruokahan rupesit.
Älä kaalia kamoksu,
Kyll' on kaali kaunis ruoka,
Paljon parkkia parempi,
Ruumenia runsahampi,
Samaten myös sammalia.
Ei puutu puhetta meiltä,
Kyllä Inkerin isännät
Aina aikoihin tulevat
Sorretulla suomellansa;
Samaten on saarnat meillä,
Kirkkomessut myöskin vielä,
Kyläkinkerit samoiten,
Sekä paljon monta muuta,
Kuin on Suomenkin sisässä.
Että sulo Suomalainen
Ylenkatsovi ystävänsä
Omassansa Inkerissä,
Se on kumma kummempia,
Onpa outo ouompia!

Virolainen veljyemme,
Katkeran kovan kokenut,
Alla orjuuen asunut,
Niinkuin mekin meikäläiset,
Ei tuo suuria sureksi
Surkeasta suomestamme,
Jonk' ei sanat säntillensä
Viron korvissa kajaha:
Eikä ruoka runsahasti
Tipahtelee tien kuluille,
Vaikka viinoa viruisi.
Kukin kielellä omalla
Aina aikoihin tuleepi.

Onpa veljiä omia,
Sukuamme suomalaista
Omassamme Aunuksessa,
Äänisen avaran luona,
Katalassa Karjalassa,
Vienan meren rantehilla,
Joille kestihin kykenit
Entisinä aikoinasi,
Josta sait sanoja paljon
Kielellesi kankealle,
Josta rustasit runosi
Kalevalan kaiveskelit,
Jost' on saatuna sanoja,
Kanteletar kirjahankin;
Sa'ut että sananlaskut,
Osaksi myös arvoitukset,
Isharien on iloa,
Sukkapellien[26] sukua.
Nämät kaksi veljeämme
Ovat yhtä äitiämme.

Jos et näille joutaville
Tahtoisi tutuksi tulla,
Niin onpi iso-isämme
Pojanpoikia enemmän,
Joista voit valita kyllä,
Joille kestihin kykenet,
Jos vaan aika myönnyttääpi
Sekä vatsa vallan suopi,
Kulta käskeepi kululle.
Ensiksi e'emmäs neuvon,
Taluttelen taaemmaksi,
Sipirian sille puolle,
Uraalin ylängön taakse,
Obin latvoillen osoitan,
Ostjakkein omille teille,
Voguulien vuotehille.
Kyllä siellä kestiä kokenet,
Kyllin kylmeä kukoa,
Hirvestä saat pikku palasen,
Oravasta aika paistin,
Matkasta väsyttysi,
Tien pitkän polettuasi,
Mutta muistoa pitääpi
Käsillä puhua paljon,
Pantomiimilla[27] pakista.
Mutta tullessa takaisin
Tutustele tuttavia,
Seurustele serkkusta,
Syrjäänejä siltä puolta,
Mordviineja maanittele,
Sitten Lapille lakeille,
Viljaville Venäen maille,
Tieustele, tunnustele
Tsheremissit ja tshuvassit,
Niille kestihin kykenet!
Niillä on tuvat nokiset,
Koat, missä keittelevät
Perjantaiksi puuroansa.
Siellä on levätä lämmin,
Puuroa on pehmyt syöä,
Jos vaan kelle kelvanneepi.

Vielä on sukumme suuri,
Lankomme laveat kyllä,

Vesi suuhusi vetäypi,
Jos vaan maltat muistossasi
Unkaria urhoollista,
Kummin heimoa omoa,
Jok' on virrat vastustellut,
Mylläykset maahan lyönyt,
Kumoukset kannustellut.
Kelpaa siellä kestiskellä,
Donaun virrassa virua,
Laaksot Karpathin kahella,
Syöä leipää lestittynä,
Makeakset maan he'elmät,
Juoa kaljaa kaikenlaista;
Siell' on rommit, hienot viinit,
Voipi totia tokata
Sekä muistomaljat juoa,
Verestellä veljeyttä
Suomen suurista suvuista.

Vielä vihdoin viimeiseksi
Oisi mulla muistutusta
Suloiselle Suomellemme,
Jotta suora Suomen kansa
Oisit kauniisti kotona.
Kanakan valitti kerran
Kulkiessansa korissa:
"Paljon oisi parempi olla
Kaaipimassa kaalimaata";
Vasikkakin vaikeroitsi
Ja älisi ilkeästi
Raasalinsa[28] rattahilla
Kulkiessa kaupunkihin.
Vaan kun veljet Väinämöisen
Asuisivat ahjon luona,
Pieksisivät ahkerasti
Lailla seppo Ilmarisen
Joutsenen kynän neneä,
Jotta saatais uusi Sampo,
Kirjokansi kaunihimpi,
Kuni entisten eläjäin,
Kalevalan vanhan kansan,
Oisi paljoa parempi.
Vielä pyyän nöyrimmästi,
Syökäät päälle voimakkaasti,
Jotta parskuisi palaset
Aina Inkerin perille,
Joista Inkerin isännät
Palasista pienimmistä
Kotonansa korjaisivat
Itsellensä sievän Sammon,
Jott' ei olis Suomehen ikävä,
Niinkuin nyt tätä nykyä
Täytyy tuskalla tavata
Sivistystä sieluillemme
Vihaiselta veljeltämme,
Joka joukostaan eroitti,
Henkikirjoistaan kirosi
Oman onnensa nojahan
Suomensa sukuiset kaikki, —
Itse Ruotsihin rupesi,
Ouon kielen kumppaliksi.

KENPÄ TUON ON KAIKEN TEHNYT.

Ei ole aikoja isoja
Eikä vuosikymmeniä,
Jolloin Paavali pakisi
Korhonenkin kummasteli,
Surkutellen Suomen kieltä:
"Kuin tuo suora Suomen kieli
Kapaloiss' on kauvan ollut
Lapsen tautisen tavalla."
Oi, jos nyt kaonnut kansa,
Ennen ollut ja elänyt,
Havajaisi hauastansa,
Saisi kuulla kummempia,
Ennen uskomattomia,
Mitä on suotu Suomellemme,
Mitä uutta uskottuna,
Kun on suotu Suomen kieli,
Korotettu korkealle.
Tämä ihme innon tuopi
Ja sanoja suuhun suopi,
Kun on sokea Suomen kieli
Kruunuhun sijansa saanut,
Kun on markkoihin mahuttu,
Hopeahan hohtavahan,
Sekä vaskehen valettu.
Vielä paljon monta muuta
Onpi Suomelle suvaittu,
Kun on karttoihin kyhätty
Ruotsin kanssa rinnatusten,
Sekä osiks on osattu
Panna papinkirjoihinkin,
Sekä on sijansa saanut
Höyryhevon harjahankin.
Kuinka paljon monta muuta:
Koulukirjoihin ko'ottu,
Näytelmiä näytettynä,
Myös on koulut kaikenlaiset,
Seminarit sijoitettuna,
Sekä lukiot luvattu.

Kenpä tuon on kaiken tehnyt,
Kuka varsin vaivan nähnyt,
Kellen kiitos kerkiääpi?
Sen on joukko jou'uttanut,
Yksin voimin vaikuttanut,
Kaunihiksi kaunistanut,
Jollen muisto merkillinen,
Ylistys ijän-ikuinen
Niiltä kaikilta tuleepi,
Jotka suomea suloovat.

Agricola ensin alkoi
Mainitella maiollansa,
Vakanaista viihytellä.
Porthan portahat asetti,
Ojan yli tien osoitti.
Kastreni kapalot katkoi;
Lönnrot ukko löysytteti
Pussin kanssa pitkin tietä,
Sekä rohtoja keräsi
Pojan tauin tarpeheksi.
Gottlundi koettik kanssak,

Vuoaiikk ruat tullit tummempiak.[29]

Sitten *Oksanen* aloitti
Hakea halun perästä
Kaikenlaista kaunistusta
Tuon poloisen pojan selälle.
Hannikainen hanskat hankki,
Poleni tuo poimet laittoi,
Tikkanenkin tikkaeli,
Koskinen kokosi paljon
Noutuloita nuoremmalle,
Salmelainen vanhat solmi,
Kivi loi kirkkaita kiviä.
Kymäläinen pellot kylvi,
Korhonen kaloja hankki,
Lyytinen lohea pyyti;
Saivat runsahan ravinnon.
Kuka kaikin kerkiäisi
Tieustella, tunnustella
Pojan nuoren neuvojia,
Kapineitten katsojia.
Yksi kenkiä keräsi,
Toinen kintaita kätehen,
Kolmas pälsyjä paneepi,
Neljäs vyöllä vyötteleepi,
Viies viitan viskoaapi,
Kuuks se hatunkin hankki.

Kun oli varsin valmihina
Nuori miesi nuttuloissa,
Vietiinpä tuo viimeiseksi,
Sekä saatettiin salihin
Isännällen itsellensä.
Aleksander, jalo isä,
Rehellinen ruhtinaamme,
Katsoi pojan kaunihiksi,
Päätä siivolla silitti,
Tieusteli tohtoreita,
Tuo'un pojan terveyttä.
Tohtorit totiset miehet
Ajan tulleen arvelivat,
Miehen olla mieltynään,
Vaanpa myös vakuuttelivat
Ajan viel' ei tulleheksi
Poikaa laskea poluille,
Jott' ei tuo poloinen tuhma
Kinttujansa katkaisisi
Tahi taittais niskojaansa,
Kun ei oo isänsä käynyt
Kauvemmaksi kirkkoansa,
Eikä yötänsä levännyt
Etempänä äitiänsä.
Otto-isä oivallinen,
Ruotsin valtavanhempamme,
Se tahtoi talutusrihmat
Vielä vuosikymmeniksi,
Jott' ei kurja horjahtaisi,
Tuhma joutuisi tuholle.
Siitä kiitos, kierosilmä,
Kost' Jumala, luppakorva,
Suuri kiitos, suurnenäinen,
Paljon kiitos, partasuinen,
Kärhätukkainen, kumarrus,
Ruotsille rehelliselle!

AMMATTIEN VALIO.[30]

Kerran kestissä hyvässä
Ollessa oluen luona,
Tuoll' mä starssinan tapasin,
Starssina tarinat haastoi,
Kuinka kunnan kuulu miehet
Astunevat ammattiinsa.

Kuuluttaapi kunnan miehet
Rauhatuomari kokohon.
Kun ompi ko'ossa kunta,
Volosti on valmihina,
Rauhaa herra haasteleepi:
"Talonpojat kelpo lapset,
Nyt on tullunna valio,
Ammateille vaihto-aika,
Valitkaatte varma poika,
Uskollinen ammatille,
Sivistynyt siihen vielä,
Staarosta saman tapainen,
Kanssa myöskin kandidaaiti".
Kunta kohta kiirehesti
Kerääntyvät kerhopäihin
Miestä miettimään parasta,
Keskustellen keskenänsä:
"Otetaan myö Ollin Matti".
"Ei ole Ollista oliaa",
Toiset tuohon tokkajavat,
"Ei ole Ollilla älyä
Kansan katsoa parasta.
Pannaan myö Pajulan Pekko".
Joku joukosta sanoopi:
"Pekko parka paskapoika,
Köyhä kelvotoin mokoma,
Isä kerjuulla käveli,
Äiti mierolla kuleksi;
Saahaan myö Sahalan Heikki".
Muistutteli muutamaiset:
"Kaikkia pahan penikat
Tahotte työ starssinaksi,
Mik' ei malta yöllä maata,
Senkun[31] kirjoja lukeepi,
Paperia paimentaapi,
Sievä on kuin siisti tyttö,
Laimea tuo on kuin lammas;
Taitaapi parasta olla,
Jos panemme Pankin Paavon,
Tuo on suuresta suvusta,
Varsin suuresta jalosta:
Oli tuo poikana pohatta,
Isätkin oli ennen kaikki
Kerjäläisten keisareita,
Komentajat tuhman kansan.
Tuoll' on kaunis kartanokin,
Aivan vaatteetkin valitut,
Riitteleepi rikkautta,
Vaikk' ois neljä nälkävuotta.
Jalo on kuin jättiläinen,
On kuin leijona leveä".
"Suuri kiitos suuret miehet",
Parkaisivat pienet miehet,
"Nyt on oike'in osattu,

Tavattu on starssinamme".

Kun on starssina valittu,
Sitten siihen kandidaatti
Se valitaan sukkelasti,
Pannaan nimen paimeneksi.
Pienet ammatit perästä
Ne valitaan varovasti.
Vähän on väliä siintä
Mit' on miehellä sisällä,
Kun on muuten miehen muoto.
Ken onpi velassa varsin,
Perhe aivan puutoksessa,
Takovskij[32] on staarastaksi,
Aimollinen ammatiksi;
Siinä verot suoriavat,
Perhe henkihin herääpi.
"Jok' on pojat joutununna",
Rauhatuomari kysyyppi.
"Jo on starssina tavattu",
Kaikki kunta kiljaiseepi,
"Valittu on Pankin Paavo,
Ylennetty yksin mielin,
Sekä muutkin virkamiehet."

Rauhatuomari tuleepi,
Sanoopi tuo starssinalle:
"Nyt kun virkahan asetan,
Vitjat kannan kaulallesi,
Merkin rintahan rutistan,
Senkun vahvista valalla
Uskottu sull' uusi virka".
Siit' on saatava samassa,
Pantava papin etehen.
Pappipa tuo sielun paimen
Neuvoileepi nöyryytetyn,
Totiseksi toivottaapi
Vääryyttä vihajamahan,
Oikeutta ottamahan.
Jonka vahvistaa valalla
Uusi starssina toella,
Kandidaattinsa keralla.

Kun on päätetty valio,
Siihen kaunis harjakannu,
Litkat[33] laitetaan lopuksi.
Ensin otetaan esille
Viina-ämpäri etehen,
Sakuskaksi siihen kanssa
Silvotuita sellin[34] luita,
Leipäkäärö kummallinen,
Sekä vehnäistä vähäisen,
Sille sampi särpimäksi.
Mitkä ei ole tottunehet
Paloviinalle parihin,
Tuoahan tusina oltta,
Mettä melke'in samoiten.
Vielä vanhat virkaheitot,
Sekä kunnan kuulu miehet,
Huutajat hyvemmat miehet,
Noillen toti toukatahan,
Annetahan oiva punssi.
Vielä pienet virkamiehet,
Sekä uuet että vanhat,
Pikkuruisen puolestansa
Antavat apua siihen

Juhlan jatkohon jalohon,
Eroryypyt, alkajaiset.
Näillä päättyvät pitoiset,
Juhlan kaula katkiaapi.
Rähinä se riski siinä,
Hurraan huuto oivallinen,
Nosto päättääpi pitoiset.
Huomisen on harmi suuri,
Kallonsärky kaikenlainen,
Pohmelo pahanmakuinen,
Päänpakotus palkastansa.

LIEKKÖ TOTTA VAI VALETTA?

Kuulin linnun liirittävän,
Kevätsirkkusen sanovan
Talvipakkasen jälestä,
Pitkän pilvisen perästä
Suven saahessa sisälle,
Levaspellon pientarelta,
Haapahongasta hyvästä.
Noin tuo lauloi pieni lintu,
Noin tuo sirkkunen siritti.
"Kun mä lensin pieni lintu
Talvipakkasta pakohon,
Korpin ma kotihin heitin,
Variksen talon vahiksi,
Kun kohta kotihin käännyin,
Tianen mull' tieot hankki,
Piipitti pahat pakinat,
Kuink' oli kotiasiat
Kaikki korpin kohtaloina.

Liekkö totta vai valetta
Tiasen nuo tieot kaikki?
Noin tuo lauloi pieni lintu,
Noin tuo tiititti tianen,
Haapahongan hallinnosta;
Mull' on pieni piirikunta,
Maa on ahtaaksi ahettu,
Pesiä on liian paljon,
Paikalleen pari satoa
Kuusikymmentä keralla,
Poikia si'innyt siihen
Koko seitsemän satoa
Siihen päälle kuusitoista,
Si'innyt on siihen kanssa
Kymmenkunta kirjamiestä,
Jotka hiilellä hiovat,
Nimen itse kirjoittavat;
Viel' on oppi oivallinen
Kuen otsahan osunnut,
Ne ei puutu puustaveihin,
Vaan saadut koko sanoilla
Painavat paperin päälle,
Miss' on paikka puhtahampi
Koko nimen kerrallansa,
Siinä on älyä äijän!
Ei siihen kykene kehno!

Vielä tuo tianen tiesi
Mitä rastas raksutteli —
Liekkö totta vai valetta —
Haapahongan hallinnosta;
Ett' on pantu pussiniekat,
Raha-arkut ammateiksi,
Jotka johtavat asiat
Oman mielensä mukahan.
Noill' on laki lakkareissa,
Asetukset arkuissansa,
Oma hyöty hyörimässä,
Noill' on onneksi hyväksi
Ystävät ylimmät miehet,
Sukulaiset suuret miehet,
Siint' on köyhät kärsimässä,
Vaivaiset valittamassa.

Vielä tuo tianen tiesi
Mitä varpunen valitti —
Liekkö totta vai valetta?
Ett' on kuulu kunnan herra
Talon vanhempi valittu
Ottanut on orpolapsen,
Pellet pienen pyöriäisen,
Vallannut lakia vastoin
Ostanut omin lupinsa.

Vielä tuo tianen tiesi
Mitä peipponen pakitsi —
Liekkö totta vai valetta?
Ett' on tili tietämättä,
Kunnan kukkaro kutistu,
Ryytirahat käytettynä
Kuulun kukkaron lisäksi.

Vielä tietääpi tianen
Mitä kiuru liiritteli —
Liekkö totta vai valetta?
Jotta ompi uusi oppi
Opittu pere-eroissa,
Valittu lakia vastoin,
Mist' on saatettu sakoille:
Rauhatuomari tukisti
Uuen keinon keksiöitä.

Vielä tuo tianen tiesi
Mitä virkkoi västäräkki —
Liekkö totta vai valetta?
Että kunnan kuulu herrat
Jänismetsät jättelivät,
Jahtiherroille jakoivat
Kunnan päätöttä peräti.

Vielä tuo tianen tiesi
Mitä kertti kyntörastas —
Liekkö totta vai valetta?
Ei sure suurisukuiset
Nyky-ammatin aloissa
Rekryytejä reilatessa,
Kyll' on köyhiä kylissä,
Ala-arvoista perettä
Suvun suuren tukkeheksi.

Vielä tiititti tianen,
Vielä kertoi kehno lintu,
Mutt' en kuunnella kehannut;

Jos ois kurki kuulu lintu
Sanonut pari sana,
Kyll' ne oisin kirjoittanut."

RUNONI.

Runot ovat Räikkösellä
Toisen miehen tähtehä,
Ko'ottu kerin ranista,
Nurkkakaapista sahottu,
Runon mitta mietittynä
Kalevalan kannen alta,
Sanat ompii noihin saatu:
Osa saatu Oksaselta,
Pala Paavo Korhoselta,
Mahtiponti Makkoselta,
Lyijyspännä Lyytiseltä,
Kymäläisen kynäntynkä;
Paperin palanen löytty
Kynttilöitten käärimenä,
Läkkitötterö tavattu,
Romulootasta lokattu,
Musteheksi noihin saatu
Hovin herran huuhtehtia.
Näillä oon nittoa saanut,
Sommitella, suunnitella
Mitä mielehen jolahti,
Mitä lensi luonnolleni.
Sill' ei ole siivolliset
Nää runot rumannäköiset:
Mikä on harmista haettu,
Murehista muiston saanut,
Mikä virkettu vihasta,
Juovuksista juohon saanut,
Tunnon tuskista kyhätty.
Tällä päätän tämän vuoan
Kirjoitukset kehnonlänät:
Kun tuleepi toinen vuosi,
Aika uusi alkaneepi,
Tuopi toisia sanoja,
Parempia puustavia,
Ainehia arvokkaita.
Tää on toivoni toesti
Sekä aivoni ajatus.

VIINASTA.

Voi! viina vihatun poika,
Olut onnetoin olento,
Olet riski ryöväriksi
Sekä varma varkahaksi,
Sukkela oot surman henki,
Pettelet pyhätkin miehet,
Viettelet sä viisahatkin.
Oot sä pullossa punainen,

Loistava lasin sisässä,
Vatsahan valut hyvästi,
Vähän suuta vääristelet,
Kohta kallohon kohoat,
Järjen seurahan järähät,
Muutat mielen muille maille,
Tunnon toiselle tolalle.
Ymmärryksen yllyttelet
Jättämään sian hitolle,
Pirun pirtiksi rakennat,
Kannat sinne kaikenlaista
Roistoa romun sekaista,
Perkeleen perehinensä,
Ruman hengen renkinensä,
Jotka johtavat sisähän
Kuolon synnit kauhiammat,
Pukin saavat partoinensa,
Riikinkukon rilloinensa,
Kilpikonnän koipinensa,
Käärön tuovat käärmehiä,
Tiikerin terävin kynsin,
Saavat sinne sammakonkin,
Sialle sijan tekevät;
Uskon tähän sammuttavat,
Armon enkelin e'emmäs
Häijy henki pois ajaapi,
Pyhä henki pois meneepi,
Luojan kyyhky karkoaapi.
Koti köyhtyypi peräti,
Kukkaro kululle käypi.
Nutut ryysyiksi repiipi,
Ruumihin rumaksi saapi,
Tautiseksi tahrājaapi,
Akan karkuhun ajaapi,
Lapset laittaaapi perästä,
Kotirauhan karkoittaaapi.

Minkä tähän tää pakana,
Kaiken kansan turmelia,
Muoti-synti merkillinen
Esivallalta vapaana
Kieltämättä kierteleepi,
Kansan kaiken häiritseepi?
Se on ruttoa rumempi,
Kamalampi käärmehiä,
Merkuria[35] myrkkyysemppi,
Opiumin[36] oiva serkku.
Miks ei kiellä korkiampi
Esivalta voimallinen,
Apoteekkiin anna panna
Muitten myrkkyyjen sekahan,
Josta tohtorin lapulla
Oisi sinne annettava,
Missä on toella tarvis?
Vaanpa on vapaus tuolla
Esivallalta valittu,
Laulut ovat tehty tuollen,
Pirun öljyllen osattu:
Samppania sankariksi,
Isännäksi itse tehty,
Totiviina tuollen pantu,
Adjutantiksi osattu,
Joukon suuren juohtajaksi
Rommi, konjakki, arakki,
Sotaväeksi suvaittu

Paloviina kaikenlainen,
Upseereiksi noitten saatu
Tappelkymeli toesti,
Likörit monenmakuiset,
Varaväeksi valittu,
Olut ilkeä osattu,
Nimen kanssa kaikenlaisen.
Kirje pitkäksi venyyppi,
Puheet puuttuvat keralla
Nimellessä niitä näitä,
Kirotuista kirjoittaissa
Murhamiehistä monista.

Ei meri enemmän niele,
Ei pala tulipalossa,
Ihmiskalloja katoa,
Niinkuin viinan vainon alla,
Turmiossa turhan juoman.
Aika ois olalle panna
Asehia aika lailla
Vastoin viinan vaikutusta.
Papeille ois paljon työtä,
Ammateille aika lailla,
Esivallalle enemmän,
Sota tehä suurenlainen
Vastoin viinoa vihaista,
Ennenkuin katoopi kunto,
Äly ihmisten seasta,
Arvaamaan tämä asia,
Tämä vaara määrällinen
Kamalaksi, kauhiaksi.

MIETTEITÄNI.

Tyhjästä on turha tullut,
Joutavasta jouto henki,
Sen minä minusta tunnen.
Inhoelen itseäni,
Kun on mulla heikko henki,
Rauhatoin, rapasekainen,
Varsin vailla tarkoitusta,
Ilman määrättä, mitätöin,
Kun se työntääpi tukulta
Ajatusta aivohoni.
Avaruuen alkujuurta
Tahtoo, tähtiä, tavata,
Ajatella aurinkoja.

Onko kuussa karjat, linnut,
Kissat kiertotähtilöissä?
Mitä tähtien takana?
Mikä aine auringossa
Lähetääpi lämpimiä?
Mitä on mahassa maamme,
Mitä pahamme perässä?
Mitä ilman äären alla,
Mitä pitkäisen puhallus?
Mist' on ruohon runsas voima,
Mikä sielu siemenessä?
Mitä on tulen tulento,

Mikä voima valkealla?
Mitä on elämän alku,
Mitä sieluumme salattu?
Mitä unta uskon oppi,
Mitä Luojamme lunastus?
Mitä ihmisen ihossa:
Mikä aine aivoloissa,
Mitä on veri vetelä,
Mistä luu lujaksi tehty?
Mitä kulkevat keolla,
Liikkuvaiset luonnon päällä,
Matelevat maan sisässä?
Mitä on meren mahassa?
Luonnonkirja liian suuri,
Onpi mainita mahotoin.

Vielä mulla miettimistä:
Miks on kehno kerjäläinen,
Miksi keisari komia,
Miksi rikas röyhkiämpi,
Aateliset ylpiöitä?
Miks on summat summattomat
Toisen taskuhun tupattu,
Eikä penni pienempikään
Kestä toisen kukkarossa?
Miksi maat möhömahoilte
Onpi annettu osaksi,
Talonpojan tarpeheksi
Liuska liiaksi luettu?
Miks on virkut virkamiehet
Kestilöissä, kelpo reimat,
Toimissansa torkkuvaiset?
Miks ei papit paljon usko
Sanojansa, saarnojansa?
Miksi mestarit monesti
Kulun saavat kelvottoman?
Miks on kansat kaikki hullut,
Kuninkaatki kurjat raukat,
Kun ne suosivat sotia,
Valmistavat vaaran töitä?
Mun ei mahu muistohoni,
Astu aivo partahani
Erhetystä ihmiskunnan.

Viel' on mielessä minulla,
Liian paljon luonnossani,
Turhuutta tupattu paljon,
Ajatuksen alla työtä,
Etsimään olematointa,
Mitätöintä miettimähän:
Miten viljat vainiolta
Massinalla maahan saisi?
Miten reisirattahia,
Vetäjiä vikkeliä
Tehä eläinten avutta?
Miten ois mitäkin tehä,
Jott' ois helppo hartioille?

Niit' on liiaksi lukea
Mielen kehnon mietintöjä,
Mutta siintä sieluparka
Saapi harmin haikiamman:
Miks ei mulla mieli malta,
Eikä mun ajassa anna
Tavoitella tarpeellista,

Kallista kalua saaha,
Pysyväistä pyyeskellä,
Mitä ei voro varasta,
Eikä ruoste raiskaele?

TYTYMÄTTÖMÄT.

Kuulin kerran kulkiessa
Tämän maailman majassa
Napisevan naisen nuoren,
Valittavan varpu raukan:
"Miks ei suonut suuri Luoja,
Ukko ylhäinen osannut
Panna naista parrakkaaksi,
Tehnyt leukaa leuvakkaaksi?"
Tuohon sattui saaren Matti
Kujerrusta kuulemahan,
Valitusta varpu raiskan.
Se tuohon selon selitti,
Lohutusta lainaeli:
"Älä sä Helena huoli,
Äläkä valita varpu
Luojan lystin laitoksia!
Jos ois Luoja sulle suonut
Pannut parran palkinnoksi,
Sä oisit parran palmikoinut,
Paljon partoa lisännyt,
Siihen kampoja kahellut,
Käkkyröitä käämötellyt,
Sekä silkkiä sitonut,
Kukkia kutonut paljon.
Siint' ois suu selälle jäänyt
Sekä leuvat longallensa."
Mikko muistutti Matille:
"Älä naapuri narise,
Eipä miehetkään monesti
Piä paljon parrastansa,
Lahjastansa suuren Luojan,
Sakset sen supuksi saapi,
Partaveitsi paljastaapi
Parahankin partavastan,
Miehuuen jaloimman merkin".
Jaakko tuohon jatkoi vielä,
Loruja lisäksi laati:
"Ilkiät on ihmisraukat,
Ei tunne tekoja Luojan,
Voimallisen vaikutusta.
Laullensa Luoja laitto,
Järjellensä järjesteli,
Sorjat luomansa sovitti.
Parta ei paranna naista,
Vaikk' olis parahin parta;
Tuoll' on paljon parhausta,
Naapurista nauramista,
Leuvan liikettä lujasti,
Ei ois aikoa ajella —
Leukansa ne leikkajaisi",
Lauri laatiipi lopuksi:
"Kummallinen kuivakassa,

Tahtooopi tavata aina,
Mahotointa maanitella.
Silmät suurena näkeepi
Kolatsun[37] ka'essä toisen,
Pulkan[38] toisen peukalossa,
Vähäiseltä vilkuttaapi,
Jos se itselle osuupi;
Ihminen ikänsä aina
Tyytymätöin tyhmä raukka."

PAAVIN MAALLISEN VALLAN LOPPU (1870).

Luciferi, Michaeli
Keskenänsä-taisteli,
Michaelin vahva mieli
Luciferin voitteli;
Alas syöksi istuimelta,
Muutti muodon rumaksi;
Riistettiin siin' virkavalta,
Joutui hengeks pahaksi.

Niinpä nytkin maailmassa
Virkavallat voimakkaat
Ovat aina haalimassa
Valtaa sekä kunniat'.
Vähä aina vaikka oisi
Piiri koko maailman,
Ottais vielä jos vaan voisi
Tähtitarha-taivahan.

Niinpä nytkin ukko paavi
Tuo ei tyytyn't virkahan,
Lisäksi hän vielä haavi
Pyhyydenkin Jumalan.
Sai hän kyllä ulkokullan,
Nimen siihen virheetöin —
Maallisen hält' siitä vallan
Syntinen vei kelvotoin.

MIETE.

Omenainen makeainen,
Näöltänsä kaunokainen —
Naisen luonto helponlainen
Joutui siitä syntihin.
Viina pirun sikunainen,
Luonnoltansa kavalainen —
Miehen luonto vahvanlainen
Joutui tuollen kahleisiin:
Mies nyt kärsii naisen kanssa,
Yksi molemmill' on ansa.

VIRSI JOULUAATTONA.

Nyt me lapset laulakaamme
Muistoksi sill' lapselle,
Joka syntyi veljeksemme
Olkiselle seimelle,
Meitä rakastaissansa
Astui korkeudesta.

Hän se Isänk' kirkas valo,
Vaikk' nyt pikku vieraamme,
Luotuin hallitsia jalo,
Ehk' on oma lihamme,
Meidän lasten näköinen,
Vaikk' on Herra enkelein.

Heleästi laulakaamme
Syntyneelle lapselle,
Hänen tähtensä me saamme
Ilon ijankaikkisen.
Hän tuli meitä kutsumaan
Kotiansa katsomaan.

Hän on kirkas koiton tähti,
Hän tuli kirkkaudesta,
Valaisemaan meitä lähti
Synnin pimeydestä.
Hosianna hänelle
Iloisesti laulamme.

OPATTI LYYTINEN.

Opatti (eli Optatus) Lyytinen syntyi 4 p. kesäk. 1832 Selkämän tilalla Sonkarinsaaren kylässä Vesannon kappelissa Rautalampia. Hän on ylempänä mainitun runoniekkan Pentti Lyytisen veljenpoika ja siis laulajasukua; hänen vanhempansa olivat talollinen *Juhani Lyytinen* ja tämän vaimo *Eeva Kanninen*. Nykyänsä hän maanviljelijänä elää omistamallansa Pentinmäen tilalla mainitussa syntymäkylässään. V. 1861 hän meni avioliittoon talollisen tyttären *Kustaava Siikströmin* kanssa, jonka kanssa hänellä on useampia lapsia. Nuorempana ollessansa kirjoitteli Opatti Lyytinen sekä runoja että lauluja, joita on painettuna Suomettaressa 1855 ja 1856 y.m., ja on joku runopätkä myöhempinäkin aikoina julkaistu Kuopiossa ilmestyvässä "Savo" lehdessä. Lyytisen runot ovat enimmäkseen varsin somia pikku kappaleita, jotka todistavat hellästä ja runollisesta mielenlaadusta.

RIKAS NEITO.

Täss' on tyttö, neito nuori,
Hieno, valkea, hiveä,
Täss' on tyttö, tyyni mieli,
Sievä, kaunis ja siveä,
Mieleltänsä tyytyväinen,
Tekemähän taitavainen.

En mä tarvitse tapailla
Riikin akkojen apua;
Paljon on omasta taasta
Huonehissa huiviloita,
Orret täynnä täkkilöitä,
Naulat hameita nakattu,
Yksi seinä aivinaista,
Toinen pantu palttinata,
Nurkat punkkoja pakaten,
Kaljoja kaheksantoista,
Sukkia vähän enemmän,
Virsuja sata paria,
Kenkiä vähä enemmän.
Aina on omilla mailla
Kilvan kihlan kantajia,
On niitä etempätäkin
Aina markan antajia;
Pojat polkuja pitävät,
Aina luokseni ajavat
Orihilla välkkyvillä,
Hevosilla hirnuvilla.
Kihlat kilkkavat povessa,
Taskut täynnä taaleria,
Kukkarot kultarahoja:
"Ota tästä neitoseni
Kihlat kullan kiiltäväiset!"
Kyllä niit' on monta käynyt
Hopealta hohtavata,
Vaan ei ole vielä ollut
Lämpimältä läihkyvätä.
Enpä kullalla eroa
Kotoani kultaisesta,
Enkä taivu taalerilla
Vasten mielen vaatimusta,
Vaan jos omani tulisi,
Näköiseni näytteleisi,
Vasta ottaisin omalta
Kultakihlat kullaltani.

LINNUN LAULU.

Lintu läksi laulamahan
Poijes uniutustansa,
Jossa rauhassa lepäsi
Päivän vaihtuman väliä,
Pimeyden piiloisalla,
Mut kun valkeus valaisi,
Alkoi koitto auringosta,
Niin hän nousi nopeasti
Luojaallensa laulamahan
Aamukullan kunniaksi,
Vuoan alkavan iloksi.

Laulut ylhäälle ylensi,
Korkealle korotteli,
Tuolla toivolla sanovi,
Vielä armoa anovi,
Että oisi e'espäinkin
Vuoan alkavan ajaksi
Rauhan majat maataksensa,

Aina ilolla herätä.

Niinpä mahtaisi monetkin
Kiitosvirret veisaella
Luojaallensa laupiaalle
Aina armonsa e'estä.
Eikös tulis vielä olla
Kielet kilvan kiittämässä
Herran armon avaruutta,
Kaikkivallan rakkautta,
Kuin vuosilla kuluneilla
Kohtahamm' on koittanunna,
Että ovat avarasta
Rikkauen lähtehestä
Viljavirrat kuohununna.
Jospa vielä viljavuoet
Meille vastakin tulisi,
Että saisi laululinnut
Ilovirttä viserrellä,
Sitten kaikuis kaunis ääni,
Laulu laaksoista suloinen,
Veisu kaunis vetten päältä,
Heliseisi herttaisesti
Harras huuto Suomessamme,
Koko lauma laululintuin,
Kaikki yksimielisesti,
Linnut pienet peipposetkin
Kiitosvirttä visertäisi.

EN LAULAMASTA LAKKAA.

Mä etsin huvitustani
Ja elän tällä lailla,
Kuin kesälintu laulelen
Mä näillä Pohjanmailla.

Vaikk' on kylmät kylämme
Näillä sydänmailla,
Vaan on luonto lempeä
Laulamahan aina.

Kuullaksesi kultani
En laulamasta lakkaa,
Kun mä etsin ja nyt löysin
Ystäväni rakkaan.

Kun on meillä rakkaus,
Niin ei puutu mitään,
Ennen kaikki maailmassa
Unhottaman pitää.

Vaan kussa puuttuu rakkaus
Kaikki meiltä jääpi,
Maailma ja rikkaus
Karvahaksi käypi.

TANSSISSA JA ILOSEUROISSA.

Mitä myö nyt laulamme
Huvitukseksemme?
Laulakaamme iloksi
Näitten ilojemme!

Koska meillä suloinen
Onpi Suomen kieli,
Vielä onpi lempeämpi
Nuorukaisen mieli.

Jos vaan oisin taitava
Niinkuin onpi mieli,
Että oisi minullakin
Laululinnun kieli.

Laulaisinpa seuroissakin
Ystävitten kanssa,
Niinkuin toukomettisetkin
Aina parvissansa.

Työ nuoret tytöt, pojat,
Elkää olko jouten,
Tulee aika semmoinenkin,
Ett'ei jalka nouse.

Nyt ei paina jalkanne
Eikä mieli kiellä.
Tanssikaatten, tanssikaa,
Ja tanssikaatten vielä!

Vanhat saapi istua,
Kun ei jalka jaksa,
Eikä ole mielessä
Enää tanssin taksa.

Pojat nuoret ottakaapa
Itsellenne pari,
Ei nyt auta jouten olla,
Vaikk' ois kuinka vari.

Nuo tytöt, jotka istuvat
Ja tanssia ei taia —
Istukaa kun istutten,
Mutt' eihän teitä naia!

Kun pelimanni pelaapi
Ja viulun ääni soipi,
Kyllä vielä nuoret miehet
Tanssia nyt voipi.

ALPERTTI KUKKONEN.

Kansanrunoilia Alpertti Kukkonen on tätä nykyä Hinkkala nimisen talon omistajana Rautalammilla. Siellä hän myöskin on syntynyt 14 p. helmik. 1835. Hänen vanhempansa olivat *Gabriel Eerikinpoika Kukkonen* (k. 1873) ja *Helena Kustaava Närhi* (k. 1871). Alpertti Kukkonen on nuorempana harjoittanut runoutta; hänen runojansa löytyy muutamia J. Krohnin kokoelmassa Kirj. Seuran kirjastossa. Virheet runomitassa osoittavat kuitenkin, ett'ei enää Rautalamminkaan seuduilla korva ole tarkka runolle. Kukkonen on paikkakunnallaan yleisesti arvossa pidetty mies, siellä olevan kunnalliskauppayhtiön

perustaja ja maanviljelysseuran jäsen. Naimisissa on hän *Josefiina Monthanin* kanssa.

TYÖN ARVOSTA.

Miehet mieleltä iloiset,
Poiat Pohjan puuhioita,
Jotka jaksavat jalosti
Kyllä korpia kumoa,
Kaiket päivät kallistella,
Aina aamusta varahin,
Iltahetket herkeemättä,
Kaikki kuusikot kumohon,
Petäjiköt pyllyllensä,
Koivikotkin kallellensa.
Lehossa on leivän juuri
Savon maassa mainittava,
Savon synkeillä saloilla,
Poloisilla Pohjanmailla,
Vaikka on vaikia elatus.

Kyntömiehellä kynänä
Aatrankurki kämmenpäässä,
Samoin kirves kourassansa
Kaiket päivät kapsuttaapi
Monta työtä tehtäessä,
Joita en muista muistutella,
Monta työtä tyystillistä;
Vaan ei auta valitella
Eikä muuta muistutella,
Vaan olla sääyssä sopiva,
Työssä aina tyytyväinen,
Talonpoian tarpehissa.
Niinpä neuvoi isät ennen,
Piennä poikia opetti,
Vanhat vaarit varoitteli,
Neuvoi näitä nuoremmillen:
"Tiepä käskee lentämähän,
Virsut vireät piteä
Kaiken aian kopsavaiset,
Sekä kesän että talven;
Olla vireä virassa,
Ahkerana ammatissa,
Riihet puia puhtehella,
Siellä silmänsä pilata.
Annas sitten aamun tulla,
Päivän valkian valeta,
Lähe tuiskuhun tuvasta,
Poiat nietosta polkemahan;
Lapioilla leuhut ensin,
Sillä tiesi tasoittelet,
Että pääseepi perillen
Syänmaille synkiöillen.
Sieltä tuovat tullessansa
Hevosella heinähäkin,
Puukuormat kuljettavat,
Havukuormatkin hakevat
Pellon pinnan pehmitteeksi.
Vanhat vaarit ne tuvassa
Muorin kanssa katselevat,
Kuinka poiat pakkasesta

Tuolla tuiskusta tulevat,
Pakkasesta paukuttavat,
Ruumis raukka raukiana,
Kovin vaivoista väsynnä."

Kuules kun mie sanelen,
Talonpoika taitavainen:
Älä suutu säätyhyysi
Vaikka on vaikia vaellus,
Vaikka vaivalla kovalla
Maasi mahtihin rakennat,
Piät huolta huomisesta,
Syömisestä, siemenestä,
Vaikka vanhana valitat
Jäykäksi jäseniäsi.
Piisaa pitkämielisyyttä:
Aina meitä auttamassa
Kaikkina katovuosinakin,
Aina on suonna suuri Luoja,
Antanut Isä ihana
Hätäaikana apunsa;
Luojan lahjat laupiaimmat,
Luojan annot armolliset,
Vaikka kansa kiittämätöin
Pilkkasanoilla pahoilla
Maksaapi niitä monia
Armaan Isän armoitaitä.
Piisaapi pilkkasanoja
Kansan suusta suruttoman;
Vaan on niitä varsin harvan
Ihmisparoissa pahoissa,
Jotka Luojallen lukevat
Rukousta ruoan eestä,
Vaikk' on aika aivan kallis,
Vuoet kovat on käsissä
Meillä eessä mentävänä.

Vaan itse tietääpi Isämme,
Jos Hän armon antaneepi
Meiän vaivaisten varaksi,
Meiän ihmisten iloksi:
Jos Hän vielä armon suopi,
E'espäinkin eineen tuopi.

ENTISISTÄ RAUTALAMMIN RUNONIEKOISTA.

"Ei puheet puhuen lopu,
Virret veisaten vähene",
Sanoo Suomen sananlasku;
Kyllä piisaapi puheita
Lukioillen, laulajoillen,
Vielä virren tekiöitten,
Kun on miestä miettimähän,
Läksiätä laulamahan,
Kansan kuulten kiskomahan.
Vaan on kaikki kaonnehet
Vanhat laulun laitteliat,
Vanhat runon rustailiat
Menneet Tuonelan tuville,
Nyt on jäänyttä jällellen
Kaikki nuotit nuoremmilta,

Virret varsinkin vähässä,
Kaikki laulut on lamassa,
Virren nuotit vässällänsä.

Voi, jos oisi Väinämöinen,
Ukko entinen elossa,
Kyllä sitten kuulisitten,
Saisitte kyllältä sanoja,
Suomalaisen Suomen kieltä,
Sekä soiton että laulun,
Joka luonnon liikuttaapi,
Kaikki veessäkin kalatkin,
Kaikki metsän kiipiätkin,
Yksin ilman lintusetkin.
Vaan on mennynnä mukaansa
Kaikki hänen kantelensa;
Vaan on vähäisen jälellä,
Kaunis kirja Kalevala,
Miesten muinoisten olostä
Suloisella Suomenmaalla.

Olipa nytkin oivallinen,
Kuulusampi kunnioista,
Nykyajan laulajoista,
Runsahin runontekiä,
Viisas miesi *Vihta-Paavo*:
Siltä kulki siivo lailla
Runonteko rohkiasti,
Ei sen tarvinnut tapailla,
Sanojansa synnytellä
Lapsen tautisen tavalla
Asiata arvellessa.
Olipa vielä oivallinen,
Oli toinen toverina
Paavon kanssa puhumassa,
Asioita ajamassa,
Ihalainen itse kanssa,
Yhen pitäjän uroita,
Nykyajan laulajoita.
Nepä laulut laittelivat,
Runot meiningin mukaiset,
Silloin kansa kyllin lauloi,
Kaikki lapset kasvavatkin,
Kun ne ukkoset elivät.
Vaan on kuollut kumpainenkin,
Runomiehet runoinensa,
Laulumiehet lauluinensa.
Vielä veisaa pieni *Pentti*,
Lyytinen vain lystiksensä,
Laitteleepi laulujansa
Toimen miesi Toholahessa.

Vaan nyt toivoisin toella
Nuorempia astuvaksi,
Runotyöllän tottuvaksi,
Ett'ei laulut loppuneisi,
Runot varsin vanheneisi.
Onpa *Optatus* alulla,
Lyytinenkin jo lähellä
Laulamahan kansan kuullen,
Vaan on varsinkin vähäistä,
Vasta taimella tavara,
Kun ei pauhanne paremmin,
Että kuuluis kauvemmaksä
Tuonne pitäjän perille,

Kahen kappelin rajalle.
Vai joko lopun loppunevat,
Laulumiehet lauhtunevat
Rautalammin rannikoilta?

VIITSELITYKSET:

[1] Paavo Korhosen elämäkerta on painettu kokonaan *Elias Lönnrotin* kirjoittamassa muodossa, ainoastansa niillä muutoksilla kuin viittausten sovittaminen tähän painokseen on tehnyt tarpeelliseksi.

[2] Sanotaan tätä taloa paikoin Vihtalahdeksikin.

[3] Siitä syystä, että Korhonen vapaaehtoisesti oli niin kauan Herran ehtoollisella käymisen laimi lyönyt, piti ruumiinsa kirkkolain jälkeen hiljaisuudessa haudata, joka hautaus tapahtui kekripäivänä vuonna 1840.

[4] "qq", joka merkitsi "kuitattu" l. "maksettu".

[5] tolppa = 12 killinkiä, loutu (ploomu) = 16 killinkiä vanhaa Ruotsin rahaa.

[6] ritari = ritarimerkki, tähti.

[7] Korhonen sanoo M:n kokonsa puolesta muitten pienempien puustavien äidiksi.

[8] Nimittäin D:tä.

[9] Joka on kirjoittanut virsikirjassa N:o 395 (vanhassa virsik. 278) ja kuoli nuorena.

[10] Prytz (Rytsi) oli tähän aikaan tullimiehenä Oulussa.

[11] Tässä on puheena niin sanottu "pikku tulli", joka v:sta 1622 Ruotsin vallan loppuun asti kaupunkien tulliportissa kannettiin kaikista sisään tuotavista maalaistavaroista.

[12] ruotsal. lainasana = alituinen.

[13] Ruotsinnetun toisinnon mukaan kysyy Kettunen Kilposen kotiin tultuansa työtä, johon talon poika vastaa: "Takin naima tarvitseeppi", ja saapi vanhimmalta oikaisun osakseen. Mari tulokasta "katsoi silmällä kahella niinkuin heinän hempeyttä". Kettunen kysyy sitten, kuka ottaisi haltuunsa hänen kapineensa, silkkivyönsä ja juhlavaatteensa; silloin Mari astuu naisten joukosta ja lupaa ottaa ne omaan arkkuunsa. Kun Maria torutaan "venäläiseen" osoittamastaan mieltymyksestä, vastaa hän itse parhaiten tietävänsä, mitä hänen tulee ja sopii tehdä, jonka jälkeen Kettusen kanssa "tuumasi ikuisen tuuman". Että tämä on alkuperäinen, oikea runon muodostus, on selvä.

[14] II Kun. 18, 26 seurr.

[15] sananlennättimen.

[16] pikarit.

[17] kirkkaan (ruotsal. sana klar).

[18] s.o. viinapannun.

[19] Vapaudenajalta v. 1766 oli kahvia muka ylellisyystavarana kokonaan kielletty Ruotsin valtakuntaan tuomasta, ja Kustaa IV Aatolfi uudisti tämän kiellon v. 1794; kruununmiehet valvoivat asetuksen noudattamista.

[20] liedellen.

[21] villeinä.

[22] Tämä runo on luultavasti tehty v. 1853, jolloin huonon sadon tähden viinanpoltto-oikeus siksi vuodeksi supistettiin ja lausuttiin aikomus mahdollisesti se kokonaan kieltää.

[23] käsiraudat.

[24] Mahdollisesti: kannuksista.

[25] Oksanen runossaan "Meidän vieraisa käynnit", jota vastaan runo on kirjoitettu, kertoo mitenkä Suomen Suomalainen aikoo mennä vieraksi ensin heimolaistensa, Lappalaisten, Inkeriläisten, luoksi, mutta ei heidän ruokansa hänelle maita; Viroon tullessaan rautapaita Saksalainen jo rannalta tiuskii hänelle vihasesti ja käskee palaamaan; jonka tähden Suomalainen lopulta lähteekin Ruotsiin vieraksi.

[26] Vierasukkoisten, kreikkalaisvenäläis-uskoisten.

[27] Pantommi = ajatusten ilmituominen liikkeillä.

[28] Raasali = kaupustelia.

[29] Räikkönen tässä jäljittelee Gottlundin kummallista kirjoitustapaa.

[30] Kunnan-virkamiesten valinta.

[31] ainoastaan.

[32] Venäl. sana = semmoinen, (sopiva).

[33] likörit.

[34] sillin.

[35] elohopeata.

[36] Unikukasta valmistettu tainnuttava neste.

[37] sämpylä, leipä.

[38] sämpylä, leipä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAHDEKSANTOISTA RUNONIEKKAA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way

with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties

under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.